

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Vít Koula

Aleš Holický ze Šternberka. Šlechtic a politik polipanské doby

Aleš Holický of Šternberk. Nobleman and politician of the post

Lipany period

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc., bez jejíž podpory a podnětných rad by tato práce nevznikla, za což jí patří dík.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V .....dne .....podpis.....

Abstrakt

Ve své diplomové práci se zabývám významným představitelem rodu Šternberků Alešem Holickým v polipanské době. Na základě rozboru pramenů se snažím zmapovat zejména jeho politický program, jeho vytváření a naplňování a cíle, které jím sledoval. Sleduji jeho politickou orientaci po konverzi ke kalichu na počátku 30. let 15. století a snažím se postihnout východiska jeho vzestupu, včetně vlivu politických uskupení, jichž byl členem. V tomto kontextu pak vysvětluji Alešovu roli v Ptáčkově a Poděbradově straně a jeho podíl na formulování a prosazování jejích požadavků. Na základě shromážděných poznatků je v závěru zhodnocen Alešův přínos nejen pro český utrakvismus, Ptáčkovu stranu, poděbradskou stranu (později poděbradskou jednotu), v nichž působil, ale i pro celou zemi. Snažím se tak revidovat některé závěry starší historiografie, v níž je podceněn Alešův vliv ve stranách, k nimž patřil i jeho schopnost samostatného jednání. Právě v Alešově vytrvalé, cílevědomé činnosti a zásluhách vidím opodstatnění, proč jej zařadit mezi významné postavy českých dějin a politiky 30. – 50. let 15. století. V práci se věnuji jak Alešovu politickému programu, tak jeho vztahům ke spojencům a protivníkům. Současně se zabývám Alešovými majetkovými poměry, jejich vývojem a teritoriálním rozvržením. Pro komplexní vystižení východisek postojů Aleše Holického ze Šternberka jsem stručně popsal i jeho činnost před rokem 1434.

Klíčová slova:

Aleš Holický ze Šternberka, Hynce Ptáček z Pirkštejna, Jiří z Poděbrad, Oldřich z Rožmberka, Ptáčkova strana, poděbradská strana, utrakvismus, interregnum

Abstract

In my thesis I deal with Aleš Holický, a significant representative of the Šternberk clan, in the post Lipany period. On the basis of sources, I am trying to chart especially his political programme, its creation and the fulfilment of the goal he was pursuing. I follow up his political orientation after the conversion to the chalice in the beginning of 1430s and try to describe the basis of his rise including the influence of the political groups which he was a member of. In this context, I explain Aleš's role in Ptáček's and Poděbrad's party and his interest in formulation and enforcement of their demands. On the basis of the evidence collected, Aleš's contribution not just to Czech utraquism, Ptáček's party, Poděbrad's party (later Poděbrad's league), in which he acted, as well as for the whole country is evaluated at the end. Thus, I am trying to revise some conclusions of older historiography in which Aleš's influence in the parties he belonged to as well as his independent negotiations have been underestimated. In Aleš's persistent, purposeful activity and merits I can see the substantiation of his inclusion among the significant personalities of Czech history and politics of the 1430s – 1450s. In my thesis, I am following up both Aleš's political programme and his relations to his allies and enemies. At the same time, I am dealing with Aleš's financial circumstances, their development and territorial layout. To get a more complex picture of Aleš Holický of Šternberk's attitudes, I briefly described also his activities before the year 1434.

Keywords:

Aleš Holický of Šternberk, Hynce Ptáček of Pirkštejn, Jiří of Poděbrady, Oldřich of Rožmberk, Ptáček's party, Poděbrad's party, utraquism, interregnum

Obsah

Úvod	8 – 9
I. Zhodnocení pramenů a literatury	10 – 16
II. Politický vývoj v Čechách (1420 – 1455)	17 – 29
III. Alešův původ a majetkové zázemí před vstupem do politiky (do 1420)	30
IV. Přestup ke straně pod obojí a politická činnost do lipanské bitvy (1432 – 1434)	31
IV.1. Alešova konverze a její příčiny	31 – 32
IV.2. Hledání spojenců v kališnickém táboře a politický boj za přijetí první verze kompaktát (1433 – 1434)	32 – 33
IV.3. Alešův podíl na lipanských událostech (1434)	33 – 35
V. Alešova participace na jednáních o kompaktátech a přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále (1434 – 1436)	36 – 39
VI. Rozchod se Zikmundem a odboj proti Albrechtu Habsburskému (1436 – 1439)	40 – 52
VII. Aleš Holický ve víru událostí let 1439 – 1453	53 – 102
VIII. Krátký epilog Alešova dlouhého života	103 – 106
IX. Alešovi vztahy s předními politiky doby	107
IX.1. Od věrného straníka k nenásilnému odporu proti králi Zikmundovi	107 – 109
IX.2. Loajální spojenec Hynce Ptáčka z Pirkštejna	109 – 115
IX.3. S Jiřím Poděbradským i proti němu	115 – 120
IX.4. (Ne)přátelství s Oldřichem z Rožmberka	121 – 124
X. Majetková základna Aleše Holického ze Šternberka (1420 – 1455)	125
X.1. Alešův alodní majetek v Čechách	125 – 135
X.2. Alešův zástavně držený majetek v Čechách	136 – 149
X.3. Alešův zástavně držený majetek na Moravě	149 – 150
X.4. Alešova poručnická správa na Moravě	150 – 153
X.5. Alešovi nominální nároky v Dolní Lužici	153 – 154
Závěr: zodpovězení otázek	155 – 160
Seznam pramenů a literatury	161 – 166

Seznam zkratek

AČ	Archiv český čili staré písemné památky české i moravské
AČK	Archiv Koruny české
AV ČR	Akademie věd České republiky
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
ČMM	Časopis Matice Moravské
ČNM – A	Časopis Národního muzea – řada historická
DaS	Dějiny a současnost
DRTA	Deutsche Reichstagsakten
ed(d).	vydal(i)
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
FHB	Folia historica Bohemica
FRAD	Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta
FRAS	Fontes rerum Austriacarum. Scriptores
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
Hrsg.	Vydavatel
HusT	Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea
KPVHAS	Katedra pomocných věd historických a archivního studia
LC	Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim
LL	Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka
MCG	Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti
OSN	Ottův slovník naučný
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae
RC	Rosenberg'sche Chronik
RI	Regesta imperii
RT	Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum
s. d.	bez data
SLČ	Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydání
SLČK	Staré letopisy české z rukopisu křižovnického
SLČV	Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem
UB	Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges

ÚČD

Ústav českých dějin

ZR

Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480

ÚVOD

V české historiografii dosud chybělo soustavnější zpracování politické činnosti Aleše Holického ze Šternberka v polipanské době i jeho vztahů k významným činitelům tehdejšího dění. Stalo se tak neprávem. Tento pán se už od počátků husitské revoluce těšil úctě, vážnosti a autoritě zemské šlechtické obce. Měl vlohy pro politické a diplomatické působení, a z toho důvodu se aktivně zúčastnil desítek vypjatých jednání, ve kterých se rozhodovalo o náboženském uspořádání země, nebo obsazení trůnu. Proto jsem se rozhodl podrobně prozkoumat jeho činnost na české politické scéně ve 30. až 50. letech 15. století s cílem zaplnit dosavadní mezery.

Sledované období, nebo jeho výseče, byly z hlediska politického vývoje v Čechách již mnohokrát zpracovány v literatuře a studiích. Alešem Holickým se však tyto publikace zabývaly pouze dílčím způsobem v rámci mapování českých politicko – vojenských dějin. Stejně okrajově se ho dotýkají i monografie o šlechticích a šlechtických rodech. Většinou se tak dovídáme, jak se ve výsledku zachoval na oficiálních fórech, nebo s kým válčil. Podrobné studium pramenů však osvětluje mnohem více. Umožňuje zodpovědět otázky ohledně jeho politického programu, postavení, vlivu a role v uskupeních, jichž byl členem. Pomáhá tak pochopit, proč se mohl jako jedna z hlavních postav účastnit většiny významných jednání, zasahovat do nich, a proč si tedy zaslouží naši pozornost. Alešova postava je zajímavá i tím, že se na jejích postojích promítají politické, konfesijní a sociální změny, jimiž česká společnost ve sledovaném období procházela.

Práce je rozdělena do deseti kapitol. První se věnuje zhodnocení pramenů a literatury. Ve druhé je nastíněn politický vývoj v Čechách v letech 1420 – 1455. Třetí kapitola se stručně zabývá rodovým původem šlechtice, rodinnými vazbami a jeho majetkovou základnou do roku 1420. Čtvrtá kapitola je rozdělena do tří podkapitol. V první jsou osvětleny důvody jeho konverze ke kalichu, přičemž je akcentována situace katolíků v Českém království i stav spojenecké základny v Alešově okolí. Druhá podkapitola se zabývá hledáním spojenců v kališnickém táboře a prvními aktivitami na straně utrakvistů. Poslední popisuje Šternberkovu roli při lipanských událostech. Pátá kapitola se věnuje náročným jednáním s legáty basilejského koncilu o náboženském uspořádání země a Zikmundem o přijetí na český trůn po lipanské bitvě. Všimá si šlechticovy aktivní a přínosné účasti směrem k jejich zdárnému završení. Na požadavcích předkládaných Zikmundovi sleduje Alešův politický program a v rámci jednání s legáty si všimá postoje k obnovení pozic římské církve v Čechách.

Šestý oddíl se krátce zabývá příčinami vzestupu Šternberkovy moci a vlivu v obnoveném království po nástupu Zikmunda Lucemburského. Největší pozornost však zaměřuje na Alešův odklon od panovníka směrem ke spojení s Barborou Celskou, plánu na nástup Jagellonců po císařově smrti a nakonec i na odboj proti Albrechtu Habsburskému. Zvláště v případě jeho přijetí si všímá, že šlechtic již pevně chrání zachování právních výsledků revoluce jako hráze proti katolické restauraci. Sedmá kapitola líčí politické i válečné události doby interregna a Alešovu úlohu v nich. Tou je předně jeho vytrvalá a neumdlévající snaha zajistit, aby domácí katolíci respektovali výsledky revoluce. Sleduje, jak se v rámci jednání snaží zajistit, aby kompaktáta, Zikmundovi zápisy, a později list mírný, byly dodržovány. Je patrné, že k těmto položkám v době bezkráloví připojuje i snahu obsadit trůn či alespoň vytvořit zemskou správu. Na množství zaznamenaných jednání je doloženo, jak mu na těchto otázkách velmi záleželo, a jak osobu panovníka coby důsledný kališník vnímal.

V osmé kapitole jsou podchyceny hlavní důvody Šternberkova předního postavení v Českém království poté, co se Ladislav Pohrobek ujal vlády. Tento oddíl se také snaží zodpovědět otázku, kde tento politik skončil a proč našel poslední spočinutí v Sázavském klášteře, který k jeho rodu postrádal jakékoli vazby. Předposlední kapitola se zabývá Alešovými vztahy s významnými osobnostmi veřejného dění. To se týká poměru ke králi Zikmundovi, Ptáčkovi z Pirkštejna, jehož významným spojencem byl, Jiřímu z Poděbrad, kterého podporoval a posléze s ním soupeřil a k Oldřichovi z Rožmberka. Ten byl sice Alešovým přítelem, ale na druhé straně úhlavním soupeřem při prosazování Šternberkova politického programu. Poslední desátá kapitola se věnuje rekonstrukci majetkové základny šlechtice. Klade se důraz také na širší souvislosti nabytí, případně ztráty nemovitého majetku. Pro přehlednost je poslední oddíl rozdělen do podkapitol podle teritoriálního a zároveň majetkoprávního kritéria.

V závěru jsou shrnuty a zhodnoceny poznatky o Alešově politickém programu, vztahy k hlavním osobnostem doby a vývoj i úspěšnost vytváření a udržení pozemkové domény. Na základě dosažených výsledků se práce vymezuje vůči některým stanoviskům historiků starší generace, která tohoto šlechtice někdy neprávem kritizovala, podceňovala a nedocenila jeho vliv v kališnických uskupeních, ve kterých působil.

I. Zhodnocení pramenů a literatury

Z pramenů byly využity různé typy dokumentů, zejména sněmovní usnesení, usnesení stranická (Ptáčkova strana, poděbradská strana), landfrýdní, sjezdovní, kapitulační požadavky, a v neposlední řadě také dobová korespondence ad. Tyto dokumenty jsou edičně zpřístupněny. Základní edicí použitelnou pro vykreslení postavy Aleše a jeho doby je *Archiv český*. Stejnou měrou lze využít *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*, jenž až na některé výjimky obsahuje všechnu magnátovu dochovanou korespondenci a písemnosti. Z mladších edic je možné použít v registrové podobě zpracovaný *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526*. Alešovu politickou činnost v Čechách zaznamenává též *Archiv Koruny české*. Další zprávy o Šternberkovi mají *Fontes rerum Austriacarum*, Palackého *Urkundliche Beiträge*, *Regesta imperii* a *Deutsche Reichstagsakten*. *Monumenta conciliorum generalium* pak ústy legátů basilejského koncilu podrobně informují o jejich jednáních o kompaktátech s husitskými představiteli včetně Aleše ze Šternberka.¹

Pro rekonstrukci šlechticovy majetkové základny je nezbytný výše zmíněný *Archiv český*, v němž jsou otištěny zástavní listiny krále Zikmunda v Alešův prospěch za vojenské služby panovníkovi. Ze stejného důvodu jsou nepostradatelné *Zbytky register králův římských a českých*. Rodový majetek i statky nabyté během revoluce částečně osvětlují *Libri confirmationum*. Další záznamy o rodových statcích, majetkových přích a transakcích přinášejí *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae*. Obdobnou hodnotu mají *provolací knihy*, informující nás o odumřelých statcích, které Holický získal od českých králů za věrné služby. I zde jsou zaznamenány spory, které Aleš musel o dary svést, ale i obchody s těmito komoditami. Velmi okrajově vypovídají o jeho majetku a příjmech *Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium* a *Stavovské listiny*. Zprávy o nejstarších rodových majetcích pánů ze Šternberka (13. – 14. století), které se dostaly do Alešova držení, nebo o ně alespoň usiloval, přináší *Codex diplomaticus Bohemiae* a *Regesta Bohemiae et Moraviae*.²

---

¹ *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I – XXXVII/3*, edd. Palacký, František – Friedrich, Gustav, Praha 1840 – 1944; *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I – IV*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1929 – 1954; *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl I. Svazek 1/1 – 1/2 (1378 – 1471)*, edd. Beneš, František – Beránek, Karel a spol., Praha 1974; *Archiv Koruny české 5. Katalog listin z let 1378 – 1437*, ed. Haas, Antonín, Praha 1947. Archiv je též digitálně zpřístupněn na adrese:

<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/fond>; *Fontes rerum Austriacarum. Scriptores; Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta; Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I – II (1419 – 1436)*, Hrsg. Palacký, Franz, Prag 1873; *Regesta imperii XI, XIII; Deutsche Reichstagsakten VIII, IX, XIII/2, XVI*, Hrsg. Kerler, Dietrich – Beckmann, Gustav – Herre, Hermann – Quidde, Ludwig, Gotha 1883 – 1912; *Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti I*, edd. Palacký, František – Birk, E., Vindobonae 1857.

² Pro majetkovou základnu z archivu českého zejména *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I, II, VII*, edd. Palacký, František – Kalousek, Josef Praha 1840–1887; *Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480*, ed. Sedláček, August, Praha 1914; *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis*

O Alešově osobnosti, politickém programu, prostředcích jeho naplňování, intrikách, poměru i vztazích k jiným šlechticům se dovídáme z jeho korespondence. Ta se však netýkala pouze politiky, válečných událostí či veřejného dění, ale i jeho finanční situace, statků a rodových záležitostí, sporů s jinými šlechtici, ubrmanských výroků nebo diplomatické aktivity tohoto pána. Jak se jeví naopak Alešovi politické a válečné aktivity zase odráží korespondence současníků, kteří nepatřili na stejnou stranu barikády jako on. Ačkoli mluvíme o korespondenci, nejde o novověké osobní dopisy. Jedná se spíše o uzavřené listy, jimiž se informovali doboví aktéři o politice, válce a jiných důležitých záležitostech.³

V největší míře se dochovala bohatá Alešova korespondence s vůdcem českých katolíků Oldřichem z Rožmberka z let 1436 – 1451. O některých nedochovaných listech se dozvídáme až z odpovědí na ně. Holický zve magnáta např. ke společným jednáním, vyzývá jej, aby se nevyhýbal zemským sněmům, kritizuje jej za neúčast na nich, nabádá ho, aby se zasadil o stabilitu země, prosí jej o radu nebo přimluvu ve sporech či naopak odmítá být opravcem v jeho přích. Pisatelé se vzájemně obviňují z rozdmýchávání konfliktů a vedení země do záhuby, obhajují se, ale i intrikují. O korespondenci s vůdci českých utrakvistů Hyncem Ptáčkem a Jiřím Poděbradským víme pouze z Alešových listů třetím osobám.⁴

Ke korespondenci mezi aktéry ze zneprátelených táborů je tedy třeba zejména v politických a veřejných záležitostech přistupovat kriticky. V písemnostech mezi Holickým a Rožmberkem se skutečné názory a postoje magnáta ukáží teprve ve styku s katolickými spojenci, kurií, římským králem, resp. na jeho činech. Stejně tak i jiní katoličtí páni mohou navenek s kališníky jednat korektně a naoko vyvíjet snahu řešit problémy, avšak v dopisech straníkům vyjeví, co si opravdu myslí. To se však týká i kališníků, kteří si vzájemnou nedůvěru k nepřátelům neváhají sdělit, ačkoli navenek s nimi jednájí. Reálné napětí však

---

per archidioecesim VI, VIII – X, ed. Emler, Josef, Pragae 1883, 1889; *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II*, ed. Emler, Josef, Pragae 1872; *Desky dvorské Království českého. Díl III. Druhá kniha provolací z let 1411 – 1448 (=AČ XXXVI)*, ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941; *Čtvrtá kniha provolací desk dvorských z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/1, AČ XXXVII/2, AČ XXXVII/3)*, ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941 – 1944; *Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437)*, ed. Nováček, V. J., Praha 1903; *Stavovské listiny 1212 – 1847*, ed. Švábenský, Mojmir, Brno 1965; *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I*, ed. Erben, Karel, Jaromír, Pragae 1855. Konkrétně se jedná o hrad Český Šternberk, o němž je první zmínka z roku 1242. Tamtéž, s. 504, č. 1064. O Českém Šternberku se k tomuto roku zmiňuje také *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV*, edd. Šebánek, Jindřich – Dušková, Sáša, Praha 1962, s. 75, č. 13; Rodu Šternberků potvrdil Jan Lucemburský roku 1327 hrad a panství Konopiště. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III*, ed. Emler, Josef, Pragae 1890, s. 486, č. 1248; *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II*, ed. Friedrich, Gustav, Pragae 1912. Konkrétně se jedná o tvrz Divišov, o němž je první zmínka z roku 1218. Tamtéž, s. 144, č. 153;

³ O tom, že se ještě nejednalo o novověké osobní dopisy *Pátý, Lukáš: Strakonická jednota v zápase o moc v Českém království v polovině 15. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2013, s. 10.

⁴ Alešovu korespondenci s Rožmberkem z let 1436 – 1451 uchovává Palackého *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské II*, Praha 1842. Vzájemnou korespondenci obou mužů obsahuje také *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I – V*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1929 – 1954.

dokumentuje korespondence zachycující vzájemné invektivy, obviňování, urážky, neochotu účastnit se sněmů, sjezdů či jednání na hradech a v městech v moci nepřítele. Ačkoli se v dobových dokumentech objevují snahy očernit nepřátelskou stranu nebo svalit na ni odpovědnost za kritickou situaci, v případě Alešovy kritiky na Oldřichovu hlavu můžeme ve většině případů přitakat Holickému.

Na politický program šlechtice upozorňují vedle korespondence sněmovní, sjezdovní (ze sjezdů mezi stranami), stranická, landfrýdní či jednotnická usnesení (zápisy), k nimž přivěsil svou pečeť. I zde je však třeba být opatrný. Zejména v případě sněmovních a sjezdovních usnesení mohl urozenec souhlasit, přivěsit pečeť, avšak ve skutečnosti usiloval o opak a dohoda se mu přičila. Tak mohl ten, kdo měl početní převahu na zemském sněmu či sjezdu mezi stranami, prosazovat svůj program na úkor nepřítele. V případě Aleše Holického se dá konstatovat, že za obsahem dokumentů stál a snažil se, aby věci na papíře přešly ve skutečný život. Vlastní politický program a cíle dokládají také kapitulační požadavky na kandidáty českého trůnu, na jejichž sestavení měl dotýčný podíl.

Z narativních pramenů byly využity zejména *Staré letopisy české* a *Fontes rerum Bohemicarum*. V malé míře pak *Rosenberg'sche Chronik*. Prvně jmenované informuje stručným způsobem hlavně o politických a válečných událostech. Slabinami jsou chyby v datování. *Fontes rerum Bohemicarum* se předně zabývají politickými a válečnými událostmi. Proto nás zpravují o Alešově kariéře v Zikmundových službách i jeho politickém programu před rokem 1434. To je důležité pro komplexní zhodnocení politických postojů tohoto šlechtice. Z pramene se dá též vysledovat Alešův podíl na lipanských událostech nebo přítomnost na významných politických jednáních, jež vedla k dohodě s koncilium a přijetí Zikmunda za krále. To nám umožňuje udělat si dobrý obrázek o tom, jakým způsobem si Holický zajišťoval přední pozice a vliv v obnoveném království. Při práci s česky psanými dokumenty jsem využíval služeb *Vokabuláře webového Ústavu pro jazyk český AV ČR*. To se týkalo případů, kdy jsem nevěděl, co daný staročeský výraz znamená, nebo si nebyl jistý o jeho významu.⁵

Souhrnně můžeme konstatovat, že jsme na základě dochované pramenné základny dobře zpraveni o politické činnosti, programu, majetku i poměru Aleše Holického k významným činitelům tehdejšího dění. To je dáno zejména jeho celoživotním,

---

⁵ *Staré letopisy české z rukopisu křižovnického*, k vydání připravili Šimek, František – Kaňák, Miloslav, Praha 1959; *Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydání*, ed. Charvát, Jaroslav, Praha 1941; *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*, ed. Šimek, František, Praha 1937; *Fontes rerum Bohemicarum V, VII*, edd. Emler, Josef – Gebauer, Jan, Praha 1893, s. d; *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, ed. Klimesch, Matthäus, Prag 1897; Internetová adresa *Vokabuláře webového*: vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx.

neutuchajícím a vytrvalým zájmem o politiku, věci veřejné i Šternberkovou snahou je ovlivňovat a spoluvytvářet. Určité mezery ohledně Alešovy osoby se však v pramenech přece jen objevují. Netýkají se však přímo polipanské doby, nýbrž let 1427 – 1430. V tomto časovém intervalu můžeme Holického doložit pouze jednou. Tuto absenci v dobových záznamech si vysvětlují možným finančním vyčerpáním předního Zikmundova válečníka. Prameny však chybí i k mnohem zajímavější době před rokem 1420. Zde by mohly osvětlit, jakým způsobem Aleš na sebe upozornil tak, že si ho Lucemburk vybral do svojí rady (1420).⁶

Době, v níž jsem sledoval Alešovo působení, se věnují zejména syntetická díla zpracovávající české dějiny. Z těch starších patří k základním Palackého *Dějiny národu českého*, Tomkův *Dějepis města Prahy* a Urbánkův *Věk Poděbradský*. Prvně jmenovaný považuje dobu husitství za vrchol českých dějin a vyzdvihuje jeho přínos. Tomek si v tomto ohledu zachovává odstup. Nejvíce se však tato práce opírá o monumentální dílo Urbánkovo, jež je enormním bohatstvím faktů a podrobností nepřekonatelné. Ačkoli se primárně věnuje českým dějinám, přináší vlastně nejpodrobnější poznatky o Alešově osobě, politickém působení, majetku, a to vše s množstvím zajímavých postřehů a úvah.⁷

Všichni tři autoři se shodují, že tento pán náležel mezi přední osobnosti království i uskupení, v nichž působil. Hlouběji Tomkovo hodnocení Šternberkovy postavy nezachází, na rozdíl od Palackého a Urbánka, kteří jej hodnotí o poznání kritičtěji. Prvně jmenovaný došel k závěru, že Aleš slepě následoval vůdce českých kališníků pana Ptáčka a neměl vlastní názor. Druhý např. kritizoval, že Aleš po konverzi nedokázal přerušit styky s Oldřichem z Rožmberka. Tím mu prý poskytl šanci, aby jej mohl ovlivňovat a manipulovat jím. S některými závěry se dá souhlasit, jiné je však třeba korigovat či odmítnout.⁸

---

⁶ Jediný záznam o Alešovi z let 1427 – 1430 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské III*, ed. Palacký, František, Praha 1844, s. 502, č. 266.

⁷ Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III – IV*, Praha 1939; Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy IV, VI*, Praha 1899, 1906; Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1, 2. Věk poděbradský*, Praha 1915, 1918.

⁸ Palacký píše: „...řídil se více jeho příkladem (Ptáčka), nežli vlastními úmysly, pročež také v pozdějších teprve letech přilnul horlivěji k podobojím.“ Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III*, s. 618–619; Urbánek dále soudí, že Aleš měl ve straně Ptáčkově nepatrný vliv, což podle něj padá na vrub jeho kolísavé loajalítě. Jeho nestálost prý vyvěrala z toho, že se nedokázal vymanit ze starých náboženských tradic. Ty mu, jenž pod nátlakem přestoupil v polovině 20. let ke kalichu, údajně nedovolily pevně a bez výhrad přilnout k důsledným kališníkům. Autor k Alešově charakteristice doslova píše: „*Jeho spojenectví (Alešovo) dodávalo straně Ptáčkově moci a vážnosti, ale jeho vliv nebyl s tím úměrný. Lze to, tuším, do jisté míry vysvětliti i tím, že jeho věrnost k straně Ptáčkově nebyla naprostá a beze všech pochyb. U Aleše ozývaly se vždy ohlasy starých tradic, náboženských, rodinných, stavovských, jež jemu, který jen tlakem poměrů na počátku let dvacátých se stal utrakvistou, nedovolovaly přimknouti se pevně a bezvýhradně ke kališníkům horlivým... On nikdy nepřerušil svých styků s Oldřichem z Rožmberka a to podávalo Oldřichovi dosti příležitosti, aby naň svým vlivem působil ve smyslu svých přání;...*“ Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1. Věk poděbradský*, s. 202–203.

Z novějších syntéz lze pro sledované období využít Bartošovu *Husitskou revoluci*, v níž autor oceňuje politický a církevněsprávní přínos husitských válek. Přehledný a ucelený obraz doby podává Šmahelova *Husitská revoluce*. Urbánkovo a Šmahelovo dílo dnes doplňují *Velké dějiny země Koruny české*, které nejsou tak podrobné. Komplexně však zpracovávají dané období, a to s přihlédnutím k širším dobovým souvislostem. Příčiny, význam a dopady bitvy u Lipan zpracoval v *Lipanské křižovatce* Petr Čornej. Ten také vybral a svými komentáři připravil k vydání korespondenci dobových aktérů včetně Aleše (1436 – 1526) v *Království dvojího lidu*.⁹

Polipanské době věnoval pozornost také Josef Macek, a to na pozadí líčení vzestupu Jiřího z Poděbrad k českému trůnu. Autor v práci osvětluje také příčiny proměny vztahu mezi budoucím králem a Alešem Holickým. Pro celkový pohled na vývoj poměru tohoto pána ke králi Zikmundovi jsou přínosné práce Františka Kavky *Strana Zikmundova v husitské revoluci* a *Poslední Lucemburk na českém trůně*. Zejména v první práci řeší autor otázku, zda byla Zikmundova strana do jisté míry samostatným politickým činitelem nebo jeho pouhý nástroj.¹⁰

Informace o Holických Šternbercích i jiných rodech lze dohledat v *Ottově slovníku naučném*, kde jejich genealogii sestavil F. Palacký. Další povědomí o rodových příslušnících, jejich osudech, politické, válečnické činnosti a rodokmen, přinášejí Sedláčkovi *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. Důležité poznatky můžeme získat z monografií věnovaných šlechtickým osobnostem a rodům. V tomto ohledu se ukázala jako velmi cenná kniha a studie M. Šandery o Ptáčkově z Pirkštejna. Ten sehrál klíčovou roli v počátcích bezkráloví při konsolidaci a sjednocování českých utrakvistů, přičemž Aleš byl jeho důležitý spojenec. Z jejich spolupráce jak ji Šandera nastínil, pak více vysvětluje jeho politický program a aktivita na straně důsledných kališníků od poloviny 30. let až do první poloviny let 40. Další poznatky

---

⁹ Bartoš, František, Michálek: *České dějiny. Díl 2. Část 8. Husitská revoluce. 2. část. Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437*, Praha 1966; Šmahel, František: *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*, Praha 1996; *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996. Dalšími Šmahelovými pracemi využitými v této práci jsou *Dějiny Tábora. Díl 1. Svazek 2*, České Budějovice 1988; *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, Praha 2011; Čornej, Petr: *Velké dějiny země Koruny české V*, Praha – Litomyšl 2000; Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české VI*, Praha – Litomyšl 2007; Čornej, Petr: *Lipanská křižovatka: příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*, Praha 1992; Týž: *Království dvojího lidu: české dějiny let 1436 – 1526 v soudobé korespondenci*, Praha 1989; Dalšími využitými pracemi autora jsou *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výbor z úvah a studií*, Praha 2011; *Jiří Poděbradský a severní Čechy*, in: *Osobnosti v dějinách regionu 1. Přednáškový cyklus*, Liberec 2004.

¹⁰ Macek, Josef: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967; Kavka, František: *Strana Zikmundova v husitské revoluci*. Disertační práce, Praha 1947; Týž: *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce*, Praha 1998.

k Alešově osobě přinášejí práce Z. Berana, A. Kubíkové, M. Plačka a Petra Futáka, T. Baletky nebo Pokludovi *Moravští Šternberkové*.¹¹

Majetkovou základnu Aleše Holického umožňuje nejlépe zmapovat Sedláčkovovo dílo *Hrady, zámky a tvrze království českého. Místopisný slovník historický* od téhož autora stručně osvětluje minulost držebnosti a lokalizuje je. Východočeské državy rodu zmiňuje práce Josefa Kurky týkající se církevní správy. O vlastních Holicích pojednává A. Šafařík a Otokar Pospíšil. Obširně a vyčerpávajícím způsobem se zabývá příslušenstvím Křivoklátu, který Aleš zástavně držel, zejména M. Lašťovka a dále Václav Kočka. F. Levý se z hradního příslušenství zaměřil na Rakovník a vzájemný vztah měšťanů a pana Aleše. O moravských statcích šlechtice a poručenských správách pojednávají práce o dějinách Slavkova u Brna (velmi stručně) a Pokludovi *Moravští Šternberkové*.¹²

Majetkové poměry šlechty, panovníka a církve skrze držbu hradů rekonstruoval M. Prokop. Práce se tedy týká i Holického, přičemž výčet držených hradů umožňuje porovnat, jak si vedl v porovnání s příslušníky jiných panských rodů. Rozdíl je propastný na počátku revoluce. Po stránce metodologické se k rekonstrukci pozemkové držby dají využít patronátní práva, jak uvádí Z. Boháč. Sekularizaci církevního majetku a zástavám se věnoval Jaroslav Čechura a Milan Moravec. Vývojem pohusitské aristokracie a její skladbou se zabýval J. Petráň. Autor si všiml, že Aleš vstupoval do husitských válek zcela zchudlý a sleduje jeho majetkový vzestup skrze žoldnéřskou službu králi. Uvádí také přehlednou tabulku držebností

¹¹ *Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1905, s. 779–780; Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, II, VIII, XIII, XIV, XV*, Praha 1993 – 1998. Genealogii východočeských Šternberků přináší autor v I. díle na straně 63; Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011; Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*, *Marginalia historica* 7, 2003, s. 109–198; Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Raději první mezi kacíři než prostřední mezi katolíky*, *Dějiny a současnost* 22, 2000, č. 1, s. 6–10; Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007, s. 251–299; Týž: *Východní landfrýd (skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: *Regiony – časoprostorové průsečíky?*, Praha 2008, s. 106 – 115; Týž: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – 1. část*, *Východočeské listy historické*, 2001, č. 17 – 18, s. 89–116; Šanderaova práce, která se věnuje opočenské straně v době husitských válek: *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě: opočenská strana v husitské revoluci*, České Budějovice 2005; Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)*, České Budějovice 2010; Kubíková, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004; Plaček, Miroslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006; Baletka, Tomáš: *Páni z Kravař: z Moravy až na konec světa*, Praha 2003; Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.

¹² Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, II, VIII, XIII, XIV, XV*, Praha 1993 – 1998; Týž: *Místopisný slovník historický Království českého*, 2. vydání, Praha 1998; Kurka, Josef: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecéze Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914; Šafařík, Antonín – Pospíšil, Otokar: *Holice. Obraz vývoje a současnosti*, Holice 1911; Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské*. Diplomová práce na KPVHAS FFUK, Praha 1991; Týž: *Křivoklátská léna v době předhusitské*. *Středočeský sborník historický* 21, 1995; Kočka, Václav: *Dějiny Rakovníka*, Rakovník 2009; Levý, František: *Dějiny královského města Rakovníka*, Rakovník 2010, 2. vydání; Pernes, Jiří – Holán, Ivo: *Slavkov u Brna: město a okolí*, Praha 1987; Pernes, Jiří – Sáček, Karel – Kropáčková, Lubomíra: *Slavkov u Brna: město nejen se slavnou minulostí*, Slavkov u Brna 2007; Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.

Zděnkou Konopišťského, přičemž neopomíná dodat, od koho je získal. Dovídáme se tak o dalších nemovitostech pana Holického.¹³

---

¹³ Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418 – 1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty panovníka a církve*, Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea 14, 2004, s. 147–219; Boháč, Zdeněk: *Struktura feudální pozemkové držby v Čechách na počátku husitské revoluce (Pokus o rekonstrukci podle patronátního práva)*, Folia historica Bohemica (dále jen FHB) 7, 1984, s. 8–27; Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v jihovýchodních Čechách v letech 1420 – 1454*, Časopis Národního muzea 177 – řada historická, 2008, č. 1 – 2, s. 1–25; Týž: *Sekularizace církevních statků v západních Čechách v letech 1421 – 1454*, Časopis Národního muzea 165 – řada historická, 1996, č. 1 – 2, s. 1–16; Moravec, Milan: *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, FHB 9, 1985, s. 89–166; Petráň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu (Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, 1976)*, s. 9–75; Z kapacitních důvodů jsem uvedl stěžejní literaturu. Zbytek cituji v průběhu práce.

II. Politický vývoj v Čechách (1420 – 1455)

Než se budu věnovat postavě Aleše Holického, je dobré přiblížit dobu, ve které žil a působil. V březnu 1420 byla ve Vratislavi zveřejněna papežská bula, jež vyhlášovala křížáckou výpravu proti českým husitům. Do čela kruciáty se postavil římský král Zikmund, který si chtěl vojensky vynutit korunovaci na českého krále. V reakci na to byl pod záštitou předního kališnického pána Čeňka z Vartenberka vydán přelomový manifest (duben 1420). Přijatému (1419) a legitimnímu dědici se v něm upíral nárok na trůn a podmiňoval se volbou, na níž si činilo nárok české panstvo. To využilo revoluce k tomu, aby změnilo zvyklosti, kdy se královský stolec pokládal za dědičný v panujícím rodě a k přijetí panovníka stačil souhlas zemské obce. Dokument však signovala pouze část domácí politické obce. Vedle Vartenberka a Oldřicha z Rožmberka, několik pánů, panošů, Praha a jiná města. Po prvotních Zikmundových úspěších v Čechách (ovládnutí H. Králové a Kutné Hory) však Vartenberk na hájení husitského programu rezignoval a vydal králi Pražský hrad (7. květen 1420). Do čela revoluce se tak postavili pražané, kteří po jednání v Kutné Hoře (15. května) odmítli přistoupit na Lucemburkův požadavek bezpodmínečné kapitulace a začali se připravovat na boj.¹⁴

V červenci (1420) už stála před hlavním městem kompletní křížácká armáda. Střetnutí však skončilo porážkou části interventů na Vítkově (14. července 1420), což předurčilo výsledek tažení. Zikmund se však ještě před odjezdem z Prahy nechal za přítomnosti zahraničních spojenců a nejméně 24 českých a moravských pánů korunovat (28. července 1420). Porážky husitské Prahy a obecného uznání v Českém království však nedosáhl. V následujícím roce (1421) začala velká ofenziva táborů, pražanů a jejich spojenců na severu a východě (orebité) království. Pod nadvládu husitů se dostal Chomutov, Louny, Slaný, Kouřim, Kolín, Nymburk, Čáslav, Kutná Hora, Polička, Vysoké Mýto, Jaroměř ad. Tažení tak zcela změnilo poměr sil v Čechách.¹⁵

---

¹⁴ O říšském sněmu ve Vratislavi, kde byla přečtena papežská bula, vyhlášující I. kruciátu, Čornej, Petr: *Velké dějiny země Koruny české V* (dále jen *Velké dějiny V*), Praha – Litomyšl 2000, s. 227–230; K reakci pražanů a Čeňka z Vartenberka na vyhlášení křížového tažení Týž: *Velké dějiny V*, s. 241–243; K přestupu Čeňka z Vartenberka na královskou stranu a postavení se pražanů do čela revoluce Týž: *Velké dějiny V*, s. 245–246; O říšském sněmu ve Vratislavi, reakci na něj ze strany pražanů a Vartenberka, přestupu tohoto pána k Zikmundovi a následném postavení se pražanů do čela revoluce, také Kavka, František: *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce* (dále jen *Poslední Lucemburk*), Praha 1998, s. 46–58; Ke stejným tématům se shodně vyjadřuje Šmahel, František: *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let* (dále jen *Husitská revoluce III*), Praha 1996, s. 36–40.

¹⁵ K husitským dobovačným úspěchům na severu a východě Čech stručně Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 89–90; Obširněji k husitské ofenzivě roku 1421 Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 284–288; K tažení na sever a východ Čech také Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 70–71, 79–81; O průběhu bitvy na Vítkově a následné Zikmundově korunovaci obširně Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 259–264; Ke korunovaci též Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 71–72.

Vlastním odrazem změněné mocenské situace byl sněm svolaný do Čáslavi na 3. červen (1421). Zúčastnili se jej zástupci husitských stran, kališníci i někteří katoličtí šlechtici a zástupci Moravy. Hlavním bodem jednání bylo odmítnutí právoplatnosti Lucemburkova přijetí a korunovace. Aby tento úmysl zvrátil, vyslal panovník na jednání své důvěrníky Aleše Holického ze Šternberka a Půtu z Častolovic. Sněmovníci si jen neradi vyslechli královo poselství, ve kterém je ústy vyslanců nabádal k pokoji v zemi a vystoupení vůči těm, kdo ho chtějí připravit o dědictví. Alešovi a Půtovi se je také ve výsledku přesvědčit nepodařilo. Účastníci se usnesli nepřijmout a nemít Zikmunda za svého krále, což se v podstatě rovnalo jeho sesazení. Jako důvod uvedli, že tupí pravdy obsažené ve čtyřech artikulech pražských a je vrahem cti i osob českého národa. Přesto však sněmovní usnesení ponechávalo za určitých podmínek (souhlas kališnických stavů) cestu k trůnu Lucemburkovi otevřenou. Moravská kališnická šlechta si ponechala lhůtu na rozmyšlenou, ale nakonec králi zachovala poslušnost.¹⁶

Nepříznivý vývoj pro Zikmunda nedokázalo zvrátit ani druhé křížové tažení, zahájené dva měsíce po skončení čáslavského sněmu (28. srpna 1421). Zakončila jej králova porážka u Německého Brodu (8. leden 1422) a panovníkův následný odjezd z Čech. Od jara (květen) navíc pražané se Zikmundem Korybutovičem (zemský správce) obléhali klíčovou katolickou pevnost Karlštejn. Na jeho osvobození byla v Říši zorganizována výprava. Do jejího čela se postavil braniborský kurfiřt, který svými zástupci jmenoval (28. října 1422) Aleše Holického ze Šternberka a Jindřicha z Plavna. Než však stačili k hradu přitáhnout, zastihla je zpráva o uzavření příměří mezi posádkou a obléhateli (8. listopadu 1422). Oba kurfiřtovi hejtmani se pak neúspěšně pokoušeli dohodnout mírové jednání mezi ním a Korybutovičem na hradě Žebráku (listopad 1422).¹⁷

Přímým důsledkem Žižkových výbojů na úkor pražského svazu (zisk H. Králové, Jaroměře, Dvora Králové, Čáslavi) byl svatohavelský zemský sněm (1423). Zúčastnili se ho jak kališníci, tak katolíci, znepokojení růstem jeho moci. Poprvé od začátku revoluce tak

---

¹⁶ K zasedání čáslavského sněmu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 91–94; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 85–88; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 296–299.

¹⁷ O pověření vrchního velitele výpravy na záchranu Karlštejna Fridricha Braniborského, aby Aleš Holický a Jindřich z Plavna vedli operace na záchranu Karlštejna, Jánský, Jiří: *Kronika česko-bavorské hranice. Díl I. (1400 – 1426). Od války Václava IV. s Ruprechtem Falckým k počátkům husitské ofenzivy* (dále jen Kronika I), Domažlice 2001, s. 158; Nejobširněji k II. kruciátě Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 303–307, 308–311; K tažení na osvobození obleženého Karlštejna Týž: *Velké dějiny V*, 317–318; O karlštejnském tažení též Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 129–131; O tažení ke Karlštejnu, jmenování Aleše Holického a Jindřicha z Plavna zástupci vrchního velitele tažení Fridricha Braniborského a jejich prostředkování k uzavření míru Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 121–124; Litevský velkokníže Zikmund Korybutovič vjel do Prahy 17. května 1422. Jako svého zástupce ho poslal do Čech Vitold Alexander, kterého si část husitů přála jako svého panovníka. Za zemského správce jej uznali i táboři s Janem Žižkou. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 316, 317.

došlo k užší spolupráci umírněných politiků z obou stran. Ti se dohodli na programu hospodářské a politické obnovy země, který nepřímou Žižku, jeho svaz i tábory stavěl mimo zákon. Za účelem plnění sněmovního usnesení byla zvolena dvanáctičlenná zemská vláda. V ní zaujali po 6 členech katolíci (Aleš Holický ze Šternberka, Oldřich z Rožmberka, Čeněk z Vartenberka, Jan st. z Michalovic, Fridrich z Kolovrat, Hynek Hlaváč z Dubé) i kališníci (Heřman z Landštejna a Borotína, Hynek Krušina z Lichtenburka, Hynek Koldštejnský z Valdštejna, Diviš Bořek z Miletínka, Hašek z Valdštejna, Jan ze Smiřic). Svatohavelská koalice se však zakrátko rozpadla (leden 1424).¹⁸

V první polovině roku 1424 došlo k dalšímu vzrůstu moci Jana Žižky a jeho východočeského svazu. Následkem toho došlo k opětovnému sblížení obou náboženských složek někdejší koalice. Po celé léto probíhala mezi pražany, katolickými pány a tábory jednání, jejichž cílem bylo uzavření dohody, zabraňující Žižkovi v dalším vzestupu, jež tyto strany ohrožoval. Ke společným poradám se dosud znesvářené strany (katolíci, pražané, táboři) sešly ve dnech 7. – 10. října (1424) ve Zdicích, aby zde obnovily úmluvy svatohavelského sněmu. Bylo uzavřeno půlroční příměří a přistupující vyjadřovali vůli konsolidovat poměry ukončením válek. S úmluvami vyjádřil předběžný souhlas i Žižka, čímž se zastavovaly jeho další akce na území Čech. Signatáři se dokonce zavázali k vzájemné pomoci proti cizím vojskům i k pomoci při ofenzivě vůči nim, ale zůstalo jen u proklamací. Zdicke dohody však nakonec nevstoupily v život.¹⁹

Boje mezi husity a katolíky proto začaly už z kraje následujícího roku (1425) a skončily teprve v říjnu ročním příměřím (do 1426), o něž požádali katolíci. Sami kališníci však nehodlali snášet blízkost saské enklávy v severních Čechách (Ústí n. Labem, Most, Duchcov, hrady Blansko, Střekov, Osek), která představovala stálou hrozbu. Čtyři husitské svazy (pražský, táboři, sirotci, žatecko-lounský svaz) proto oblehly Ústí n. Labem (asi 28. května). Zde se střetly s pomocí vyslanou ze Saska (III. kruciáta), která však byla poražena, (16. červen) a město posléze dobyt. Ani čtvrté měření sil však pro křižáky neskončilo lépe.

---

¹⁸ Příčiny svolání svatohavelského sněmu, dohody na něm dosažené i složení prozatímní zemské vlády popisuje Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 327–328, 331–332; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 143–146; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 125–126.

¹⁹ Žižkovi válečné úspěchy, jež přiměly k opětovnému sblížení složky někdejší svatohavelské koalice, jednání mezi katolíky, pražany i tábory a zdicke dohody popisuje Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 333–336, 338, 340, 343; Ke zdickým dohodám též Kavka a Šmahel. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 126–127; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 155–156; Kavka, František: *Strana Zikmundova v husitské revoluci* (dále jen Strana Zikmundova). Disertační práce, Praha 1947, s. 55, 57.

Výprava, kterou vedl trevírský arcibiskup Otto z Ziegenheimu, byla poražena u Tachova (4. srpna 1427). Čeští katoličtí páni, pak museli s vítězi dohodnout (září) příměří (do 1428).²⁰

Po porážce poslední kruciáty u Domažlic (srpen 1431) převážil mezi účastníky právě probíhajícího koncilu v Basileji názor o nutnosti s husity jednat. O to se zasloužil zejména kardinál Cesarini, jenž kališníkům nabídl vystoupení na církevním sněmu. V Chebu se proto sešli zástupci husitů a koncilu (1432), aby se sjednaly podmínky, za kterých vystoupí jejich delegace v Basileji. Obě strany nakonec dospěly (18. května) k dohodě o účasti husitů na koncilu. Dokument vstoupil do historie pod názvem „Soudce chebský“ a tvořil základ pro rokování na církevním shromáždění o čtyřech artikulech pražských. Soudcem v disputacích neměl být koncil ani jiná církevní autorita, ale boží zákon, praxe Kristova a prvotní církve.²¹

Jednání, která v Basileji probíhala od ledna do dubna (1433) však nepřinesla výsledek, proto se rozhodlo o jejich pokračování v Praze. Ani zde však ke shodě nedošlo, a tak se rozhovory přenesly zpět na koncilní půdu a odtud v listopadu (1433) znovu do hlavního města. Zde se sešel svatomartinský sněm, na jehož pořadu byly dva zásadní body. Dospět s koncilem k dohodě o uspořádání náboženských poměrů v Čechách i na Moravě a vyřešení tíživé politické a hospodářské situace. Většinou sněmovníků souhlasila, že zlepšení situace zajistí pouze centrální orgán s odpovídajícími pravomocemi. Stočlenný výbor (zástupci husitských svazů, polních obcí, šlechty, měst) proto zvolil správcem Království českého a Markrabství moravského Aleše Vřešťovského z Rýzmburka, který dostal na pomoc dvanáctičlennou radu. Jejich pravomoci byly nemalé. Měli hájit čtyři artikuly na území Čech a Moravy, soudit a trestat provinění proti právnímu řádu, projednávat celostátní záležitosti nebo mohli svolávat vojsko k obraně Čech a Moravy.²²

---

²⁰ K bojům na počátku roku 1425 Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127; K zakončení bojů a k uzavření příměří mezi katolíky a husity do roku 1426 Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 169–170; K III. křížové výpravě a bitvě před Ústím n. Labem Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 353–356; O účasti českých pánů v Norimberku, kde se plánovala IV. kruciáta i k jejímu pádu Jánský, Jiří: *Kronika česko-bavorské hranice. Díl II. (1427 – 1437). Od bouří velkých bitev a spanilých jízd k bazilejským kompaktátům* (dále jen Kronika II), Domažlice 2001, s. 11–13, 24

²¹ K V. kruciátě a bitvě u Domažlic Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 552–557; K důvodům svolání basilejského koncilu Týž: *Velké dějiny V*, s. 547–548; K důvodům proč koncil pozval husity do Basileje a k jednáním v Chebu (1432) mezi zástupci husitů a koncilu Týž: *Velké dějiny V*, s. 558–559, 560–565; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 167.

²² K peripetiím jednání mezi zástupci koncilu a husity v Praze, na půdě koncilu, a pak opět v Praze Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 572, 577, 580–584, 600; Týž: *Lipanská křížovatka: příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy* (dále jen Lipanská křížovatka), Praha 1992, s. 78; Válka, Josef: *Vláda Alše Vřešťovského z Riesenburka. Úsilí husitů o obsazení politického prostoru zemské obce* (dále jen Vláda), Časopis Matice Moravské (dále jen ČMM) 128, 2009, č. 2, s. 309; K jednání svatomartinského sněmu (1433) a ustavení zemského správce, jeho rady a jejich pravomocích Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 600–602; O tíživé ekonomické a politické situaci vlivem pokračujícího konfliktu a potřebě ji řešit na sněmu Týž: *Lipanská křížovatka*, s. 98, 99, 102, 103, 113, 132; K pravomocem zemského správce a jeho rady také Válka, J.: *Vláda*, s. 312–314; K Alešovu členství v radě Vřešťovského blíže na straně 33, pozn. č. 49.

Pokud účastníci sněmu dosáhli proklamované shody ohledně správy Čech a Moravy, těžší bylo dohodnout se s legáty basilejského koncilu. Ti si do Prahy přivezli první návrh uznání čtyř artikulů pražských v podobě, kterou vypracoval koncil. Sněm následně zplnomocnil výbor osmi duchovních k jednání o textaci dohody. 30. listopadu (1433) pak husitští kněží přistoupili rukouáním na návrh znění smlouvy o čtyřech pražských člancích. Kompaktáta však musel projednat a schválit sněm, který nesouhlasil s textací prvního a čtvrtého artikulu. V prvním případě postrádal formulaci, že přijímání pod obojí způsobou je užitečné a spasitelné a závazné pro všechny obyvatele Čech a Moravy, včetně dětí. Ve druhém mu vadilo, že církevní statky nemohou být druhými osobami drženy bez viny svatokrádeže. Akceptace tohoto článku by negovala zábor církevního majetku, tedy jeden z hlavních výsledků revoluce.²³

Proti odporu většiny sněmu se postavila husitská šlechta (pravice). Naléhala na levici a střed, aby přijali aktuální verzi kompaktát a neblokovali tak dohodu s koncilem. Jejich snaha však nebyla úspěšná. Snahu po dohodě s koncilem však podlamovaly zejména polní obce, obléhající baštu katolictví Plzeň (od léta 1433). Správce a jeho rada je bezúspěšně vyzývala, aby od toho ustoupily a připojily se k jednáním o míru. Bylo tedy zřejmé, že polní vojska se zcela vymkla kontrole. Když se do Čech vrátil sněmovní vyslanec (březen 1434) s konečným rozhodnutím koncilu, který trval na verzi kompaktát z 30. listopadu (1433), všichni museli přijmout, že cesta k míru vede skrze kompromis s Basilejí a nikoli přes neprůchodné požadavky radikálů. Od táborů a sirotků navíc odpadli jejich bývalí šlechtičtí spojenci a na stranu husitského středu a pravice se přidávali i katolíci. Vznikala (před 28. březnem 1434) kališnicko-katolická koalice.²⁴

V čele spolku stanul zemský správce Aleš Vřešťovský, jenž s podporou dalších členů (zejména Menharta z Hradce, Aleše Holického a Hynce Ptáčka) vyzval husitské strany, aby respektovaly zemskou vládu. Kdo by se ke koalici nepřipojil do sv. Jiří (1434), měl být prohlášen za zemského škůdce. K 23. dubnu proto byla ke Kačínu (u Kutné Hory) svolána hotovost, jež se úspěšně přesunula (5. května) na Malou Stranu a Pražský hrad. Následující

---

²³ Jednání husitských kněží s legáty o formulaci čtyř pražských artikulů i následný odpor většiny sněmu proti finální podobě kompaktát, popisuje Čornej, P.: *Lipanská křížovátka*, s. 110; Týž: *Velké dějiny V*, s. 602–604; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 175–176.

²⁴ Jednání husitské pravice s levicí a středem na svatomartinském sněmu (1433) popisuje Čornej, P.: *Lipanská křížovátka*, s. 112; K cestě Martina Lupáče do Basileje (leden 1434), aby tam vybojoval změnu v textu kompaktát, Týž: *Velké dějiny V*, s. 606; K rozhodnutí koncilu, jenž trval na znění kompaktát z 30. listopadu 1433 Týž: *Velké dějiny V*, s. 607–608. Ke vzniku kališnicko-katolické koalice a odpadávání šlechtických spojenců od radikálů Tamtéž, s. 609–610; O tom, že začalo být jasné, že cesta k míru vede přes dohodu s koncilem, nikoli trváním na požadavcích radikálů (závaznost kalicha pro všechny obyvatele Čech a Moravy), Týž: *Lipanská křížovátka*, s. 129.

den pak obsadila Nové Město (6. května) a vyhnala odsud tábořské i sirotčí posádky. Radikálové se navíc museli vzdát obléhání Plzně, protože město se podařilo zásobit a další vojenské akce zde ztratily smysl. Jejich pozornost se proto obrátila k Praze, ale tam k rozhodující bitvě nedošlo. Vojska koalice a radikálů proti sobě stanula až v prostoru východních Čech, poblíž vesnice Lipany. Teprve poté, co vzájemná jednání selhala, došlo k rozhodující srážce (30. května), která skončila jasnou porážkou sirotků a táborů.²⁵

Bitva u Lipan definitivně otevřela cestu k jednání husitů s basilejským koncilem o náboženském uspořádání země i s císařem Zikmundem o jeho přijetí za českého krále. Na následujícím zemském sněmu (sv. Jan) se představitelé tábořského a sirotčího svazu konečně podrobili zemskému správci Aleši Vřešťovskému. Politický vliv radikálních vojensko – konfesijních uskupení na rozhodování vrcholného zemského fóra se stával minulostí. V rámci sněmu se začaly rýsovat obrysy porevolučního stavovského členění. Vyšší šlechta, nižší šlechta a zástupci královských měst se chopili moci, již udrželi dvě století. Svatovaletinský sněm (1435) byl pak prokazatelně prvním českým zemským sněmem, na němž jednání probíhala v oddělených stavovských kuriích. Rozdělení účastníků na vyšší šlechtu, nižší šlechtu a reprezentanty měst odráželo stavovskou krystalizaci, jak ji v politické sféře vytvořila husitská revoluce.²⁶

První polipanské jednání husitů s císařem a legáty concilu skončilo v Řezně neúspěchem (1434). Následovalo jednání v Brně (1435). S basilejskými vyslanci rokování opět nevedlo k úspěchu. V případě Lucemburka tomu však bylo jinak. 6. července se s husitskými zástupci dohodl na územní vázanosti laického kalicha. Ve všech farních osadách, kde se přijímání pod obojí způsobou doposavad praktikovalo, mělo být závazné. Stejněho dne Zikmund kališnickým diplomatům slíbil vydat listinu o svém souhlasu s volbou pražského arcibiskupa a jeho sufragánů komisí složenou s osob duchovního i světského stavu. Podle stejného dokumentu měl být klérus pražské diecéze podřízen těm, co budou zvoleni. Za jejich potvrzení a konsekraci se také slíbil zasadit. Český zemský sněm (sv. Matouš, 1435) pak hlasy osmi světských a osmi duchovních volitelů zvolil Jana Rokycanu pražským arcibiskupem.²⁷

---

²⁵ Vznik kališnicko-katolické koalice, příchod jejího vojska do Prahy a následný střet u Lipan, Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 611, 613–618.

²⁶ Vše v tomto odstavci Čornej, Petr: *Velké dějiny V*, s. 619–620, 623.

²⁷ K jednání v Řezně (1434) Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů* (dále jen Hynce I), *Marginalia historica* 7, 2003, s. 115; Už 28. září 1431 bylo koncilem basilejským rozhodnuto pozvat husity do Basileje. Husitský sněm 10. ledna 1432 schválil účast v Basileji. Došlo také k dohodě, že by se měla konat předběžná schůzka v Chebu, kde by se vyjasnily podmínky husitské účasti na concilu. Bystrický, Vladimír: *Západní Čechy v husitských válkách*, České Budějovice 2013, s. 282, 283. Obě strany v Chebu dospěly k dohodě o účasti na concilu, jež vstoupila do dějin jako Soudce chebský. Pro debatu o

6. ledna 1436 vydal Zikmund ve Stoličném Bělehradě bez ohledu na legáty zlistiněné a zpečetěné náboženské svobody, dojednané a přislíbené v Brně (1435). Pro dokument se vžilo označení císařská kompaktáta. Zikmund uznal územní vázanost kalicha, souhlasil, aby arcibiskupa a sufragány volil spolu s duchovními stavovský výbor, a aby mu bylo podřízeno veškeré duchovenstvo pražské arcidiecéze. Lucemburk se také zavázal, že tato ustanovení bude dodržovat a zasadí se o jejich schválení koncilem a papežem. Kališníci se však potvrzení a konsekrace Rokycany a sufragánů ze strany koncilu a papeže nikdy nedočkali. K dohodě mezi husity a koncilem však přece došlo. Až v Jihlavě byly 5. července 1436 před císařem vyhlášeny kompaktátní listiny.²⁸

Kompaktáta, sjednaná mezi kališnickými představiteli a basilejským koncilem, se stala základním textem, od něhož se odvíjely poměry ve vnitropolitické i zahraničněpolitické rovině. Dokument se stal středobodem českého náboženského a politického života. Jejich platnost se vztahovala pouze na území Čech a Moravy. Husity pak pojímala zpět do lůna katolické církve. Kompaktáta však čtyři články se souhlasem kališnických vyjednávačů definovala v oslabené podobě. Přijímání pod obojí způsobou povolovala pouze dospělým, aniž by laický kalich prohlašovala za závazný a nutný ke spasení.²⁹

Dohodou kališníků s koncilem se Zikmundovi zároveň otevírala cesta k uznání českého královského důstojenství českými a moravskými stavy. Už 13. července (1436) vydal listinu, jíž postoupil (velmi sporné) královské právo volby pražského metropolity českým stavům, a zároveň stvrzoval platnost zvolení Rokycany i dalších biskupů. O týden později (20. července) je datováno velké privilegium stavovských svobod, faktická Zikmundova kapitulace, která podmiňovala jeho přijetí za českého krále od pánů, města Prahy, rytířů, panoší a jiných měst Českého království a Moravského markrabství. Stavové slibovali v císaři

---

čtyřech artikulech byl jako nejvyšší soudce přijat zákon boží, Kristova praxe, apoštolská a prvotní církev. Bystrický, V.: *c. d.*, s. 285, 286; Větší část české delegace připlula do Basileje 4. ledna 1433. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 569; K Jednáním v Brně (1435) Čornej a Kavka. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 628–629; Jednání mezi husity a legáty v Brně ztroskotala na otázce legalizace revolučního záboru církevního majetku. Tamtéž, s. 628; Kavka, František: *Poslední Lucemburk*, s. 189; K volbě Jana Rokycany (1435) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 630.

²⁸ K obsahu císařských kompaktát Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 631–632. Volený metropolita měl také světit kněze pod jednou i pod obojí. Totéž měli činit biskupové olomoucký a litomyšlský. Jejich povinností bylo podávat z kalicha těm, kdo o to požádají. Tamtéž, s. 632; O tom, že kališníci církevní představitelé nikdy konsekrace nedočkali, Tamtéž, s. 634. Tento čin by totiž směřoval k vytvoření zemské kališnické církevní organizace v Čechách, proto Rokycanu koncil nikdy nepotvrdil. Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české VI* (dále jen *Velké dějiny VI*), Praha – Litomyšl 2007, s. 16; O tom, že ve Stoličném Bělehradu ještě k dohodě mezi koncilem a husity nedošlo a až v Jihlavě byly před císařem vyhlášeny kompaktátní listiny Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 199.

²⁹ Vše v tomto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 12. Trestání smrtelných hříchů kompaktáta svěřovala do kompetence oprávněných osob světského a duchovního stavu. Svobodné kázání slova božího omezovala na kněze a duchovenstvo pokládala pouze za správce, nikoli majitele církevního zboží, čímž umožnila jeho sekularizaci. Tamtéž, s. 12–13.

vidět pravého dědice a přirozeného pána. Uznávali tak princip dědičnosti českého trůnu a zatím upouštěli od možnosti volby českého panovníka. Poté, co Lucemburk nechal přivést korunovační klenoty z Vídně, byl 14. srpna (1436) v Jihlavě českými a moravským stavy přijat za českého krále.³⁰

Na rozdíl od koncilních kompaktát, kde jsme díky písemnostem legátů informováni o událostech hodinu po hodině, nevíme nic podrobnějšího o jednáních, jež vedla k velkým Zikmundovým ústupkům, k nimž bylo přikročeno po 6. červenci (1435), a která probíhala patrně i předtím. Zdá se, že v nich vedle kancléře Šlika hráli hlavní roli předáci husitského panstva Menhart z Hradce, Hynce Ptáček z Pirkštejna a ze Zikmundových straníků Aleš Holický ze Šternberka, třebaže se už hlásil ke kalichu.³¹

Prosincový sněm (1436) byl spojen s památnou událostí, kdy téměř po dvaceti letech byla obnovena činnost zemského soudu a zároveň splněn požadavek stavů – jeho reforma. Týkala se zejména složení sboru přísedících, jmenovaných dosud jen ze starých panských rodů, tzv. kmetů zemských, a obsazování nejvyšších zemských úřadů. Zde se o svá práva hlásila i nižší šlechta. Páni a rytíři se dohodli na rozhodčím výroku panovníka, který jej vynesl 26. ledna 1437. Z řad pánů měl být obsazován úřad nejvyššího komorníka a nejvyššího sudího, z řad rytířů pak nejvyššího písaře. Počet přísedících zemského soudu byl stanoven na dvacet, z čehož mělo být dvanáct pánů a osm rytířů. Král však nevyhověl požadavku, aby úřady byly obsazovány výhradně kališníky. Nejvyšším komořím byl za utrakvisty jmenován Aleš Holický ze Šternberka, nejvyšším sudím katolík Mikuláš Zajíc z Hasenburka a nejvyšším písařem Aleš Vřešťovský z Rýzmburka (kališník). Protože byl Menhart z Hradce už dříve dosazen do úřadu nejvyššího purkrabího, náležejícího rovněž mezi nejvyšší zemské úřady, mírně v zemské vládě převažovali utrakvisté. Mezi dvanácti přísedícími z panského stavu však měli jasnou převahu katolíci.³²

---

³⁰ K tomu, že dohodou kališníků s koncilem se Zikmundovi otvírala cesta k uznání české královské hodnosti Týž: *Velké dějiny VI*, s. 18; Týž: *Velké dějiny V*, s. 638; K listinám, jež Lucemburk vydal 13. a 20. července (1436), k tomu, že stavové v něm slibovali vidět pravého pána a přirozeného dědice (uznávali tak princip dědičnosti českého trůnu) i k přijetí v Jihlavě Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 637–638; Na čelném místě velkého privilegia stavovských svobod byly přísliby doplňující císařská kompaktáta: dodržovat kompaktáta a bránit je proti každému, kdo by je chtěl porušovat, nedopustit omezování svobody kalicha těm, kdo se ho přidržují nebo přidržovat budou. V oblasti církevněpolitických požadavků Zikmund využil ústupnosti koncilu ve formulaci třetího článku o držení církevních statků, postihující jejich protiprávní držení. Privilegium legalizovalo úchvaty církevního i královského majetku, pokud bylo založeno na Zikmundových zápisech. Koncil vykoupil ústupek v textaci třetího článku Zikmundovou tajnou přísahou, tj. eliminací Zikmundova vlivu v církevních otázkách. Spoléhal na to, že Zikmund a později Albrecht Habsburský restituci prosadí. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 202.

³¹ Vše v tomto odstavci Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203.

³² Vše v tomto odstavci Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 230; Zikmundův výrok ohledně reformy zemského soudu měl platit dva roky. Po této době měl být králem zase přezkoumán. Královo rozřešení sporu o „sedání v lavicích“ zůstalo v platnosti celá dvě desetiletí. Tamtéž, s. 230.

Díky politice krále Zikmunda získal v letech 1436 – 1437 nevlivnější postavení blok umírněných kališníků a katolíků. Patřili sem přední šlechtici z řad panstva (např. Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce), část nižší šlechty a celý plzeňský landfrýd. Konfesijní příslušnost zde nebyla homogenní, neboť členové vnímali kompaktáta jako dohodu, jež pojímala kališníky do lůna obecné církve. Program kališnicko – katolického uskupení nesměřoval proti panovnické moci, ale k její kontrole relativně úzkou skupinou šlechticů, ztotožňujících své zájmy se zájmy země. Legitimistické smýšlení a názor o dědičnosti českého trůnu měly v tomto bloku mocné zastánce, ačkoli zde nechyběli ani názory o volitelnosti. V revolučních dobách mnozí členové získali majetek na úkor církve a krále. Cílem bloku proto nebyla restaurace předrevolučních poměrů, ale posílení vlastní dominantní pozice na politickém kolbišti. V náboženské rovině inklinovali členové uskupení k osobnostem, jež kompaktáta vykládaly jako obnovení církevní jednoty (Filibert, Jan Papoušek ze Soběslavi, Jan Příbram, Prokop z Plzně).³³

Vedle zmíněného bloku v Čechách existovalo také uskupení důsledných či rozhodných kališníků, (resp. husitský střed), vedené Ptáčkem z Pirkštejna, k němuž patřil i Holický. Respekt ke změnám, jež přinesla revoluce, včetně posílení politických pozic nižší šlechty a měst, i odmítání restauračních tendencí, sblížovaly tuto skupinu s předáky východočeské nižší nobility. Pokud připočteme další rytíře, panoše a města z východu Čech, zjistíme, že se velká část teritoria dřívějšího sirotčího svazu stávala základnou rozhodných kališníků. Duchovním vůdcem uskupení se stal Jan Rokycana, který usiloval o sjednocení všech proudů českého kališnictví (liturgicky, věroučně). Hynce Ptáček to pak plánoval využít ve světské rovině k dominanci na politické scéně. Dodržování kompaktát a brněnsko – jihlavských dohod tomuto směru nestačilo. Usiloval o začlenění podávání pod obojí způsobou dětem, nezbytnost laického kalicha ke spáse a českou bohoslužbu do kompaktát.³⁴

Třetím uskupením byl oslabený tábořský svaz na čele s Bedřichem ze Strážnice (do 1439). Politický postup tábořské strany na zemské úrovni určovala snaha uchovat si do budoucna církevní a náboženskou výjimečnost, existující díky králi Zikmundovi v rozporu s kompaktáty. Uchování vlastní církevní organizace (v čele Mikuláš z Pelhřimova) bylo pro Tábor klíčové z hlediska udržení politické autonomie a mocenského vlivu. Rozložení politických sil do tří hlavních bloků, tedy konzervativního (kališnicko – katolický), východočeského kališnického (důslední kališníci) a tábořského, přetrvalo od roku 1438 až do září 1452 (podmanění Tábora Poděbradem). Uskupení však nezůstala konstantní a časté byly

³³ Vše v tomto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 44–46.

³⁴ Vše v tomto odstavci Týž: *Velké dějiny VI*, s. 46–47.

přechody z jednoho do druhého, uzavírání různých aliancí, podmíněných osobními zájmy, příbuzenskými vztahy a jinými okolnostmi. Základní rozdělení (tři bloky) se však nezměnilo.³⁵

Zikmundův ostrý konzervativní kurz, jenž nastoupil po usednutí na trůn, začal ohrožovat postavení strany podobojí. Hynce Ptáček (vedl blok důsledných kališníků) proto přerušil podporu císařovy politiky, a s Alešem Holickým a dalšími českými pány se začal orientovat na Barboru Celskou (Zikmundova manželka) a plán nástupu Jagellonců na český trůn. Po císařově smrti (1437) přivedl politický vývoj tuto skupinu šlechty k odboji proti Albrechtu Habsburskému (Zikmundův nástupce), a to ve prospěch polské kandidatury. Její předáci byli ochotni přijmout Albrechta a později i Fridricha III., avšak jen na základě svobodné volby a po přijetí kapitulačních požadavků, jež by pro české kališníky byly odpovídající zárukou v politických a náboženských záležitostech. Albrechtův postoj k pražským kapitulačním podmínkám však ohrožoval hlavní výsledky husitské revoluce. Ptáčkova strana se sice snažila konflikt s Albrechtem řešit diplomaticky, ten ale nereagoval podle jejich představ. Spojenectví s Poláky však po vojenské stránce selhalo a odbojníci se trvale od polské kandidatury odvrátili.³⁶

Albrechtova smrt (1439) usnadnila vnitropolitickou situaci, neboť jeho osoba nejvíce ztěžovala rozhovory českých katolíků a umírněných kališníků s Ptáčkovým uskupením. Následné jednání Ptáčkovy skupiny s rakouskou stranou (Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce) vedla k vyhlášení tzv. listu mírného (1440), který odstraňoval bezprostřední příčiny napětí a tím i nebezpečí konfliktu. Dokument trval na dodržování kompaktát a signatáři se vyslovovali pro uznání Rokycany jako pražského arcibiskupa. Na list mírný navázala opatření, jejichž účelem bylo vytvořit funkční správu po dobu bezkráloví. Řešení našli představitelé hlavních stran v instituci landfrýdů. Tyto organizace na principu krajského členění měly zabraňovat soukromým válkám, loupežím a dalším destabilizačním jevům. Pod Ptáčkovým vedením se v březnu 1440 spojily čtyři východočeské kraje (kouřimský, chrudimský,

³⁵ Vše odstavci Týž: *Velké dějiny VI*, s. 48–49.

³⁶ Lucemburk stále zřetelněji podporoval blok umírněné kališnické a katolické šlechty, jehož politický vliv dále upevňoval. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 38, 40; Týž: *Velké dějiny V*, s. 645; Zikmund také podporoval kroky legáta Filiberta směrem k restauraci předrevolučních církevních poměrů. K tomu konkrétně Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 238–240; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 546; K tomu, že Holický a Ptáček přerušili podporu císařovy politiky a začali se orientovat na Celskou a plán nástupu Jagellonců na český trůn Šandera, M.: *Hynce II*, s. 8; O tom, že politický vývoj přivedl tuto skupinu šlechty k odboji proti Albrechtu Habsburskému ve prospěch polské kandidatury Týž: *Hynce II*, s. 8; K tomu, že Aleš a Ptáček byli ochotni Albrechta a Fridricha přijmout na základě svobodné volby a po přijetí kapitulačních požadavků, jež by byly pro kališníky dostatečnou zárukou v politických a náboženských věcech Týž: *Hynce II*, s. 8; K tomu, že Albrecht ohledně pražské kapitulace nevyšel kališníkům dostatečně vstříc, ale ti se vše snažili řešit diplomaticky Týž: *Hynce II*, s. 8; O tom, že Habsburk na diplomatické řešení nepřistoupil a důslední kališníci se proti němu spojili s Poláky, s nimiž však spojenectví selhalo, Šandera, M.: *Hynce II*, s. 8.

čáslavský, hradecký) a vytvořily politicky, hospodářsky a vojensky silnou základnu českého kališnictví. Spojené landfrýdy (tj. bývalá sféra sirotčího svazu) byly rámcem, v němž se Ptáčkova strana vyvíjela a brzy jej konfesně i politicky přesáhla. Na její stranu se nakonec přidala i východočeská města.³⁷

Volba Albrechta Bavorského (červen 1440) byla přelomovou událostí v politickém myšlení české společnosti. Volební princip, který poprvé uplatnila Ptáčkova strana na jaře 1438 (Kazimír Jagellonský), poprvé jednoznačně zvítězil nad tradičním stanoviskem (legitimus), a to hlasy představitelů celé zemské stavovské obce. Jevem zásadního dosahu byla přímá volební účast nejvýznamnějších měst, jak pražských a krajských, tak dvou obcí tábořské strany (Tábor, Klatovy). Tento posun v uvažování byl důsledkem husitské revoluce, jež otevřela podíl na politické moci i královským městům. Nezdár s Albrechtovou volbou (1440) českým králem obrátil pozornost soupeřících uskupení k osobě římského krále Fridricha. Ptáček mu na jaře 1443 nabídl korunu nebo úřad správce Českého království, avšak neuspěl. Stejně si vedlo na podzim i poselstvo konzervativců (1443), jemuž král sdělil, že Ladislava do Čech nevydá, a pokud přijme úřad správce, tak jen na dálku. O rok později (1444) Ptáčkova strana uznala Ladislava Pohrobka jako jediného kandidáta na český trůn. Po jeho smrti (1444) byl do čela spojených landfrýdů zvolen s utrakvismem hluboce ztotožněný Jiří z Poděbrad (vrchní hejtman). Roku 1446 stanovil díky němu český sněm roční lhůtu pro vydání malého Ladislava, ale opět neuspěl. Fridrich totiž dobře věděl, že dokud si Ladislava ponechá v poručnictví, uchová si vliv na dění v Koruně české, Uhrách i v Horních a Dolních Rakousích a zajistí všechny tyto země pro Habsburky. Prodlužování interregna tak bylo z Fridrichovy strany v nejvlastnějším zájmu jeho rodu.³⁸

V souboji o nadřazenost v západním křesťanstvu vítězilo papežství nad koncilem. Roku 1447 velká část říšských knížat (včetně kurfiřtů) slíbila poslušnost římskému papeži (Evžen IV.). Vývoj církevní otázky v německých částech Říše ovlivnil české země, jež následovaly příkladu sousedů a rozhodly se slíbit obedienci Evženovi. To se týkalo nejen katolíků, ale i kališníků výměnou za splnění jejich požadavků (potvrzení kompaktát a

---

³⁷ K jednáním Ptáčkovy skupiny s rakouskou stranou, jež vedla k vyhlášení listu mírného Týž: *Hynce II*, s. 8; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 58; K obsahu listu mírného, i k tomu, že na dokument navázala opatření, jejichž účelem bylo vytvořit funkční správu po dobu interregna (landfrýdy) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 59–60; Ke vzniku spojených landfrýdů (1440) Šandera, M.: *Hynce II*, s. 8, 9.

³⁸ K volbě Albrechta Bavorského (1440) i k tomu, že byla přelomovou záležitostí Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 68; Ke snahám (1443) přivést do Čech Fridricha III. (buď jako krále nebo správce), i k tomu, že od roku 1444 uznávala Ptáčkova strana Ladislava jako jediného kandidáta na trůn Šandera, M.: *Hynce II*, s. 10; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 88–89; K Jiřího nastoupení do čela spojených landfrýdů (1444), neúspěšné snaze dostat Ladislava do Čech (1446), protože Fridrich věděl jaké to má výhody držet jej u sebe Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90, 91–92, 88.

Rokycany). Oficiální stanovisko nového papeže (Mikuláš V.) zůstávalo ke kališnickým žádostem kvůli mezinárodní situaci prozatím otevřená (1447). Ve skutečnosti však papež chápal kompaktáta jako provizorium a na místo pražského metropolitů chtěl patrně Prokopa z Rabštejna. Ohledy kurie na české utrakvisty padly poté, co římský král Fridrich uznal autoritu Mikuláše V. (1448). Osud basilejského synodu, jenž na rozdíl od papeže kompaktáta uznal, závisel už jen na francouzském králi, který doposavad ve sporu koncilu s papežstvím zachovával neutralitu (1449 se přiklonil na stranu papeže).³⁹

Za pobytu legáta Carvajala v Čechách (od května 1448), který si nepřivezl ani povolení potvrdit kompaktáta, odpadl od kalicha nejvyšší purkrabí Menhart z Hradce. Přejít nejvyššího představitele státní moci, který ovládal Prahu ke katolictví, zásadně vychýlil rovnováhu sil. Z reakce na nebezpečí katolické restaurace byla ustavena tzv. Poděbradská jednota (červen 1448), jež zahrnovala většinu kališnických stavů i sympatizující katolíky (např. Zděnek Konopišťský, Jindřich Kruhlata z Michalovic). Program uskupení byl dodržování kompaktát, listu mírného a boj proti všem, kdo by je chtěli porušovat. Hlavním cílem však bylo dobýt Prahu, což se Poděbradovi zdařilo 3. září 1448. Dobytí Prahy, politicky nejdůležitějšího místa v zemi, přišlo v pravou chvíli. Sbližování umírněných kališníků s katolíky totiž nemohlo skončit jinak, než jejich splnutím s římskou církví. Ovládnutí města však tyto tendence zvrátilo.⁴⁰

V reakci na Jiřího vzestup byla ustavena tzv. Strakonická jednota usilující o obnovení stavu před 3. zářím (dobytí Prahy), v jejímž čele stál Oldřich z Rožmberka se synem Jindřichem. Strakoničtí uzavřeli smlouvu o vojenské pomoci s Fridrichem Saským, poděbradští se orientovali na jeho bratra Viléma, Hohenzollerny (Fridrich, Albrecht) a Otu Bavorského. Konflikt skončil porážkou Strakonické jednoty u Rokycan (1450) a následnou vildštejnskou dohodou, jež ukončila násilí (11. června 1450). Dokument proklamoval nutnost dodržovat kompaktáta, list mírný a stanovil podmínky příměří. Stabilizace poměrů v zemi byla předpokladem, aby český sněm zvolil vyslance k dalšímu jednání s Fridrichem o vydání Ladislava Pohrobka do Čech. I tento pokus však skončil jako ty předchozí neúspěchem (1451).⁴¹

O rok později byl na svatojiřském sněmu (1452), jehož se zúčastnili představitelé Poděbradské jednoty i mnozí stoupenci strakonických, zvolen zemským správcem Jiří

---

³⁹ Vše v tomto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92–94, 101–102. Autoritu římského papeže uznávala již v první polovině 40. let Anglie, Burgundské vévodství, Benátky, také Uhry, Aragonie, Kastilie, Skotsko a Polsko. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 92.

⁴⁰ Vše v tomto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 95–100.

⁴¹ Vše v tomto odstavci Týž: *Velké dějiny VI*, s. 105–107.

z Poděbrad. Roli sehrála Jiřího schopnost přesvědčit veřejnost, že mu jde o prospěch země, umí se pro její dobro povznést nad konfesijní hledisko a zajistí držbu sekularizovaných statků. Gubernátor dostal k dispozici jedenáctičlennou radu (např. Aleš Holický, Zdeněk Konopišťský), přičemž dvanácté místo bylo rezervováno Rožmberkům. Ti se poté, co císař vydal synovce z poručnictví rakouským stavům (1452), zasazovali o Ladislavovo přijetí v Čechách. K nim se přidávali i dosavadní Poděbradovi spojenci, zejména Aleš Holický, který stejně jako Rožmberkové usiloval o omezení Jiřího moci. Ten však 1. května 1453 složil ve Vídni Ladislavovi přísahu věrnosti. Na základě toho Habsburk potvrdil kapitulační požadavky, na jejichž schválení záviselo jeho přijetí a korunovace v Čechách. Slíbil intervenovat za Rokycanu v arcibiskupském úřadě, potvrdil kompaktáta i politické a majetkové poměry v zemi. Navíc přikázal všem úřadům v Čechách, aby Jiřího poslouchaly a prodloužil dobu jeho správcovského úřadu o šest let.⁴²

28. října 1453 byl Ladislav Pohrobek korunován ve Svatovítské katedrále. Asi roční pobyt krále v Čechách přispěl ke stabilizaci poměrů i k posílení právních jistot, které narušilo dlouhé bezvládní. Nejzásadnější změnou v porovnání s interregnem byl zánik landfrýdního systému, který měl původně trvat ještě čtvrt roku po obsazení trůnu. Smysl ztratila existence správcí rady, takže opět stoupl význam nejvyšších zemských a dvorských úřadů. V suchých dnech adventu (1453) zahájil po třináctiletém přerušení činnost zemský soud, jehož první řádné zasedání v březnu 1454 manifestovalo návrat právních poměrů. Velkou prací (od 23. listopadu 1453 – 23. dubna 1454) měly na základě sněmovního usnesení vykonat dvě revizitační komise. Cílem jejich činnosti bylo zmapovat a právně zabezpečit majetek, který během revoluce a bezvládní změnil majitele. Všichni, kdo se nemohli prokázat úředním zápisem ke svému majetku, ho museli odevzdat zemskému správci jako reprezentantu státní moci. Hlavním výsledkem práce komisařů pak byla legalizace majetkových přesunů převážně provedených v revolučním období. Revizitace z let 1453 – 1454 uzavíraly z majetkoprávního hlediska husitskou revoluci, stvrzovaly její výsledky a bránily restauračním záměrům, které naznačoval legát Carvajal. V listopadu 1454 opustil Ladislav Pohrobek na tři roky Prahu.⁴³

---

⁴² Vše v tomto odstavci Týž: *Velké dějiny VI*, s. 109–110, 112–113.

⁴³ Vše v tomto odstavci Týž: *Velké dějiny VI*, s. 115, 116, 117–119, 124.

III. Alešův původ a majetkové zázemí před vstupem do politiky (do 1420)

Aleš Holický byl příslušníkem panského rodu, který v Českém království náležel mezi nejstarší. Jeho předek Zdeslav založil na levém břehu Sázavy na klesajícím hřebeni hrad (před 1241). Nově zbudované pevnosti dal v souvislosti s tehdejší módou a v souladu s rodovým erbovním znamením (zlatá osmicípá hvězda na modrém poli) jméno Šternberk. S predikátem, poukazujícím na nové rodové sídlo, jej v pramenech můžeme doložit už roku 1242. V první polovině 50. let získal majetek také na severní Moravě (Olomoucko). Ještě předtím se mu podařilo rozšířit vlastní državy o východočeský Chlumeck (nad Cidlinou, 30. léta). Úspěšná majetková expanze tohoto šlechtice tak skrze jeho potomky vytvořila předpoklady pro rozdělení rodu na českou a moravskou odnož. Prvně jmenovaná se rozdělila na linii středočeskou sídlící na Šternberku a východočeskou se sídlem na Chlumci. Jejím představitelem byl pan Aleš.⁴⁴

Tento významný politik se narodil (ca 1392 – 1394) jako jedno ze tří známých dětí Oldřicha Holického ze Šternberka a Markéty ze Žeberka. Měl bratra Smila a sestru Kateřinu. Spolu se svými sourozenci patrně vyrůstal a byl vychováván na rodové tvrzi v Holicích. Dospělosti dosáhl nejpozději roku 1408, kdy jej můžeme doložit jako jednu ze sporných stran, která vystoupila na zemském soudu. Jeho rodina byla velmi zchudlá. K tomu došlo v důsledku četných rozrodů, jimiž byla větev holických Šternberků zatížena. Aleš proto nedržel samostatně žádný pozemkový majetek (před 1420). Pouze spoluvlastnil se svým bratrem a strýcem (Jaroslav) tvrz a město Holice (Chrudimsko) a s příbuzným z chvojenské linie východočeských Šternberků (Jan ze Zaječic na Chvojně), svojí matkou a bratrem městečko Chvojno. Do veřejného života vstoupil nejpozději v 19 letech (1411), kdy se jako přísedící kmet zúčastnil zasedání zemského soudu.⁴⁵

---

⁴⁴ K době založení hradu Český Šternberk Durdík, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 108; Zdeslava ze Šternberka k roku 1242 dokládají RBM I, s. 504, č. 1064; Zdeslavovu expanzi na severní Moravu dokládá CDB IV, s. 583, č. 465. K jeho majetkům na Olomoucku též Koudela, Miroslav – Kaňák, Bohdan: *K počátkům města Šternberka*, Střední Morava. Kulturně historická revue 1996, č. 2, s. 5; Zdeslav je na listinách z let 1235 – 1236 psán *de Hlumech, de Hulmez, de Hilmez*, tedy z Chlumce. RBM I, s. 411, č. 872; RBM I s. 418, č. 889; CDB III, s. 140, č. 113; Ke vzniku moravské a české odnože Šternberků Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové. Panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům* (dále jen Moravští Šternberkové), Praha 2012, s. 44; K dobové módě (13. století) pojmenovávat nově vystavěné hrady podle vlastního erbovního znamení Žemlička, Josef: *Počátky Čech královských*, Praha 2002, s. 509.

⁴⁵ K Alešovým rodinným vazbám Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I* (dále jen Hrady I), Praha 1993, s. 63; *Ottův slovník naučný XXIV* (dále jen OSN XXIV), Praha 1905, s. 779; Záznam dokládající, že Aleš roku 1408 vystoupil jako jedna ze sporných stran na zemském soudu *Archiv český čili staré písemné památky české a moravské II* (dále jen AČ II), ed. Palacký, František, Praha 1842, s. 369, č. 123. Dokument nás upozorňuje, že Holický musel být roku 1408 minimálně čtrnáctiletý. To byl věk, který ve středověku činil chlapce dospělými a tedy způsobilými k právním úkonům. Protože zemřel roku 1455, zasazují dobu jeho

IV. Přestup ke straně pod obojí a politická činnost do lipanské bitvy (1432 – 1434)

IV.1. Alešova konverze a její příčiny

Ke konverzi, kterou husitská pravice získala významnou osobnost a posilu do svých řad, došlo během roku 1432. Na to usuzují podle několika indicií. Holický je P. Čornejem řazen k 1. lednu 1433 mezi kališnickou nobilitu. Na druhé straně vidíme, že ještě 6. února 1432 norimberská městská rada děkuje tomuto pánovi za informace o pohybu husitů. K přestoupení ke kalichu tedy muselo dojít někdy po tomto datu. Domnívám se však, že nejednalo o dobrovolný přechod do druhého tábora. Důvody, jež ho k tomu vedly, nevycházely z momentálního rozpoložení mysli, ale zrály v něm delší dobu. Hlavní roli hrálo jak přihlídnutí k celkové situaci katolíků v zemi, tak ke stavu spojenecké základny ve svém okolí.⁴⁶

Už na přelomu 20. a 30. let uštědřili husité tvrdý úder šlechtě kraje podbrdského dobytím Valdeka a Hořovic. Následně pak katolická strana utrpěla další těžké oslabení. Páni z Kolovrat (Hanuš a Fridrich), staří Alešovi blízcí spojenci a opora katolicismu na Podbrdsku a Plzeňsku, po obléhání jejich hradu Libštejna přestoupili na husitskou stranu (1430), což Aleše nepochybně zasáhlo. Vůli setrvat u strany pod jednou nadále podlamovaly i další konverze tradičních katolických vrchností ze středních Čech jako byli Hasenburkové a pánové z Rožmitálu. Holický se tak postupně dostával do nezáviděníhodné pozice, protože časem v podstatě došlo k obklíčení jeho statků kališnickou doménou. V létě 1432 pak katolíci přišli o severovýchodočeské hrady Potštejn, Pecku a Frýdštejn, což je oslabilo i celozemsky a jejich majitelé přešli k utrakvismu. Situace během roku 1432 tak vyhlížela směrem k jasnému vítězství radikálních husitských svazů nad katolíky, a to na celém území Království českého. Na takovou situaci musel Šternberk zareagovat a pružně se přizpůsobit vývoji situace. Ve

---

narození odhadem do let 1392 – 1394; O zchudnutí holických Šternberků vlivem četných rozrodů mluví Petráň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách* (dále jen Skladba), in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu (Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, Praha 1976), s. 46, 58.

Petráňovi názory potvrzují moje badatelské závěry, jež zevrubně mapují majetkovou základnu Aleše Holického a jeho rodiny. Ohledně Alešova spoluvlastnictví tvrze a města Holic a městečka Chvojna proto odkazují na kapitolu o jeho majetku na stranách 125–128; O rozdělení východočeských Šternberků na linii holickou a chvojenskou Šafařík, Antonín – Pospíšil, Otokar: *Holice. Obraz vývoje a současnosti*, Holice 1911, s. 26; Záznam dokládající, že se Aleš roku 1411 zúčastnil zasedání zemského soudu jako přísedící kmet AČ II, s. 376, č. 142. Členy zemského soudu byli panovník, nejvyšší komorník, nejvyšší sudí, zemský písař a přísedící pánové, jimž se říkalo kmeti. Vaníček, Vratislav: *Velké dějiny země Koruny české III*, Praha 2002, s. 212, 213.

⁴⁶ Aleše Holického řadí k 1. lednu 1433 mezi kališnickou nobilitu Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 40, 41, 42; List, v němž norimberská městská rada děkuje Alešovi za jeho informace o pohybu husitů, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges II (1429 – 1436)* (dále jen UB II), Hrsg. Palacký, Franz, Prag 1873, s. 267, č. 788.

vlastním zájmu, s ohledem na udržení svého postavení a majetku, proto zvolil bezpečnější změnu barikády.⁴⁷

IV.2. Hledání spojenců v kališnickém táboře a politický boj za přijetí první verze kompaktát (1433 – 1434)

Po přestoupení ke kalichu začal Aleš názorově inklinovat ke skupině umírněné šlechty okolo Menharta z Hradce (husitská pravice). S ní ho spojovaly zejména stavovské zájmy. Páni usilovali o rozpuštění polních vojsk i radikálních svazů a uspořádání království na stavovském principu, kde by hlavní slovo v politice vedle panovníka připadlo jim. Nelze však opomíjet ani touhu po míru a konsolidaci země (politická a hospodářská obnova), která tomuto uskupení nebyla cizí stejně jako jemu. Přichylnost k Menhartově skupině však nepřinášela pouze platformu, na které mohl Aleš působit a prosazovat svoje názory a postoje. Nabízela také příležitost k eventuálnímu politickému a mocenskému vzestupu.⁴⁸

Na svatomartinském sněmu (1433), v duchu programu, s nímž sympatizoval, souhlasil s volbou zemského správce (Aleš Vřešťovský z Rýzmburka), který měl zajistit politickou a hospodářskou obnovu království. Díky váze Menhartova bloku byl zvolen do dvanáctičlenné rady, jež byla Vřešťovskému dána k dispozici. Aleše členství v poradním orgánu jistě těšilo, protože věděl, že z tohoto postu bude mít příležitost účinněji ovlivňovat veřejné záležitosti. V rámci dalších sněmovních jednání, tentokrát mezi husity a legáty basilejského koncilu, (o čtyřech artikulech) podpořil vzájemnou dohodu souhlasem s přijetím první verze kompaktát, jak ji přivezli vyslanci. Dostal se však do sporu s většinou přítomných (husitská levice a střed), kteří nesouhlasili se zněním I. a IV. článku. Aleš však tento problém neměl. V případě IV. článku jej patrně ovlivňoval fakt, že nepatřil mezi pány, kteří by se obohatili na církevním majetku. První článek povolující laický kalich těm, kteří z něj už přijímají, pak mohl

⁴⁷ K oslabení katolické šlechty na Podbrdsku (sousedilo s Rakovnickem, kde Aleš držel Křivoklát) vlivem husitských úspěchů a k následným konverzím tamní šlechty ke kalichu Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 56; Týž: *Velké dějiny V*, s. 552–553; Přehlednou mapku kališnické a katolické domény (k 1. lednu 1433), z níž je patrné postupné obkličování držav Aleše Holického utrakvisty, Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 40–45;

Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 56, 57.

⁴⁸ K vazbám, které spojovaly umírněnou husitskou šlechtu dohromady, Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 105, 106, 107; Aleš svoji touhu po míru vyjadřoval už ve 20. letech. Tehdy se připojil k obecnému programu na politickou a hospodářskou obnovu země, jak byla deklarována na svatohavelském sněmu (1423). Přistoupil též ke zdickým dohodám (1424), které si kladly stejný cíl. Usnesení svatohavelského sněmu, na kterém byl Aleš dokonce zvolen jedním z 12 zemských správců *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské III* (dále jen AČ III), ed. Palacký, František, Praha 1844, s. 240–245, č. 31. Zdické dohody AČ III, s. 248–251, č. 33. Usnesení svatohavelského sněmu jako usnesení směřující k politické a hospodářské konsolidaci země hodnotí např. Čornej a Šmahel. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 332; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 144; Ke zdickým dohodám, které také sledovaly politickou a ekonomickou konsolidaci země Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 155; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 340.

postačovat jeho náboženským potřebám, aniž by ho přestal považovat za posvátnou součást vlastní víry. A v neposlední řadě sledoval ukončení činnosti polních obcí. Cesta k tomuto cíli vedla podle jeho mínění akceptací předložené verze kompaktát. Kvůli tomu byl ochoten k ústupkům a kompromisu. Sněmovní oponenty se mu však přesvědčit nepodařilo (prosinec 1433).⁴⁹

IV.3. Alešův podíl na lipanských událostech (1434)

Holický si uvědomoval, že hlavní překážku dohody s koncilem představují polní obce. Proto neváhal a vstoupil do vznikající kališnicko-katolické koalice. Jeho kroky poukazují na to, že ke splnění vlastních politických cílů neváhal jako pragmatický politik navázat účelová spojení i s partnery, s nimiž se jinak názorově (husitský střed, podoba kompaktát) či nábožensky (katolíci) rozcházel. Pokud s nimi měl společný zájem, neexistovala z jeho strany překážka ke spolupráci. Podle pramenů se zařadil mezi přední postavy vznikajícího uskupení. Stal se přímo členem vojenského velení koalice (v čele stál gubernátor), protože nejbližší

---

⁴⁹ Seznam účastníků svatomartinského sněmu, kde je uvedeno i Alešovo jméno, AČ III, s. 415–417, č. 6; *Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti I* (dále jen MCG I), edd. Palacký, František – Birk, E., Vindobonae 1857, s. 734–735; O síle bloku pána z Hradce Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 278. To, že v radě zemského správce zasedl Aleš Holický, uvádí Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 107. V novější práci je však opatrnější a tvrdí, že složení rady není známo. Týž: *Velké dějiny V*, s. 601. Naopak Válka uvádí, že seznam přítomných na svatomartinském sněmu zachovává určité pořadí. Tak lze předpokládat, že prvních 12 jmen v čele s Menhartem z Hradce, mezi nimiž je uveden Aleš Vřešťovský jako *capitaneus electus* (Aleš Holický je na 4. místě), je seznam pomocníků (poradců) zemského správce. Válka, J.: *Vláda*, s. 313. O tom, že Holický patřil do rady zemského správce Aleše Vřešťovského, nepochybuje Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1899, s. 650. Svůj názor opírá o listinu (věřící list) z 23. července 1434, ve které se slezská knížata obracejí jmenovitě na urozené pány Aleše Vřešťovského z Rýzmburka, správce Království českého, Menharta z Hradce, Aleše ze Šternberka a z Holic, Jindřicha z Veselého a z Vartenberka, Hynce Ptáčka z Pirkštejna a z Rataj. Tamtéž, s. 650, pozn. č. 91. Věřící list AČ III, s. 418–419, č. 9. Do rady pána z Vřešťova řadí Holického i Šmahel. Z textu však není zřejmé, zda míní, že Aleš Holický přináležel již do původního složení tohoto orgánu nebo jeho rady rozšířil později. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 297. Já se přikláním k Alešovu členství v radě zemského správce s následujícím odůvodněním: pokud se slezská knížata v listu obracela na zemského správce, domnívám se, že další jména uvedená v dokumentu zmiňují z logiky věci jeho radu; K pravomoci správce a jeho rady AČ III, s. 412–415, č. 5; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 600–602; Válka, J.: *Vláda*, s. 312–314; O peripetiích jednání mezi zástupci koncilu a husitů v Praze, na půdě koncilu, a pak opět v Praze (svatomartinský sněm 1433), Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 572, 577, 580–584, 600; Co se týče samotného sporu mezi zástupci husitské pravice (Holický) s husitskou levicí a středem o textaci první verze kompaktát (I. a IV. artikul), odkazují na II. kapitolu této práce, kde je shrnut politický vývoj v Čechách v letech 1420 – 1455. Konkrétně se jedná o stranu 21; Odůvodnění, proč Aleš souhlasil s textací I. artikulu, Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 290. Při odůvodnění, proč Holický souhlasil s textací IV. artikulu, vycházím analogicky z Čornejových a Šanderových závěrů. Oba uvádějí, že páni, kteří se neobohatili církevním majetkem, neměli problém s uznáním formulace IV. článku (Aleše přitom nejmenují). Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 604; Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech* (dále jen Hynce III), in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 255; O mínění šlechty, že cesta k rozpuštění polních obcí vede přes ústupky koncilu, Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 112; Válka, J.: *Vláda*, s. 302; Usnesení svatomartinského sněmu, z něhož je patrné, že se Holickému nepodařilo levici a střed přesvědčit k přijetí předkládané verze kompaktát je z 22. prosince 1433 (týká se I. artikulu). AČ III, s. 413, č. 5. Čornej uvádí, že se husitské pravici nepodařilo 5. prosince (1433) přesvědčit na svatomartinském sněmu levici a střed k souhlasu s předkládanou verzí kompaktát. Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 112.

osoby okolo správce (Aleš byl poradcem) utvářely tento orgán. Toto těleso si následně udržovalo hlavní slovo při volbě postupu a bojové strategie. Aleš se tak zařadil k důležitým postavám, které spoluurčovaly běh událostí až k lipanské bitvě.⁵⁰

Holický uposlechl výzvy zemského správce a dostavil se i se svými oddíly na shromaždiště vojsk ke Kačínu u Kutné Hory. Stejně jako další vedoucí postavy koalice se postavil kladně k žádosti poslů Starého Města pražského, kteří je naléhavě prosili (3. května) o pomoc proti novoměstským a jejich tábořským a sirotčím spojencům. Jako oni věděl, že kdo má pod kontrolou hlavní město, udržuje si politickou převahu v celé zemi a tomu chtěl zabránit. Proto se už nazítří vypravil s vojskem směrem ku Praze a do jejich bran vstoupil s dalšími spolubojovníky 5. května. Ještě týž den i následující ráno (6. května) věnoval poradám s dalšími veliteli vojska a zástupci Staroměstských o dalším postupu v nastalé situaci. Patrně se přikláněl k smírnému urovnání sporu, neboť si byl vědom, že každé střetnutí mezi radikály a umírněnými husity oslabuje nejen koalici, ale i utrakvismus doma a ve vztahu k cizině⁵¹.

Ještě 6. května se Holický zúčastnil jednání s Novoměstskými, aby odstoupili od spojenectví s tábory a sirotky a připojili se ke koalici směrem k nastolení míru, jemuž radikálové brání. Po zamítavé odpovědi přišly ke slovu zbraně. Pan Aleš spolu s dalšími předáky a Staroměstskými silou vtrhli na Nové Město pražské a bez problémů je obsadili. 9. května (1434) se pak po ukončení obležení Plzně vydalo k hlavnímu městu i vojsko táborů a sirotků. K rozhodující bitvě však nedošlo a vojska koalice a radikálů proti sobě stanula až v prostoru východních Čech poblíž vesnice Lipany⁵².

Co se následujícího postupu týče, přimlouval se Aleš zřejmě k variantě vzájemného jednání s nepřítelem. Roli v tom hrál nejen fakt lepšího bojového postavení radikálů, ale i obavy hlavních postav kališnické nobility z rozhodující konfrontace. Projevoval tak jako

---

⁵⁰ K hlavním osobnostem okolo lipanských událostí řadí Aleše *Fontes rerum Bohemicarum V* (dále jen FRB V), ed. Emler, Josef, Praha 1892, s. 613. Dále Šternberka mezi hlavní postavy zařazuje *Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen I (Scriptores)* (dále jen FRAS II), Hrsg. Höfler, Konstantin, Vídeň 1856, s. 93; Čornej uvádí, že nejbližší osoby okolo zemského správce tvořily velení koaličních vojsk. Jmenuje konkrétně Menharta z Hradce a Hynce Ptáčka. Naznačuje však, že k vůdcům koalice patřil i Aleš. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 174, 158; Kališnicko-katolická koalice vznikla krátce před 28. březnem 1434. Týž: *Velké dějiny V*, s. 610–611.

⁵¹ K žádosti staroměstských poslů o pomoc FRAS II, s. 93; O klíčové úloze Prahy, jejíž kontrola zaručuje politickou převahu v zemi Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 146–147; O přesunu koaličních vojsk do Prahy a následných poradách, jak řešit vztahy mezi Staroměstskými a Novoměstskými, Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 158.

⁵² Jednání předáků koalice a Novoměstských z 6. května 1434 popisuje Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 158; Aleše jmenují mezi těmi, kdo silou vtrhli na Nové Město *Staré letopisy české z rukopisu královského* (dále jen SLČK), edd. Šimek, František – Kaňák, Miloslav, Praha 1959, s. 109; *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem* (dále jen SLČV), ed. Šimek, František, Praha 1937, s. 66; Z literatury k vpádu na Nové Město Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 613. Týž o přesunu vojsk táborů a sirotků od Plzně před Prahu a konečném stanutí vojsk koalice a radikálů proti sobě u Lipan. Týž: *Velké dějiny V*, s. 613, 614, 616.

ostatní šlechtici velkou mírou opatrnosti, obezřetnosti a prozíravosti. Jasně vítězství radikálů by zhatilo šanci na brzkou dohodu s koncilem ohledně kompaktát. Jejich porážka (radikálů) by zase naopak posílila katolíky a nadhodila otázku znovuoobnovení moci římské církve, včetně revize držby uchváceného církevního majetku. Vzájemná rokování však selhala. Jak aktivně se Aleš následně zapojil do boje, nevíme. Každopádně prameny jej zmiňují mezi hlavními činiteli, kteří přispěli k porážce (*porazili sú*) táborů a sirotků v bitvě u Lipan.⁵³

---

⁵³ K poradám směřujícím spíše k domluvě s nepřítelem z důvodů vojenských a strategických Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 183. Autor Aleše mezi vůdčími osobami koalice, které chtěly místo bitvy s radikály ještě vyjednávat, přímo nezmiňuje. Jmenuje Ptáčka, Diviše Bořka *a další*. Protože Aleš patřil k vojenskému velení koaličních vojsk, domnívám se, že se jeho názor vztahuje i na něj. Tamtéž, s. 183. Aleš navíc i v budoucnu dával přednost jednáním před válkou. Tu vnímal až jako krajní a poslední řešení; Jako jednu z hlavních postav, které 30. května (1434) přispěly k porážce táborů a sirotků, jmenují Aleše SLČV, s. 66. Chybně však uvádějí jeho jméno. Je v nich zapsán jako Aleš Holický z Vřešťova; *Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané. Sv. 2* (dále jen SLČ), ed. Charvát, Jaroslav, Praha 1941, s. 88–89, č. 215; K samotné lipanské bitvě Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 617–619.

V. Alešova participace na jednáních o kompaktátech a přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále (1434 – 1436)

Účast v lipanské bitvě Holického opravňovala aktivně zasahovat do nadcházejících rozhovorů mezi husity, koncilem a císařem. V jeho zájmu bylo účastnit se důležitých porad, které by vedly k uzavření konečných dohod. Aleš tím sledoval vlastní zásluhy, které mu měly zajistit odpovídající postavení po Zikmundově nástupu na český trůn. Během brněnských rokování (1435) se při soukromé audienci u koncilních legátů (Jan Palomar) jako pán a kališník přiklonil (9. srpna) k legalizaci zabraného církevního majetku během revoluce. Požadoval proto, aby vyslanci svolili s připojením termínu *iniuste* (nespravedlivě) ve formulaci IV. pražského artikulu. Akceptace slůvka *iniuste* by tak skýtala možnost, že v případě souhlasu císaře či jiného kompetentního světského orgánu mohou být uchvácené nebo zapsané církevní statky drženy spravedlivě (legálně). Aleš tak ve výsledku sledoval případné zamezení restituce statků a s tím spojené posílení mocenských a ekonomických pozic římské církve v Čechách. Kladnou odpovědí na svou žádost si byl jistý, proto ho překvapilo, když jej Palomar přátelsky napomenul a poznamenal, že si od něj legáti představovali větší podporu. Navíc mu oznámil, že k takové změně v textaci (IV. artikulu) nemá pravomoci, takže si musí vyžádat v Basileji souhlas koncilu. Na tomto bodě také jednání s legáty prozatím skončila. Z Palomarových výtek je však patrné, že vyslanci Aleše radili k nevlivnějším pánům království a při jednáních spoléhali na jeho pomoc.⁵⁴

Holický byl samozřejmě přítomen i dalšímu kolu jednání s vyslanci a císařem (Stoličný Bělehrad, Székesfehérvár, 1435 – 1436). Vzhledem k tomu, že patřil mezi vlivné kališnické osobnosti, zaměřila se pozornost legátů od počátku rozhovorů i na něj. Jak mu již naznačili v Brně, slibovali si od něho i tentokrát spolupráci při prosazování zájmů koncilu. Od Aleše proto očekávali, že bude krotit mluvčího české delegace Jana Velvara. V opozici vůči němu legáti požadovali, aby Zikmund odvolal vše, co slíbil nad rámec kompaktát v Brně. Přímo Alešovu reakci na tyto požadavky neznáme. Předpokládám však, že zaujal obdobné stanovisko jako další předáci husitské pravice (Ptáček, Menhart z Hradce). Patrně tedy

---

⁵⁴ Alešovu soukromou audienci u koncilních legátů a rozhovor s nimi (9. srpna 1435) zaznamenávají MCG I, s. 618. Rozhovor mezi nimi rozebírá i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 191; Že páni tlakem na akceptaci slůvka *iniuste* sledovali legalizaci zabraného církevního majetku a tím chtěli celkově zamezit jeho restituci Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 628; O odmítání legátů udělat jakékoli změny v textaci kompaktát Týž: *Velké dějiny V*, s. 627; Argumentace vyslanců, že ke změně v textu kompaktát potřebují souhlas koncilu, byla ve skutečnosti vhodnou záminkou. Dozvěděli se totiž o císařových tajných příslibech ohledně dodatků ke kompaktátům. Zikmunda chování legátů, které přerušilo jednání, nepotěšilo. Musel však uznat, že ke změně IV. artikulu nemají kompetence a musí zpátky do Basileje. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 191, 189; O tom, že z rozhovoru legátů s Alešem plyne, že jej považovali za vlivného muže v zemi a že při jednáních spoléhali na jeho pomoc Šandera, M.: *Hynce I*, s. 118, 120.

požadavky legátů odmítl podpořit. Uvědomoval si totiž, že kdyby Zikmund odvolal brněnské sliby, vedlo by to k rozbití jednání. A pokud by tak učinil tajně, vešlo by to přece ve známost a otrásl to císařovou pozicí v Čechách. Na tom Šternberk, který doposavad pracoval směrem k uzavření dohod s koncilium i císařem, nemohl mít zájem. Lucemburk také nakonec Velvarovi ustoupil a nechal zpečetit (6. ledna 1436) privilegium (tzv. císařská kompaktáta) dohodnuté v Brně (6. července 1435).⁵⁵

Díky záznamům samotných legátů jsou jasně postižitelné Alešovy postoje při rozhovorech s vyslanci o konečné podobě kompaktát. V případě jednání se Zikmundem o jeho přijetí už tak dobře informováni nejsme. Zdá se však, že v nich Holický, jako jeden z předáků kališnického panstva, sehrál hlavní úlohu. Při rozhovorech s Lucemburkem (Brno, Stoličný Bělehrad) se jako pán jistě zasazoval, aby císař akceptoval podmínky, jež sledovaly stavovské zájmy vyšší šlechty. Ty byly zejména rázu politického a majetkového, přičemž Aleš nežádal nic, co by nechtěli jeho předchůdci už před revolucí. Žádný Němec nebo jiný cizinec neměl zastávat úřad. Naopak páni k nejvyšším úřadům mít přístup měli, stejně tak do královské rady, zemského soudu a Zikmund jim měl potvrdit jejich práva a svobody. A protože královým místodržícím po dobu nepřítomnosti, členem jeho rady, zemského soudu či jiného úřadu měl být pouze Čech, přijímající pod obojí způsobou, měla náboženská omezení zároveň bránit národnostní zájmy.⁵⁶

---

⁵⁵ Alešovu přítomnost na jednáních ve Stoličném Bělehradu dokládají MCG I, s. 692; K tomu, že se legáti od počátku jednání zaměřili na tři přední kališnické osobnosti (Aleš Holický, Hynce Ptáček, Menhart z Hradce), aby krotili vystupování Jana Velvara, Šandera, M.: *Hynce I*, s. 120; Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin* (dále jen Basilejská kompaktáta), Praha 2011; Zikmund nad rámec kompaktát husitům v Brně (1435) přislíbil: souhlas s volbou arcibiskupa a jeho sufragánů (světících biskupů) komisí složenou z osob duchovního a světského stavu nebo územní vázanost kalicha. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 62; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 629; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 188; Ve všech místech, kde se až doposud přijímání pod obojí způsobou praktikovalo, mělo být závazné. Legáti protestovali, že se tak svoboda kalicha změní v nutnost, a to zvláště tam, kde žijí katolíci. Zikmund dále přislíbil podřízenost kléru pražské diecéze těm, kdo budou zvoleni, a že se zasadí o jejich potvrzení a vysvěcení. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 188, 189; K odmítavému stanovisku Menharta z Hradce a Hynce Ptáčka na požadavky legátů i k následkům, pokud by Zikmund brněnské sliby odvolal, MCG I, s. 681; Bartoš, František, Michálek: *České dějiny. Díl II. Část VIII. Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437* (dále jen Husitská revoluce II), Praha 1966, s. 193; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 120; Zikmund v Stoličném Bělehradu požadavkům Velvara nakonec ustoupil a 6. ledna (1436) nechal zpečetit v české a latinské verzi privilegium (tzv. císařská kompaktáta) dohodnutá v Brně. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 63. Konkrétní opatření, ke kterým dával Zikmund tímto privilegiem souhlas, uvádí přehledně Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 196 – 197; Císařskými kompaktáty Lucemburk ve značné míře legalizoval výsledky revoluce a uvolňoval si cestu na trůn. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 632.

⁵⁶ Kavka uvádí, že v případě jednání mezi Zikmundem a husity (Brno, Stoličný Bělehrad, Jihlava), nic podrobnějšího o těchto rozhovorech nevíme. Hlavní roli při nich podle něj sehrál Aleš, Menhart z Hradce a Hynce Ptáček. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203; Požadavky, které Aleš prosazoval během rozhovorů s císařem v Brně, v Uhrách a Jihlavě, byly vlastně usnesením svatovalentinského sněmu (1435). Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 183; Panské požadavky vzešlé ze svatovalentinského sněmu AČ III, s. 419–420, č. 10.; Politické žádosti panstva AČ III, s. 419–420, č. 10. Tyto výminky blíže rozebírá Čornej a Šmahel. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 624; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 304.

V majetkové oblasti si Šternberk na císaři vymíňoval, aby zrušil zástavy korunního a církevního majetku, pokud nedojdou schválení panovníkovou radou. Všechny právně doložené majetkové změny učiněné během husitských válek měly být zaneseny do desk zemských. O náboženské požadavky šlo pánům méně, avšak kompaktáta pro Aleše představovala základní hodnotu, již měl Zikmund po nástupu na trůn respektovat. Při jednání s Lucemburkem vyslovil i státoprávní požadavek o připojení Moravy zpět ke Koruně. Postuláty, kterými Holický podmiňoval nástup císaře na český trůn, vyplývaly také ze změny konfese. Katolíci uznávali Zikmunda jako českého krále už od korunovace v roce 1420, což se týkalo i Šternberka, dokud nekonvertoval ke kalichu. Nyní však i on musel chtít záruky, že císař po reinstalaci bude respektovat vydobyté pozice kališníků.⁵⁷

To, oč Aleš usiloval, a na čem se aktivně po celou dobu rozhovorů podílel (Brno, Stoličný Bělehrad), se stalo skutečností v Jihlavě. 5. července (1436) zde byly slavnostně vyhlášeny kompaktátní listiny. Byl uzavřen mír mezi husity a křesťanstvem. Holický však z Jihlavy neodjel a zdržel se v ní až do srpna. Ještě zasáhl do posledních jednání s Lucemburkem o podmínkách konečného uznání jeho královského důstojenství. Ten také nakonec vydal (20. července) velké privilegium stavovských svobod, svoji faktickou kapitulaci. Aleš tak mohl být spokojený, protože Zikmund akceptoval požadavky, o kterých spolu jednali už v Brně (1435). Dokument také legalizoval (se souhlasem koncilu) úchvaty církevního majetku, pokud byly založeny na královských zápisech, což byla věc, o níž se Šternberk rovněž dříve zasazoval (Brno, 1435).⁵⁸

Poté, co císař nechal do Jihlavy přivést české korunovační klenoty, byl přijat za českého krále (14. srpna 1436). Na počátku slavnostního aktu byl Vřešťovský zproštěn úřadu zemského správce, čímž zanikalo i Šternberkovo členství v jeho radě. Následně Aleš, další páni, nižší šlechtici a zástupci 25 královských měst složili rukoudáním králi slib věrnosti. Holický tak Zikmunda přijímal za českého panovníka už podruhé v životě. Nejprve jako

---

⁵⁷ Panské požadavky majetkového rázu AČ III, s. 420, č. 10. K těmto postulátům také Bartoš, F., M.: *Husitská revoluce II*, s. 186; Kavka zastává názor, že o náboženské požadavky šlo pánům méně, než co se týká žádosti z oblasti politické a majetkové. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 184; Moravu udělil Zikmund roku 1423 Albrechtu Habsburskému jako léno Koruny české. Česká i moravská husitská šlechta s tím nesouhlasila. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131–132; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 463.

⁵⁸ Alešovu účast na jednáních v Jihlavě (1436) dokládá FRB V, s. 618; FRAS II, s. 94–95; Šmahel uvádí, že se v Jihlavě konal přímo husitský sněm. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 64. O husitském sněmu mluví také Čornej, Petr: *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výbor z úvah a studií* (dále jen Světla), Praha 2011, s. 188; K slavnostnímu přečtení kompaktát v Jihlavě (5. červenec 1436) Týž: *Velké dějiny V*, s. 636; Obsah velkého privilegia stavovských svobod, jež Zikmund 20. července (1436) vydal stavům, detailně rozebírá Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 202–203; Kavka uvádí, že na rozdíl od jednání s legáty o kompaktátech, nevíme nic podrobnějšího o jednáních, jež vedla k Zikmundovým dalekosáhlým ústupkům. Ty vyústily ve vydání velkého privilegia stavovských svobod (Jihlava), ale jednání k tomu vedoucí započala již v Brně (1435) a pokračovala i ve Stoličném Bělehradě. Autor se domnívá, že hlavní roli v těchto rokováních sehrál Aleš Holický, Menhart z Hradce a Hynce Ptáček. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203.

katolík (legitimista), a nyní, když císař vydal patřičné záruky (kapitulace), jako utrakvista. Aleš v synu Karla IV. sliboval vidět pravého pána a přirozeného dědice. Nadále tak uznával princip dědičnosti a zatím nepřipouštěl možnost volby českého panovníka (legitimismus). Zikmund za to ale musel Šternberkovi a husitským stavům zaplatit privilegiem, jež legalizovalo dvojjvěří a dvojjvládí panovníka a stavů.⁵⁹

---

⁵⁹ K slavnostnímu přijetí Zikmunda za českého krále ze strany utrakvistických stavů v Jihlavě (14. srpna 1436) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 638; Po rezignaci zemského správce rezignovala i jeho rada. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 313; O tom, že kališníci stavové slibovali v Lucemburkovi vidět pravého pána a přirozeného dědice Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 638; Velké privilegium stavovských svobod legalizovalo dvojjvěří a dvojjvládí panovníka a stavů. Válka, Josef: *Zikmund a husité. Jak zakončit (husitskou) revoluci* (dále jen Zikmund), ČMM 128, 2009, č. 1, s. 26.

VI. Rozchod se Zikmundem a odboj proti Albrechtu Habsburskému (1436 – 1439)

Aleš se po Zikmundově přijetí hodlal zasadit o upevnění jeho pozice na Pražském hradě i o stabilizaci poměrů v království. Zapojil se proto do zklidnění situace okolo Tábora, který v Jihlavě králi neholdoval. Byl si dobře vědom nebezpečí, jaké by z toho mohlo vzejít. Vyžádal si proto (na 27. října 1436) zvláštní audienci u basilejských vyslanců. Obával se totiž, že pokud s Tábořem nebude dosažena dohoda, dojde v zemi k dalším konfliktům. V rámci toho si uvědomoval nebezpečí spojení táborů s Hradcem Králové, který proti Zikmundovi povstal už v září (1436). Během jednání se proto snažil legáty přimět k ústupnosti. Ti měli slevit ze svého stanoviska a přistoupit na Bedřichův (vedl tábory) požadavek svobody tábořského vyznání. Díky Alešovi a dalším prostředníkům mezi Zikmundem a tábory byla také nakonec (18. listopadu 1436) uzavřena dohoda. Císař v ní, v rozporu s kompaktáty, zaručil existenci samostatné tábořské církevní organizace. Na oplátku za ústupky v náboženské otázce táboři uznali Zikmunda českým králem.⁶⁰

Holický v Lucemburkově okolí i na jeho dvoře postupem času zaujal ty nejpřednější pozice. Už v případě dohod s tábory nevystupoval jako soukromá osoba, nýbrž jako královský rádce. Z této pozice doporučoval Zikmundovi navázat jednání s Bedřichem ze Strážnice, z této pozice se snažil přimět legáty k povolnosti, když se jednání zadrhla. Aleš patřil také mezi ty poradce, jejichž radu si císař vyžádal ohledně uklidnění sporu pražských obcí o zničená obchodní privilegia na podzim 1436. Kdy vlastně tato rada vznikla, nevíme. Každopádně pro utrakvisty byla důležitým orgánem, protože měla plnit roli stálého garanta kališnických zájmů.⁶¹

---

⁶⁰ Alešovo setkání s legáty (27. října 1436), i jeho postoje během jednání s nimi, dokládají MCG I, s. 838–839. Jednáním Aleše s legáty se zabývá i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 216; Zikmundovi vedle Tábora v Jihlavě (1436) neholdoval ani Hradec Králové, Kolín a Stříbro. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 312; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 215; Jednání probíhala mezi tábořským hejtmánem Bedřichem ze Strážnice a Zikmundem. Zadrhla se v náboženských otázkách, když legáti nechtěli slyšet o garancích svobody tábořského vyznání. K požadavku Tábora jako k církevní záležitosti se král nemohl vyjádřit bez legátů koncilu. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 315, 316; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 216, 215; Alešovu obavu, že pokud nedojde s tábory k dohodě, povede to k dalším konfliktům, zaznamenala MCG I, s. 838. Ve stejném duchu hovoří i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 216; K uzavření dohody mezi králem a Bedřichem ze Strážnice (18. listopadu 1436), i díky Alešovu zprostředkovatelství, *Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen II* (dále jen FRAS VI), Hrsg. Höfler, Konstantin, Vídeň 1865, s. 726–727; *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské VI* (dále jen AČ VI), ed. Palacký, František, Praha 1872, s. 437–438, č. 41; *Archiv Koruny české V. Katalog listin z let 1378 – 1437* (dále jen AČK V), ed. Haas, Antonín, Praha 1947, s. 219–220, č. 354; AČK V, s. 220–221, č. 355; Z literatury k dohodě, která zaručovala existenci samostatné tábořské církevní organizace a na oplátku táboři uznali Zikmunda českým králem, Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 641–643; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 218, 215; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 316.

⁶¹ Šmahel uvádí, že císař uposlechl české rádce, když mu doporučovali navázat jednání s Bedřichem ze Strážnice. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 315; Prameny označují Aleše Holického vedle Menharta z Hradce a Hynce

Šternberkova moc a kariéra dostoupila vrcholu hned z kraje nového roku (1437). Na lednovém sněmu byl králem dosazen do úřadu nejvyššího komorníka Království českého (28. ledna). Poněvadž s jeho zahájením (sněmu) byla spojena obnova činnosti zemského soudu, stával se automaticky také jedním z dvaceti přísedících, tedy zemských kmetů. Spolu s králem Zikmundem a dalšími přísedícími pak zasedal od 20. února na prvním zasedání tohoto soudu na Pražském hradě. Díky úřadu nejvyššího komorníka a králova rádce tak Holický získal příležitost být přítomen významným jednáním a získat tak řadu důležitých zpráv z první ruky. Z titulu svého úřadu také mohl přímo ovlivňovat králova rozhodnutí, což také činil.⁶²

Takto strmý vzestup Šternberkovy moci a vlivu v obnoveném království způsobilo více faktorů. Předně Holický patřil mezi hlavní strůjce porážky radikálních husitů u Lipan, čímž pomohl otevřít cestu k dohodám s koncilem i Zikmundem o přijetí na český trůn. Následně se také zúčastnil dlouhých jednání s legáty i císařem, přičemž vyvíjel aktivitu směrem k jejich zdárnému završení. Pro přijetí Zikmunda se také vyslovoval na zemských sněmech (svatomatoušský, 1435). Císaře si tak zavázal a ten musel odměnit přední kališnické pány, kteří se zasloužili o to, že se konečně ujal svého dědictví. Podobně i další kališnickí vítězové od Lipan a účastníci dotčených jednání Hynce Ptáček a Menhart z Hradce obsadili pozice v zemské vládě a Zikmundově radě.⁶³

Další Alešovou devízou, jež hrála v jeho prospěch, byla jeho umírněnost a tedy i přijatelnost pro spolupráci. Z ní ostatně těžil už od 20. let, kdy se stal členem prozatímní kališnicko-katolické vlády složené z utrakvistů a katolíků (1423). A umírněnost se mu vyplácela i nyní a hrála ve prospěch jeho politickému vzestupu. Zikmund totiž odmítal spolupracovat s radikály, což se projevilo při obsazování nejvyšších zemských úřadů (zemské

Ptáčka z Pirkštejna za Zikmundovu radu. SLČ, s. 99, č. 266; Ve sporu Nového a Starého Města císař potvrdil a obnovil Novému Městu všechna práva a svobody, o které je za husitských válek připravili staroměstští. Ti proti tomu protestovali a tvrdili, že novoměstští takové výsady nikdy neměli. Aleše a další rady král požádal, aby se v tomto sporu vyslovili pro jednu ze stran. SLČ, s. 98–99, č. 266; K úloze kališnické rady Šandera, M.: *Hynce I*, s. 121.

⁶² Alešovo povýšení do úřadu nejvyššího komorníka dokládají *Regesta imperii XI* (dále jen RI XI), 2 č. 11646; AČ II, s. 380, č. 152; Činnost zemského soudu byla obnovena po téměř dvaceti letech. Stavby požadovaly jeho reformu. Ta se týkala hlavně složení sboru přísedících (kmetů zemských), jmenovaných doposud jen ze starých panských rodů a obsazení nejvyšších zemských úřadů. Zde se o své právo hlásila i nižší šlechta. Spor (*o sedání v lavičích*) mezi pány a rytíři rozhodl Zikmund 26. ledna 1437. Počet kmetů byl stanoven na dvacet, dvanáct pánů a osm rytířů. O dva dny později obsadil Zikmund i zemské úřady. Nevyhověl požadavku, aby úřady byly obsazovány jen vyznavači podobojí. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230; Alešovo zasedání na zemském soudu od 20. února 1437 dokládá FRB V, s. 619–620. Z literatury jeho účast zmiňuje Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy VI*, Praha 1906, s. 17; K tomu, že členové zemské vlády a královi rádci měli přístup k důležitým jednáním i zprávám, Šandera, M.: *Hynce I*, s. 121.

⁶³ Svatomatoušský sněm (1435), kde se Aleš vyslovil pro přijetí Zikmunda, uvádí FRB V, s. 618; Menhart z Hradce se stal pražským purkrabím. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230; Hynce Ptáček z Pirkštejna se stal nejvyšším hofmistrem. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 118; Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 220; To, že Menhart a Hynce byli v královské radě jako Aleš Holický, dokazují SLČ, s. 98–99, č. 266.

vlády), které svěřil pouze zástupcům husitské pravice. Tolerantní (umírněný) Aleš však Lucemburkovy požadavky splňoval, proto tu nebyly překážky k jeho dosazení do zemské vlády. Dalším důvodem byl i fakt, že se Zikmundem dobře znal. Již od samého počátku husitských válek měl k němu velmi blízko, neboť od roku 1420 (nejpozději 1421) působil jako jeho rádce, důvěrník a diplomat. Oba dva se tedy neměli čím překvapit a císař věděl, co může od svého (staronového) rádce a nejvyššího komořího očekávat. A konečně panovník se také snažil vyjít vstříc požadavkům svatovalentinského sněmu (1435). Nevyhověl jim však v plné míře a všechny zemské úřady kališníky neobsadil.⁶⁴

Přesto, že se Aleš stal členem zemské vlády a královým radou, nestačilo to k tomu, aby si Zikmund zajistil jeho poslušnost. Císařův konzervativní kurz a jím podporované snahy restaurovat církevní poměry, přesáhly totiž únosnou míru, kterou mohl Holický tolerovat. Šternberk proto ukončil podporu Zikmundovy politiky a odpadl od něho. To by se nikdy nestalo, kdyby mu šlo pouze o moc a spoluvládu. V takovém případě by se spokojil s úřadem nejvyššího komorníka a postem v královské radě, jako tomu bylo v případě Menharta z Hradce. Z Alešovy rozhodné reakce je ale patrné, že ho již v této době (1437) můžeme zařadit mezi důsledné (rozhodné) kališníky, nikoli radikály, kteří sledují také duchovní hodnoty, a jde jim o zachování výsledků revoluce. Šternberkovi proto byla trnem v oku také císařova podpora bloku katolické a umírněné kališnické šlechty, jehož politický vliv upevňoval.⁶⁵

---

⁶⁴ Alešovu účast v kališnicko-katolické vládě (1423), a tedy jeho umírněnost, dokládá AČ III, s. 242, č. 31; K tomu, že Zikmund odmítal spolupracovat s radikály, což se promítlo do personálního složení vlády, Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 220; Šternberkovo členství v Zikmundově radě (nejpozději do roku 1421) i jeho diplomatickou angažovanost ve prospěch krále, dokládá AČ III, s. 225–226, č. 23. Palacký se domnívá, že Aleš byl Zikmundovým radou již roku 1420. Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III* (dále jen *Dějiny národu III*), Praha 1939, s. 219; O tom, že se král při obsazování nejvyšších zemských úřadů snažil vyjít vstříc požadavkům svatovalentinského sněmu (1435), Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230.

Zikmund při obsazování zemských úřadů musel respektovat skutečný stav sil. Na katolíky připadala čtvrtina ovládaného území. Pokud vezmeme v úvahu skladbu rozhodující složky, tj. panstva, byl poměr sil obrácený. Nejvyšším komořím byl Aleš Holický, nejvyšším sudím katolík Mikuláš Zajíc z Hasenburka, nejvyšším písařem Aleš Vřešťovský z Rýzmburka, nejvyšším purkrabím Menhart z Hradce a nejvyšším hofmistrem Hynce Ptáček z Pirkštejna. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 230; Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 220.

⁶⁵ Zikmundova umírněnost z prvních týdnů po příjezdu do Čech byla na jaře 1437 minulostí. Šandera, Martin: *Hynce Ptáček: opomíjený vítěz husitské revoluce* (dále jen Hynce Ptáček), Praha 2011, s. 40; Za odpůrce restaurace označuje Aleše Holického Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české VI* (dále jen *Velké dějiny VI*), Praha – Litomyšl 2007, s. 46; Při snaze restaurovat předrevoluční církevní poměry byl mozkiem zejména legát Filibert. Válka, Josef: *Husitská revoluce a první pokusy o restauraci* (dále jen *Husitská revoluce*), ČMM 130, 2011, č. 1, s. 9; K této restauraci náleželo např. odstraňování českých slov z mešních obřadů, navracení obrazů svatých do kostelů, svěcení křtitelnic nebo zdobení oltářů. Zikmund, ve shodě s legáty, podpořil návrat vyhnaných farářů a mnichů. Vrátila se abatyše u sv. Jiří na Pražském hradě, také kapitula a její kanovníci. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 9; K počínání legátů směrem k obnovení starého řádu také Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, zejména s. 10, 12–13, 21; Filibert byl v Praze jediným řádným biskupem, Rokycana a jeho sufragáni nebyli řádně vysvěceni, takže mohl udělovat svátosti, světit kněze atd. Navíc mu basilejský koncil svěřil soudní a zákonodárné pravomoci v církevních záležitostech, čímž jej fakticky učinil administrátorem pražské arcidiecéze. Jeho působení tak dávalo katolíkům naději na změnu poměrů. Čornej, P.:

Nespokojený Aleš odmítal připustit, aby po Zikmundově smrti usedl na český trůn jeho zeť Albrecht Habsburský. Právem se obával, že by na něj mělo vliv katolické panstvo (Oldřich z Rožmberka) a umírnění kališníci (Menhart z Hradce), kteří by si za jeho vlády udrželi výsadní postavení, tedy moc a úřady. Věděl také, že bude pokračovat v linii svého tchána a nadále prosazovat restaurační trend předrevolučních poměrů. Aby tomu zabránil, zapojil se Šternberk do plánu svého spojence Hynce Ptáčka, na nástup Jagellonců po císařově skonu. S tím se pojila Alešova úzká orientace na královnu Barboru Celskou, která v těchto kalkulacích (nástup Jagellonců) měla sehrát klíčovou úlohu.⁶⁶

Holický v případě Barbory a Jagellonců započal vysokou a krajně nebezpečnou hru rovnající se zradě. Aby uhájil výsledky revoluce a zvrátil mocenskou převahu na stranu důsledných kališníků, neváhal využít Barbořiny snahy zabránit Albrechtovi ve vstupu na trůn. Od kdy byl Šternberk do spiknutí zapojen, nemohu přesně říci, ale v létě 1437 se již věnoval konspiraci. Dosvědčuje to korespondence Zikmundovy choti s Oldřichem z Rožmberka i Alešem. Z 1. července pochází její německy psaný list Rožmberkovi. Z něj je patrné, že Šternberk byl už jejím důvěrníkem, poradcem a fungoval jako prostředník při jednáních mezi královnou a Rožmberkem. Ta reaguje na nedochované Oldřichovo psaní, v němž ji nabádal, aby svoje záměry prodiskutovala s Holickým. Odepisuje mu, že se s Alešem poradila a ten za ním přijede, jakmile bude moci. Oznamuje mu také, že by napsala více, ale nepochybuje, že Aleš mu podá tu samou zprávu, jak se to všechno má. Vzhledem k tomu, že Holický byl stoupencem jagellonské kandidatury a tedy Barbořiným spojencem, šlo patrně o to získat pro tyto plány Rožmberka.⁶⁷

Aleš vedle názorů královny a magnáta potřeboval také vědět, co si myslí Zikmund. Bylo to nutné z hlediska určování dalšího postupu spiklenců. Zde mohl opětovně těžit z důvěry, jíž se těšil u české královny. Ta v podstatě plnila roli informátorky na císařském

---

Velké dějiny V, s. 645–646; Mezi rozhodné či důsledné kališníky řadí Aleše Holického Týž: *Velké dějiny VI*, s. 46. Kdo přináležel k této skupině šlechty, včetně jejího politického programu, Tamtéž, s. 46–47; Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 232; K Zikmundově podpoře bloku umírněných kališníků a katolíků Týž: *Velké dějiny VI*, s. 38, 40. Důležité zemské úřady sice obsadili husté typu Aleše Holického (nejvyšší komoří), Hynce Ptáčka (nejvyšší hofmistr) a Aleše Vřešťovského (nejvyšší písař), ale nejvyšším purkrabím byl nyní již umírněný husita Menhart z Hradce a nejvyšším sudím katolík Mikuláš Zajíc z Hasenburka. Bylo také zřejmé, že v řadách panských členů zemského soudu mají převahu katolíci. Týž: *Velké dějiny V*, s. 645; Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 220;

⁶⁶ K obavám důsledných kališníků, že během Albrechtovy vlády by na něho měl vliv blok katolíků a umírněných kališníků, kteří by si podrželi postavení, Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 245; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 40. Týž se také domnívá, že Albrecht by pokračoval v restauračních tendencích svého tchána. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 39; O klíčové úloze Barbory Celské při plánu na příchod Jagellonců do Čech po Zikmundově smrti Šandera, M.: *Hynce I*, s. 123; Patrně mělo dojít ke sňatku polského krále či jeho bratra s Barbořinou vnučkou a Barbora by jako regentka vládla v zemi 10 let do 22. roku věku polského krále. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 41;

⁶⁷ O averzi Barbory vůči Albrechtovi a její snaze zabránit mu v dosažení českého trůnu hovoří Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 245; List královny Rožmberkovi z 1. července (1437) *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I* (dále jen LL I), ed. Rynešová, Blažena, Praha 1929, s. 223, č. 331; K tomu, že šlo o to jednáními získat na stranu spiklenců Oldřicha z Rožmberka Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 245.

dvoře a Šternberka ochotně zpravovala o králových záměrech. V srpnu (1437) mu takto adresovala psaní, k němuž přiložila „*list despotów, kterýž nám nyní přinesen; a v něm uzříš co nám píše.*“ Z dopisu také vyplývá, že se Celská pro Aleše již dříve pokusila zjistit, koho Zikmund před odjezdem do Uher ustanoví místodržícím. O tuto novinu měl Holický mimořádný zájem, neboť potřeboval, aby si Barbora správcovství podržela i nadále. Měl k tomu několik důvodů. Pokud by Zikmundova volba padla na ni, byl by jistě stanul v její radě. Z této pozice by pak mohl lépe pracovat ve prospěch kalicha, než by to dělal umírněný utrakvista Menhart z Hradce. Jeho podpora Barbořina místodržitelství vyplývala také z toho, že z této pozice mohla snadněji usilovat o zmaření Albrechtovy kandidatury.⁶⁸

Přes všechny intriky nedošlo během Zikmundova života k vojenskému odporu pana Aleše proti panovníkovi. Nicméně v listopadu (1437) se již u císaře projevil obavy z možného spojení Pirkštejnovy strany, již byl Holický členem s východočeskou opozicí. Přesto císař před svým odjezdem do Uher jmenoval Aleše jedním ze šesti zemských hejtmanů, kteří ho po dobu nepřítomnosti měli zastupovat. Zároveň však Habsburka upozornil, že Šternberk je člověk, kterému se nedá věřit. Je tedy zřejmé, že už věděl o jeho pletichách se svojí manželkou, čehož důkazem je požadavek, aby odjela s ním. Navenek ve vztahu k Alešovi na sobě nedal nic znát, avšak uvnitř potlačoval hněv a zlost. Ty naplno propukly až po jeho odjezdu z Prahy (11. listopadu) ve Znojmě. Tam měl rozlícený apelovat na svého zetě, aby Alešovi nechal srazit hlavu, když se to nepodařilo přímo císaři. Tomu můžeme, myslím, věřit. Lucemburk byl výbuchy hněvu pověstný a Aleš ho jednoznačně zrazoval. Navíc osud odbojných pánů ilustruje poprava Jana Roháče. Dosazením Holického na post jednoho ze šesti zemských hejtmanů však panovník nic neriskoval. Pouze Aleš patřil k Barbořiným spojencům. Zbýlých pět mužů bylo povětšinou ochotno Zikmundův konzervativní kurz podporovat. Císař tak složením této vlády upevnil politický i mocenský vliv uskupení katolických a umírněných kališnických šlechticů.⁶⁹

---

⁶⁸ Dopis Barbory Celské Aleši Holickému z 11. srpna 1437 AČ II, s. 4, č. 2. V době psaní dopisu Zikmund pobýval na říšském sněmu v Chebu, a pak zamýšlel odjet do Uher. Po dobu císařovy účasti na sněmu byl v Čechách místodržícím Menhart z Hradce a Barbora Celská. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 244; K důvodům, proč spiklenci potřebovali, aby Celská po císařově odjezdu do Uher byla místodržící, Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 245, 246, 252, 253; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 36–37.

⁶⁹ Vedle Aleše Holického byli zemskými hejtmany také Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce, Petr z Michalovic, Hanuš z Kolovrat a Jan ze Smiřic. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 253; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 126; Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1. Věk Poděbradský* (dále jen ČD III/1), Praha 1915, s. 253–254; O Zikmundově upozornění Albrechtu Habsburskému, že se Alešovi nedá věřit, neboť už věděl o jeho intrikách s Barborou, Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 46; Týž: *Hynce I*, s. 126; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 652; List, z něhož se dovídáme, že Zikmund měl na Albrechta ve Znojmě apelovat, aby Aleše nechal popravit, AČ II, s. 7, č. 5. K této události z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 39–40; Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 11; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 253, 255; O tom, že Zikmund jmenováním Aleše mezi šest zemských hejtmanů nic neriskoval, neboť zbytek patřil k podporovatelům jeho politiky, Kavka, F.: *Poslední*

Po Zikmundově úmrtí se v Praze konal zemský sněm (prosinec 1437). Aleš z Albrechtovy kandidatury na český trůn sice nebyl nadšený, Habsburkovu osobu však zcela nezavrhoval. Striktní odmítnutí tohoto uchazeče by zemi jistě uvrhlo do vnitřního konfliktu s jeho přívrženci, v jejichž čele stál Oldřich z Rožmberka a Menhart z Hradce (rakouská strana). Holický, který válku po celý život vnímal jako krajní a poslední řešení, pokud selže dialog, se proto nebránil jednáním, když jej navštívili předáci rakouské strany v jeho příbytku. Během vzájemných rozhovorů jako jeden ze šesti hejtmanů (ustanovil je Zikmund) plnil úlohu prostředníka, který se snažil otupit ostří sporu mezi Ptáčkovou (byl jejím členem) a rakouskou stranou o nového krále. Z jeho řeči bylo Albrechtovým stoupencům zřejmé, že je ochoten ho akceptovat, pokud přijme určité podmínky. Aleš si však hodlal podržet přímý vliv na to, za jakých okolností může Habsburk usednout na český trůn. Za Ptáčkovu (Barbořinu) stranu se proto nechal zvolit (vedle Ptáčka) do sněmovního výboru, který měl vypracovat volební kapitulaci.⁷⁰

Výsledný text dokumentu byl úspěchem, na němž měl Aleš velkou zásluhu. Odrážel obavy, se kterými si spojoval nástup Albrechta Habsburského. Byl to strach z omezování svobod kališnických Čechů, silného tlaku na restituci katolicismu i odsunu kališníků z úřadů, hodností i zápisně drženého majetku. Habsburk měl proto v první řadě zachovávat kompaktnost a všechny Zikmundovy závazky (brněnsko-jihlavské dohody). K těm patřilo i to, aby vymohl potvrzení buď Rokycany, nebo někoho jiného, kdo by podával pod obojí a světil na kněžství žáky této strany. Po náboženských požadavcích následovaly politické. Úřady v Českém království měl Albrecht obsazovat jen Čechy, zachovávat zemská práva a každý

Lucemburk, s. 253; Že císař složením šestičlenné vlády před odjezdem do Uher upevnil moc a vliv bloku umírněných kališníků a katolíků Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 40.

⁷⁰ Na schůzi konané 26. prosince (1437) si sněmovníci vyslechli přání mrtvého Zikmunda, aby Albrecht Habsburský s Alžbětou (císařova dcera) byli přijati za dědice království. Poté kancléř Kašpar Šlik oficiálně vyhlásil Albrechtovu kandidaturu. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 258; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 614–615; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127; K tomu, že by odmítnutí Albrechtovy kandidatury (ze strany důsledných kališníků) vyvolalo válku, že Aleše navštívili v jeho příbytku zástupci rakouské strany, i že během jednání fungoval jako prostředník Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 269; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 616–617; Spory mezi Ptáčkovou a rakouskou stranou o osobu panovníka dokládají SLČK, s. 145; SLČ, s. 101, č. 276; *Fontes rerum Bohemicarum VII* (dále jen FRB VII), ed. Emler, Josef, Praha s. d., s. 37; K Ptáčkově skupině Šandera řadí Aleše Holického, jeho syna Petra, Petra Zvířetického z Vartenberka, mladého Jiřího Poděbradského, patrně i Aleše ze Žeberka a dočasně i Hynka z Dubé. Z rytířů s Ptáčkem sympatizovali Petr, Jan a Václav Zmrzlíkové, Přibík z Klenového, mladí Kostkové z Postupic a Mikuláš Trčka z Lípy. Váhu tomuto volnému seskupení dodávalo 23 měst. Pro tuto opozici je dle Šandery vhodnější název Barbořina strana, neboť k tomu, aby Ptáček získal u všech jmenovaných trvalý respekt, bylo zapotřebí ještě několik let usilovné práce. Aby však v textu nevznikal zmatek, budu používat pojem Ptáčkova strana. Týž: *Hynce I*, s. 126; Výčet přívrženců Barbořiny a rakouské strany podává Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 616; Urbánek počítá ke zmíněným stranám ještě stranu třetí, a sice radikální. Do ní počítá tábory a východočeské zemany. K Barbořině straně počítá Šternberka, Ptáčka, Petra Zvířetického, Jiřího Poděbradského, Aleše ze Žeberka, bratry Zmrzlíky, Přibíka z Klenového a Hynka z Dubé. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 260–262; K tomu, že Aleš zasedl do sněmovního výboru, který měl vypracovat Albrechtovu kapitulaci Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127.

stav při jeho svobodě a právu. V majetkové oblasti měl ponechat všechny dosavadní zápisy svých předchůdců (Karel IV., Václav IV., Zikmund) na korunním i církevním majetku v platnosti. Stejně jako Zikmund měl i jeho zeť Moravu opětovně začlenit do svazku zemí Koruny české (státoprávní požadavek). Alešovi také velmi záleželo na tom, aby Barbora Celská byla propuštěna z vězení.⁷¹

Hned z kraje nového roku (leden – únor 1438) se Šternberk usilovně zaměřil na to, aby pražským dohodám (kapitulace) zajistil všeobecný respekt a uznání. Proto svou pozornost zcela přirozeně obrátil k Oldřichovi z Rožmberka, který stál v čele bloku katolíků a umírněných kališníků (rakouská strana) a nepostrádal náležitý vliv v zahraničí a také na Albrechta. Upozornil jej, že dohody je třeba rakouskou stranou zachovávat, na čemž trvá. Magnáta také varoval, aby se nepokoušeli Habsburka uvést do království, dokud nepřijme kapitulaci. V opačném případě by to Aleš chápal jako akt zvláště namířený proti němu a jeho uskupení. V rámci plnění společného usnesení (pražská kapitulace) Oldřicha také vybídl, že má napsat Albrechtovi, aby Barboru neutiskoval a choval se k ní dle požadavku kapitulace. Prakticky tedy žádal její propuštění „z *wězenie bez wšelikerakých nátiskuow a šacunkuow*“.⁷² Z toho důvodu také na magnáta tlačil směrem k využití jeho kontaktů na pány ze Šaumburka a Walsee (rakouská šlechta), aby se přimluvíli (u Albrechta) o nápravu královnina příkoří.⁷²

Aby si Šternberk přes Oldřicha vynutil splnění svých záměrů, neváhal použít ani výhrůžky. Sdělil mu, že pokud by Albrecht pražské dohody nepřijal, musel by se spojit se svojí stranou s tím, kdo by jim chtěl pomoci. Tím měl Aleš na mysli radikální husity, tedy tábory a východočeské kališníky. Sám totiž konkretizoval, že pokud Barbora bude nadále vězněna, uzavrou spojenectví s těmi, kteří chtějí za krále Poláka. Rožmberkovi také naznačil, že pokud by do Čech vpadli Jagellonci, a Celská byla stále proti dohodám vězněna, postaví se na jejich stranu. V duchu své taktiky, ale druhým dechem neopomněl zmínit vlastní ochotu

---

⁷¹ Celý text pražské kapitulace, a všechny, nejen tyto požadavky, AČ III, s. 459–460, č. 30. Kapitulaci analyzuje z literatury Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 40–41; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 617–618; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 43; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 258; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127–128; Nejhlouběji kapitulaci rozebral Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 271–273; Svobody se v této době začínají chápat jako potvrzení všech svobod – práv, která dosud panovníci potvrdili zemské obci, jednotlivým stavům i jedincům, a která byla zapsána do knih či v individuálních privilegiích. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 16; Zikmund nechal krátce před smrtí po svém příjezdu do Znojma (1437) Barboru Celskou zatknout. Tím zhatil Alešovi vyhlídky na případný klidný nástup Jagellonců na český trůn. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 46.

⁷² Všechny údaje z tohoto odstavce pocházejí z Alešovy korespondence s Oldřichem z Rožmberka z 18. ledna 1438, 1. února 1438, 6. – 12. února 1438. AČ II, s. 5, č. 3; AČ II, s. 5–7, č. 4; AČ II, s. 8, č. 6; Mezi rakouskou šlechtu řadí rody ze Šaumburka a Walsee Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 264; Pouze citace „z *wězenie bez wšelikerakých nátiskuow a šacunkuow*“ je vybrána z textu pražských dohod (kapitulace pro Albrechta), na jejichž formulaci se Aleš osobně podílel. Celý text pražských dohod AČ III, s. 459–460, č. 30. Vybraná pasáž AČ III, s. 459, č. 30.

přijmout Albrechta za krále. Proto by měl co nejdříve dorazit do země, přijmout pražskou kapitulaci a propustit Barboru bez šacování.⁷³

Výše zmíněná korespondence mezi Alešem a Oldřichem z Rožmberka (leden – únor 1438) je pro nás významným pramenem. Z ní je zřejmé, že pražská kapitulace dohodnutá na zemském sněmu (prosinec 1437), pro Aleše představovala ve vztahu k Albrechtovu přijetí dokument zásadního významu. Z jejího obsahu a vůbec celé dohody nemínil ustoupit ani o centimetr. Shrnovala totiž jeho politický program ve smyslu zachování výsledků husitské revoluce a představovala pevnou hráz proti katolické restauraci. Holický správně postřehl, že na všeobecném přijetí a dodržování (Albrecht, katolíci, radikálové) pražských dohod závisí stabilita v zemi. Nebezpečí polského vpádu pak využíval jako páku, aby Albrecht kapitulaci přijal. O tom, že s její úplnou akceptací stojí a padá Alešova ochota přijmout jej za krále, se měl Habsburk přesvědčit již zakrátko.⁷⁴

Už v dubnu (1438) došlo u Šternberka k definitivnímu zvratu v jeho postoji k Albrechtově kandidatuře. Aleš byl jako jediný zástupce důsledných kališníků (Ptáčkova strana) v poselstvu, které ve Vídni jednalo o pražské kapitulaci. Vedle něj delegaci vedli Oldřich z Rožmberka a Menhart z Hradce, jako představitelé umírněných kališníků a katolíků. Pro Alešovu snahu plně prosadit svoje požadavky, to ve vztahu k Albrechtovi nevěstilo nic dobrého. Nemohl tak v žádném případě očekávat Menhartovu a Oldřichovu podporu během jednání. Neradostný výsledek se tak dal očekávat, ačkoli Holický vyvinul aktivitu, aby kandidát přistoupil na kapitulaci podmínky, které sám (Aleš) pomáhal sestavit a formulovat.⁷⁵

Habsburk přistoupil téměř na vše, Aleše tím však neuspokojil. V záležitosti potvrzení arcibiskupa se ohrazoval proti tomu, aby byl nucen k něčemu, co není v jeho moci. Ve své odpovědi navíc nezmínil Rokycanovo jméno, ačkoli v pražských požadavcích je zmíněn (k potvrzení) buď on, nebo někdo jiný. Jako by tím dával najevo, že s ním nepočítá. Úřady sliboval pouze Čechům, ve vedlejších zemích se mínil řídit podle starších práv a zvyklostí. Na rozdíl od Zikmunda si vymínil osobní vliv na obsazování významných úřadů. Aleš se tak

---

⁷³ Všechny údaje z tohoto odstavce pocházejí z Alešovy korespondence s Oldřichem z Rožmberka z 1. února 1438, 6. – 12. února 1438. AČ II, s. 5–7, č. 4; AČ II, s. 8, č. 6; Z obecné literatury lze vyčíst, že když Šternberk v listu uvádí, že je ochoten se spojit s těmi, co chtějí za krále Poláka, míní tím tábory a východočeské kališníky. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 41.

⁷⁴ Šternberk věděl, že aby byla udržena stabilita v zemi, musí pražské dohody přijmout i radikální husité (táboři, východočeští husité). Šmahel, František: *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku* (dále jen *Husitská revoluce IV*), Praha 1996, s.

⁷⁵ České poselstvo dorazilo do Vídně krátce před Albrechtem, který tam přijel 5. dubna 1438. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 285; K tomu, že Aleš byl v poselstvu jediným zástupcem Ptáčkovy stany, a že to v jednáních představovalo těžký handicap, protože nemohl očekávat Oldřichovu a Menhartovu podporu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129.

právem mohl obávat pokračování dominance konzervativních sil v klíčových funkcích. To mu bylo trnem v oku už za vlády posledního Lucemburka. Albrecht také odmítl připojit rakouské země k českému státu. A konečně oznámil, že Barbora Celská byla propuštěna. Šternberkovi však zatajil, že ji donutil vzdát se jejích věnných zástav v Uhrách. To bylo jednoznačným porušením kapitulace, před čímž Holický opakovaně varoval Rožmberka ve svých dopisech (leden – únor 1438). V otázkách záruk všech získaných pozic českých kališníků ve světské i náboženské rovině tak Albrechtova odpověď pro Aleše nemohla být dostatečná.⁷⁶

Události nyní nabraly rychlý spád. Aleš neprodleně informoval vůdce své strany (Ptáček) o Albrechtově přístupu (odmítnutí) k jejich požadavkům. Okamžitě se také odebral z Vídně na stranický sjezd do Kutné Hory. Zde se v duchu svých předchozích hrozeb Rožmberkovi (leden – únor 1438) vyslovil pro polské nástupnictví na český trůn. Následně stanul vedle Ptáčka v čele poselstva, které se odebralo do Polska. V Korczynu vedle něj nabídl českou korunu Jagelloncům, čímž tomuto aktu dodal patřičnou váhu a prestiž, neboť byl příslušníkem starobylého panského rodu. Polským králům ji tak už nenabízeli pouzí zemané. Aleš, který byl patrně členem vyjednávací skupiny, od Jagellonců očekával, že plně akceptují podmínky, o nichž neúspěšně jednal s Albrechtem (Vídeň). Vladislav III. také za svého bratra (princ Kazimír) pražskou kapitulaci přijal. Po návratu domů proto Šternberk na sjezdu protirakouské opozice v Mělníku volil (29. května 1438) Kazimíra za českého krále. Byla to zároveň reakce na počínání konzervativců (Rožmberk, Menhart z Hradce), kteří už 6. května přijali Habsburka za svého panovníka. Aleš tak odvrhl legitimistický postoj, který zastával od počátku husitských válek a trvale přistoupil k volebnímu principu českých králů.⁷⁷

---

⁷⁶ Albrechtova odpověď na pražskou kapitulaci AČ III, s. 460–461, č. 31; Z literatury se aspekty Albrechtovy odpovědi zabývá Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 287; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 42; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129.

⁷⁷ K Alešově okamžité zprávě Ptáčkovi jak dopadla vídeňská jednání i k sjezdu v Kutné Hoře Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 303, 304; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129–130; Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 75; O to, že Aleš stanul vedle Ptáčka v čele poselstva, které odjelo do Polska, a že díky jeho osobě nabídka české koruny dostala větší váhu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 304; Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 75; V březnu 1438 vyslal chrudimský sjezd Bedřicha ze Strážnice, Jana z Pernštejna, Beneše Mokrovouského a Jana Hertvíka z Rušinova do Polska, aby nabídli Jagelloncům českou korunu. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 622; O podmínkách přijetí na český trůn, které Češi v Korczynu předložili, a polský král je za Kazimíra (bratr) přijal Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 309. Urbánek se domnívá, že Češi navíc mohli požadovat, aby otázka závaznosti kalicha byla pokládána za otevřenou. Podle nich se rozhodnutí koncilu stalo bez Čechů a proti Soudci chebskému. S tím bylo spojeno, aby jim krakovský biskup Zbigniew povolil veřejné slyšení, kde by mohli své mínění o závaznosti kalicha dokázat. Tamtéž, s. 309; Ke svolání sjezdu protirakouské opozice do Mělníka (květen 1438) Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 76; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 43; Alešovu volbu Kazimíra Jagellonského českým králem (29. května 1438) dokládají SLČK, s. 147; SLČ, s. 102–103, č. 282; SLČV, s. 81; FRAS II, s. 49; *Deutsche Reichstagsakten XIII/2* (dále jen DRTA XIII/2), Hrsg. Beckmann, Gustav, Gotha 1916, s. 706–707, č. 355; DRTA XIII/2, s. 483–484, č. 243; Z literatury se volbou Kazimíra v Mělníku zabývá Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 315; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 43; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 48–49; K tomu, že mělnická Kazimírova volba byla i protireakcí na počínání konzervativců, kteří 6. května (1438) přijali Albrechta Habsburského za českého krále Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259.

Poté, co Albrecht Habsburský vytáhl do Čech za korunou (30. května 1438), Aleš jeho počínání přirozeně odmítal. Zaujal naopak stanovisko, že římský král by do země neměl vstupovat, dokud sněm neshledá, že jeho odpověď na pražskou kapitulaci byla dostatečná. Tento postoj není nikterak překvapivý, neboť ve stejném duchu se vyjadřoval už z kraje roku (1438) po sestavení podmínek pro kandidáty na český trůn (pražská kapitulace). Tehdy zcela jasně řekl, že Habsburk nemůže vstoupit do království „*bez skonanie těch umluw, kteréž sú se w Praze staly*;⁷⁸. Když Albrecht tyto výzvy ignoroval a vstoupil do Prahy, měl podle Aleše v zájmu míru alespoň odložit korunovaci a vyčkat výroku sněmu. I tyto požadavky však byly odmítnuty a Albrecht byl 29. června (1438) korunován. Šternberk jako opozičník byl tak ochuzen o tento slavnostní okamžik, kterému nemohl být přítomen. Konkrétně Holickému jako nejvyššímu komořímu příslušelo, aby Habsburka ráno oblékl a následně vedl korunovační kondukt.⁷⁸

Albrechtovou korunovací došlo k válce, kterou si Aleš nepřál. Byl by se raději dohodl po dobrém, jak u něho bývalo zvykem. Přesto, když nebylo zbylí, i on se svým synem (Petr Holický) neváhal a 4. srpna (1438) opověděl nepřátelství Menhartovi z Hradce a jeho straně. Se svými oddíly se také připojil ke spojenému vojsku české protirakouské opozice a Poláků. S ním přitáhl až k jihočeskému Táboru, kam dorazil i Habsburk. Když nastala patová situace, glejtoval (31. srpna) i Aleš jako jedna z předních postav propolské strany Rožmberka a další pány k vzájemným jednáním. Těch se Šternberk zúčastnil na středokratech (na půl cesty) obou vojsk. Jako člen vyjednávacího výboru podpořil polský návrh, aby došlo ke sňatku Kazimíra s jednou s Albrechtových dcer. Tím totiž Jagellonci chtěli zachovat svému princovi naději na českou korunu. Takové řešení nepochybně vyhovovalo i Alešovi. Habsburk však nabídku odmítl a rozhovory skončily zprávou o chystaném vpádu polského krále do Slezska.⁷⁹

---

⁷⁸ Albrecht Habsburský byl zvolen římským králem 18. března 1438. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 258–259; Albrecht na cestě do Prahy v Jihlavě svým stoupencům potvrdil podmínky pražské kapitulace. Jednalo se však o dokument, který v dubnu 1438 (Víděň) Aleš Holickému předložil jako odpověď na jeho požadavky. Ten však Aleš z již výše řečených důvodů tehdy neuspokojoval. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 131; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 44; Kdo z Albrechtových přívrženců se v Jihlavě tehdy nacházel, Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 335; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 49; Vídeňská odpověď na pražskou kapitulaci AČ III, s. 460–461, č. 31. Pražské kapitulace AČ III, s. 459–460, č. 30; K tomu, že důslední kališníci vyslali za Albrechtem posla, aby nevstupoval do země, dokud se nevyjádří sněm, zda splnil podmínky kapitulace Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 622; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 131; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 335–336. Citace pochází z Alešova listu Rožmberkovi z 18. ledna 1438. AČ II, s. 5, č. 3; K Albrechtovu vstupu do Čech, do Prahy i snaze Ptáčkovy strany, aby odložil korunovaci do výroku sněmu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 337–338; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 131; K Albrechtově korunovací, absenci Aleše Holického na ní i k roli, jež mu při slavnostním obřadu jako nejvyššímu komořímu příslušela Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 50–51.

⁷⁹ K tomu, že česká propolská šlechta nemohla být spokojená, protože se jí nepodařilo Kazimíra prosadit na český trůn Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 76; V Polsku se sbíralo vojsko určené k intervenci do Čech. Např. Hynce Ptáček se s Poláky spojil 6. července (1438) u Hradce Králové. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 132; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 345; Týž: *Hynce I*, s. 132–133; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 626–627; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 53; Opověď Aleše Holického a jeho syna Petra Menhartovi z Hradce a jeho straně ze 4. srpna

I když Albrecht Tábor nedobyl (stáhl se do Prahy), nemohl být Šternberk spokojený. Nepodařilo se mu pomoci vojensky prosadit Kazimíra Jagellonského na český trůn. Aleš po Habsburkově odjezdu od pevnosti (Tábora) pokračoval v českém vojsku do Slezska, kde čekal na příjezd polského krále. Tam ho zastihla nepříjemná zpráva, že jeho syn Petr Holický byl při pronásledování ustupujících Sasů a Bavorů (Albrechtovy spojenci) poražen u severočeských Želenic (23. září 1438). Petr se nacházel mezi zajatými a byl předán Fridrichu Saskému, který jej nechal převést do Míšně. Dojem neúspěchu a zklamání pak u Holického prohloubily další události. Po příjezdu Vladislava III. do Nové Círky u Opavy si Šternberk vymínil, aby se panovník u saského vévody přimluvil za Petrovo propuštění. Fridrich však prominentního zajatce odmítl propustit bez zaplacení vysokého výkupného. Možnost brzkého shledání otce se synem tak byla prozatím velmi nepravděpodobná. Aleš musel spolknout i to, že Poláci se ve Slezsku rozhodli otočit domů, takže mu nezbylo nic jiného, než je s některými spojenci následovat.⁸⁰

Během pobytu v Polsku se Aleš vzhledem k postoji polské diplomacie (chtěla smír s Albrechtem) realisticky přiklonil (1438) směrem k dohodě s Albrechtem Habsburským. Ta měla v jeho představách samozřejmě zaručit zabezpečení programu, který prosazoval (Aleš). V praxi to neznamenal nic jiného, než aby římský král souhlasil s podmínkami pražské

(1438) FRB V, s. 622; O patové situaci před Tábořem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 133; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 53; Glejt z 31. srpna (1438), v němž Aleš a další předáci spojenců vyzývají nepřítele, aby s nimi jednal, AČ III, s. 462, č. 33; *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl I. Svazek 1/2 (1378 – 1471)*, Praha 1974 (dále jen Soupis I, Svazek 1/2), s. 232–233, č. 935; Za rakouskou stranu vydával glejt Albrecht Habsburský. *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik* (dále jen RC), ed. Klimesch, Matthäus, Prag, 1897, s. 109; K výzvě k jednání prostřednictvím glejtu z literatury Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 364; K polskému návrhu na sňatek Kazimíra s jednou z Albrechtových dcer, co tím Poláci sledovali, i k Albrechtovu odmítnutí tohoto návrhu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 365; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629; K přerušení vzájemných jednání mezi oběma stranami vlivem zprávy, že polský král vpadne do Slezska Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 365–366.; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 53; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629.

⁸⁰ K tomu, že se po Albrechtově odjezdu od Tábora (15. září 1438) Aleš a další přední jagellonští spojenci odebrali do Slezska, kde čekali na polského krále Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 367–368; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 54; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 58–59; O zajetí Petra Holického v bitvě u Želenic (1438) FRB V, s. 622–623; FRB VII, s. 38; DRTA XIII/2, s. 527–528, č. 286; FRAS II, s. 99; *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka II* (dále jen LL II), ed. Rynešová, Blažena, Praha 1932, s. 118, č. 148, pozn. č. 4; Z literatury o zajetí Petra Holického a bitvě u Želenic Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 367–368, 369–373; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629–630; Lůžek, Bořivoj: *Po stopách husitství na Ústecku* (dále jen Po stopách), Ústí nad Labem 1959, s. 70; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 373; Jánský, Jiří: *Kronika česko-bavorské hranice. Díl III. (1437-1457). Od rozbujelých pohraničních válek za českého bezkráloví k velké pacifikaci za krále Ladislava Pohrobku* (dále jen Kronika III), Domažlice 2003, s. 14; K osudu zajatců od Želenic Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 70; Podle Urbánka byli zajatci většinou odvezeni do Míšně. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 373; Palacký uvádí, že „znamenitější“ zajatci byli odvezeni do Míšně. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 630; Syn Aleše Holického byl propuštěn až roku 1441. LL II, s. 118, č. 148; K žádostem českých šlechticů, aby se polský král přimluvil u Fridricha Saského za propuštění zajatců od Želenic Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 381, pozn. č. 1; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135–136; K tomu, že se polský král rozhodl ve Slezsku odtáhnout zpět do Polska a Holický tak musel odjet s ním Šandera, M.: *Hynce I*, s. 136; K důvodům, proč Poláci odtáhli domů Týž: *Hynce I*, s. 136; Čornej uvádí jiné důvody než Šandera. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 54–55.

kapitulace. Se svými stanovisky se tak Holický dostával do ostrých rozporů s radikály (prosinec 1438), kteří si na rozdíl od důsledných kališníků (Ptáčkova strana) přáli pokračovat v boji proti Albrechtovi. Aleš se také snažil přimět polského krále, aby se u Habsburka zasadil o propuštění jeho syna ze saského zajetí. Jistě i kvůli tomu byl osobně přítomen jednání polské a rakouské delegace ve Vratislavi (leden 1439). Poláci zde Habsburkovi vyslance požádali, aby se zasadil o propuštění zajatců od Želenic, mezi nimi i Petra Holického. Alešovi proti mysli nebyl ani polský návrh, aby se oba soupeři (Albrecht a Kazimír) vzdali nároků na českou korunu a vyčkali v této otázce na výrok českého zemského sněmu. Albrecht však těmto iniciativám odmítl vyjít vstříc.⁸¹

Poté, co se podařilo mezi Habsburkem a Jagellonci uzavřít příměří (Namyslav, 10. února 1439), neváhal ani Aleš vyvinout iniciativu směrem ke smíru s protivníkem. Nic jiného mu ostatně v této situaci ani nezbývalo. Za svoji osobu vyslal do Čech pověřeného zástupce Petra Kapouna ze Smiřic (dříve purkrabí na Týřově), který jeho jménem uzavřel příměří (28. února 1439). To se vztahovalo na celou Albrechtovu stranu v Českém království i na ostatní jeho země, včetně Fridricha Saského, a to do sv. Jana (1439). Stejně jako Holický učinili i jeho spojenci (Ptáčkova strana) dosud přítomní v Polsku.⁸²

Šternberk, celkově nespokojený s jagellonskou politikou, se už neúčastnil posledního velkého jednání mezi habsburskými a polskými vyslanci v Lubové (květen 1439). Ušetřil si tak rozhořčení nad Albrechtovými mírovými podmínkami, s nimiž nemohl s ohledem na svůj politický program souhlasit. Římský král ústy svých posílů předložil návrhy z pozice vítěze. On je legitimním králem, proto se má Kazimír zříci nároků na českou korunu. Král Vladislav pak nemá pomáhat jeho českým odpůrcům. O náboženských poměrech, tak důležitých pro Aleše, se Albrechtův návrh nezmiňuje vůbec. Holického také nemohla uspokojit odpověď ohledně syna. Zajatci měli být vydáni s výjimkou nejdůležitějšího, tedy Petra Holického ze Šternberka. V jeho případě Albrecht Aleše odkazoval na zvláštní dohodu s Fridrichem

---

⁸¹ K obratu polské diplomacie směrem ke smíru s Albrechtem (prosinec 1438), což v podstatě znamenalo jeho uznání českým králem, i k ochotě Čechů se s ním dohodnout Šandera, M.: *Hynce I*, s. 136; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 407–408; Spory Aleše Holického a dalších důsledných kališníků s radikály v Polsku dokládají SLČ, s. 110; K jednání ve Vratislavi (leden 1439), kde byl přítomen i Aleš Holický Goll, Jaroslav: *Čechy a Prusy ve středověku*, Prahy 1897, s. 254, pozn. č. 15, 401–402; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 136–137; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 408; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 631–632; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 60–61.

⁸² K rozhovorům v Namyslavi, kde se dospělo k příměří mezi Habsburkem a Jagellonci Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 631–632; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 137; K uzavření příměří s protivníkem, které za Alešovu osobu dojednával Petr Kapoun ze Smiřic SLČK, s. 153; SLČ, s. 107–108, č. 305; SLČV, s. 85–86; Regest příměří ze strany Ptáčkovy AČ III, s. 521, č. 392. Zde je však špatná datace k roku 1438. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 430, pozn. č. 1; Příměří původně platilo do sv. Jiří 1439, později bylo prodlouženou do sv. Jana téhož roku. SLČK, s. 153; SLČ 107–108, č. 305; SLČ 85–86; AČ III, s. 521, č. 392; Z Literatury k dotčenému příměří mezi stranou Ptáčkovou, do níž náležel i Aleš, a jejich protivníky v Čechách Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 429–430; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 61–62; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 633.

Saským. Přesto lze v Habsburkových návrzích spatřit i náznaky určené Šternberkovi a dalším předním kališníkům, jež je měly alespoň přivést za jednací stůl. Barboře Celské měla zůstat věnná města v Čechách, slíbí-li, že se mu z nich nebude škodit. Odbojnému Alešovi Albrecht sliboval úplnou amnestii a zachování práv, uzná-li ho s dalšími straníky do tří měsíců za krále. Polští vyslanci se však Albrechtovy ponižující návrhy s ohledem na veřejné mínění (Poláky a Čechy) neodvážili přijmout.⁸³

---

⁸³ Ke zklamání Čechů z polské politiky ve vztahu k Albrechtu Habsburskému Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 439, 441; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 137, 138; K ponižujícím mírovým podmínkám, jež v Lubové (1349) předložili Albrechtovi vyslanci Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 444–446; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 138–139.

VII. Aleš Holický ve víru událostí let 1439–1453

Šternberk se z Polska vrátil domů nejpозději na podzim 1439. V té době už mu bylo zcela jasné, že od Jagellonců se nedá očekávat žádná seriózní pomoc proti Albrechtovi. V Nymburce (sjezd Ptáčkovy strany), kde podal zprávu o svém jednání na dvoře polského krále, ho zastihla novina o Habsburkově smrti. Tu chtěl Aleš využít k navázání rozhovorů s rakouskou stranou, protože Albrechtova osoba do značné míry urovnání sporů ztěžovala. Signoval proto výzvu Oldřichovi z Rožmberka (3. listopad, Nymburk), která jej i s jeho uskupením vyzývala ke společnému sněmu, kde se mělo hovořit o ukončení bojů a nutných opatřeních ve věcech politických a náboženských. Kvůli stejným záležitostem chtěl ostatně Holický s magnátem mluvit v Praze ještě před Albrechtovou smrtí (zem. 27. října 1439). Přes jeho nelibost se s ním však Oldřich tehdy nesešel. Ještě z domova (14. listopad, Křivoklát) za to Aleš Rožmberkovi řádně vyčinił. Obvinil ho z lenosti, upřednostnění vlastních zájmů, avšak přesto neopomněl zmínit, že pokud bude sledovat konečnou dohodu, může počítat s jeho (Alešovou) podporou.⁸⁴

Společný sněm obou uskupení (Ptáčkova a rakouská strana) se sešel v lednu (1440) v Praze. Domnívám se, že stejně jako se Holický podílel na konečné podobě pražské kapitulace, participoval i nyní coby přední politik Ptáčkovy strany na textaci listu mírného, který vzešel ze vzájemných jednání (29. ledna). Některé články pak moji domněnku přímo potvrzují. Dokument končil válku vzniklou v důsledku bojů o český trůn po císařově smrti. Aleš, stejně jako v Albrechtově případě, pomohl prosadit dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů (I. článek) a konzervativci (Rožmberk, Menhart z Hradce) se s nimi měli zasadit o potvrzení a vysvěcení Rokycany jako řádně zvoleného arcibiskupa (II. článek). To byl u Šternberka posun. Ještě na přelomu let 1437/1438 stál Rokycana mimo Ptáčkovu

---

⁸⁴ Dominanci na polském královském dvoře získala klika okolo Zbigniewa Olešnického, které byla proti zásahu v Čechách. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 139; Tomek uvádí, že Ptáčkova strana čekala na sněm v Nymburce, který se měl konat 10. října 1439 (nakonec začal až v listopadu). Na něm prý očekávala zprávy pana Holického, který se po zmaření sjezdu v Bardějově (měl se konat 8. září a jednat o míru měli Jagellonci a Habsburkové) navrátil domů. Aleš byl v Polsku celý rok (odjel za Poláky po ukončení bojů před Tábořem krátce po 15. září 1438). Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 65–66; Ke zmaření sněmu v Bardějově Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 448; Šandera uvádí, že Aleš měl z Polska přijet do Čech nejpозději na podzim 1439. Poté měl na sjezdu Ptáčkovy strany (Nymburk) podat zprávu o svém jednání na polském královském dvoře. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 139; Že se Aleš na sjezdu Ptáčkovy strany dozvěděl o Albrechtově smrti AČ III, s. 464, č. 35; Ke smrti Albrechta Habsburského 27. října 1439 Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 635; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 56; O tom, že osoba Albrechta Habsburského ztěžovala dohodu mezi Ptáčkovou a rakouskou stranou Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 459; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 139; List Oldřichovi z Rožmberka z 3. listopadu (1439), který signoval i Aleš AČ III, s. 464, č. 35; LL II, s. 45–46, č. 59. K této výzvě Čornej, Petr: *Království dvojího lidu: české dějiny let 1436 – 1526 v soudobé korespondenci* (dále jen *Království*), Praha 1989, s. 59–60; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 463; Alešův list Oldřichovi z Rožmberka z 14. listopadu (1439), z něhož plyne, že se chtěl s magnátem sejít ještě před Albrechtovou smrtí, Alešova nelibost nad odmítnutím schůzky, ale i ochota magnáta podpořit, pokud bude chtít vzájemnou dohodu, AČ II, s. 10–11, č. 10. K tomuto listu též Čornej, P.: *Království*, s. 63.

stranu, proto Holický netrval na tom, aby podmínkou Albrechtova přijetí (pražská kapitulace) bylo jeho potvrzení v úřadu arcibiskupa. Aleš tehdy připouštěl možnost i jiného kališníka na tomto postu.⁸⁵

V politických otázkách měl klíčový význam III. článek. Podle něj všechny zápisy nebo darování učiněné Albrechtem ke škodě Koruny či strany, která se proti němu postavila, pozbývají platnosti. Tím se jeho vládě vtiskoval nezákonný ráz. Aleš se v souladu se svojí dřívější politikou postavil také za zájmy Barbory Celské. VIII. článek jí zaručoval všechna práva v Čechách, ať už vycházejí z listin nebo deskových zápisů. Sněm měl vyslat posly do Uher, aby se i tam učinilo jejím nárokům zadost (majetky). Díkce IX. článku má rovněž jeho rukopis. Ti, kdo byli v bojích zajati, měli být propuštěni, jakmile se stane usnesení o krále. To se týkalo i zadržovaných v cizině, o jejichž propuštění se měli signatáři společně zasadit. Proto sněm 4. února (1440) zakročil u Fridricha Saského, aby propustil Alešova syna Petra a jiné zajatce od Želenic (1438) buď do určité doby, nebo na záruku. Vrcholem snah o celkovou právní revizi doby po Zikmundově smrti byl XII. článek. V něm se praví, že práva „*kteřáž sú po Cies. Mti wedena, o to máme my wydati jednoho a oni druhého, aby to ohledali*“. To svědčilo o nespokojenosti se soudní praxí uplynulých let, kdy k úřadům měli přístup pouze Albrechtovi straníci. Poslední článek (XIV.) pak prosadil ustanovení, aby se až do nástupu nového krále či usnesení nového sněmu zastavovaly všechny úřady u desk zemských. Holický a jeho straníci se tak jistili proti možnému zneužití centrálních justičních orgánů (zemský soud) v situaci, kdy Pražský hrad i hlavní město byly v moci jejich protivníků (Menhart z Hradce).⁸⁶

Od května (1440) byl už Aleš plně zaujatý vyřešením otázky nového krále (Praha). Na tom mu záleželo zejména z důvodu udržení klidu a stability v zemi. S úspěšnou volbou si

---

⁸⁵ V Jindřichově Hradci bylo dohodnuto, že se rakouská strana sejde v prosinci (1439) v Praze a Ptáčkova v Mělníce. Poté měl být zemský sněm v Praze. O těchto dohodách Rožmberk informoval Šternberka 20. listopadu 1439. AČ II, s. 11, č. 11; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 66–67; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 464; 17. prosince 1439 se Aleš skutečně zúčastnil sjezdu Ptáčkovy strany v Mělníce. SLČ, s. 110, č. 320; SLČK, s. 156; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 466–467; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 140; Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV* (dále jen *Dějiny národu IV*), Praha 1939, s. 11; Přítomnost Rokycany v Mělníce naznačovala, že přešel od radikálů k Ptáčkově straně. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 140; V Mělníce se důslední kališníci dohodli na programu, který budou prosazovat v Praze, kam přijeli na počátku ledna (1440). Šandera: *Hynce I*, s. 140, 141; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 467–468; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 11; Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 77; K tomu, že cílem pražských jednání bylo upokojení země po konfliktech, které vypukly po císařově smrti v důsledku bojů o trůn Šandera, M.: *Hynce I*, s. 141; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 11; Články z listu mírného, které uvádím v tomto odstavci, AČ I, s. 246, č. 1; K tomu, že Aleš v listu mírném připouštěl k potvrzení už pouze Rokycanu, protože přešel k Ptáčkově straně (Aleš byl jejím členem) Šandera, M.: *Hynce I*, s. 140.

⁸⁶ Celý text listu mírného z 29. ledna 1440 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I* (dále jen AČ I), ed. Palacký, František, Praha 1840, s. 245–249, č. 1. Mnou vybrané články jsou na stranách 246, 247, 248; Z literatury se k listu mírnému vyjadřují Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 58–59; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 142–143; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 468–470, 471.

však spojoval i naději na propuštění syna z vězení. Vždyť už do listu mírného (leden 1440) prosadil, že „*když sie o krále swolíme...a kterýchžbychom w swé moci neměli* (zajatci od Želenic, 1438), *o ty máme ze spolka státi*.“ Sám byl přitom vybrán do sboru volitelů, kteří měli o panovníkovi rozhodnout. Během představování kandidátů se Šternberk postavil proti ambicím Habsburků. Necítil se totiž vázaný nějakými ohledy k Albrechtově ženě Alžbětě Lucemburské (dcera Zikmunda) a jejím dětem (Ladislav Pohrobek). Odboj a válka s jejím mužem jej zbavila respektu k právním nárokům jeho dědiců. Z důvodu špatných zkušeností z Polska se rovněž postavil proti kandidatuře Vladislava Jagellonského, jehož prohlašoval za neschopného k vládě v Čechách. Nakonec se tak přiklonil k Albrechtu Bavorskému (červen 1440), s nímž po delších jednáních souhlasili všichni elektroři.⁸⁷

Zvolenému králi, měla být stejně jako Habsburkovi, předložena kapitulace (1438). Za základ si brala požadavky, jež ve vztahu k Albrechtovi formuloval i Aleš (pražská kapitulace). Šternberk si však i nyní podržel vliv na podobu dokumentu, jehož konečná úprava asi připadla volitelům. Po Bavorském proto opět (jako po Habsburkovi) požadoval dodržování kompaktát a brněnsko – jihlavských dohod se Zikmundem. Jako důsledný kališník si nově vymíňoval, aby se Albrecht u koncilu zasadil také o doplnění kompaktát (I. článek). V souladu s listem mírným měl však vévoda vyvinout také iniciativu k potvrzení a vysvěcení Rokycany. V tomto ohledu se Aleš odvolával na Zikmundovi zápisy (III. článek). V politických záležitostech Holický přirozeně nemínil tolerovat, aby do úřadů a na zámky byli dosazováni cizinci, což se týkalo i královského dvora (IX. článek). Celokorunní záležitosti světského či duchovního rázu se měly řešit jen s českými rádci (X. článek). Aleš také znovu neopominul apelovat, aby se budoucí král zasadil o propuštění vězňů, „*kteříž sú w jiných...zemiech zjímáni* (syn Petr Holický, Sasko).“⁸⁸

---

⁸⁷ K tomu, že jednání o krále začala v květnu (1440) a odvoleno bylo v červnu 1440 Šandera, M.: *Hynce I*, s. 146–147; Zápis zemského sněmu v Praze (15. června 1440), v němž signatáři oznamují, že si kvůli stabilitě země chtějí zvolit krále AČ I, s. 263–264, č. 4; Citace z listu mírného (29. ledna 1440), ze které je patrné, že si Aleš s volbou spojoval i propuštění syna (konkrétně IX. článek) AČ I, s. 247, č. 1; O způsobu volby bylo rozhodnuto, aby se nekonala v plénu, nýbrž ve sboru volitelů ze všech tří stavů. Ten se složil z 18 pánů, 14 rytířů a 14 zástupců měst. Mezi volitele byl přibrán i Rokycana jako zástupce duchovního stavu. Mezi elektory byl i Aleš Holický. AČ I, s. 263, č. 4; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 524; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 68; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147; K vlastní volbě, kdy se Aleš postavil nejprve proti nárokům Habsburků a Jagellonců, aby posléze podpořil Albrechta Bavorského Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147, 148; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 528, 529–530, 508, 531–532; Macůrek, Josef: *Češi a Poláci v minulosti I* (dále jen Češi a Poláci I), Praha 1964, s. 149; Kazimír Jagellonský nepadal jako kandidát na český trůn díky starostem s Litvou v úvahu. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147; Volba musela skončit jednomyslně. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 531–532; Z této doby (1440) se dochovalo i znění přísahy volitelů českého krále, kterou Holický musel složit. AČ I, s. 264, č. 5.

⁸⁸ K tomu, že kapitulace předložená Bavorskému si brala jako základ požadavky předložené Albrechtu Habsburkému (1438) Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532; Celý text kapitulačních požadavků vůči Albrechtu Bavorskému AČ I, s. 266–267, č. 7. Články kapitulace, které uvádím v tomto odstavci, jsou konkrétně na stranách 266, 267; O tom, že konečná úprava kapitulace patrně připadla volitelům Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532; Z literatury se kapitulací zabývá Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532–533; Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 83.

V majetkové rovině Šternberk klasicky požadoval zachování platnosti zápisů na církevním i korunním zboží, které v minulosti učinil císař Karel a jeho synové Václav a Zikmund (V. článek). Zajímavé však je, že ačkoli se na sestavení kapitulace podílel právě Aleš, nenajdeme v ní ani zmínku týkající se císařovny Barbory. To se dá snad vysvětlit tím, že její nároky již dříve zajistil v listu mírném. A konečně ve státoprávní rovině si Šternberk vymíňoval, aby Bavorský respektoval svobody vedlejších zemí, včetně Moravy, jako by nebylo pochybností, že je opět spojena s Korunou (VII. článek). K Alešovu zklamání však vévoda Albrecht českou korunu nakonec odmítl (léto 1440).⁸⁹

Po nezdaru bavorské kandidatury si Holický alespoň trochu spravil chuť následujícího roku (1441). V druhé polovině července se do Čech z exilu (Krakov) vrátila Barbora Celská. Šternberk už na ni čekal v Chrudimi a spolu s dalšími předáky své strany ji doprovodil (před 25. červencem) do Mělníka. Zde patrně vyčkal na příjezd pražanů, kteří sem (Mělník) byli obesláni k rokování (27. července). V duchu ustanovení listu mírného (VIII. článek) pak podpořil Barbořiny majetkové nároky v hlavním městě (např. dům u sv. Benedikta). Sliboval si od toho, že jeho uskupení získá v metropoli konečně opěrný bod, včetně možné finanční podpory z královských důchodů okolo Prahy. Toto nebezpečí postřehli pražští purkmistři (město ovládal Menhart z Hradce), proto Alešovým argumentům vyhověli jen částečně. Celské tedy přiznali pouze polovinu perkrechtu a ungeltu až do budoucího krále, žádající od ní zápis, aby „*viece netrápila měst skrze kohož kolivěk, chtějící viece mieti.*“ Šternberk však bojem za královina práva pomáhal také upevňovat vliv důsledných kališníků (Ptáčkova strana) ve věnných městech, čímž se je (kališníky) snažil posílit. Největší radost mu ale dělalo vědomí brzkého shledání se synem. Alešovo několikaleté úsilí (1438) po jeho propuštění se tak chýlilo ke zdárnému konci. 21. září (1441) psal šťastný otec Rožmberkovi, „*žeť sú mě kniežata ubezpečili, žeť má konečně na Jedenácte tisíc děvic (21. října) prázdnen býti.*“⁹⁰

⁸⁹ Celý text kapitulačních požadavků vůči Albrechtu Bavorskému AČ I, s. 266–267, č. 7. Články kapitulace, které uvádím v tomto odstavci, jsou konkrétně na straně 266; K tomu, že absence zmínky o císařovně Barboře je způsobena tím, že důslední kališníci už její nároky zabezpečili v listu mírném Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532; Albrecht odmítl českou korunu, protože se zejména obával reakce Habsburků, ale i koncilu a vadil mu i špatný stav korunního majetku v českých zemích. K těmto, i dalším důvodům, Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 69–70; Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 81; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 149; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 557–560.

⁹⁰ K návratu Barbory Celské do Čech i k Alešovi, který ji doprovodil z Chrudimi do jejího věnného města Mělníka SLČK, s. 164; SLČ, s. 117, č. 347. Z literatury k Barbořinu návratu a jejímu doprovodu až do Mělníka Šandera, M.: *Hynce I*, s. 155–156; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 84; Prameny uvádějí, že Ptáček Pražany obeslal 27. července. SLČ, s. 117, č. 347. Šandera uvádí, že je obeslal 28. července 1441. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156; Prameny zaznamenaly, že Holický, Ptáček a Poděbrad na Mělník s Barborou Celskou dorazili před 25. červencem 1441. SLČ, s. 117, č. 347; SLČK, s. 164; K tomu, že Holický podpořil v duchu ustanovení listu mírného Barbořiny majetkové nároky v Praze, protože se její prospěch kryl s prospěchem Ptáčkovy strany Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85. Ustanovení listu mírného (VIII. článek), v němž se důslední kališníci zasazují za nároky Celské AČ I, s. 247, č. 1; Celská vedle domu u sv. Benedikta (v Praze), žádala po pražanech také „*pokoje na hradě pražském,*“ nebo perkrecht a ungelt, tedy

Emotivní setkání s Petrem (syn) vlilo Alešovi novou krev do žil a dodalo mu energii do politických klání, která jej nyní očekávala. V nich se zaměřil na otázku ukončení bezkráloví a ustanovení zemské správy. Na lednovém sněmu (1442) souhlasil s vysláním poselstva, které by s římským králem Fridrichem, Alžbětou (Albrechtova vdova) a rakouskými pány jednalo o ukončení interregna a dohodlo uspořádání společného sjezdu. Z jeho pohledu to však ještě neznamenal uznání Pohrobkových nároků, nýbrž vůli rokovat. Na dohodnutou schůzku do Znojma (sv. Michal 1442) se Aleš také posléze chystal, neboť se tam měly dojednat podmínky Ladislavova přijetí. Z důvodu jejího zdárného zakončení proto vyzýval Rožmberka (15. září 1442), aby přijel a přičinil se o to. Magnát se však Alešovi vylouval (21. září), že se o ní dozvěděl pozdě, a proto nedorazí. V dalších řádcích listu ale nechtěně prozradil, že hlavním důvodem jeho rozhodnutí, bude absence Fridricha a Alžběty (ve Znojmě). Na jejich nepřítomnosti také z jednání o obsazení trůnu sešlo.⁹¹

Aleš však Oldřicha k nenaplněnému sjezdu popoháněl ještě z jednoho důvodu. Tajně po poslu se na něj obrátila nominální lucemburská vévodkyně Eliška. Dcera Jana Zhořeleckého mu zdůraznila svoje dědické nároky na český trůn a prosila ho, „*aby nebyla zapomenuta ani opuštěna*“. Skrze něj si snad chtěla zajistit podporu Ptáčkovy strany, ve které byl vlivnou osobností. Patrně doufala, že jako kompenzaci za zřeknutí se požadavku obdrží

---

každoroční dávky z vinic nového založení okolo Prahy. SLČ, s. 117, č. 347. K jejím požadavkům z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85; O tom, že kdyby pražané vyhověli Barbořiným nárokům, získal by Aleš a jeho strana opěrný bod v Praze, včetně možné finanční podpory z důchodů okolo města Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156; Týž: *Hynce Ptáček*, s. 94; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85; K tomu, že pražané postřehli, jaké nebezpečí se skrývá za tím, kdyby Celské plně vyhověli Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85. Majetky, které pražané Barboře nakonec přiznali SLČ, s. 117, č. 347; O tom, že Aleš bojem za královina práva sledoval také upevnění vlivu důsledných kališníků v jejich věnných městech (např. Mělník), čímž je (kališníky) chtěl posílit Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156; Alešův list Rožmberkovi (21. září 1441), v němž mu oznamuje brzké propuštění syna LL II, s. 118, č. 148.

⁹¹ K zemskému sněmu (leden 1442), kde důslední kališníci souhlasili s vysláním poselství k Fridrichovi, Alžbětě a rakouským pánům za účelem ukončit interregnum a dohodnout společnou schůzku AČ I, s. 273–274, č. 11. Z literatury se k tomuto sněmu vyjadřují Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 89; Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 99; Týž: *Hynce I*, s. 159; K tomu, že pro Šternberka a Ptáčkovu stranu ochota souhlasit s vysláním delegace neznamenal automaticky uznání Ladislavových nároků, nýbrž vůli jednat Šandera, M.: *Hynce I*, s. 159; O jednání českého poselstva v Rakousích o společný sjezd, který byl nakonec dohodnut do Znojma Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 601, 602. Čeští poslové v Rakousích Alžbětě Lucemburské oznámili, že chce-li dojít uznání jako dědička trůnu, musí si od Fridricha III. vymoci, aby jí vrátil děti. Ten je však vydat odmítl. Týž: *ČD III/1*, s. 601–603; Datum znojmského sjezdu však nebylo dodrženo. Týž: *ČD III/1*, s. 601. Teprve 15. září (1442) oznamoval Aleš Holický Rožmberkovi, že sjezd se bude konat na sv. Michala 1442. AČ II, s. 16, č. 20; K programu znojmského sjezdu (podmínky Ladislavova přijetí ad.) Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 604, 601, 604, 604, pozn. č. 2; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 91; List Aleše Holického (15. září 1442), v němž Rožmberka nabádá, aby přijel do Znojma a přičinil se o zdárný konec jednání, AČ II, s. 16–17, č. 20. Rožmberkova odpověď (21. září), z níž je kromě výmluv patrný skutečný důvod jeho neúčasti ve Znojmě AČ II, s. 17–18, č. 21. K Oldřichově odpovědi též Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 605. Alžběta Lucemburská hájila zájmy svého syna v Uhrách proti polskému králi. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 101; Šmahel, František.: *Dějiny Tábora. Díl I. Svazek 2* (Dále jen *Dějiny Tábora I/2*), České Budějovice 1988, s. 516. K nepřítomnosti římského krále ve Znojmě Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 605–606; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 91; O tom, že kvůli nepřítomnosti Fridricha, Alžběty, ale i Rožmberka ve Znojmě nakonec sešlo z jednání o obsazení trůnu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 162; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 92; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 605–606.

finanční náhradu. Šternberk ale pro její plány neměl žádné pochopení. V danou chvíli viděl její iniciativu jako velmi nebezpečnou. Obával se, že by mohla být mnohými využita k destabilizaci země. Aby se tomu předem zabránilo, přál si, aby se ve Znojmě v královské otázce stalo rozhodnutí. Oldřich však Aleše uklidňoval (21. září), že Eliška nemá šanci se svými nároky uspět, byť „*jest kmenu Českého*“. Neutěšená situace zadlužené vévodkyně asi nezbuzovala zájem ani sympatie o její věc.⁹²

Na počátku října (1442) byl Holický v Praze (nešlo o sněm). Zde se vzhledem k nekonání znojenských schůzek vyslovil pro nutnost co nejdříve svolat sněm. Jako jeden z k tomu určených stavů jej pak položil na sv. Alžbětu (19. listopadu 1442), o čemž informoval (10. října) Rožmberka. Až prosebným tónem jej s dalšími pověřenci žádal, aby se pro dobro země dostavil k jednáním o novém králi. Oldřich však zopakoval svoji taktiku a vsadil opět na výmluvy. Tentokrát mu prý bránily přijet osobní záležitosti, proto žádal odložení sněmu na 8. leden (1443). V reakci na to obdržel od Šternberka list plný vzteku a výčitek (6. listopadu). Aleš mu jasně sdělil, že se mu „*to odkládání velmi zle líbí*“. Také mu připomněl, že na posledním lednovém sněmu (1442) slíbil akceptovat společné usnesení. A protože všichni společně vyvolili osoby zmocněné položit nový zemský sněm (sv. Alžběta), má se podříditi a

---

⁹² List Aleše Rožmberkovi (15. září 1442), v němž sděluje, že se na něj obrátila Eliška Lucemburská a prosí jej o pomoc s nároky na trůn, AČ II, s. 17, č. 20. Tamtéž i Alešovi obavy, že by její snaha mohla v zemi vyvolat spory. K Eliščinu listu se vyjadřuje i Čornej. Uvádí, že Lucemburkova se na Aleše obrátila se svými nároky na český trůn. Domnívá se, že asi doufala, že jako kompenzaci za zřeknutí se požadavku obdrží finanční náhradu; Urbánek uvádí, že Aleš chtěl kvůli obavám z destabilizace země v důsledku Eliščiných nároků, aby se ve Znojmě došlo k rozhodnutí v královské otázce. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 606–607; Rožmberkova odpověď Alešovi (21. září 1442) na jeho list (z 15. září), v němž Holického uklidňuje, že Eliška nemá se svými požadavky šanci na úspěch, AČ II, s. 18, č. 22; K tomu, že špatná finanční situace Elišky asi nebudila zájem o její věc Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 607; Lucembursko po smrti Václava Lucemburského (1383), strýce Václava IV., vplynulo do svazku zemí Koruny české. Václav je dal zakrátko k úhradě vlastního dluhu do zástavy bratranci Joštu Lucemburskému a posléze své neteři Elišce Zhořelecké (dcera Jana Zhořeleckého) a jejímu muži Antonínu Burgundskému (vévoda brabantický). Elišce podle svatební smlouvy (1409) připadl vévodský titul a důchody ze země jako držitelce zástavy. Václav IV. zůstal jen zástavním pánem. Poté, co se stal Zikmund římským králem (1411) zakázal ze své pravomoci Lucemburčanům složit přísahu věrnosti Eliščinu muži. Obával se, že Lucembursku hrozí pohlcení nastupující burgundskou velmocí (nakonec se i stalo). Po Antonínově smrti se mu podařilo (se souhlasem Václava IV.) získat pro Elišku nového manžela Jana z Bavor-Hollandu (1417), který měl být zárukou proti burgundským aspiracím. Svatební smlouva neměnila nic na tom, že Václav IV. zůstal pouze zástavním pánem. Na vykoupení země však ani on ani Zikmund neměli peníze. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 7–8. Postupnou ztrátu Lucemburska i počínání nominální lucemburské vévodkyně Elišky sledoval Zikmund znepokojeně i na konci života. Jeho snaha zamezit jmenování burgundského straníka (Robert z Virneburgu) správcem lucemburského vévodství přišla pozdě. Albrecht Habsburský se snažil Lucembursko od Elišky vykoupit, zásah vévody Filipa III. Dobrého to však překazil. A tak Eliška prodala (1441) svá zástavní práva k Lucembursku Filipu III. Dobrému. Nový zástavní držitel země ji pak roku 1443 vojensky obsadil. Se ztrátou vévodství se nesmířila Alžběta Lucemburská (vdova po Albrechtu Habsburském). Ta přenesla korunní práva na nezletilou dceru Annu, zasnoubenou s Vilémem Saským. Jako náhradu za Annino věno získal Vilém 120 000 zlatých, zapsaných na Lucembursku, i dědická práva k vévodství. Alžbětina výzvy k vykoupení Lucemburska ze zástavy a k uznání Vilémových práv lucemburskými stavy se ale míjely účinkem. Saský vévoda několikrát marně požadoval po Filipovi III. Dobrém vyplacení zmíněné částky. Vilém Saský se pak pokusil vojensky získat Lucembursko nebo onu částku, avšak neúspěšně. Znovu se o Lucembursku začalo jednat po Ladislavově nástupu na český trůn. Rozhovory s burgundskou a saskou stranou (1454 – 1455) ale rozuzlení nepřinesly. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 149–150.

přijet. A to i z toho důvodu, neboť ví, že mnozí se budou řídit jeho příkladem. Zmaření sněmu a spory (*roztrženie*), které z toho vzejdou, proto dle Aleše padají na jeho hlavu.⁹³

Alešovi prosby ani nátlak však nemohly padnout na úrodnou půdu. Upřímnou snahou Oldřichovou bylo dobu bez krále i správce co nejvíce prodloužit. Sledoval tím udržení vlastního mocenského primátu, jenž by obsazením trůnu zanikl. Šternberk proto musel skousnout, že Oldřich na sněm do Prahy (sv. Alžběta) nepřijel a tím jej v podstatě zmařil. Nezbyvalo mu tak nic jiného, než akceptovat jeho odložení na dobu, kterou po něm magnát žádal, tedy na 8. leden (1443). Obavy z *roztrženie*, které Šternberka trápily, Rožmberk nepocíťoval. Aby zůstal prvním mužem země a nikdo neomezoval jeho moc (král, správce), spory a vzájemnou nedůvěru spíše vítal. Ztěžovaly totiž vzájemná jednání o ukončení interregna.⁹⁴

⁹³ Na počátku října (1442) se do Prahy sjeli osoby zmocněné položit zemský sněm AČ I, s. 273–274, č. 11; LL II, s. 203–204, č. 217. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163; K tomu, že se títo lidé brzy shodli na potřebě svolat co nejdříve sněm Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163; Sněmovníci na lednovém zemském sněmu (1442) pověřili Aleše a některé další stavy k položení příštího sněmu (vybrán na sv. Alžbětu 1442). AČ I, s. 273–274, č. 11. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 597; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 89; List, v němž Aleš a další pověřenci pokládají zemský sněm na sv. Alžbětu a vyzývají Rožmberka, aby přijel AČ I, s. 273–274, č. 11; Oldřichova odpověď, kde se vymlouvá, proč nemůže přijet a žádá odložení sněmu, AČ II, s. 18, č. 22. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 610; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163; Alešova podrážděná odpověď (6. listopadu 1442, spoluautor Hanuš z Kolovrat) na Rožmberkovi vytáčky AČ II, s. 18–19, č. 22.

⁹⁴ K tomu, že snahou Rožmberka bylo dobu bez krále a správce prodlužovat, aby si zachoval mocenský primát, a proto vítal nesváry, které ztěžovaly jednání o ukončení bezkráloví Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 572, 573; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163; Kubíková, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka* (dále jen Oldřich II.), České Budějovice 2004, s. 90; O tom, že když Rožmberk nepřijel na sv. Alžbětu (1442) na sněm, nezbyvalo než sněm odložit na 8. leden (1443), jak magnát Aleš žádal, AČ II, s. 18, č. 22. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163; K Rožmberkově taktice, která vítala spory mezi stavy, se váže zajímavá událost, jež se týká i Aleše. Magnát totiž neváhal sváry také sám uměle vytvářet. Jednou z jeho obětí se stal i Aleš (podzim 1442). Službu mu v jeho úskoku prokázal Menhart z Hradce. Ten měl díky vrchnímu dohledu nad Karlštejnem, kde byl uložen korunní archiv, přístup k důležitým dokumentům. Dokumenty tak mohl interpretovat v souladu se svými a Oldřichovými zájmy. V září se jim takto k smrti podařilo vyděsit Šternberka. Ten plný obav sdělil Rožmberkovi (15. září), že Menhart na Karlštejně našel jeden z opisů právních ustanovení císaře Karla (Maiestas Carolina). Až bude v zemi nový král, chce prý Menhart a další spiklenci využít jeden z jeho článků proti Alešovi a dalším šlechticům. Dotyční se měli opírat o zákaz přijímání určitých královských hradů a měst do zástavy, a to pod ztrátou cti, hrdla a majetku. Sám Aleš držel z těchto pevností Křivoklát (*Hrádek*), a tak byl oprávněně zděšen, když se o záměru spiklenců dozvěděl. S dalšími držiteli zástav, kteří mu to oznámili, se proto dohodli nevpuštět krále do země, dokud zámky nebudou vyplaceny. Alešovi obavy o život pak Rožmberk rozptyloval poukazem na neplatnost Karlova zákoníku (21. září). Předstíraje i vlastní zájem (držel Zvíkov) žádal jména těch, kdo se proti držitelům zástav postavili. Proti nim pak chtěl vystoupit na zemském sněmu. Zároveň pokrytecky varoval Aleše, aby se teď s nikým nespojoval (proti uvedení krále), protože by toho mohl později litovat. Touto „pomocí“ si Oldřich utvrzoval Šternberkovu nehynoucí důvěru a přátelství. Celkově tak mohl být magnát spokojen. Jeho výmysl se spiknutím zneklidnil držitele královských zástav, šířil vzájemnou nedůvěru a rozkol mezi stavy. Tím chtěl ztížit vzájemná jednání o ukončení bezkráloví. K tomu, že Menhart z Hradce měl díky vrchnímu dohledu nad Karlštejnem k dispozici významné dokumenty, které se daly zneužít Čornej, P.: *Světla*, s. 310; Korespondence, v níž Aleš Rožmberkovi vyjadřuje obavy z nalezených dokumentů, i jaká kvůli tomu přijal opatření (15. září 1442) AČ II, s. 17, č. 20; LL II, s. 193, č. 207. Rožmberkova odpověď Alešovi (21. září 1442), v níž ho ujišťuje o neplatnosti Maiestas Carolina a radí mu, jak se zachovat AČ II, s. 18, č. 21; LL II, s. 198, č. 210; Příslušné místo o nezastavitelných komodinách v Maiestas Carolina AČ III, s. 85. Mezi držiteli míst zmíněných v Karlově zákoníku byli za rakouskou stranu Oldřich z Rožmberka (Zvíkov), Jan a Mikuláš z Lobkovic (Hluboká), Jindřich Žito z Jivian (Přimda), páni z Metelska (Tachov) a Kašpar Šlik (Loket). Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 600, pozn. č. 1; K již zmíněnému Alešovu listu Rožmberkovi (15. září 1442) se z literatury

Na lednovém sněmu (1443, Rožmberk nepřítomen) Šternberk podpořil návrh na vyslání poselstva do Vídně ke králi Fridrichovi. Po jeho návratu se Holický patrně domníval, že se Habsburk uvolí ke správě království až do Ladislavovy zletilosti. Jako jeden z vůdců legace, jež měla uzavřít konečnou dohodu o jeho příchodu (jako gubernátor), tak odjížděl (Vídeň) s určitými nadějemi. Při očekávaných rozhovorech (září – říjen 1443) byl však už předem ve velké nevýhodě. V celé delegaci byli vedle něj pouze dva důslední kališníci. Zbytek diplomatického sboru patřil k Rožmberkově a Menhartově straně. Aleš tedy těžko mohl očekávat jejich podporu při prosazování zájmů svého uskupení (Ptáčkova strana) v rámci kapitulace předložené Fridrichovi. Znění některých zásadních článků, ostatně také nemohl kvitovat, protože reálně odpovídaly prospěchu konzervativního bloku (Rožmberk, Menhart z Hradce). Předlohou kapitulace také nebyly požadavky vznesené na Albrechta Bavorského (1440), nýbrž výminky vůči Albrechtu Habsburskému (1438).⁹⁵

---

vyjadřuje Čornej, P.: *Světla*, s. 310; Týž: *Království*, s. 74. Zde však uvádí, že se jednalo o rukopis *Maiestas Carolina*; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 599, 600; K již zmíněné Rožmberkově odpovědi Alešovi (21. září 1442) se z literatury vyjadřuje Čornej, P.: *Světla*, s. 310; Týž: *Království*, s. 76. Zejména Urbánek však poukazuje na magnátovi úskoky vůči Alešovi Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 600. Podle Urbánka Oldřich tuto intriku (*Maiestas Carolina*) použil, aby zneklidnil držitele královských zástav, šířil nedůvěru i rozkol mezi stavy a rušil šik opozice. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 600.

⁹⁵ O Šternberkově přítomnosti na lednovém sněmu (1443) hovoří Polívka, Miloslav: *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko-německých vztahů na sklonku doby husitské (Záští Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století)* (dále jen *Sebeuvědomění*), Český časopis historický 93 (dále jen ČČH), 1995, č. 3, s. 439; Všichni sněmovníci už věděli o smrti Alžběty Lucemburské, takže se jediným poručíkem stával král Fridrich. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 92; K usnesení lednového sněmu vyslat k Fridrichovi poselstvo, které k němu mělo přistupovat jako ke kandidátu na trůn, nikoli jako poručíku Ladislava Pohrobka Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163–164; Týž: *Hynce Ptáček*, s. 105, 107; Podle sněmu se měl Fridrich rozhodnout – prokáže zápisy, že má nárok na České království, a sám přijme stavovské podmínky a usedne na český trůn, nebo se na základě stejných podmínek ujme do Ladislavovy zletilosti správy země. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 107; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 618; Zajímavé je Alešovo setkání s norimberským poslem (na lednovém sněmu 1442), který jej vyzýval, aby se dostavil do Norimberka k říšskému soudu ohledně jeho záští s tímto městem. K tomu Polívka, M.: *Sebeuvědomění*, s. 439, 436; Týž: *Friedrich III. und Nürnberg im Konflikt mit dem böhmischen Adel und seinem Recht. Nürnbergs Fehde mit Alesch von Sternberg* (dále jen *Friedrich III.*), in: *Kaiser Friedrich III. (1440–1493) in Seiner Zeit* (dále jen *Kaiser Friedrich*), Böhlau 1993, s. 267, 260; Jánský, J.: *Kronika III*, s. 44; Prameny, které se týkají Alešova záští (vyhlášené nepřátelství) s jeho bývalým spojencem z doby husitských válek: rok 1441 – RI XIII, H. 14, č. 74; RI XIII, H. 14, č. 75; RI XIII, s. H. 26, č. 16; RI XIII, H. 14, č. 81; rok 1442 – RI XIII, H. 14, č. 87; RI XIII, H. 14, č. 88; DRTA XVI, s. 342, pozn. č. 5, č. 153; DRTA XVI, s. 355–356, pozn. č. 3, č. 173; rok 1443 – RI XIII, H. 14, č. 206; Blíže k příčině, průběhu i konci záští Aleše Holického proti městu Norimberku Polívka, M.: *Sebeuvědomění*, ČČH 93, 1995, č. 3, s. 426–450; Týž: *Friedrich III.*, in: *Kaiser Friedrich*, Böhlau 1993, s. 257–277; Fridrich při jednáních (jaro 1443) s ohledem na svého synovce českou korunu nepřijal. Další jednání se tedy týkalo podmínek Ladislavova uznání tak, aby Fridrich osobně převzal správu v Čechách. Z královy reky na to patrně česká delegace nabyla dojmu, že se uvolí ke správě země až do Ladislavovy zletilosti. Habsburkovi se však ve skutečnosti do Čech nechtělo. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 620, 621–622; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 166–167; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 94; K Alešově nevýhodě z důvodu malého počtu důsledných kališníků v poselstvu do Vídně (podzim 1443) Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 627–628; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 168–169; Alešovu účast v poselstvu ve Vídni (podzim 1443) dokládá AČ I, s. 280, č. 13; AČ I, s. 281, č. 13; K tomu, že text kapitulace veze do Vídně odpovídal zájmům konzervativců, a proč tomu tak bylo Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 628, 629; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 168–169; K tomu, že předlohou kapitulace nebyly výminky vznesené na Albrechta Bavorského, ale požadavky vznesené na Albrechta Habsburského Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 629.

Návrat k požadavkům předložených Albrechtovi (1438) vidíme v náboženských člancích. S výzvou po dodržování kompaktát nemohl mít Šternberk problém (II. článek). Jako rozhodný kališník však nesouhlasil s dalším požadavkem (III. článek). V něm se přesně opakují žádosti převzaté Rožmberkem z roku 1438. V tehdejší kapitulaci Aleš připouštěl, že by za arcibiskupa mohla být vysvěcena i jiná osoba než Rokycana. Nyní už však trval pouze na něm, což v minulosti prosadil do listu mírného (1440, II. článek). Trvání na formulaci z roku 1438 (ze strany Rožmberka) tak představovalo významnou odchylku od tohoto dokumentu i z kapitulace předložené Bavorskému (1440). III. článek ještě požadoval dodržování Zikmundových zápisů (brněnsko – jihlavské dohody), avšak s dodatkem, který umožňoval různé výklady. Z uvedených důvodů tedy nemohl být Šternberk s požadavky v náboženské oblasti spokojen.⁹⁶

Ani se vším, co mělo být Fridrichovi předloženo z politické oblasti, nemohl Aleš souhlasit. Již dříve se mu povedlo vpravit do listu mírného článek (III.), jenž vládě Albrechta Habsburského vtiskoval nezákonný ráz. Nyní však Rožmberk a Hradecký žádali, aby Albrechtovi dluhy i zápisy, učiněné ve prospěch Ladislava, zůstaly v platnosti (XI. článek). Tím chtěli, na rozdíl od Šternberka, vrátit jeho kralování punc legitimacy, a nepřímo se v tom skrývalo Pohrobkovo uznání. S konzervativci se pak Holický shodoval, že pokud měl být Ladislav přijat za krále, má se vydat do Čech a jeho země se připojí ke Koruně a navěky při ní zůstanou (I. článek). Ve shodě s politickými oponenty také chtěl, aby se Fridrich přičinil o navrácení zemí nespravedlivě odtržených od Koruny (státoprávní požadavek). V této souvislosti se konkretizuje, že navráceno by mělo být i Lucembursko. Samozřejmostí bylo neuvádění cizinců (jen Čechů) do úřadů a na zámky (IX. článek). O korunních záležitostech se měl Fridrich radit se stavy (X. článek) a stejně tak při zaopatření země v případě odjezdu (XII. článek).⁹⁷

---

⁹⁶ Všech XII článků předložených českým poselstvem Fridrichovi ve Vídni (podzim 1443) AČ I, s. 275–277, č. 13. Mnou uváděné články v tomto odstavci AČ III, s. 276, č. 13; K tomu, že návrat ke kapitulaci z roku 1438 (AČ III, s. 459–460, č. 30) je patrný u náboženských požadavků Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 629–630; Odchylku od listu mírného a kapitulace pro Albrechta Bavorského připomíná Týž.: *ČD III/1*, s. 630; O tom, že III. článek, který požadoval dodržování Zikmundových zápisů, měl dodatek umožňující různé výklady Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 630. K nespokojenosti, kterou Aleš musel cítit s Fridrichovi předkládanou kapitulací Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173; II. článek listu mírného (1440) kam Aleš prosadil, že potvrzen a vysvěcen má být jedině Rokycana AČ I, s. 246, č. 1.

⁹⁷ Požadavky, které uvádím v tomto odstavci AČ I, s. 275, 276, 277, č. 13; V listu mírném Aleš prosadil zrušení všech zápisů Albrechta Habsburského učiněných ke škodě Koruny či strany, která proti němu vystoupila (konkrétně Holický proti němu bojoval v řadách Ptáčkovy strany). Tím se Albrechtově vládě vtiskl ráz nezákonnosti. AČ I, s. 246, č. 1. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 630, 468–469. Rožmberk to chtěl zvrátit požadavkem, aby Albrechtovi dluhy i zápisy ve prospěch Pohrobka zůstaly v platnosti. AČ I, s. 276–277, č. 13. Z literatury k tomu Týž.: *ČD III/1*, s. 630; K požadavku na navrácení zemí nespravedlivě odtržených od Koruny, včetně Lucemburska. Manifestace zájmu o toto vévodství tvořila součást české politiky, jež ani v době bezvládní neztrácela naději na restituci Koruny v jejím předrevolučním rozsahu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s.

Pokud si snad Aleš dělal nějaké naděje ohledně vytvoření zemské správy, čekalo ho ze strany Fridricha nemilé překvapení. Habsburk oznámil, že Ladislav je příliš mladý aby vládl, proto ho do Čech nevydá. Do jeho zletilosti tedy zůstane v Rakousích. Je však ochoten převést ho na vhodné místo, aby k němu mohli poddaní ze všech zemí. V případě připojení Rakous ke Koruně odkázal na odpověď svého bratra z roku 1438, jíž tehdy stavové přijali. V praxi se to rovnalo odmítnutí požadavku. Ohledně zemské správy pak vyzval, aby ji Češi zřídili, dokud Ladislav nedospěje. Při správě jim je pak ochotný posloužit radou a pomocí. Teprve po jejím vzniku je ochoten zaobírat se dalšími články, jež mu byly předloženy.⁹⁸

S takovými závěry se však Holický nehodlal smířit a protestoval. Z jeho pohledu si Habsburk počínal, jakoby české články nebyly podmínkou Ladislavova uznání. Jeho chování u něj spíše budilo dojem, že je věcí samozřejmou a na požadavcích nezávislou. Alešův rozhodný odpor a výčitky se snesly i na hlavy konzervativců a přinesly ovoce v podobě Rožmberkovy intervence u Fridricha. Ale ani s druhou odpovědí Šternberkovo rozčarování nezmizelo. Král Ladislavovo vydání opět zamítl. Z odpovědi na náboženské požadavky Alešova nelibost vůči Fridrichovi ještě vzrostla. V otázce kompaktát zůstával na tom, co povolil koncil a nepřidával ani zmínku o jejich obraně, ačkoli to Holický žádal. Důsledný kališník Aleš stál nepochybně také o jejich doplnění. Tento požadavek, vznášený už na Bavorského (1440), však na sněmu neprosadili, a tak na něj Fridrich nemusel reagovat. Přesto, že Aleš žádal dodržování Zikmundových zápisů, odpověděl Fridrich pouze v otázce arcibiskupa. Řekl, že koho potvrdí církve, buď toho, kdo je zvolen (Rokycana), nebo jiného, toho uzná i on. Nečinil však zmínky, že by se o to měl ve jménu Ladislava zasadit.⁹⁹

---

151. K poměru Lucemburska ke Koruně se obšírně vyjadřuji na s. 58, pozn. č. 92. Aleš po Fridrichovi přirozeně žádal, aby každý stav ponechal ve svém právu a svobodě a zachovával i zemská práva (IV. článek). AČ I, s. 276, č. 13; Pojmem „svobody“ se v této době rozumí potvrzení všech svobod – práv, která dosud panovníci potvrdili zemské obci, jednotlivým stavům i jedincům, a která byla zapsána do knih nebo v individuálních privilegiích. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 16; V majetkové rovině Aleš klasicky žádal respektování zápisů učiněných Karlem IV. až Zikmundem na světském i duchovním zboží (V. článek). Nově byl připojen dodatek, aby Fridrich tyto držitele chránil před světským a duchovním právem (V. článek). AČ I, s. 276, č. 13; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 630. Aleš s tímto dodatkem po příhodě s karlštejnskými dokumenty jistě souhlasil. K události ohledně dokumentů nalezených na Karlštejně se vyjadřuji na s. 59–60, pozn. č. 94.

⁹⁸ První odpověď krále Fridricha uvedená v tomto odstavci AČ I, s. 277–278, č. 13. Z literatury k ní Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 100; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 632, 634.

⁹⁹ Fridrichova druhá odpověď Alešovi a zbytku poselstva (říjen 1443) AČ I, s. 278–279, č. 13. Mnou vybrané články z této odpovědi uvedené v tomto odstavci jsou na straně 278; K tomu že Fridrich si při první odpovědi počínal jako by kapitulační požadavky nebyly podmínkou Ladislavova přijetí Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 634; Týž i o tom, že Aleš protestoval a vynutil si Rožmberkovu intervenci u Fridricha. Magnát se totiž obával reakce Ptáčkovy strany, která v Čechách posilovala. Týž: *ČD III/1*, s. 634, 635–636; K Fridrichově druhé odpovědi dále Týž: *ČD III/1*, s. 634; Aleš jako důsledný kališník stál o doplnění kompaktát. Tento požadavek prosadil už do kapitulace pro Albrechta Bavorského (I. článek, 1440). AČ I, s. 266, č. 7. Roku 1437 basilejský koncil odmítl laický kalich jako nezbytný ke spáse i podávání podobojí způsobou dětem. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 16; Fridrich ve druhé odpovědi pochopitelně slíbil, že každý stav ponechá při svém právu a svobodě a bude respektovat i zemská práva. V majetkové oblasti uznal platnost zápisů císaře Karla, Václava IV.

Ani tato odpověď Alešovi, s ohledem na Rokycanu a zájmy rozhodných utrakvistů (Ptáčkova strana), nemohla stačit. Habsburk navíc (vedle nevydání Ladislava) odmítl přesídlit do Prahy. Odkazoval opět na prozatímní zemskou správu, kterou by stavům dle jejich rady ustanovil. Málo platně pak podotkl, že správci se na něj mohou v případě problémů obrátit o radu a pomoc. Až vyřeší církevní a říšské záležitosti, je ochoten do Čech „nazřieti“. To však bylo zcela proti Alešovu záměru, aby Habsburk do Ladislavovy zletilosti trvale sídlil v Čechách. O nějaký letný Fridrichův pobyt v zemi nestál. Králova mizivá vstřícnost k jeho požadavkům proto Šternberka tak rozladila, že se na protest chystal jednání přerušit a odjet domů. To opět vyburcovalo Rožmberka, který se obával reakce Alešova uskupení (Ptáčkova strana), až jim Holický předá zprávu, jak ve Vídni pochodil. Z jeho iniciativy proto nakonec římský král přistoupil ke konečné třetí odpovědi (24. října 1443).¹⁰⁰

Fridrichovo poslední prohlášení bylo formulované obecnými slovy, že přijímá správu Českého království a slibuje zachovat Čechy v těch bodech, jež jim potvrdil jeho bratr Albrecht (1438). Akceptovat to však s ohledem na Alešovy náboženské výminky (Rokycana, Zikmundovi zápisy) znovu nepřicházelo v úvahu. Navíc Habsburkovo přesídlení do Prahy a osobní ujmoutí se vlády bylo ve hvězdách. Holický tak musel litovat, že neodjel. Proti převaze Rožmberkových a Menhartových stoupenců se nemohl prosadit ani tak zkušený politik a diplomat jako on. Protesty a výstrahami, k nimž ho pobízel syn Petr, sice bránil Oldřichovi, aby jednal zcela bez ohledu na jeho (Alešovo) mínění, ale nemohl vybojovat takovou dohodu, která by pro něj byla přijatelná.¹⁰¹

---

a Zikmunda. Slíbil restituovat části od Koruny odtržené, mlčky ale přešel případ poselstvem zmíněného Lucemburska. Do úřadů a na zámky slíbil dosadit pouze Čechy a korunní záležitosti chtěl řešit se stavy. AČ I, s. 278–279, č. 13.

¹⁰⁰ K Fridrichově druhé odpovědi, v níž odmítl přesídlit do Prahy a odkazoval pouze na prozatímní zemskou správu, kterou by stavům dle jejich rady ustavil AČ I, s. 279, č. 13. Tamtéž také jeho důvody proč prozatím nemůže přijet do Čech. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 100; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 635; K rozladění důsledných kališníků (Aleš Holický), kteří chtěli na protest odjet z Vídně Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 56; Rožmberk a Menhart z Hradce byli s Fridrichovou druhou odpovědí spokojeni, protože jim na doplnění kompaktát, potvrzení Rokycany a zřízení zemské správy nezáleželo. Jim šlo o to, aby vládní moc (úřady) zůstala v jejich rukou. Fridrichova neochota vjet do Čech jim v tom nahrávala. Rožmberk však musel brát ohled na v Čechách silící Ptáčkovu stranu. Proto znovu u Fridricha intervenoval k třetí odpovědi. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 56; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 101; Čornej, P.: *Království*, s. 16; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 635–636.

¹⁰¹ Regest Fridrichovy třetí odpovědi (24. října 1443) AČ III, s. 528, č. 438. Z literatury k této odpovědi Šandera, M.: *Hynce I*, s. 172–173; Odpověď Albrechta Habsburského na české požadavky (1438) AČ III, s. 460, č. 31. Z literatury k Albrechtovu vyjádření Kavka a Urbánek. Albrecht podal chabou odpověď ohledně dodržování Zikmundových zápisů. V záležitosti potvrzení arcibiskupa se ohrazoval proti tomu, aby byl nucen k něčemu, co není v jeho moci. Ve svém prohlášení českým vyslancům (Aleš tehdy přítomen) navíc nezmínil Rokycanovo jméno, ačkoli v tehdejších požadavcích (pražská kapitulace) je zmíněn (k potvrzení) buď on, nebo někdo jiný. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 287; K tomu, že Fridrichův příjezd do Čech byl po jeho třetí odpovědi v nedohlednu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 637–638; Přítomnost Petra Holického ve Vídni i jeho povzbuzování otce při jednání dokládá list Prokopa z Rabštejna Rožmberkovi (31. srpna 1445) AČ II, s. 431, č. 3. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 635–636, pozn. č. 1; K jednání ohledně třetí Fridrichovy

Na nový rok (leden 1444) musel Šternberk do Prahy na zemský sněm. Poselstvo, jehož byl členem, tam muselo shromáždění referovat o výsledku rokování s králem Fridrichem. Poté se jako předák své strany zúčastnil porad s hlavními představiteli konzervativního bloku (Menhart z Hradce, Rožmberk) o dalším jednání s Ladislavovým poručníkem. V kontextu svého vystupování ve Vídni podpořil Aleš návrh, aby sněm neuznal Fridrichovo prohlášení, jímž formálně přijímal správu Českého království. Tím se fakticky odmítaly vídeňské dohody, jež pro něj byly nepřijatelné. Výměnou za to souhlasil s podmínkou rakouské strany (konzervativci), že na oplátku uzná nároky Pohrobka k českému trůnu. Od nynějška tak Šternberk Ladislava uznával jako jediného kandidáta ke královskému důstojenství. I nadále však trval na svobodné volbě, kdy uchazeč musí kališníkům garantovat konfesijní a politické postavení akceptováním kapitulčních podmínek. Teprve pak mohl být podle Aleše přijat a uveden do země.¹⁰²

Po Ptáčkově nenadálé smrti (27. srpna 1444) se v září v Kutné Hoře konal sjezd spojených východočeských landfrýdů a jiných Pirkštejnových přívrženců. Aleš tam volil, stejně jako další přední osobnosti těchto landfrýdů, Jiřího z Poděbrad za vrchního hejtmana (východočeských landfrýdů). Na počátku listopadu (1444) se pak konal společný sjezd poděbradské a rakouské strany v Českém Brodě. Aleš zde byl nepochybně také přítomen, neboť se konečně podařilo dohodnout sjezd obou bloků na stejném místě. Navíc se tu měly projednávat zásadní otázky, které jej velmi znepokojovaly. Šternberk a další vyjednaváči poděbradské strany dosáhli zdánlivé dohody o nejpalcivější věci, které podle nich nyní i do budoucna narušovaly stabilitu země. Bylo smluveno, aby kompaktáta, Zikmundovi zápisy i list mírný byly společně dodržovány, a co se stalo proti nim, má být napraveno. Aleš totiž

---

odpovědi, kdy Petr povzbuzoval otce Aleše ještě Týž: *ČD III/1*, s. 637; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173; Fridrich si v případě Ladislava vydání uvědomoval, že dokud bude jeho poručníkem, uchová si vliv na dění v Koruně české, v Horních a Dolních Rakousích a zajistí tyto země pro Habsburky. Proto jej až do doby právní zletilosti nehodlal nikomu vydat. Prodlužování interregna v českém soustátí a v Uhrách tak bylo z Fridrichova pohledu v nejménějším zájmu habsburského rodu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 88.

¹⁰² Alešovu účast na lednovém zemském sněmu (1444) potvrzuje listina z 2. května (1444) adresovaná Fridrichem III. právě Alešovi. Král v ní dotyčnému děkuje za uznání nároků malého Habsburka na český trůn. *AČ I*, s. 284–285, č. 15; *RI XIII*, H. 26, č. 66; Vzájemná rokování předáků Ptáčkovy strany a konzervativců navrhl Ptáček. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 639–640; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173–174; Týž: *Hynce Ptáček*, s. 118–119; K těmto jednáním, jež vedla k tomu, že rakouská strana neuznala Fridrichovo prohlášení, jímž formálně přijal správu království a Ptáčkova strana uznala Pohrobka jako jediného kandidáta na trůn Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 641–642; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 175; Týž: *Hynce Ptáček*, s. 120; Frajs, Josef: *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu* (dále jen Jiří), Třebíč 2006, s. 51; Již na počátku této poznámky jsem uvedl, že Alešův souhlas se vzájemnou dohodou (Ptáčkovy strana a konzervativců) dokládá Fridrichův list Šternberkovi z 2. května (1444). Král v něm Alešovi děkuje za uznání nároků Ladislava Pohrobka k českému trůnu. V souvislosti s tím upoutá, že list je psán v češtině. *AČ I*, s. 284–285, č. 15; *RI XIII*, H. 26, č. 66. Seznam dalších adresátů Fridrichových listin, kterým děkuje za stejnou věc jako Alešovi, avšak v němčině Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 642–643, pozn. č. 3; K tomu, že Alešovo uznání Pohrobkových nároků neznamenovalo vzdání se podmínek pro skutečné přijetí za panovníka a uvedení do země Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 120; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 642.

vinil své protivníky, že na místech, kde se dříve podávalo pod obojí, se nyní podává jen pod jednou. To bylo pro něj porušením kompaktát, dohod dosažených se Zikmundem v Brně (1435) a Jihlavě (1436) i listu mírného (I. článek). K porušování smluv mělo docházet v Praze (pražská kapitula), na statcích Rožmberka, Haška z Valdštejna ad. V případě Rokycanova potvrzení byla zástupcům obou stran (Poděbrad, Zbyněk Zajíc z Hasenburka), svěřena moc, aby o to jednali buď s koncillem, nebo s papežem Evženem. Iniciativa v tomto směru nevycházela samozřejmě od Rožmberka, ale od Aleše a dalších předáků Jiřího strany, když se odvolávali na plnění Zikmundových zápisů (Brno, 1435) i listu mírného.¹⁰³

---

¹⁰³ Ptáček zemřel 27. srpna 1444. Zprávu o Ptáčkově smrti podával Přibík z Klenové Rožmberkovi 10. září 1444. AČ III, s. 28–29, č. 41. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 176–177; Týž: *Hynce Ptáček*, s. 124–125; K Alešově přítomnosti na sjezdu v Kutné Hoře pouze literatura Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 2. Věk Poděbradský* (dále jen *ČD III/2*), Praha 1918, s. 3, 3, pozn. č. 1; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 117; Blíže k Jiřího volbě Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90, 91; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3–4; Plaček, Miloslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu* (dále jen *Páni z Kunštátu*), Praha 2006, s. 380; Macek uvádí, že v Kutné Hoře byl tehdy nejvyšším hejtmanem zvolen Jan Čabelický. Po jeho boku se objevuje Jiří z Poděbrad. Ten zakrátko svého kolegu úplně zastínil. Do dvou let už nikdo nenazve východočeské landfrýdy a jejich spojence jinak než strana poděbradská. Macek, Josef: *Jiří z Poděbrad* (dále jen *Jiří*), Praha 1967, s. 46, 53–54; Spojené východočeské landfrýdy vznikly 17. března 1440 v Čáslavi. Téměř 400 pánů (mezi nimi i Aleš), rytířů a zemanů tam manifestovalo politickou a konfesní soudržnost čtyř východočeských krajů (kouřimského, hradeckého, chrudimského, čáslavského). Spojené landfrýdy pod Ptáčkovou vrchní moci měly být jedním z hlavních mocenských exponentů, bez něhož nelze v zemi prosadit žádné důležité rozhodnutí. Celý text týkající se uzavření čtyř východočeských landfrýdů AČ I, s. 254–263, č. 3. K ustanovení čtyř spojených východočeských landfrýdů z literatury Šandera, M.: *Hynce I*, s. 143–145; Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 78; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 60–61; Beran, Zdeněk: *Boleslavský landfrýd 1440 – 1453: krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách* (dále jen *Boleslavský landfrýd*), České Budějovice 2011, s. 31; Alešovo přistoupení ke spojeným landfrýdům bylo přirozené. Na Chrudimsku, Hradecku a Kouřimsku držel nebo spoluvlastnil majetky. Z toho důvodu byl přirozeně zainteresovaný na dění ve východních Čechách. Navíc si spojené landfrýdy činily ambice ovlivňovat celozemské záležitosti, což důslednému kališníkovi Alešovi vyhovovalo. Aleš nebyl zvolen za hejtmana či jeho poradce ani v jednom ze čtyř východočeských krajů. Důvodem bylo, že pro další léta měla být hlavní politickou silou východních Čech nižší šlechta. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 144–145; Seznam zvolených hejtmanů a jejich poradců AČ I, s. 258, č. 3; Každý kraj si na sjezdu zvolil svého hejtmana a jeho radu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 61; Aleš si za hejtmana (vedle Buriana z Gutštejna) zvolily stavy žateckého krajského landfrýdu. FRB VII, s. 38; FRAS II, s. 99–100; Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 484–486; Kompletní přehled všech krajů i s jejich hejtmany a radami uvádí přehledně Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 62–63; Složení rady, kterou měl Aleš a Burian k dispozici, neznáme. S úřadem hejtmana obdrželi pravomoci, jež je opravňovaly zastavovat soukromé války, loupeže a jiné destabilizační jevy. Tyto landfrýdy působily na principu krajského členění. Vznikaly na základě listu mírného, ale byly vnímány jako dočasné opatření. Měly zaniknout do tří měsíců po ukončení bezkráloví. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 63, 60; Beran, Z.: *Boleslavský landfrýd*, s. 27, 28; K tomu, že se na začátku listopadu (1444) konal sjezd obou stran v Českém Brodě. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 33; Po Ptáčkově smrti se nepodařilo vyjednat společný sjezd obou stran, a tak se jednalo separátně v Praze (rakouská strana) a v Nymburce (poděbradská strana). Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118; Prameny k jednání v Nymburce a odpověď stavů v Praze na listy sjezdu nymburského AČ I, s. 286–291, č. 17; Alešově přítomnosti v Českém Brodě by nasvědčoval také list poděbradské strany pánům plzeňského kraje daný v Kutné Hoře 30. dubna 1446. Přítomní v něm píše: „...o Všech Svatých již rok minul, když páni sněmem hnuwše z Prahy do Brodu Českého na sněm byli přijeli; a my též z Nimburka tudíž w Brodě s nimi sjeli sme sie...“. AČ I, s. 292, č. 19. Pak následuje zpráva, na čem se účastníci v Brodě usnesli, k níž svoji pečeť přivěsil i Aleš. AČ I, s. 294, č. 19; Usnesení sjezdu v Českém Brodě AČ I, s. 292–294, č. 19; K tomu, že se v tomto městě probíraly zásadní problémy, jež Aleš znepokojovaly a v případě neřešení hrozily z jeho pohledu destabilizovat zemi AČ I, s. 292–293, č. 19. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120; O tom, že poděbradští vinili rakouskou stranu, že na místech, kde se dříve podávalo pod obojí, se nyní podává jen pod jednou, což je porušením klíčových dokumentů (kompaktáta, Zikmundovi zápisy, list mírný) Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120. Tyto věci kritizovali poděbradští na svých protivnicích už na separátním sněmu v Nymburce a

Šternberk vyjednával s Rožmberkem a jeho spojenci také o malém Ladislavovi. Na obsazení trůnu a zřízení dočasné správy mu pro klid v zemi velmi záleželo, a tak se snažil přimět Oldřicha k dohodě. Katolíci i umírnění kališníci těmto snahám nakonec vyšli vstříc. Bylo dohodnuto vypravit poselstvo do Rakous, aby žádalo krále o vydání jeho svěřence do určitého data (zatím nestanoveno). Podle Aleše měl být přijat samozřejmě na základě kapitulace, jejíž články však nejsou konkretizovány. Pod ní si však můžeme představit žádost o připojení Rakous ke Koruně a vyhovění náboženských požadavků, zvláště, co se Rokycany týče. Holický také souhlasil, aby stavy Ladislava zaopatřily finančními prostředky, aby mohl zůstat v zemi a vládnout. Tuto záležitost, včetně otázky zemské správy, se však rožmberské straně podařilo odročit na zemský sněm (Praha). Na něm mělo být zvoleno také poselstvo ke králi Fridrichovi, aby se naplnila usnesení českobrodského sjezdu.¹⁰⁴

V Praze (únor 1445) se Holický přesvědčil, že rakouská strana nemíní pracně dosažené dohody respektovat. Rožmberk a Menhart nyní obrátili a sdělili zaskočenému Alešovi a jeho spojencům, že miní dodržet vídeňské dohody s Fridrichem (1443). To znamenalo, že chtějí, aby Ladislav zůstal do své zletilosti v Rakousích, jak si to přeje Habsburk. V ten moment ve sněmovní síni zavládl neklid a pobouření. Slovo si brali jednotliví řečníci a mezi nimi byl zřejmě i Aleš. Už příliš dlouho se účastnil jednání, která vinou Rožmberka stále nevedla ke konci. Druhé straně sdělil, že pokud Ladislav zůstane v Rakousích, bude to na škodu země. Oldřich a Menhart proto měli ze svého stanoviska ustoupit a společně jednat o jeho vydání. Více ochoty nebylo ani k plnění již dosažené úmluvy o potvrzení Jana Rokycany (Český Brod), na tož k pobídkám ohledně zřízení zemské správy. Marné byly Alešovy apely, že Fridrich již vzkázal (1444), že svým poručenstvím nechce překážet ustanovení řádné správy.¹⁰⁵

---

nyní je opět zopakovali. List ze sjezdu nymburského, kde je to zmíněno AČ I, s. 286, č. 17. K požadavkům sjezdu nymburského i Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 28–31; K Zikmundovým zápisům blíže Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 188, 202; I. článek listu mírného říká, že kompaktáta i Zikmundovi zápisy mají být ode všech dodržovány (AČ I, s. 246, č. 1). Jejich nedodržování je tedy automaticky porušením listu mírného, který byl garantem mírového soužití v zemi; Ke stížnostem na pražskou kapitolu ohledně porušování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného AČ I, s. 292, č. 18; AČ I, s. 293, č. 19; AČ I, s. 286, č. 17. Výčet dalších provinilců (včetně Rožmberka), kteří byli obviňováni z téhož AČ I, s. 287, č. 17. Výčet provinilců, který zmiňuje již nymburský sjezd. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118. Reakce obviněných Tamtéž, s. 119–120; K potvrzení a vysvěcení Rokycany, dohodnutém na českobrodském sjezdu AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 33–34; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120–121; O situaci v církvi ohledně soupeření mezi koncilem a papežem a reakcí Čechů na to (potvrzení Rokycany) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92–93; Zikmund slíbil zasadit se o potvrzení a vysvěcení Rokycany v Brně roku 1435. Slib pak skutečně vtělil do tzv. císařských kompaktát daných ve Stoličném Bělehradu roku 1436. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 189, 188.

¹⁰⁴ Usnesení českobrodského sjezdu (listopad 1444) použitá v tomto odstavci AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k nim Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 34, 35; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120;

¹⁰⁵ O jednáních na pražském únorovém sněmu (1445) AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 122; Fridrichovo přání, aby Ladislav Pohrobek zůstal do

Šternberk se právem obával, že pokud druhá strana nebude dodržovat kompaktáta, list mírný, Zikmundovi zápisy a českobrodské dohody (vydání Ladislava), „*žeby to nás k konečné nejednotě a k takowému zlému... ,jakož sie jest dřiewe w této zemi diálo, mohlo přiwesti.*“ Otázka přítomnosti panovnické moci v zemi pro něj byla velmi důležitá, neboť krále považoval za garanta dodržování výše zmíněných dokumentů. On měl vahou svého majestátu, a to v rámci plnění kapitulačních podmínek zajistit, aby výsledky revoluce nebyly porušovány. Tím by se zároveň zamezilo možnosti vypuknutí nových válek, které si Holický nepřál. Alešovu hořkost a zlost z neúspěšného sněmu podtrhla i událost, jež se mu se synem v Praze přihodila. Ačkoli od Rožmberka, Hradeckého nebo Pražanů obdrželi glejt, stala se jim v hlavním městě nějaká nepříjemnost. Ta se dá snad vysvětlit napětím mezi stranami. Každopádně jeho nedůvěra vůči rakouské straně tím ještě vzrostla a po Rožmberkovi požadoval nápravu (5. dubna 1445). A to z toho důvodu „*jestližebychom se potom sjezděti měli, abychom sobě věřiti mohli, a našim sjezdóm aby potom toto neoprawenie na překážce nebylo.*“¹⁰⁶

Po pražském zemském sněmu (únor 1445) byl Aleš a poděbradští tam, kde byli před loňským českobrodským sjezdem (listopad 1444). Rozhořčení, jež proto vzniklo, rostlo pověstmi, že Rožmberk chce jet pro Fridricha, uvést jej do země a Ladislava odsunout. Aleš, vzhledem ke zkušenostem s Oldřichem, je nebral na lehkou váhu a napsal mu varovný dopis (10. dubna 1445). Pro Šternberka totiž nepřicházelo v úvahu uvedení krále do země bez přijetí kapitulačních požadavků, jež by zajistily výsledky revoluce. Upozornil ho proto, že již jednou Oldřich proti jeho vůli uvedl do země nového panovníka (Albrecht Habsburský, 1438) a

---

své zletilosti v Rakousích (1443) AČ I, s. 277, č. 13; Fridrich III. oznamoval Aleši Holickému a dalším pánům už 2. května 1444, aby si opatřili zemskou správu. AČ I, s. 284–285, č. 15.

¹⁰⁶ První citace v tomto odstavci nepochází přímo z Alešových úst. Je však z listu poděbradské strany pánům plzeňského kraje (30. dubna 1446), v němž signatáři listu (mezi nimi i Holický) popisují jednání na pražském zemském sněmu (únor 1445). List tedy odráží také Šternberkovo stanovisko k politice rakouské strany i mínění o následcích, které to může mít. AČ I, s. 293, č. 19; K tomu, že pro Aleše byl panovník garantem dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. AČ I, s. 293, č. 19; O tom, že měl panovník podle Aleše, v rámci plnění kapitulačních podmínek zajistit, aby výsledky revoluce byly zachovány AČ I, s. 293, č. 19. Např. v kapitulačních požadavcích pro Albrechta Habsburského (pražská kapitulace, 1437) se píše: „...kompaktáta..., kteréžto držíme a držeti mieníme: abychme w tom zachováni byli, a jestližeby nás kto od toho chtěl tisknúti, aby nás Jeho Milost hájila a bránila, abychme od toho tištěni nebyli.“ AČ III, s. 459, č. 30. Od Albrechta Bavorského (1440, II. článek) stavy požadují, aby kompaktáta byla dodržována „a jestližeby nás kto od toho tisknúti chtěl, aby nás JMt hájila a bránila, abychme od toho tištěni nebyli.“ AČ I, s. 276, č. 13. Stejně věci stavy žádaly i po Fridrichu III. roku 1443 (říjen). AČ I, s. 276, č. 13 (II. článek); K incidentu, který se Alešovi a jeho synovi v Praze přihodil, AČ II, s. 20, č. 23. Aleš Rožmberkovi píše (10. dubna 1445): „*Také jakož pane tebe tajno nenie, kteráká se jest mně i synu mému příhoda stala w Praze za vaším gleitem; pro niž sem žádal oprawenie, ale to mi se nemohlo státi.*“ Tamtéž, s. 20. Více se prameny o této události nezmiňují. Glejt byl rakouskou stranou patrně vystaven za účelem společných jednání. Z literatury se k této „příhodě“ vyjadřuje Tomek v tom smyslu, že incident byl patrně výsledkem mezistranického napětí. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 122. Incident zmiňuje také Urbánek, ale nic hlubšího než Tomek nepřináší Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 36; Druhé citace v tomto odstavci pochází ze stejného Alešova listu Rožmberkovi (10. dubna 1445) AČ II, s. 20, č. 23.

způsobilo to válku. Jiné následky by takové jednání nemělo ani nyní, proto má od svého záměru upustit a jednat o tom s poděbradskou stranou. Pověsti o Oldřichovi však nebyly pravdivé. Magnát sice jednal s Fridrichem o sporech mezi králem a tábory i o královskou otázku, avšak neočekával, že by se Habsburk skutečně ujal správy země. A pokud se někdy tohoto tématu skutečně dotýkal, mělo to ráz čistě platonický. Rožmberk si Fridrichovu přítomnost v zemi nepřál.¹⁰⁷

Oldřich proto Alešovi odpověděl (18. dubna 1445), že zmíněné zprávy nejsou pravdivé a pokud pojedje za králem, tak pouze ve vlastních záležitostech. Zamlčel mu však, že v březnu (1445) jednal s Fridrichem ve Vídni, a to o otázku, na níž mu skutečně záleželo. Rožmberk chtěl vyzvědět, na kterou stranu se král přikloní ve sporu mezi koncilem a papežem. Tyto skryté okolnosti měly vliv i na únorový sněm v Praze, který tak rozlítl Aleše. Oldřich totiž nechtěl dopustit, aby se v náboženské otázce (potvrzení Rokycany) učinily vážnější kroky, než bude jasné, na čí stranu se přikloní německé části Říše. Věděl totiž, že názor Fridricha a kurfiřtů ovlivní názorovou hladinu i v Čechách. Na základě toho se pak rozhodne, za kým vyslat poselstvo ohledně Rokycany. Šternberkova nedůvěra k Oldřichovi tak byla oprávněná, ale po jiné stránce, než o které mluví tehdejší pověsti.¹⁰⁸

Vlastní reakcí na pražský únorový sněm (1445), byl sjezd poděbradských v Kutné Hoře (konec června). Přítomen byl i Aleš. Holický zde v rámci stranického usnesení opět zdůraznil kompakτάta, Zikmundovi zápisy a list mírný jako svůj hlavní politický program. V duchu toho se zavázal, že proti rušitelům těchto dohod chce spojencům pomáhat radou i mečem. Následkem toho bylo ihned vysláno poselstvo k Pražanům se stížnostmi na pražskou kapitolu. Té Šternberk vytýkal porušování kompakátat dosazováním kněží, podávajících pod jednou, do kostelů náležejících straně pod obojí. Na utrakvistické kněze jsou pak neprávem

---

¹⁰⁷ K tomu, že poděbradští byli po pražském sněmu (únor 1445) tam, kde byli před českobrodským sjezdem (listopad 1444), i o pověstech, jež se šířily o magnátovi Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 16. Alešův list Rožmberkovi, který na tyto pověsti reagoval (10. dubna 1445) AČ II, s. 19–20, č. 23; *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III* (dále jen LL III), ed. Rynešová, Blažena, Praha 1937, s. 10–11, č. 15. K Alešovu listu z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 123; Čornej, P.: *Království*, s. 85; O tom, že pověsti o magnátovi nebyly pravdivé Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37, 39; Čornej, P.: *Království*, s. 85.

¹⁰⁸ Oldřichova odpověď Alešovi (18. dubna 1445) LL III, s. 12, č. 17; AČ I, s. 20, č. 24. Z literatury ke skutečnému důvodu magnátovy cesty za Fridrichem, z níž plyne, proč na únorovém pražském sněmu (1445) jednal, jak jednal Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 39, 40; Věc se týká sporu mezi koncilem a papežem. Basilejský synod vyhlásil za pravdu křesťanské víry článek o nadřazenosti koncilu nad papežem a 25. června 1439 papeže Evžena jako kacíře sesadil. Na jeho místo pak 5. listopadu 1439 zvolil savojského vévodu Amadea, který přijal jméno Felix V. V západokřesťanské církvi tak nastalo poslední schizma. Skutečná příčina rozštěpení však tkvěla v neslučitelných názorech. Konciliarismus, který reprezentoval protoparlamentární směr, vystupoval jménem a v zastoupení všech relevantních církevních institucí, zatímco papežství nadále spočívalo na monarchickém principu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 57. V Německu se církevní spor týkal dvou táborů, tedy na jedné straně císaře Fridricha a na druhé kurfiřtů a jejich proměnlivého postoje k basilejskému (Felix V.) a římskému papeži (Evžen IV.). Při soupeření koncilu a papeže Evžena šlo o to, kdo získá poslušnost císaře a kurfiřtů, zda to bude basilejský papež, anebo ten římský. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 67–68; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 93.

vydávány pŕuhony a klatby, ačkoli kapitula ví, že tito kněži patří pod Rokycanovu správu. Proto Aleš s dalšími straníky žádal Pražany, aby sjednali nápravu tohoto stavu, neboť je kapitula v jejich moci.¹⁰⁹

Holický také jednoznačně podpořil důrazné ohrazení, aby se nikdo nepokoušel uvést do země krále bez porady s jeho uskupením. Proti takovému znovu sliboval boj do hrdel a statků. Byl to ostatně jeho konzistentní postoj, který zastával už v případě Albrechta Habsburského, a činil tak i nyní. Když tedy v dubnu (1445) napsal Rožmberkovi varovný list, že případné svévolného uvedení panovníka do země způsobí válku, nemluvil do větru. Zároveň odmítl pověsti, že by do země nechtěl nového krále. Důkazem o opaku je dosavadní jednání jeho strany i jeho samotného na zemských sněmech. Nový král však bude muset hájit a dodržovat kompaktáta, Zikmundovi zápisy i list mírný proti všem, kdo by je chtěli porušovat. Že touto proklamací chtěl Aleš získat oporu proti katolíkům asi vzhledem k tehdejší situaci netřeba zdůrazňovat. Netýkalo se to pouze pražské kapituly, ale Rožmberka a jiných katolických vrchností, jež byli Holickým a jeho straníky obviňováni z porušování kompaktát na svých statcích.¹¹⁰

V říjnu (1445) se Aleš uvolil ke společnému setkání s pověřenci rakouské strany ve Slaném. Šternberk zde vyjádřil ochotu k dalšímu sjezdu s rakouskou stranou, ovšem pod

---

¹⁰⁹ O tom, že sjezd poděbradské strany byl reakcí na pražský únorový sněm (1445) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 54–55; Alešovu přítomnost na sjezdu dokládají SLČK, s. 177; SLČV, s. 102; Závěrečné usnesení kutnohorského sjezdu poděbradské strany (24. června 1445) AČ I, s. 291–292, č. 18; O tom, že následkem společného usnesení bylo vysláno poselstvo za Pražany se stížností na pražskou kapitulu (včetně provinění, které jí Aleš a jeho straníci přisuzovali) AČ I, s. 292, č. 18; SLČK, s. 177–178; SLČV, s. 102. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 124; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 55.

¹¹⁰ Alešovi postoje uváděné v tomto odstavci odvozuji od závěrečného usnesení poděbradské strany v Kutné Hoře (24. června 1445). AČ I, s. 291–292, č. 18; K usnesením kutnohorského sjezdu uváděným v tomto odstavci z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 123; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 55; Alešův list Rožmberkovi (18. leden 1438), v němž mu oznamuje, že Albrechta nelze uvést do země bez porady s Ptáčkovou stranou, AČ II, s. 5, č. 3; Alešův list Rožmberkovi (10. dubna 1445) AČ II, s. 19–20, č. 23; O tom, jak Aleš a jeho straníci obviňovali pražskou kapitulu a katolické vrchnosti z porušování kompaktát AČ I, s. 287, č. 17. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 119; Účastníci sjezdu se také rozhodli bránit proti pomluvám, že nechtějí krále. V tomto ohledu chtěli vyslat poselstvo i ke králi Fridrichovi (AČ I, s. 291, č. 18). Za pomluvami šířenými i do ciziny stál Rožmberk. Magnát chtěl poděbradské ukázat jako revoluční živel, tedy vytvořit představu o nebezpečí, a tak si zajistit ne-li pomoc, tak alespoň sympatie sousedů. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 55, 56; Aleš se na počátku srpna (1445) zúčastnil sjezdu poděbradské strany v Poděbradech. Zde, v návaznosti na usnesení kutnohorského sjezdu (červen 1445), signoval list králi Fridrichovi (1. srpna 1445). Ohradil se proti tomu, že by si Češi, nepřáli krále, a pokud někdo říká opak, lže. Fridrichovi také sděloval, že do země nelze svévolí někoho uvést (narážka na Rožmberka). To by mělo válečné důsledky jako v minulosti (Albrecht Habsburský). Tím králi taktně naznačoval, že o vstupu do země s nimi musí jednat. List poděbradské strany králi Fridrichovi z 1. srpna 1445 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské V* (dále jen AČ V), ed. Palacký, František, Praha 1862, s. 267–268, č. 1. Z literatury k tomuto listu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 127; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 56; List vydaný v Poděbradech 1. srpna dokládá Alešovo přední postavení v poděbradské straně i spojených východočeských landfrýdech. Mezi signatáři listu určenému římskému králi je uveden v pořadí hned na druhém místě po vůdci strany Jiřím z Poděbrad. Až za Alešem následuje Jiří z Dubé a Vizmburka, hejtmani časlavského (Jan z Rušinova), hradeckého (Jetřich z Miletínka), kouřimského (Jan ze Soutic), chrudimského (Bohuš z Postupic) kraje nebo Mikuláš Trčka z Lipy. AČ V, s. 268, č. 1.

podmínkou, že to bude mít smysl. Jednání bez konce už jej totiž unavovala a cítil se jimi vyčerpaný. K dalšímu sjezdu tedy svoloval pouze v případě, že druhé uskupení bude ochotné k nápravě věcí, o něž na předešlých rokováních vypukly sváry. Holický tím měl na mysli obnovu společných jednání s králem Fridrichem o vydání Ladislava do Čech. Šlo mu také o zřízení dočasné zemské správy a společnou iniciativu směrem k Rokycanovu potvrzení v úřadu pražského arcibiskupa. O těchto záležitostech byly spory naposledy na pražském zemském sněmu (únor 1445). Rožmberk tam tehdy odmítl plnit českobrodské dohody (listopad 1444), ačkoli jej zavazovaly ke kooperaci v otázce krále, Rokycany a zemské správy, čímž Aleše velmi pobouřil.¹¹¹

Hasenburk a Smiřický (pověřenci) vyvinuli také velké úsilí, aby Aleš souhlasil se sjezdem na Zvíkově. Bylo to na Rožmberkovu žádost, s níž Šternberk nemohl souhlasit, protože hrad patřil do Oldřichovy mocenské sféry. Navíc měl (Aleš) ještě v plné paměti incident, který se mu přihodil v Praze (únorový zemský sněm 1445), přestože od magnáta a jeho straníků dostal glejt. Místo Zvíkova proto navrhl bezpečnější Vlašim, patřící Mikuláši Trčkovi z Lípy (spojenec). Tam se podle Aleše mělo sejít šest vyjednávačů z každé strany. Poté, co Oldřichovi oznámili výsledky slánské schůzky (Smiřický), odmítl zase on přijet do města pod kontrolou protivníka a navrhl svoji Soběslav. Holický byl s magnátovým řešením seznámen po 18. listopadu (1445) a zcela přirozeně nechtěl přicestovat na území ovládané Rožmberkem. Společné rozhovory poděbradské a rakouské strany se tak prozatím neuskutečnily.¹¹²

Absence panovníka Aleše velmi trápila, proto se po zárukách dohodl na setkání s Rožmberkem na Zvíkově (na 13. březen 1446). Holický věděl, že magnát po schůzce odjíždí ke králi (Vídeň), proto naléhal, ať se přimluví o Ladislavovo vydání. Oldřichovi také neopomněl připomenout, aby Fridrichovi sdělil, jakou nelibost v Čechách Pohrobkova nepřítomnost vzbuzuje. Magnát pak s Habsburkem o tom vedl rozhovor a Aleše poté

---

¹¹¹ Alešovi postoje během slánského jednání (říjen 1445) AČ III, s. 31, č. 47. Z literatury k němu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 129; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 70; Pokud v rámci slánské schůzky hovořím o pověřencích rakouské strany (Jan Smiřický, Zbyněk Zajíc z Hasenburka), nemám na mysli přímo příslušníky tohoto uskupení. Jednalo se o neutrály, kteří se snažili prostředkovat; K pražskému zemskému sněmu (únor 1445), který navázal na českobrodský sjezd AČ I, s. 292–294, č. 19; K českobrodskému sjezdu (listopad 1444) AČ I, s. 292–294, č. 19. Z literatury k němu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120–121;

¹¹² K iniciativě Smiřického a Hasenburka ve Slaném (říjen 1445), i k Alešovu odmítnutí sjezdu na Zvíkově AČ III, s. 32, č. 47; O incidentu, který se Alešovi přihodil na únorovém zemském sněmu (1445) se vyjadřuji na s. 67, pozn. č. 106; Ke Šternberkovu návrhu, aby se společný sjezd konal ve Vlašimi, kde by bylo šest vyjednávačů za obě strany AČ III, s. 32, č. 47. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 70; K tomu, že Smiřický Rožmberka obeznámil s výsledky slánského jednání a ten navrhl za místo sjezdu Soběslav, AČ III, s. 32, č. 48. Tamtéž je i Smiřického pochybnost, že Aleš uvolí, aby se společný sjezd konal v Soběslavi; K tomu, že se z důvodu nedohodnutí se na místě společného rokování sjezd poděbradské a rakouské strany nekonal. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 70.

ujišťoval (17. dubna 1446), že král je tomu příznivě nakloněn a věc bude mít zdárný konec. Troufám si však tvrdit, že Aleš Fridrichovým slovům po všech zklamáních asi příliš nevěřil. Šternberk však nedůvěřoval ani Rožmberkovi. Jeho nelibost nad Oldřichovou politikou i jejími následky nemohla změnit ani magnátova návštěva ve Vídni. Svoje pobouření a obavy s vývojem na domácí scéně dal najevo na sjezdu poděbradské strany v Kutné Hoře. Zde přivěsil pečeť k listu (30. dubna 1446), jehož adresátem byl příznačně Rožmberk. Aleš v něm s dalšími signatáři zkritizoval Oldřichovu destruktivní politiku. V tomto smyslu zejména fakt, že nedrží českobrodské dohody (listopad 1444) týkající se Pohrobka a Rokycany. Ačkoli to slíbil, odmítá se společně zasadit o Ladislavovo vydání do Čech a podporuje jeho setrvání v Rakousích. Podpora jeho strany ohledně Rokycanova potvrzení se také neuskutečnila, čímž porušuje nejen českobrodská ujednání, ale i list mírný a dohody se Zikmundem (Brno, 1435). Aleš tedy Rožmberka žádal, aby této politiky zanechal, a podával mu ruku k dalším jednáním o těchto věcech. Na nich chtěl řešit i otázku zemské správy, neboť sám Fridrich prohlásil, že jeho poručnictví jí nemá být na překážku.¹¹³

Aleš, jako jeden z hlavních představitelů uskupení, žádal rovněž dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného, v čemž se z jeho strany projevuje snaha zklidnit situaci. Holický tím narážel na počínání katolických vrchností, které na svých panstvích měly porušovat tyto dokumenty. Na místech, kde se podle úmluv mělo podávat pod obojí, se nyní z jejich nařízení podávalo pouze pod jednou. Ze stejného přechínu pak kritizoval také pražskou kapitolu. Ta mu zvláště ležela v žaludku, neboť ji „*o to obsielali* (poděbradská strana), *aby bylo napraveno; a oni* (kapitula a kanovníci) *netoliko by to opravili, ale vice to rušie, proti compactátóm, smlúvám* (Zikmundovi zápisy) *a mírnému listu činiti nepřestávajíce...*“¹¹⁴

¹¹³ K tomu, že si Aleš dohodl schůzku s Rožmberkem na Zvíkov na 13. březen (1446) dopis Jana Smiřického Rožmberkovi z 8. března (1446) LL III, s. 77, č. 110; AČ III, s. 34, č. 51. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 73–74; Že se jednání ve Vídni dotklo královské otázky, svědčí list Rožmberka Alešovi (17. dubna 1446), že o věcech, o nichž jednali na Zvíkově, mluvil s Fridrichem i s jinými. AČ II, s. 21, č. 26; LL III, s. 83, č. 122. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 74, pozn., č. 1; Že poděbradská strana nesla Ladislavovu nepřítomnost v zemi se silnou nevolí, dokládá např. list vzešlý z jejího zasedání, určený pánům plzeňského kraje (30. dubna 1446). AČ I, s. 293, č. 19; Rožmberkův list Holickému (17. dubna 1446), v němž Aleše ubezpečuje, že o Ladislavovi s Fridrichem hovořil, a že to bude mít dobrý konec, AČ II, s. 21, č. 26; LL III, s. 83, č. 122. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 74, pozn., č. 1; List, který poděbradská strana zaslala ze svého zasedání v Kutné Hoře Rožmberkovi (30. dubna 1446), a k němuž Aleš přivěsil pečeť LL III, s. 86–87, č. 125. Obdobný list poslala poděbradská strana i plzeňskému landfrýdu. AČ I, s. 292–294, č. 19; Rada krále Fridricha z roku 1444, aby si Češi opatřili zemské správce AČ I, s. 284–285, č. 15;

¹¹⁴ Alešovi požadavky, aby rakouská strana dodržovala kompaktáta, Zikmundovi zápisy a list mírný LL III, s. 87, č. 125; Kritika Aleše a poděbradské strany, že rakouská strana porušuje kompaktáta a list mírný AČ I, s. 286, 287, č. 17. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118, 119; Reakce katolíků na obvinění z nedodržování kompaktát a listu mírného AČ I, s. 288, č. 17. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120; Kritika pražské kapituly AČ I, s. 287, č. 17; LL III, s. 87, č. 125. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118, 119.

V této souvislosti proto Aleš na bázi stranického usnesení znovu deklaroval svůj hlavní a základní politický program, ze kterého neustoupí. Chtěl se nadále pevně zasluhovat o to, aby kompaktáta, Zikmundovi zápisy a list mírný byly dodržovány a zachovány. Toho garantem měl být panovník v rámci plnění kapitulacních podmínek. Jeho uvedení i zřízení zemské správy náleželo také k jeho politickým prioritám. Avšak pokud by kompaktáta, Zikmundovi zápisy, list mírný, ale i českobrodské dohody (stvrzení Rokycany, vydání Ladislava) nebyly drženy, a to, co se proti nim stalo, nebylo napraveno, vedlo by to k válce. Další porušování právních výsledků revoluce už tedy jako důsledný kališník nemínil připustit. Rychle rostoucí napětí mezi stranami, jež se Holický snažil mírnit, tak předznamenávalo události roku 1448.¹¹⁵

Rázný postup kutnohorského sjezdu donutil konzervativce dohodnout se na společném rokování, jež bylo stanoveno na 8. červen (1446, Pelhřimov). Aleš se v Pelhřimově jednání s Rožmberkem o královské otázce a Rokycanovi přímo zúčastnil a zasáhl do nich. I díky jeho přesvědčování a naléhání musel Oldřich ustoupit. Holický tak dosáhl odvety za únorový pražský sněm (1445), kde magnát odmítl plnit českobrodské dohody (listopad 1444). Jeho neochota zasadit se o vydání Ladislava a neplnění závazku o Rokycanovi Aleše tehdy popudila. Právě tato Oldřichova politika vyhrotila ze Šternberkova pohledu situaci a přivedla poděbradskou a rakouskou stranu do Pelhřimova. Nyní se Alešovou zásluhou usnesení o Pohrobkovi vracelo zpět k roku 1444 (Český Brod), tedy vycházelo vstříc jeho zájmům. Holický do něj (závěrečné usnesení) také pomohl prosadit, aby z vůle příštího sněmu bylo za Fridrichem vysláno poselstvo, které by žádalo Ladislavovo vydání v roční lhůtě. Přijat měl být na základě společně sestavené kapitulace a sněm si měl do jeho plnoletosti zvolit správce (2 až 12) dle Habsburkovy rady (z roku 1444).¹¹⁶

---

¹¹⁵ K deklaraci Alešova hlavního politického programu (v rámci usnesení kutnohorského sjezdu poděbradské strany z 30. dubna 1446) LL III, s. 87, č. 125; K usnesení kutnohorského sjezdu poděbradské strany z 30. dubna (1446) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 76; Čornej, P.: *Království*, s. 88–89; Šandera, Martin: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – I. část* (dále jen *Východočeská šlechta*), *Východočeské listy historické* 17 – 18, 2001, s. 106; K tomu, že rostoucí napětí mezi stranami předznamenávalo události roku 1448 Čornej, P.: *Království*, s. 88–89.

¹¹⁶ K tomu, že rázný postup kutnohorského sjezdu vyburcoval Rožmberka, který poděbradské straně musel vyjít vstříc a jednat s ní od června (1446) v Pelhřimově Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 130–131; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 76, 77, 78; *Závěrečné usnesení pelhřimovského sjezdu* (12. června 1446), jež dokládá Alešovu účast AČ I, s. 294–296, č. 20 (Alešovo jméno je na straně 294); *Soupis I, Svazek 1/2*, s. 291, č. 1198; Ze závěrečného pelhřimovského usnesení, plynou Alešovi postoje a požadavky (program) uvedené v tomto odstavci; K jednáním na pražském sněmu AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 122; K jednáním v Českém Brodě AČ I, s. 292–293, č. 19. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 33–34; O tom, že se pelhřimovským usnesením usnesení o Ladislavovi vracelo k roku 1444 (Český Brod) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 82; Rada krále Fridricha (1444), aby si Češi opatřili zemské správce AČ I, s. 284–285, č. 15; Podle pelhřimovského usnesení (12. červen 1446) se zemští správci, pokud by to bylo nutné, měli radit s Fridrichem. AČ I, s. 295, č. 20; Pokud by král Ladislava nevydal, stavy deklarovaly, že si krále opatří jinde. AČ I, s. 295, č. 20; Konečné usnesení

Šternberk dokázal s ostatními vyjednávači přinutit Rožmberka také k tomu, že se zasadí o potvrzení Rokycany, a to v souladu s listem mírným a českobrodskými dohodami. Příští zemský sněm (sv. Martin 1446) se neměl rozjíždět, dokud se nezvolí poselstvo, které bude jednat o jeho potvrzení a vysvěcení. V tomto ohledu Aleš připouštěl, že to může být buď u papeže, nebo u basilejského koncilu. Oprávněně se totiž obával, že římský papež (Evžen) těžko potvrdí v úřadu pražského arcibiskupa kališníka Rokycanu. Holický tak chtěl mít v záloze ještě koncil. Dohoda o Ladislavovi a Rokycanovi měla být konečně stvrzena na nejbližším sněmu, který se měl konat na sv. Martina (1446).¹¹⁷

Pelhřimovské dohody (12. červen 1446) ohrožily záměr římského krále a legáta Carvajala získat Čechy pro slib poslušnosti papeži Evženovi. Pomoci jim (Fridrichovi, Carvajalovi) měl Fridrichův vyslanec Prokop z Rabštejna a Rožmberk. Oba dva se ve své snaze zaměřili na Aleše, který byl předákem a vlivným členem poděbradské strany. Nejprve se na něho obrátil Rabštejn, který mu zaslal formulář pro složení obedienního listu s žádostí o přiznání. S Holickým se dokonce sešel, ale jakou od Aleše dostal odpověď, nevíme. Šternberkův postoj v této záležitosti však můžeme odvodit z jeho korespondence s magnátem, který přišel na řadu po Rabštejnovi. Oldřich Holického vyzval (červenec 1446), aby stejně jako on se svými přáteli vyhotovil a zpečetil přiznávací list k Evženovi. Patrně tím sledoval, že Aleš bude v tomto směru působit na své spojence (poděbradská strana). Šternberk mu však rezolutně sdělil (21. července 1446), že odmítá separátní vystavování přiznávacích listin a upřednostňuje odložení věci na příští sněm (sv. Martin 1446). Nechtěl pomáhat Oldřichovi. Pro Aleše bylo zásadní počkat s obediencí na sněm, kde bude moci poslušnost vázat na potvrzení a doplnění kompaktát i stvrzení Rokycany. Navíc žádost, k níž by pečetě přivěsili katolíci v čele s magnátem, by měla větší naději úspěch, protože by za ní stála celá země. Aleš však vyhotovení obedienní listiny odmítal i s poukazem na to, že nikdy z Evženova

---

pelhřimovského sjezdu (12. červen 1446) dokládá, že Holický patřil mezi přední politiky království. Mezi signatáři dokumentu je uveden hned za Rožmberkem a Menhartem z Hradce, dokonce ještě před Poděbradem (vůdce poděbradské strany, jíž byl Aleš členem). AČ I, s. 294, č. 20. To, že je Aleš uveden ještě před svým vůdcem, padá na vrub Jiřího mládí. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 80–81, pozn. č. 3.

¹¹⁷ K tomu, že Holický a další vyjednávači donutili Rožmberka, že se zasadí o potvrzení Rokycany v souladu s dřívějšími dohodami AČ I, s. 296, č. 20; *Soupis I, Svazek 1/2*, s. 291, č. 1198; O tom, že příští sněm se neměl rozcházet, dokud se nezvolí legace, která bude jednat o Rokycanovu potvrzení a vysvěcení (buď u papeže či koncilu) AČ I, s. 296, č. 20. Z literatury k tomu, i k důvodům, proč poděbradští chtěli potvrzení případně u koncilu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 132; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 83, 87; Rožmberkovi požadavek, aby se případně o potvrzení jednalo u koncilu, nevyhovoval. Tehdy byl už v jednání s Fridrichem a legáty o složení poslušnosti římskému papeži Evženovi. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 83, 87; O tom, že dohoda o Ladislavovi a Rokycanovi měla být stvrzena na nejbližším zemském sněmu (sv. Martin 1446) Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 133; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 84.

poslušnosti nevystoupil. Sám sebe považoval za pravověrného katolíka a kalich za pevnou součást katolické víry, což mu potvrzovala kompaktáta.¹¹⁸

Rožmberk se však nemínil lehce vzdát a svoji žádost Alešovi zopakoval (27. července 1446). Dokonce zamýšlel Šternberkův slib poslušnosti koupit tím, že by vyplatil z jeho držby Křivoklát. Pokud se však Holický v tomto ohledu (Křivoklát) s magnátem sešel, nemáme o tom žádné zprávy. I kdyby ale jednání proběhlo, jeho výsledek by pro Oldřicha nebyl příznivý. Aleš už 5. srpna Rožmberka nabádal, aby nespěchal s odesláním přihlašovacího listu a otázku obediencie nechal na svatomartinský sněm (1446). Znovu také zdůraznil, že to je záležitost celé země a vlastní akce v této záležitosti odmítá. Přednost dával společnému jednání na půdě sněmu. Pokud by to Oldřich ignoroval, vyvolal by tím nové spory. Alešův postoj k magnátově snaze pak konečně dokládá i to, že hrad Křivoklát si ponechal i nadále v zástavní držbě (do 1454).¹¹⁹

---

¹¹⁸ Pelhřimovské dohody ohrožily záměry Fridricha a Carvajala získat Čechy pro obedienci římskému papeži Evženovi. Král se dohodl s Evženem na slibu poslušnosti a k tomu chtěl dotlačit i německou část Říše (na sněmu ve Frankfurtu, září 1446). České uznání Evžena mělo sloužit jako příklad. Rožmberk nechtěl, aby se obediencie řešila na zemském sněmu (sv. Martin 1446). Věděl, že poděbradští by toho využili k předložení požadavku o Rokycanovi a doplnění kompaktát. O to magnát nestál, ačkoli to v Pelhřimově sliboval (červen 1446). K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 86–87; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 132, 133; K dohodám v Pelhřimově (12. červen 1446) AČ I, s. 294–296, č. 20; K jednáním Prokopa z Rabštejna a Aleše Holického AČ II, s. 22, č. 28; LL III, s. 122–123, č. 171. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 91; Jukl, Jan, Jakub: *Jan Smiřický ze Smiřic: vzestup a pád zakladatele slavného rodu* (dále jen *Jan Smiřický*), České Budějovice 2012, s. 158–159; Narážka na osobní setkání Aleše Holického s císařovým vyslancem Prokopem z Rabštejna je v listu Kašpara Šlika Oldřichovi z Rožmberka z 26. listopadu 1446. AČ II, s. 416, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 91–92, 92, pozn. č. 1; Rožmberkův list Alešovi (červenec 1446), kde se na něho obrací s výzvou, aby vyhotovil přiznávací list k Evženovi, je znám až Alešovy odpovědi na něj (21. července 1446). AČ II, s. 22–23, č. 28; LL III, s. 122–123, č. 171; Alešova odpověď Rožmberkovi (21. července 1446), kde mu sděluje, že odmítá separátní vystavování přiznávacích listin a chce o tom jednat na sněmu (sv. Martin 1446) AČ II, s. 22–23, č. 28; LL III, s. 122–123, č. 171; K tomu, že poděbradští chtěli otázku obediencie odložit na svatomartinský sněm (1446), aby ji mohli vázat na doplnění kompaktát a potvrzení Rokycany Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 133; O tom, že poděbradští odmítali vyhotovit obedienci listinu s poukazem na to, že nikdy z Evženova poslušnosti nevystoupili a sami sebe považovali za pravověrné katolíky a kalich za pevnou součást katolické víry, což jim potvrzovala kompaktáta, AČ II, s. 22, č. 28; LL III, s. 122, č. 171; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 159.

¹¹⁹ Rožmberkova výzva Alešovi (27. července 1446) AČ II, s. 24, č. 29; LL III, s. 127–128, č. 176. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 92, 87; V této době už Evženovu autoritu uznávala Anglie, Burgundské vévodství, Benátky, Uhry, Aragonie, Kastilie, Skotsko a Polsko. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92; K Oldřichově snaze koupit Alešův slib poslušnosti papeži Evženovi. Okolo 5. srpna (1446) magnát obdržel od Hynka Krušiny ze Švamberka zprávu (Švamberk ji získal od Buriana z Gutštejna LL III, s. 130, č. 179; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 88, 88, pozn. č. 1), že Aleš by byl ochoten vystoupit z poděbradské strany, kdyby se od něj hotovými penězi vykoupil Křivoklát. Vedle toho měl prý požadovat i vratlavské hejtmanství pro svého syna LL III, s. 130, č. 179. Nyní se Oldřich mohl pokusit zúročit intriku, kterou v minulosti zosnoval proti Alešovi (1442) a opíral ji o jeho držbu Křivoklátu. Jejím důsledkem bylo, že se Aleš zcela nezbavil obavy, že mu za držbu tohoto hradu hrozí trest smrti (k této intrice se obšírně vyjadřují na s. 59–60, pozn. č. 94). Magnát proto využil blízkých kontaktů na Fridrichova kancléře Kašpara Šlika a požádal jej, aby mu poslal opisy všech zástavních listin, které Holický ke hradu má. Svoji žádost odůvodnil slovy, že „některé cesty k tomu vím, ježto by jim (poděbradská strana) jich šik mohl zrušen býti.“ AČ II, s. 415, č. 6; LL III, s. 116, č. 163. Z literatury k tomu Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 116; Vyplacením Křivoklátu od Aleše, který měl z jeho držby stále určité obavy, tedy magnát zamýšlel Holického získat pro slib poslušnosti papeži Evženovi. Tím chtěl podle svých výše zmíněných slov narušit jednotu opozice, aby snížil její sílu, a tím i váhu jejího požadavku na svatomartinském sněmu (1446). Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 88; K listu, jenž Aleš 5. srpna ještě s dalšími předáky poděbradské strany zaslal Rožmberkovi LL III, s. 129–130, č. 178; AČ III, s. 38–39, č. 57. Z literatury k němu Tomek, V., V.:

V listopadu se Holický samozřejmě dostavil na zemský sněm (sv. Martin 1446). Jednání měla navazovat na pelhřimovský sjezd (červen 1446), kde patřil k vyjednavacům, kteří magnáta donutili k závazku společně (poděbradská strana, rakouská strana) se zasadit o Ladislavovo vydání i potvrzení Rokycany. Nyní v Praze měly být tyto dohody (Pelhřimov) potvrzeny. S povahy věci proto Aleš zřejmě náležel k řečníkům, horlícím za Pohrobkův příchod kvůli pokoji a jednotě království. K jeho spokojenosti se také Rožmberk i se svým táborem přiklonil ke Šternberkovu stanovisku o Ladislavově vydání. Aleš pak neváhal podpořit opatření, jež směřovala k restituci panovnické moci, i zvolení legace, která měla smluvit místo a čas, kde by král stavům synovce předal.¹²⁰

Ke Šternberkově nelibosti se však opět nepodařilo vyřešit otázku zemské správy, což měl na svědomí Rožmberk. Navíc se ani nenaplnily Alešovi záměry v případě obedienního listu papeži Evženovi. Holický chtěl vyměnit slib poslušnosti za potvrzení a doplnění kompaktát i stvrzení Rokycany. Na to však pro sněmovní převahu Rožmberkovy strany mohl zapomenout. Místo toho podpořil svou pečeti magnátův návrh (14. prosince 1446), podle něhož měli poslové složit slib poslušnosti Evženovi a žádat potvrzení a vysvěcení Rokycany, jako svorně přijatého arcibiskupa. To, že Aleš nakonec souhlasil s poselstvem k papeži, však nelze přičítat jen většině rožmberské strany. I on si uvědomoval, že basilejský koncil a jeho vzdoropapež Felix nemají náležitou podporu evropských států a knížat. Když by se Češi přiznali k nim, zřejmě by jim to prospěch nepřineslo. Vysvěcení a potvrzení Rokycany by

---

Dějepis města Prahy VI, s. 134; Urbánek R.: *ČD III/2*, s. 93. Protože pisatelé vydali svůj list v Praze, objevuje se mezi pečeti listu také Hanuš z Kolovrat. Ten byl vedle Menharta z Hradce pražským hejtmanem a náležel k Rožmberkově straně. Tamtéž, s. 93; Podobný list jako Rožmberkovi byl zakrátko zaslán také králi Fridrichovi (8. srpna 1446). Příznačné je v něm ujištění, Češi stojí vůči Evženovi v poslušnosti podle kompaktát, a že z něho nevystoupili. To je zároveň i ohlášení podmínky, na níž se uznání poděbradské strany zakládá. AČ V, s. 269, č. 3. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 92–93; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 134; List je dán v Praze, avšak beze jmen signatářů.

¹²⁰ Alešovu přítomnost na svatomartinském sněmu (1446) se mi přímo nepodařilo doložit. Je však na snadě ji předpokládat vzhledem k projednávaným otázkám, jež ho velmi zaměstnávaly, a na jejichž vyřešení mu záleželo. Navíc z jeho listů Rožmberkovi jasně vyplývá (5. srpna 1446, více pečeti), že se na svatomartinský sněm (1446) chystal. AČ III, s. 38–39, č. 57; K tomu, že jednání na listopadovém sněmu navazovala na pelhřimovská jednání Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 135; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 99; K jednání pelhřimovského sjezdu mezi poděbradskou a Rožmberkovou stranou AČ I, s. 294–296, č. 20; K tomu, že v Praze měly být dohody z Pelhřimova potvrzeny, AČ I, s. 296, č. 20. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 131–132; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 80–83; O tom, že se Rožmberk na sněmu přiklonil ke stanovisku Aleše a poděbradských (vydání Ladislava) AČ II, s. 210, č. 1; K tomu, že se Aleš přiklonil k opatřením směřujícím k restituci královské moci. Sněmovníci se zavázali, že k obnově panovnické moci nebudou scházet finanční prostředky. Kromě důchodů z královských měst, z nezastavených statků a z dolů, se králi měla povolit berně, a to celý jeden úrok k výplatě zástav a zaopatření dvora. AČ II, s. 211, č. 1. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 100; O tom, že poslové vyslaní za Fridrichem s ním měli domluvit místo a čas schůzky, kde by jim poručence předal, AČ II, s. 212, č. 1; Pokud by Fridrich Ladislava vydat nechtěl, poslové mu měli oznámit, že si na něj budou stěžovat u papeže, knížat a kurfiřtů. Zcela v duchu usnesení pelhřimovského sjezdu si pak Češi krále opatří jinde. AČ II, s. 212, č. 1. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 100; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 136. K Ladislavovu vydání byla na sjezdu v Pelhřimově (červen 1446) dohodnuta lhůta jednoho roku. AČ I, s. 295, č. 20.

patrně u koncilu ani u Felixe nedocílili, neboť ti by se neodvážili jim vyjít vstříc. Vyhováním kacířům by riskovali, že přijdou i o několik málo spojenců, kteří jim ještě zbyvali. Tuto situaci nemohl Aleš opomíjet. Proto nakonec akceptoval, aby se celé království přihlásilo k římskému papeži.¹²¹

Alešovi další naděje na obsazení trůnu padly příštího roku v Jindřichově Hradci (24. září 1447), kde se dozvěděl, že Fridrich Ladislava nevydá. V reakci na to dokonce odmítl královu nabídku schůzky se stavy, kde by se jednalo alespoň o zemské správě. Avšak teprve papežovo nepotvrzení Rokycany a spojení dosavadních umírněných kališníků s katolíky (Menhartova konverze, 1448) jej přinutilo rázně vystoupit na obranu svého politického programu. Šternberk pochopil, že utrakvismus se dostal do smrtelného nebezpečí. Papež totiž kompaktáta nikdy výslovně neuznal a rozpad basilejského koncilu byl jen otázkou času. Navíc Menhartovou konverzí (ovládal Prahu) se zásadním způsobem měnil poměr sil v zemi, a to v neprospěch důsledných kališníků.¹²²

---

¹²¹ K Rožmberkově aktivitě, která způsobila, že svatomartinský sněm (1446) neustanovil správu země Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 102, 104–106, 107; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 136–138; K vlastním jednáním na tomto sněmu AČ II, s. 213–217, č. 3; K příčinám sněmovní většiny rožmberské strany Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 107; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 138; List, k němuž Aleš přivěsil 14. prosince (1446) svou pečeť AČ II, s. 217–218, č. 4; O tom, že důslední kališníci (Aleš) chtěli slib poslušnosti vyměnit za potvrzení a doplnění kompaktát i stvrzení Rokycany, ale pro sněmovní převahu oponentů na to mohli zapomenout Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 106–107; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 138; O tom, že poděbradští museli při svém rozhodnutí ze 14. prosince (1446, list Evženovi) brát v potaz (vedle sněmovní převahy rožmberských) i mezinárodní situaci Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 159. V roce 1446 uznávala římského papeže Anglie, Burgundské vévodství, Benátky, Uhry, Aragonie, Kastilie, Skotsko a Polsko. V únoru 1447 se velká část říšských knížat (včetně kurfiřtů) dohodla s kurií na tzv. knížecích konkordátech a slíbila poslušnost římskému papeži. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92–93.

¹²² Holický na květnovém sněmu (1447) očekával zprávu poslů, jak pochodili ve Vídni ohledně požadavků svatomartinského sněmu (1446) na vydání Ladislava. Tam se dozvěděl, že Fridrich o tom se stavy bude jednat na sv. Michala (1447, nechal vystavit i glejt). 21. září se s dalšími účastníky delegace zastavil v Jindřichově Hradci, kde se dozvěděl o tom, že král Ladislava pro jeho nezletilost nevydá. Habsburk se prostřednictvím poslů dokonce vmlouval, že českým vyslancům (od svatomartinského sněmu 1446) prve špatně rozuměl a nevěděl, že žádají synovcovo vydání. Dle memoriálů, jež Fridrich předal poslům ve Vídni, ale naopak dobře věděl, co od něj chtějí. Alešovu účast na květnovém sněmu (1447) dokládá, AČ II, s. 218–219, č. 5; Fridrich Habsburský nechal pro české stavy (12. února 1447) vyhotovit glejt, aby za ním mohli přijet do Vídně k roku o vydání Ladislava Pohrobka. V glejtu se na třetím místě, hned po Rožmberkovi a Menhartovi z Hradce, objevuje jméno Aleše Holického. Ochranný list byl dán do tisíce koní. RI XIII, H. 11, č. 73; Alešův pobyt v Jindřichově Hradci dokládá, AČ II, s. 219, č. 6; K tomu, že se Aleš v J. Hradci dozvěděl, že Fridrich synovce nevydá (nezletilost), i k výmluvám, že nevěděl, co bylo po něm žádáno, AČ II, s. 220, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 142; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 150; Kubíková, A.: *Oldřich II*, s. 118; Memoriály Fridrichových odpovědí vyslancům svatomartinského sněmu (1446), z nichž je patrné, že věděl, co po něm žádají, AČ II, s. 221, 222, č. 8. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 142; Kubíková, A.: *Oldřich II*, s. 118; Králova nabídka se stavy jednat o zemské správě AČ II, s. 220, č. 7. K odmítnutí této nabídky z důvodu rozhořčení (nevydal Ladislava) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 142, 143; K papežovu odmítnutí stvrdit Rokycanu, které se Aleš rovněž dozvěděl v J. Hradci Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 144–145; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 183, 185–186; K jednání českého poselstva v Římě nejjobširněji Týž: *ČD III/2*, s. 160–187; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 94; Nodl, Martin: *Země vírou rozřátá, aneb Čechy bez revoluce* (dále jen Země), DaS 20, 1998, č. 4, s. 7; Papež Evžen IV. zemřel ještě před příjezdem poselstva vyslaného svatomartinským sněmem. Novým papežem byl zvolen Mikuláš V. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 93–94; Kubíková, A.: *Oldřich II*, s. 118; Důvody na jaké se papež vmlouval ohledně Rokycanova nepotvrzení Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 144, 145; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 182–183, 185–186; Menhart konvertoval roku 1448 při Carvajalově návštěvě Prahy.

V souvislosti s aktuálním politickým vývojem se Holický zúčastnil sjezdu poděbradské strany v Kutné Hoře (24. červen 1448), kde plně podpořil vznik nového uskupení (poděbradská jednota). Od něj si sliboval, že bude dohlížet na dodržování kompaktát i listu mírného a účinně zasáhne proti každému, kdo by tyto smlouvy porušoval. Mimo plénium se Aleš v zákulisních prostorách sešel k rozhovoru s právě zvoleným vůdcem Jednoty. Ten ho seznámil s přísně tajným plánem na dobytí Prahy a Holický souhlasil. Věděl, že pozice utrakvismu jsou katolickou nadvládou nad hlavním městem otřeseny a kontrola metropole by zajistila rozhodující postavení důsledným kališníkům jako hrázi proti restauračním pokusům. Z toho důvodu přijal na svá bedra úkol, který mu Jiří v této klíčové operaci (dobytí Prahy) svěřil. Aleš Poděbradovi slíbil, že využije svého vlivu na Oldřicha z Rožmberka (vůdce katolického tábora) a přesvědčí ho, že vojsko, které se bude sbírat, nepotáhne proti Praze. Magnáta měl zároveň vhodným způsobem vymanévrovat ze země, aby v době útoku nebyl v Čechách.¹²³

Oficiálně byl Carvajal po kontrole Rokycanovy pravověrnosti zmocněn jej potvrdit, ve skutečnosti měl však najít záminku proti jeho potvrzení. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 183, 185–186, 109–110; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 145; Ke Carvajalovu pobytu i odmítnutí potvrdit Rokycanu a kompaktáta Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 250; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 98; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 144; Nodl, M.: *Země*, s. 7; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 95; Nejpodrobněji ke Carvajalovým jednáním v Praze (1448) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 235–256; Carvajal v Praze dokonce kázal o nemožnosti Rokycanova povýšení na hlavu české církve a horlil proti kacířským bludům utrakvistů. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119; Příklon Menharta ke katolictví urychlilo především posílení papežské autority. Čornej, P.: *Světla*, s. 311; Léta 1446 – 1448 přinesla velké turbulence. Série konkordátů mezi papežem a říšskými knížaty a potažmo i mezi kurií a Fridrichem III. odsoudila k rozpadu basilejský koncil, garantující skrze kompaktáta porevoluční náboženské uspořádání v Čechách a na Moravě. Tamtéž, s. 311. Dále k Menhartově konverzi Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96; Týž: *Světla*, s. 311; Týž: *Jiří Poděbradský a severní Čechy* (dále jen Jiří Poděbradský), in: *Osobnosti v dějinách regionu I. Přednáškový cyklus*, Liberec 2004, s. 32; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119; Vedle Menharta z Hradce konvertovali ještě páni z Kolovrat a Hasenburka. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 99; O důvodech, proč se utrakvismus dostal do nebezpečí, i o tom, že Menhartovou konverzí se změnil poměr sil v zemi v neprospěch důsledných kališníků Týž: *Světla*, s. 311; Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 32; Týž: *Velké dějiny VI*, s. 96; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 160; Urbánek, R.: *ČD III*, s. 258;

¹²³ K tomu, že papežské odmítnutí potvrdit Rokycanu a spojení dosavadních utrakvistů (Menhart z Hradce ad.) s katolíky přimělo poděbradskou stranu (tj. spojené východočeské landfrýdy a jejich spojenci) k rozhodné akci, tj. sejít se v Kutné Hoře a ustanovit jednotu Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 32; Týž: *Velké dějiny VI*, s. 96; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 258, 262–263; K volbě Jiřího do čela Poděbradské jednoty (jako její správce) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96. Úřad správce měl v dobovém nazírání výrazně politické kompetence, zatímco funkce hejtmána souvisela hlavně s plněním vojenských povinností. Tamtéž, s. 96; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 147; K programu Poděbradské jednoty, který si kladl za cíl dohled nad dodržováním kompaktát i listu mírného, i boj proti těm, kdo by je chtěli porušovat Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96; V Kutné Hoře (červen 1448) došlo k završení procesu, jenž byl nastartován už na srpnovém časlavském sjezdu (1441) a prakticky dokončen v předchozích dvou letech (1446–1448). Teprve nyní však dostal právní vyjádření – proměna spojených východočeských landfrýdů a dalších Jiřího spojenců v Poděbradskou jednotu. Kutnohorský sjezd však neznamenal zrušení landfrýdů jednotlivých východočeských krajů, ty fungovaly nadále. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 106; Týž: *Východní landfrýd (skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: *Regiony – časoprostorové průsečíky?*, Praha 2008, s. 115; Tomek uvádí, že Jiří byl zvolen hejtmánem. To však vyvrací Šandera. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 147; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 106; O tom, že prvořadý cíl (dobytí Prahy) v deklaraci Jednoty nebyl uveden a Jiří chtěl jejím ovládnutím posílit otřesenou pozici utrakvismu a zajistit rozhodující pozici rozhodným kališníkům jako hrázi proti restauračním pokusům Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96; Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 34; Týž: *Světla*, s. 311; K tomu, že Jiří přísně tajný plán na dobytí Prahy v plénu neprobíral (Kutná Hora) a sdělil ho jen úzkému okruhu předáků Jednoty Šandera,

V následujících týdnech se Aleš plně zaměřil na dodržení závazku (Kutná Hora), tedy k přípravě půdy pro rozhodující úder na Prahu. Svou pozornost proto zaměřil na katolického magnáta. Již 9. srpna (1448) mu vypočítal tři zástupné důvody, proč se Jednota chystá do pole. Mělo to být dobytí Hoyerswerdy (Horní Lužice) Fridrichem Saským na jejich spojenci (Vilém ze Šumburka), což Holický se straníky považoval za újmu a hanbu Koruně. Saský také bezdůvodně opověděl Alešovu synovi (Petr Holický) a odmítl návrhy na urovnání sporu. Navíc na území království opevnil jakousi horu, jež byla sice dobytá a vypálena, avšak zase osazena (opět Fridrichem Saským). Jednotníci pak konečně táhnou na pomoc Vilémovi z Ilburka proti Kašparu Šlikovi (spor o Loketsko). To automaticky znamenalo, že cílem výpravy budou i páni z Plavna, jimž už dříve (stejně jako Šlikovi) bylo vyhlášeno nepřátelství také kvůli Ilburkovi.¹²⁴

M.: *Východočeská šlechta*, s. 106–107; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 99; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 147; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 163; O tom, že plán dobytí Prahy byl přísně tajný, a proto nebyl v plénu probírán, také Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 267; Aleše v Kutné Hoře nemohu doložit, ale vzhledem k naléhavosti situace a potřebě ji řešit, ho tam předpokládám. K důvodu, proč se domnívám, že Jiří Aleše v Kutné Hoře zasvětil do svého plánu na ovládnutí Prahy. Alešova politická činnost, letité zásluhy ve prospěch utrakvismu, jeho politické a diplomatické kvality spojené s bohatými zkušenostmi z mnoha náročných jednání, to vše z něj dělalo přední osobnost uskupení. Proto patřně patřil k Jiřího blízkým spolupracovníkům a poradcům a Poděbrad mu důvěřoval. Důvěru navíc upevňoval fakt, (vedle toho, že se Aleš s Jiřím znali už deset let ještě z působení v Ptáčkově straně, 1438 AČ III, s. 462, č. 33) že Alešova neteř (dcera Smila Holického) byla Jiřího ženou. Poděbrad tedy neměl důvod Šternberka nezasvětit, čemuž notně napomohlo i to, že Aleš a Oldřich z Rožmberka mezi sebou udržovali přátelské vztahy. Právě Alešův určitý vliv, daný jejich vzájemnými vazbami, chtěl Jiří využít. Proto jej informoval, co chystá (dobytí Prahy) a zaúkoloval ho, co má v této věci udělat. Co měl Aleš podle Jiřího příkazu ve vtahu k Rožmberkovi vykonat (přesvědčit ho, že vojsko, které se bude sbírat, nepůjde proti Praze, odlákat Oldřicha ze země), vyplývá z jeho následné korespondence (9. srpen 1448) magnátovi (LL III, s. 342–343, č. 485; AČ II, s. 25–26, č. 30). Tato korespondence, kterou zmíním ještě níže v textu také spoludokládá Alešovu obeznámenost s Jiřího záměry (dobytí Prahy). Nezpochybnitelně ji pak dotvrzuje Alešova účast na tepelském jednání s Hynkem Krušinou ze Švamberka bezprostředně před dobytím Prahy. AČ III, s. 538–539, č. 514. O tomto jednání záhy níže v textu na s. 79–80.

¹²⁴ Alešův list Rožmberkovi z 9. srpna 1448 LL III, s. 342–343, č. 485; AČ II, s. 25–26, č. 30. K tomuto listu z literatury Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 276, 277–280, 281, 157; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 100; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 149; Spor Alešova syna Petra Holického s Fridrichem Saským patřil k českému úsilí učinit konec saské vládě v severozápadních Čechách. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 276; Spor o Loketsko mezi Vilémem z Ilburka a Kašparem Šlikem se táhl už od roku 1444. Ilburk přitom hledal podporu u poděbradské strany, a to zejména u Aleše Holického. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 157. K Poměrům v severozápadních Čechách v této době také Helena Teršlová. Půta z Ilburka (otec Viléma z Ilburka) byl před únorem 1422 Zikmundem jmenován purkrabím královského hradu Lokte. V říjnu 1426 pak král Půtovi Loket zastavil (za dluhy vůči Půtovi). Půta se však dostal do sporů a bojů s loketskými many i městem Loktem a smířit se je nepodařilo. Zikmund tedy Půtu zbavil purkrabského úřadu a zástavu (Loket) mu odňal. Vydal mu však majestát, že se hlásí ke dluhu, kvůli kterému měl doposavad Loket zapsaný. Roku 1434 pak Zikmund Loket zastavil Kašparu Šlikovi. Do Zikmundovy smrti však dluh Půtovi nebyl zaplacen a syn Vilém se po otcově smrti (1437) rozhodl vymocit si peníze, anebo panství (Loket) na Šlikovi. Roku 1444 a 1445 Vilém plnil loketský kraj. Za Vilémovy nároky se přimlouval i Holický, který se s ním sblížil, že prý jeho otcí bylo od Loketských učiněno mnoho zlého (AČ II, s. 26, č. 30). Roku 1447 bylo na sněmu uzavřeno mezi Vilémem a Šliky s Loketskem příměří. Na sněmu roku 1448 (květen) přesto nedošlo k ukončení sváru a Vilém dál plnil Loketsko. Jiří pak při maskování útoku na Prahu (1448) argumentoval, že se táhne proti Fridrichu Saskému, neboť se choval nepřátelsky vůči Vilémovi z Ilburka, když podpořil Šliky v boji o Loketsko. Spor o Loketsko skončil neznámým výsledkem, neboť Kašpar Šlik zemřel a jeho bratr Mates už při neobnovil. Teršlová, Helena: *Páni z Ilburka. Česká středověká šlechta 15 – 16. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2002, s. 15–16, 18, 19, 21, 22, 48, 49, 50, 52, 55; K tomu, že Poděbrad potřeboval, aby Rožmberk uvěřil, že sbírané vojsko nepotáhne na Prahu, a aby byl Oldřich v době

Rožmberka utvrzovali v zásadním omylu nevědomky také vlastní spojenci, takže snadněji uvěřil Alešovým intrikám. Magnát byl už 21. července (1448) Kašparem Šlikem informován, že králi píší z Čech, že cílem útoku má být Šlik a páni z Plavna. Říšský kancléř přitom dodával a „*Slyšíme, že to najviac jedná Holický a jeho syn*;“¹²⁵. Šlik navíc neměl důvod těmto pověstem nevěřit. S Alešem byl v nepřátelství už od roku 1446. Ten Kašparovi vytýkal, že mu kdysi škodil u císaře Zikmunda, a že byl vinen zajetím jeho syna Petra (1438). Kancléř se však bránil (1446), že si Aleš vše způsobil sám svým straněním císařovně Barboře i odporem proti Albrechtovi. Jeho syn pak byl jat bez Kašparovy viny. Vidíme tedy, jak i stará zášť hrála do karet Alešovi, a pomáhala ošálit Rožmberka. Ten i díky Šlikovu (21. července) a Šternberkovu (9. srpna) sdělení skutečně uvěřil, že úder vojska nepůjde proti Praze.¹²⁵

Holický se ve výše zmíněném listu (9. srpen) snažil zajistit také Oldřichovu nepřítomnost v zemi během chystaného útoku na Prahu. Magnátovi sdělil, že se nezúčastní plánovaného sjezdu s králem Fridrichem ve Vídni (vydání Ladislava). Argumentoval přitom chytře vlastními Oldřichovými slovy, že v Rakousích nebude jeho (Alešovy) přítomnosti zapotřebí. Naopak bez něj (Rožmberk) by sjezd s Fridrichem nemohl skončit úspěšně. Alešovi se tak magnáta podařilo přesvědčit o jeho výjimečnosti, čímž ho pomohl odlákat ze země. Oldřich si navíc jistě myslel, že bez Alešova dohledu ve Vídni lépe zmaří jednání o Pohrobkově přesunu do Čech.¹²⁶

Zatímco Oldřichova strana byla kolébána Šternberkovou dezinformační kampaní, scházelo se vojsko Jednoty (srpen 1448). Aleš se připojil k té části, jež se sjela u Loun (konec srpna), aby se utvrdil dojem tažení proti Sasku a Šlikům. Nyní už je tedy zřejmé, proč odmítl jet do Vídně. Jako zkušený politik a voják si navíc uvědomoval, že než se věci dají do pohybu, musí následovat ještě jeden důležitý krok. Bude zapotřebí neutralizovat katolický plzeňský landfrýd. Nelze tedy vyloučit Alešovu nabídku Poděbradovi k jednání ve formátu dva plus jedna s vůdcem mocného uskupení Hynkem Krušinou ze Švamberka. Aleš přitom mohl sázet na svoji známost s Krušinou ještě z dob působení v katolickém táboře, a tak kalkulovat, že se

---

útoku mimo zemi Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 282–283; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 149; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 99–100; Vojsko proti Praze se začalo sbírat v létě (srpen) 1448. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97; Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 32; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 107.

¹²⁵ List Kašpara Šlika Rožmberkovi (21. července 1448) LL III, s. 334–335, č. 477; O tom, že Aleš opověděl Šlikovi, se dovídáme ze Šlikova dopisu Rožmberkovi z 26. listopadu 1446. AČ II, s. 416, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 157; Šlikova obrana na Alešova obvinění AČ II, s. 416, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 157.

¹²⁶ Alešův list Rožmberkovi z 9. srpna 1448 LL III, s. 342–343, č. 485; AČ II, s. 25–26, č. 30. K tomu z literatury Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 283, 283, pozn. č. 2; Poděbrad psal magnátovi dopis ve stejném duchu jako Aleš. Tedy, že úspěch vídeňských jednání záleží jen na něm. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 283, 283, pozn. č. 2; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 121; Aleš v Čechách musel zůstat, kvůli tomu, aby se podílel na ovládnutí Prahy. O tom dále v textu; Ke sjezdu ve Vídni k rokování o Ladislavovi byl králem pro české stavy vydán glejt 11. srpna 1448. Sjezd byl naplánován na 1. září 1448. RI XIII, H. 26, č. 476. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 283.

nechá snadněji přesvědčit. Šternberk tak získal další významnou zásluhu na dobytí Prahy, protože i díky němu se s hejtmanem landfrýdu (Švamberk) podařilo uzavřít smlouvu (26. srpna 1448, Teplá), v níž se zavázal nepomoci Pražanům proti Jednotě. Cesta k hlavnímu městu byla volná.¹²⁷

Úspěšný útok na hlavní město proběhl v noci z 2. na 3. září (1448) poté, co Jiří Pražanům opověděl (1. září). Odborná literatura bohužel neuvádí, kde se v tuto chvíli nalézala druhá část vojska, v níž byl Aleš. Já se domnívám, že čekala u Loun, dokud nepřišla zpráva o opovědi. Jakmile dorazil posel, nebylo už zapotřebí vytvářet klamný dojem tažení do Saska a Holický se s dalšími pány vydal ku Praze. Sám se pak mohl těšit vědomím, že svým dílem přispěl k hladkému průběhu operace. Nejvyšší purkrabí Menhart z Hradce byl zajat a na jeho místo Jiří dosadil Alešova příbuzného Zdenka Konopišťského ze Šternberka (katolík). Ovládnutí Prahy, politicky nejdůležitějšího místa v zemi, učinilo z Alešovy strany určující politickou sílu.¹²⁸

¹²⁷ Jako shromaždiště vojsk byly určeny pláně u Kačina a Kolmarku v těsné blízkosti Kutné Hory. LL III, s. 347, č. 491. Z literatury k tomu, včetně složení a počtu vojska, Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97, 98; Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 32; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 100; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 107; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 149–150; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284–286; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 64; K tomu, že další části vojska se sešla u Loun, aby se utvrdil dojem, že se skutečně potáhne proti Sasku a Šlikům (včetně složení vojska) AČ III, s. 47, č. 72; LL III, s. 346, č. 490; LL III, s. 348, č. 491; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 100; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 150; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97; Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 33; K tomu, že před útokem na Prahu bylo zapotřebí neutralizovat plzeňský landfrýd Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 63–64; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284; Regest dohody s hejtmanem landfrýdu (Teplá, 26. srpna 1448), kterou Aleš s Poděbradem uzavřeli za svou Jednotu, AČ III, s. 538–539, č. 514; Aleš se s vůdcem landfrýdu znal ještě z dob husitských válek, kdy se oba patrně seznámili v Zikmundově vojsku (I. kruciáta) a dále se potkávali na říšských sněmech v Norimberku (1422, 1427). Aleš s Hynkem Krušinou byli přítomni na zasedání říšského sněmu v Norimberku roku 1422. *Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund VIII* (dále jen DRTA VIII), Hrsg. Kerler, Dietrich, Gotha 1883, s. 223, č. 182. Z literatury k tomuto sněmu i k přítomnosti českých katolických pánů Jánský, J.: *Kronika I*, s. 154–155; Aleš a Hynek Krušina byli přítomni na zasedání říšského sněmu roku 1427 ve stejném městě. Jánský, J.: *Kronika II*, s. 11–13; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 193; Holický se ve stejném roce (1427) zúčastnil jednání, která měla po pádu IV. kruciáty dojednat s husity příměří a laické slyšení o kalichu. Za katolickou stranu příměří vedle Aleše (a dalších pánů) uzavíral i Hynek Krušina ze Švamberka. AČ III, s. 264–267, č. 39. Z literatury k tomuto jednání Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 130; K Alešově žoldnéřské (vojenské) službě Zikmundovi během husitských válek více v kapitole týkající se jeho majetku na s. 128, 136–141, 141–147, 149–150.

¹²⁸ K útoku na Prahu z 2. na 3. září (1448) Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 55; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119; Jukl, J.: *Jan Smiřický*, s. 162; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 99; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 292; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 102; Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 381; Poděbrad Pražanům opověděl pro nedodržování kompaktát a dohod se Zikmundem. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 289; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 152; Odborná literatura mluví o vniknutí vojska Jiřího z Poděbrad do Prahy, ale o vojsku ležícím u Loun se nezmiňuje. K úspěšnému dobytí Prahy Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 292–299; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 102–103; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 152–155; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 55–56, 63–65; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 98–99; Část útočníků nenarazila téměř na odpor. Akce byla v českých dějinách snad nejdokonaleji připravená a provedená. Jednota při ní ztratila pouze jednoho muže. Během několika hodin se pražská města ocitla pod Poděbradovou kontrolou. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 98–99; K zajetí Menharta z Hradce a dosazení Zdenka Konopišťského na jeho místo nejvyššího purkrabího Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 33; Týž: *Velké dějiny VI*, s. 99; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 68; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119–121; K tomu, že dobytí strany učinilo z Jednoty určující politickou sílu Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 34; Týž: *Velké dějiny VI*, s. 100.

Dobytí Prahy a uvěznění jednoho z předáků katolického panstva Menharta z Hradce se neobešlo bez následků. V říjnu (1448) už probíhala drobná válka, kterou z Karlštejna začal Oldřich z Hradce (Menhartův syn) proti majetkům purkrabího Zděnka Konopišťského a Jiřího z Poděbrad. Aleš kvůli tomu několikrát psal na Karlštejn a pokoušel se sjednat příměří (říjen). Velitelé tamní posádky se mu však vymlouvali na příkazy Oldřicha z Hradce, takže neuspěl. Proto se obrátil přímo na hlavu katolíků Oldřicha z Rožmberka (22. října). Poprosil ho, aby obeslal Menhartova syna, sjednal mezi nepřáteli příměří a mladého pána z Hradce přiměl k účasti na zemském sněmu. Šternberk měl za to, že spory se snadněji vyřeší na sněmu (28. října) mírovou dohodou, než válkami. K účasti nabádal také magnáta, který měl s sebou přivést co nejvíce přátel. Tím chtěl Aleš zajistit všeobecný respekt sněmovním usnesením a předejít tak vnitřnímu konfliktu. Očekával také, že Rožmberk plénum obeznámí s výsledky jednání s Fridrichem a Carvajalem (Víděň) a pře kolem Menharta z Hradce bude vyřešena.¹²⁹

Rožmberk Alešovi odpověděl (28. října 1448), že ho na Krumlově navštívili Oldřich z Hradce a jeho příbuzný Jan z Telče. Magnát se je v duchu Šternberkových proseb snažil přesvědčit, aby přistoupili k příměří se Zděnkem Konopišťským a Poděbradem. Oba páni z Hradce však vyjádřili nelibost nad tím, že Menhart byl bezdůvodně zbaven královského úřadu a vsazen do vězení, ačkoli je nevinný. Jednání o příměří však zcela neodepřeli, chtěli se ale nejprve poradit se svými straníky. To bylo ostatně i Rožmberkovo mínění. Ten se sice ve svých odpovědích Alešovi tvářil, že chce prostředkovat, ve skutečnosti měl ale nepřátelské

---

¹²⁹ K tomu, že po dobytí Prahy a zajetí Menharta z Hradce začala drobná válka Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 160; Urbánek uvádí, že drobná válka začala po škodách učiněných od karlštejnské posádky opovředí Zděnka Konopišťského. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 337–338; Palacký tvrdí, že u Karlštejna začal válčit Zdeněk Konopišťský, když opovředil tamní posádku. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 108–109; Karlštejn byl v Oldřichově moci, stejně jako byl předtím v moci jeho otce Menharta z Hradce. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 160; To, že Aleš psal na Karlštejn, aby tamní posádka neútočila na statky Poděbradovy a Zděnka Konopišťského, vyplývá z listu Holického Rožmberkovi (22. října 1448). AČ II, s. 26–27, č. 31. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 338–339; Alešův list Rožmberkovi (22. října 1448), v němž magnáta nabádá, aby mezi nepřáteli sjednal příměří, dostavil se na sněm ad. AČ II, s. 26–27, č. 31. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 338–339; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 160–161; Karlštejnské posádce, a tedy i Oldřichovi z Hradce, opověděl nejprve Zdeněk Konopišťský, a pak i Jiří z Poděbrad, Zdeněk Kostka z Postupic a pražská města. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 337–338; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 108–109; K tomu, že Aleš očekával, že magnát plénum obeznámí s výsledky jednání s Carvajalem a Fridrichem ve Vídni Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 161; 6. září 1448, ještě než přišla zpráva o dobytí Prahy, předložil Rožmberk ve Vídni české požadavky Fridrichovi. Má vydat Ladislava, jinak příští sněm, jenž se sejde 28. října (1448), si opatří krále sám. Má se také přimluvit u Carvajala za příznivou odpověď o kompaktátech. V zákulisí však Rožmberk radil králi, aby svolil ke sjezdu s Čechy, ale s lhůtou, která naznačovala dlouhý odklad. Sjezd se tak měl podle magnátových rad konat do půl roku nebo až 29. září 1449. Král měl do Čech přijet s Ladislavem, ale nevydat jej. Pouze se ptát proč jej vydat, nic víc. Fridrich III. se pak samozřejmě přiklonil ke druhému termínu (29. září 1449). O kompaktátech měl král dle Oldřichových rad vyslancům sdělit, že Carvajalovi po zářijových událostech v Praze nezbývá, než jet do Říma a vše sdělit papeži. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 327–328; Zemský sněm plánovaný na 28. října 1448 se nakonec kvůli nepřátelství Oldřicha z Hradce vůči Poděbradovi a Zděnkovi Konopišťskému neuskutečnil. Oldřich z Rožmberka se navíc bál přijet do Prahy, aby nebyl zajat jako Menhart z Hradce. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 337–338, 342; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 108.

úmysly. Ani páni z Hradce však nemínili Šternberkovi vyjít vstříc a až do konce roku (1448) vedli drobnou válku z Karlštejna a Mitrovic.¹³⁰

V dubnu následujícího roku (1449) stanul Aleš v čele delegace, která měla za poděbradské jednat v Jindřichově Hradci s předáky Strakonické jednoty. Šternberk k jednodennímu jednání odjížděl s jasnými úkoly. Zasadit se o ukončení záští a tím uklidnit poměry v zemi, sjednat příměří a vymoci si zemský sněm, na němž by se řešila otázka krále a zemské správy. K položení sněmu, kde by se řešily tyto otázky, Holický vyzýval Rožmberka už v únoru (20. února 1449) a nyní byla šance to prosadit. Alešovi se v jednáních s Rožmberkem a pány z Hradce podařilo dosáhnout zdánlivého úspěchu, který představuje smlouva z 10. dubna (1449). Mezi stranami bylo uzavřeno příměří, jež mělo trvat od 15. dubna (1449) až do sv. Jiří příštího roku (1450). Obě uskupení si také zvolila ubrmany, kteří měli srovnat při mezi Poděbradským a Oldřichem z Hradce i všemi jejich spojenci. Za poděbradskou jednotu se jím stal Aleš (pán) a Oldřich Močihub z Královic (rytíř). Za druhou stranu Rožmberk (pán) a Arnošt z Lestkovce (rytíř). Na příštím zemském sněmu pak Aleš a zbylí rozsudí měli vynést mocnou výpověď, a pokud by to nebylo možné, tak do konce příměří. A kdyby mezi stranami docházelo k jeho porušování, měl se Holický a zbylí opravci postarat o nápravu.¹³¹

---

¹³⁰ Rožmberkova odpověď Alešovi (28. října 1448) AČ II, s. 27–28, č. 32; K Rožmberkovým skutečným postojům a úmyslům Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 340; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 161; Oldřich z Rožmberka tajně u římského krále Fridricha vyjednával o branné i finanční pomoci proti Poděbradské jednotě. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 109–110; K tomu, že páni z Hradce nevyslyšeli Alešovi prosby a dál vedli drobnou válku z Karlštejna a Mitrovic Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 344; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 161; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 109.

¹³¹ Do čela delegace, která měla jednat v J. Hradci, postavil Aleše Poděbrad. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 169; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 113; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 367; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 109; 6. dubna (1449) vystavil Rožmberk se synem Jindřichem, Oldřichem a Janem z Hradce a Bedřichem ze Strážnice Alešovi a těm, kdo s ním pojedou glejt (na jeden den) až do 100 koní. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV* (dále jen LL IV), edd. Rynešová, Blažena, Pelikán, Josef, Praha 1954, s. 37, č. 41. Regest glejtu AČ III, s. 540, č. 525; Strakonická jednota byla ustavena 8. února 1449 ve Strakonících. Usilovala o restituci poměrů před dobytím Prahy (3. září 1448). Šlo např. o vydání Prahy, propuštění Menharta z Hradce z vězení (zemřel po propuštění 3. února 1449) a navrácení nejvyššího purkrabství. V jejím čele stanul Oldřich z Rožmberka se synem Jindřichem. Ustavující zápis Strakonické jednoty AČ II, s. 244–246, č. 23; Ke vzniku Strakonické jednoty a k jejím požadavkům Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105; Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 34, 35; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 345, 349–350; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 111; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 121–122; K Strakonické jednotě také Pátý, Lukáš: *Strakonická jednota v zápase o moc v Českém království v polovině 15. století* (dále jen Strakonická jednota). Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2013; Alešův list z 20. února (1449), v němž Rožmberkovi sděluje, že by si přál zemský sněm, kde by se řešila záští, královská otázka a zemská správa AČ II, s. 30, č. 33; LL IV, s. 15–16, č. 14. V těchto listinách je uvedeno, že i Jiří Poděbradský si přeje zemský sněm, kde by se řešily zmíněné problémy (záští, král, správa země); K záštím, která na jaře 1449 probíhala, Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 363–366; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 75; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 166; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 169; Smlouva z 10. dubna (1449) uzavřená Alešem v J. Hradci AČ II, s. 250–254, č. 26. Mnou vybrané pasáže jsou na stranách 40–41; Z literatury k jednání o této smlouvě Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 367; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 170; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 113; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 109; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 166; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 122; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 75; Do 21. května (1449) měly být na

Holickému se do smlouvy podařilo prosadit další důležitou věc, o kterou usiloval. Tou byl zemský sněm, který se měl konat v Jihlavě v týdnu po sv. Jakubovi (1449) a obeslán měl být i římský král. Zasedání se nemělo rozejít, dokud se po srovnání sporu mezi oběma stranami, nerozhodne o králi a zemské správě. To byl Alešův úspěch, protože strakoničtí doposavad nejevili žádnou chuť k uspořádání sněmu. Rožmberk si vyřešení otázky správy a Ladislavovo vydání nepřál a sabotoval je, jak jen mohl. Však ho také Aleš upozorňoval, že jeho chování budí dojem, že se sněm, kde by se o to jednalo, snaží oddálit. Už v únoru (1449) jej proto vyzýval, aby se o položení sněmu zasadil, protože země potřebuje krále a správu.¹³²

Jestli si Šternberk myslel, že se poté, co uspěl se svými požadavky, vývoj událostí pohne kupředu, mýlil se. Rožmberk se usneseními sjezdu řídit nemínil. Usiloval o válečnou konfrontaci a k tomu potřeboval čas, než jí jeho jednota bude schopna. Jako ubrman proto neusiloval o vyřízení sporů, ale jen o průtahy a odklady až do vypršení příměří. Spolupráce s Alešem a jeho kolegou (Arnošt Lestkovce) měla sloužit jako zástěrka, aby neprozradil svoje úmysly. Lstivé jednání mu musel Aleš vytknout. Smírčím soudcům totiž náleželo vyhotovit doslovné znění listin, jimiž by se strana straně přiznala k jindřichohradecké smlouvě. Návrh zápisu svého uskupení, který Oldřich Alešovi zaslal, se však v podrobnostech s touto smlouvou neshodoval. Holický to magnátovi napsal (24. dubna 1449) a jasně mu sdělil, že by byl nerad, aby tyto chyby vedly k jinému výkladu dohody. Rožmberka proto také požádal o nápravu. Stejně tak Šternberk musel magnáta napomenout (18. května 1449), že list na příměří zaslal pozdě, a to jemu (Alešovi) místo Poděbradovi. List tak bude moci být stěží dokonán včas, když zbývá jen pět dní a je třeba k němu přivěsit ještě mnoho pečeti. Pokud jej tedy Jiří nestihne včas odevzdat Arnoštu z Leskovce na Humpolec, je to Oldřichova vina.¹³³

Vlašim Oldřichu Močihubovi odevzdány vzájemně žaloby obou stran a do 8. června (1449) obrany proti nim. LL IV, s. 40, č. 45; AČ II, s. 251, č. 26. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 368; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 113; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 170.

¹³² K tomu, že se Alešovi podařilo prosadit položení sněmu, kde se mělo jednat o urovnání sporu (Poděbrad, Oldřich z Hradce), králi a zemské správě AČ II, s. 253, č. 26; LL IV, s. 41–42, č. 45. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 368; K tomu, že strakoničtí nejevili chuť k uspořádání sněmu, protože si to Rožmberk nepřál Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 362; Alešův list Rožmberkovi z února 1449 AČ II, s. 30, č. 33.

¹³³ K tomu, že Rožmberk ve skutečnosti usiloval o konfrontaci a spolupráce s ubrmany za Poděbradskou jednotu byla jen zástěrka, aby neprozradil svoje úmysly Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 114; Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 33–34; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 172; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 368–369; Rožmberk usiloval o podporu krále Fridricha, který však nadále zachovával neutralitu. Jako spojence však získal saského vévodu Fridricha. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105; Alešův list Rožmberkovi, kde mu vytýká jeho jednání a požaduje nápravu (24. dubna 1449) AČ II, s. 34, č. 35. Z literatury k tomu, i k povinnosti ubrmanů vyhotovit doslovné znění listin, jimiž by se strana straně přiznala k jindřichohradecké smlouvě (10. dubna 1449) Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 172; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 370–371; Rožmberk Alešovi návrh zaslal 17. dubna 1449. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371, pozn. č. 1; Alešův list Rožmberkovi z 18. května 1449 LL IV, s. 62, č. 75; AČ II, s. 35–36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371; List na příměří měl být dle jindřichohradecké dohody položen do šesti neděl po velikonocích u Arnošta z Leskovce na Humpolci. AČ II, s. 251, č. 26; LL IV, s. 40, č. 45.

Jak se pomalu blížil jihlavský sněm položený na týden po sv. Jakubu (1449), rostly i snahy Rožmberka zhatit úspěšnost jeho zasedání. Tím se dostával do dalších třenic se svým spoluubrmanem Alešem. Holický měl velký zájem na tom, aby se před sněmem odstranilo co nejvíce sporů a v Jihlavě se mohly řešit důležitější věci. Proto s Močihubem pozval Rožmberka do Vlašimi (blízko Jihlavy), aby tam jako smírčí soudci rozhodovali pře na ně vznesené. Magnát to však podrážděně odmítl, že prý Aleš ani Močihub nemají žádné právo poroučet mu kdy a kam má přijet na jednání. Byla to však pouze nejapná výmluva, aby nemusel (Oldřich) soudit. Proto Aleš ironicky poznamenal (3. července 1449), že má dost rozumu na to, aby věděl (Rožmberk), že mu nic nepřikazovali, neboť „*my tobě pane tak málo muožem rozkazowati, jako ty nám.*“ S tím mu zároveň vyčinił, že pokud nechce pracovat o ukončení sporů a opravy odkládá do Jihlavy, neměl se v ubrmanství uvazovat. Dobře totiž ví, že tam (Jihlava) se mají řešit důležitější věci (vydání Ladislava, zemská správa) a zahlcení sněmu ubrmanskými záležitostmi by tomu bylo na škodu.¹³⁴

Šternberkovi snahy dostat Oldřicha do Vlašimi však byly marné. Nepomohl při tom ani argument, že pro ubrmany má město, vzhledem k blízkosti Jihlavy, výhodnou polohu. Magnát to tam má blíž než Aleš a stejně i ti, co na ně vznesli svoje žaloby kvůli porušení příměří a smluv. Pro Oldřicha to však nehrálo žádnou roli. Město bylo pod kontrolou nepřítele (Mikuláš Trčka z Lípy) a on se tam bál jet, což bez obalu sdělil Alešovi (6. července 1449). Místo Vlašimi mu proto navrhl svoji Soběslav, kam ze stejného důvodu odmítl přijet Aleš a Močihub. Oba proto nakonec do Vlašimi přijeli sami (6. července). Tam jim však bylo předloženo mnoho žalob, které bez zbylých dvou ubrmanů neměli právo rozsoudit. Žadatele proto museli odbýt a Oldřicha prosebným tónem žádat (8. července), aby se i s Arnoštem z Lestkovce dostavili 27. července (1449) do Německého Brodu. Aleš opět argumentoval tím, že spory vzniklé během příměří je nutné opravit ještě před sněmem, neboť tam bude dost důležitějších věcí k projednání (vydání Ladislava, správa země).¹³⁵

¹³⁴ To, že Rožmberk podrážděně reagoval na pozvání do Vlašimi, vyplývá z Alešova listu magnátovi z 3. července 1449. AČ II, s. 37, č. 37; LL IV, s. 71, č. 87. Z literatury k tomu, i ke snaze Oldřicha zhatit úspěšnost jihlavského sněmu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 114; Sjezd všech čtyř ubrmanů se měl ve Vlašimi konat 6. července 1449. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173; Alešův list Rožmberkovi z 3. července 1449 AČ II, s. 37–38, č. 37; LL IV, s. 71–72, č. 87. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371.

¹³⁵ Alešovi argumenty Rožmberkovi, aby ho donutil přijet do Vlašimi, AČ II, s. 37, č. 37; LL IV, s. 72, č. 87; Oldřichův list Alešovi (6. července 1449) LL IV, s. 75, č. 90; To, že Aleš a Močihub do Vlašimi přijeli sami, uvádí Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173; K tomu, že ve Vlašimi Aleš a Močihub nemohli bez zbylých ubrmanů soudit, a tak magnáta zvali do Německého Brodu, AČ II, s. 39, č. 38; LL IV, s. 76, č. 91. AČ uvádí jako datum, kdy Holický a Močihub Rožmberkovi odeslali zvací list do Německého Brodu 8. července (1449). LL pak uvádí datum 7. července 1449; Alešovi argumenty, proč má Oldřich přijet do Německého Brodu, AČ II, s. 39, č. 38; LL IV, s. 76, č. 91.

Rožmberk však hrál hru na ostří nože a Alešovi výtky ani prosby jej nezviklaly. S klidem se mu proto vymluvil (11. července), že do Německého Brodu nepřijede kvůli důležitým záležitostem, které má na práci. Vyjádřil však ochotu s Alešem a zbylými ubrmany spory vzniklé během příměří v Jihlavě napravit. Skutečné důvody však byly ty, že Oldřich nehodlal jít Šternberkovi na ruku a jeho záměry mu nechtěl usnadňovat. V jednom ze svých listů (září 1449) sám říká, že jej Aleš a Močihub obeslali, „*abychom se we Wlašimi městě jich strany s nimi sjeli pro ty věci, kteréž w příměří a smlúwě w Hradci udělané sú přečiněny, w některý nás běh jiný a k swé wuoli chtěie přívěsti... To sme jim hned odwrhli, takowé se lsti jim chtěie wystřieci*“.¹³⁶

Oldřichovi úskoky a odklady jeho povinností však Aleše rozezlily. Ten chtěl v souboji s magnátem naopak co nejvíce odlehčit chystanému sněmu (Jihlava), aby zbylo maximum času na otázku krále a zemské správy. Proto přitlačil Rožmberka ke zdi. Ačkoli jeho strana vystavila Poděbradské jednotě glejt k jednání do Jihlavy (10. července 1449) Aleš prosadil, aby on a jeho straníci jedoucí na sněm zastavili v Německém Brodu a odmítli pokračovat dál. O cestě do Jihlavy nechtěl ani slyšet dokud ubrmani za druhou stranu (Rožmberk, Arnošt z Leskovce) s ním a Močihubem nerozsoudí spory vzniklé během příměří. Jejich oprava měla pro Aleše přednost přede všemi jinými věcmi.¹³⁷

Oldřich, ač velmi nerad, musel nakonec Šternberkovi ustoupit. Důvodem tohoto kroku bylo, aby on ani jeho uskupení nezavdalo příčinu k roztržce a vyhocení situace v zemi I přes posavadní snahy zamezit klidnému srovnání sporů se totiž snažil vyvarovat všeho, co by roznítilo válku, dokud jeho strana náležitě nezesílí. Přesto však v tomto souboji zvítězil, neboť sklízel plody své zdržovací taktiky. Když přijel (Rožmberk) do Německého Brodu, musel Aleš s nechutí uznat, že žalob už se nahromadilo tolik, že je třeba větší část odložit do Jihlavy.¹³⁸

Sněm začal v srpnu (1449, Jihlava) a přítomni byli i zástupci krále Fridricha. Byla to reakce na list (10. července 1449), který vedle dalších předáků Poděbradské jednoty signoval i

¹³⁶ Rožmberkův list Alešovi a Močihubovi z 11. července 1449 LL IV, s. 79, č. 96; Skutečné důvody proč Rožmberk nechtěl jet na sjezd ubrmanů do Vlašimi a Německého Brodu AČ II, s. 265, č. 36; LL IV, s. 103–104, č. 126.

¹³⁷ K Alešově taktice, kdy odmítl přijet do Jihlavy, aby donutil ubrmany za druhou stranu soudit AČ II, s. 265, č. 36; LL IV, s. 104, č. 126. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173; Glejt z 10. července obsahuje velký výčet stoupců Poděbradské jednoty k 10. červenci 1449. Platil od data vydání až do sv. Václava 1449. LL IV, s. 77–78, č. 94; Regest glejtu AČ III, s. 541, č. 532; Členskou základnu Poděbradské jednoty podle toho mapuje a další, na glejtu neuvedené stoupence, udává Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 377–378; Urbánek uvádí i neutrály, kteří stáli mezi stranami (1449). Tamtéž, s. 379.

¹³⁸ K tomu, že Oldřich musel Alešovi ustoupit, aby on a jeho strana nezavdala příčinu k roztržce, AČ II, s. 265, č. 36; LL IV, s. 104, č. 126; O tom, že se Rožmberk snažil vyvarovat válce, dokud jeho strana náležitě nezesílí, Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 374; Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 33–34; K tomu, že Aleš musel uznat, že žalob už je tolik, že je třeba větší část odložit do Jihlavy Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173–174.

Aleš. Spolu s ostatními Fridricha žádal, aby ke sněmu vyslal posly se svojí radou. To bylo ostatně v intencích jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449), do níž Holický prosadil Habsburkovo obeslání. Ani Aleš však nepostřehl, že list není dostatečně formulován. Neuváděl totiž konkrétní program sněmovního shromáždění, a tak poslové neměli plnou moc jednat. Král však doposud s Alešem i jeho straníky absolvoval dost jednání, aby nevěděl, co po něm můžou chtít. Jejich nedůslednost mu ale umožnila vyhnout se jednání o Pohrobkově vydání. Proto jen po poslech oznámil (26. srpna), aby zasedající jednali pro dobro země, k čemuž chce být nápomocen.¹³⁹

Hlavní náplní sněmu se ale k Rožmberkově radosti stalo ubrmanské souzení sporů. Došlo tedy k tomu, čemu se Aleš snažil za každou cenu zabránit. Tento scénář však zřejmě očekával, neboť už v Českém Brodě věděl, že většina svárů se bude řešit v Jihlavě. Aby se tedy dostalo na hlavní body zasedání, musel se s dalšími soudci pustit do práce. V některých věcech se Holický a Močihub s Rožmberkem a Lestkovcem dohodli na výpovědi, ale ve většině při tomu bylo naopak. Nakonec tedy Šternberkovi došla trpělivost a po magnátovi žádal, aby rozsouzené i nerozsouzené spory byly zapečetěny, s čímž Oldřich souhlasil. Tomu pak byla svěřena moc určit den a místo, kam mají ostatní ubrmani přijet a učinit výpověď o zbylých přích. Alešova otrávenost je v tomto ohledu pochopitelná, neboť ubrmani všechna záští soudili celý měsíc a aktivní byli ještě 11. září (1449).¹⁴⁰

Daleko větší rozladění však Holickému přinesl celkový výsledek sněmu, který byl poplatný délce ubrmanských jednání i jejich půtkám. Podle ustanovení jindřichohradecké smlouvy, kterou vyjednal (10. dubna 1449), mělo být na pořadu hlavně ukončení záští mezi Poděbradem a Oldřichem z Hradce a otázka krále a zemské správy. Právě v tomto sporu měl

---

¹³⁹ List předáků Poděbradské jednoty králi Fridrichovi (10. července 1449), který signoval i Aleš, AČ II, s. 257, č. 29; Text celé dohody z Jindřichova Hradce (10. dubna 1449) AČ II, s. 250–254, č. 26; LL IV, s. 39–43, č. 45. Pasáž, kde se mluví o obeslání krále Fridricha ke sněmu do Jihlavy, AČ II, s. 253, č. 26; LL IV, s. 41–42, č. 45; Důvod, proč nemají od Fridricha plnou moc jednat, přednesli jeho poslové na jihlavské radnici 26. srpna 1449. AČ II, s. 264, č. 35; Z jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449) jasně plyne, že Češi pozvou Fridricha do Jihlavy, kde se bude řešit otázka krále a zemské správy. AČ II, s. 253, č. 26; LL IV, s. 41–42, č. 45; Zvací list, který poděbradští zaslali 10. července (1449) Fridrichovi o programu sněmu v Jihlavě nic neříká. AČ II, s. 257, č. 29; Fridrichova pobídka (26. srpna 1449), aby sněmovníci jednali pro dobro země, k čemuž chce být nápomocen, AČ II, s. 264, č. 35.

¹⁴⁰ O tom, že se hlavní náplní sněmu stalo souzení sporů, a že se ubrmani, v některých případech dohodli na výpovědi, avšak ve většině při ne AČ II, s. 266, č. 36. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 175; Týž uvádí, že ohledně vynášení ubrmanských rozsudků přešla trpělivost se souzením jednu i druhou stranu. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI* s. 175. Rožmberk však ve svém listu ze září (1449) nepravdivě udává „*A však se jim (Holickému a Močihubovi) vždy prvé nežli nám stesklo...*“ AČ II, s. 266, č. 36; Tomek uvádí, že ubrmani soudili ještě i 11. září. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 175; Prameny týkající se Alešeho Holického dokládají, že na sněmu byl 3. září a snad ještě 20. září. Do 11. září však v Jihlavě musel být nepochybně, neboť by jinak zbylí ubrmani neměli právo rozsuzovat pře. LL IV, s. 95–96, č. 118; LL IV, s. 100, č. 122; K Alešovu požadavku, aby se rozsouzené i nerozsouzené pře zapečetily, AČ II, s. 266, č. 36; O to, že Rožmberkovi byla svěřena moc určit den a místo, kam mají ostatní ubrmani přijet učinit výpověď ve zbylých přích Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 175.

s dalšími ubrmany vynést v Jihlavě konečný rozsudek. Místo toho však bylo rozhodnutí odsunuto na 12. duben (1450) na pelhřimovský sjezd. To bylo ještě v časovém limitu, neboť smlouva stanovila, že pokud rozhodnutí nepadne v Jihlavě, musí být oznámeno do sv. Jiří (1450). Mnohem horší však bylo, že podle ní se na sněmu (Jihlava) mělo řešit nejprve záští obou pánů (Jiří, Oldřich z Hradce), a po jeho ukončení správa země a panovník. Rožmberk však zahlcením sněmu vedlejšími spory způsobil, že záští mezi předáky obou jednot nepřišlo na přetřes a logicky ani správa a král.¹⁴¹

Přesto, že se v Jihlavě podařilo uzavřít příměří alespoň mezi Poděbradem a Rožmberkem, v zemi v žádném případě smír nepanoval a nadále bujela četná záští. Ta ostatně vznikala hned po uzavření dohody z Jindřichova Hradce (10. duben 1440), ale i před ní. Sám Aleš byl v nepřátelském stavu s Hynkem Krušinou ze Švamberka, Oldřichem z Hradce, Jindřichem Libštejnským z Kolovrat, Janem z Rýzmburka a nejnověji i s Mikulášem z Lobkovic. Na Švamberka si stěžoval už v únoru (1449) Rožmberkovi. Hynek měl sice spory s jeho synem (Petr Holický), ale zatahoval do nich i Aleše, když zajal jeho mana a nechal jej popravít. Ten chtěl po magnátovi nápravu a hájil se těmito slovy: „*A pakliby jemu syn muoj co winowat byl, neb učinil co jemu, wšak já jemu za syna swého nejsem powinen odpowiedati; neb to wieš..., že syn otcowa břemene neponese, ani otec synowa.*“ Ten samý měsíc (únor 1449) si Holický Oldřichovi stěžoval ještě na karlštejnskou posádku a potažmo tedy na Oldřicha z Hradce, neboť hrad byl v jeho moci. Karlštejnští sice nemordovali jeho many, ale „*mým chudým lidem berú i lidem služebníków mých na cestách, i služebníky mé a holomkuow mých několiko sú zjímali;*“. Magnát pak Alešovi listem z 15. března (1449) odpovídal, že ohledně té stížnosti pošle na Karlštejn.¹⁴²

---

¹⁴¹ K tomu, že výsledek jihlavského sněmu byl poplatný délce ubrmanských jednání a jejich půtkám Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 174; Smlouva z J. Hradce, v níž se praví, že na pořadu sněmu má být hlavně konec záští mezi Poděbradem a Oldřichem z Hradce a otázka krále a zemské správy AČ II, s. 251,253, č. 26; O tom, že rozhodnutí v otázce pře Poděbrada a Oldřicha z Hradce bylo odsunuto na 12. duben (1450) na pelhřimovský sjezd Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 392; K tomu, že jindřichohradecká smlouva stanovila, že pokud rozhodnutí ve sporu obou pánů (Poděbrad, Hradecký) nepadne v Jihlavě, musí být oznámeno do sv. Jiří (1450) AČ II, s. 251, č. 26; O tom, že podle jindřichohradecké smlouvy se na jihlavském sněmu mělo nejprve řešit záští mezi Poděbradem a Hradeckým, a po jeho ukončení správa země a panovník AČ II, s. 253, č. 26; K tomu, že Rožmberk zahlcením sněmu vedlejšími spory zamezil vyřešení pře mezi Poděbradem a Hradeckým a kvůli tomu se neřešila ani otázka krále a správy Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 174; Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 34.

¹⁴² K tomu, že se v Jihlavě podařilo uzavřít příměří mezi Poděbradem a Rožmberkem, které ani jeden z nich nemínil brát vážně Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 178; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 392–393; Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 34; O tom, že v zemi bujela mnohá záští, která vznikala ještě před jindřichohradeckou dohodou (10. dubna 1449) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 369, 397–400; Ke sporům pána ze Švamberka s Petrem Holickým, popravě Alešova mana, i Alešově snaze po nápravě AČ II, s. 28–29, č. 33; LL IV, s. 14, č. 14. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, 373, pozn. č. 2; Odpověď Oldřicha z Rožmberka na Alešovu žádost, aby mezi jeho synem a Švamberkem zjednal nápravu, AČ II, s. 31–32, č. 34; K Alešovým stížnostem psaným na Karlštejn AČ II, s. 31, č. 33. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 363–364, pozn. č. 3.

Ale ani Holický nebyl zcela bez viny a i on přispíval k nestabilitě v zemi. Jestliže se držel zpátky ohledně Švamberkových a karlštejských (Oldřich z Hradce) útoků na jeho osobu, v případě Jana z Rýzemberka a ze Skály tomu bylo naopak. Ten si stěžoval Rožmberkovi (tehdy už byl ubrman), že mu Alešovi lidé způsobili loupením škody na novohradském panství. V něj se pak Holický dokonce uvázal. Stížnost je přitom datovaná na 20. duben (1449). Pochází tedy z doby po uzavření jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449), jež stanovila příměří do sv. Jiří (1450), a kterou Aleš za svoji stranu sám uzavíral.¹⁴³

Vášnivě spory, plné osobních invektiv, vedl s Jindřichem Libštejským z Kolovrat. Ten mu zajal jednoho služebníka a Aleš žádal (24. dubna 1449) Rožmberka, aby byl propuštěn. Pokud by se Kolovrat zdráhal učinit nápravu, požadoval Aleš, aby byl vyloučen ze „*zápisu vašeho*.“ Holický tedy dobře znal ustanovující zápis Strakonické jednoty (8. dubna 1449) a chtěl ho proti Kolovratovi využít. „*A jestliže jeho z jednoty a z zápisu vašeho wyrzžete, doufám'*...*že pane s twú pomoci a jiných swých dobrých přátel, bujnosti jeho zkrotím*. Libštejský měl také napravit, že o Alešovi mluvil „*welmi nectně*“ při jednání s Hanušem z Kolovrat na Libochovicích u Zbyňka Zajíce z Hasenburka. Jindřich se naopak hájil tím, že byl sám potupen při odjezdu ze Slaného, když na něj prý Aleš se svými lidmi házel vejce. Proto podle Holického nechal zmučit jeho (Alešova) člověka, aby z něj dostal svědectví k incidentu ve Slaném. Nezůstalo však pouze u házení vajíček, jímání a mučení poddaných. Došlo i na nepřátelské výpady, loupení a vraždy. Jindřich z Kolovrat inicioval noční výboj a lup v Hradkoněvsi, při kterém byl zabit Holického poddaný Přeč. Následně pak nechal setnout svého purkrabího Racka, jehož si žádal Aleš na sněm do Jihlavy, aby tam podal svědectví před ubrmany. Podle Šternberka to bylo z obavy, aby „*na něho (Kolovrata) prawdy neprawil o tom nočniem mordu a lúpeži, kterak se jest to s jeho wolí a wědomím i rozkázáním stalo*...“.¹⁴⁴

K tomu, že Oldřich z Hradce ovládal Karlštejn Čornej, P.: *Světa*, s. 311–312; Rožmberkova odpověď Alešovi (15. března 1449) AČ II, s. 33, č. 33. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 363–364, pozn. č. 3.

¹⁴³ Stížnost Jana z Rýzemberka a ze Skály Rožmberkovi na Alešovo chování LL IV, s. 47, č. 54.

¹⁴⁴ Alešův list Rožmberkovi (24. dubna 1449), v němž žádá propuštění svého služebníka zajatého Jindřichem Libštejským z Kolovrat, AČ II, s. 35, č. 35. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3; Ustanovující zápis Strakonické jednoty, který chtěl Aleš využít proti Kolovratovi, AČ II, s. 244–246, č. 23. V jednom z článků zápisu Strakonické jednoty se píše, že pokud by se z něj kdokoli „*chtěl proti komu wytrhnúti swéwolně, a wálku neboli které jinú nesnáz počieti a ji wěsti, takowému nejsme ani býti chcem zawázáni, takowé jeho swéwolnosti pomáhati. Pakliby snad kto již nynie w této jednotě jsa zawázán, a toho zawázku, ...kterým obyčejem držeti nechtěl*...*ten se napřed sám ctí swé a wiery odsuzuje, a my pak sobě proti takowému...jednosworně máme pomáhati*...“ AČ II, s. 245, č. 23; Z Alešova listu Rožmberkovi (24. dubna 1449) pochází i první citace v tomto odstavci i Alešův následný požadavek, aby Kolovrat napravil, že o něm mluvil „*welmi nectně*“ při jednání s Hanušem z Kolovrat a Zbyňkem Zajícem z Hasenburka AČ II, s. 35, č. 35. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. To, že byl Aleš od Kolovrata haněn, mu napsal sám Hasenburk. AČ II, s. 35, č. 35; Kolovratova obhajoba, že byl sám od Aleše pohaněn, když po něm ve Slaném házel vejce, AČ II, s. 36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn., č. 3; K Alešovu

Vzájemná nenávist a napětí mezi Šternberky a Jindřichem z Kolovrat bylo velké. Snad ještě větší nenávist a odpor vůči nim cítil Mikuláš z Lobkovic. Ten 3. září (1449) žaloval Rožmberkovi (ubrman) pobývajícimu na sněmu v Jihlavě na Aleše i jeho syna (Petr Holický). Oba prý jemu i jeho lidem působili příkoří a jednoho jeho poddaného (tesař) okradli o majetek a ještě jej při tom zranili. Později si témuž stěžoval (13. října 1449), že Petr Holický zajal bezdůvodně kadaňského měštěna (měšťan, městský člověk). To mu prý ale bylo málo, a tak ještě oloupil jeho člověka (*hamrník*) o dobytek, jiné věci a návdavkem mu zničil i hamr. Rostoucí napětí a obavy pak dokumentuje i to, že Lobkovic zaslechl, že se na něj chystají oba Holičtí i celá jejich strana. Aleš a Petr mu však v žaludku z Poděbradské jednoty leželi spolehlivě nejvíc. Rožmberkovi (ubrman) v rámci četných stížností píše (po 13. říjnu 1449), že se mu podnes děje velké bezpráví „*od jednoty páně Jiříkovy a zvláště od těch Holických*.“¹⁴⁵

Touha po odplatě a zchlazení žáhy pak dýchá zcela nepokrytě z dopisu adresovaného opět Oldřichovi (13. října 1449). Záštím přesycený Lobkovic se nebrání emocím a bez obalu píše: „...*jáť bych se s pomocí božie dobře nad těmi Šternberky pomstíti mohl a jich dvěma dosti silen byl*;“. Jeho vášeň a sebejistotu však krotily obavy, že i kdyby na ně stačil, následovala by odvěta Poděbradské jednoty. Nevraživost Holických si přitom vysvětloval tím, že odpadl od jejich strany. Domnívám se, že to byl dobrý odhad. Aleš mu přestup ke strakonickým neodpustil a nebyl sám. Co k Lobkovicovi Šternberk cítil, dokresluje jeho list. Ten je plný opovržení k bezectnému Mikulášovi. Rožmberkovi píše (27. listopadu 1449): „*přieteli... věda dobře, kterak jest pod swú ctí a wěrú...slibowal w naši jednotu, z kteréžto propuštěn nebude. ...Ale...on nad swú ctí a wěrú tak lehce zapomenul jest: neb wieš pane dáwní příslovie, žeť z bláta muškát nebude*.“ Aleš ho měl navíc za přechod ke druhé straně i za obyčejného prospěcháře, neboť „*nám w naši jednotu se zawázal slibem swým, a tudy jest*

---

obviňování Kolovrata, že kvůli incidentu ve Slaném (házení vajec) nechal zmučit jeho (Alešova) člověka, aby z něj k událostem ve městě dostal příznání, AČ II, s. 36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3; K přepadení Hradkoněvsi a zabití Alešova poddaného Přecha AČ II, s. 36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. Snad se jednalo o Hrádkov, tedy manství hradu Křivoklátu, který Aleš zástavně držel. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3; K setnutí Kolovratova purkrabího Racka, jehož si Aleš žádal jako svědka ohledně přepadení Hradkoněvsi, i k Alešovu podezření, že poprava měla odklidit nebezpečné svědky, AČ II, s. 38, č. 37; LL IV, s. 72, č. 87. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3.

¹⁴⁵ List Mikuláše z Lobkovic (3. září 1449), v němž si Rožmberkovi stěžuje na Aleše a Petra Holického LL IV, s. 95–96, č. 118; *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské IV* (dále jen AČ IV), ed. Palacký, František, Praha 1846, s. 402, č. 7; Mikulášova stížnost na Petra Holického (13. října 1449) LL IV, s. 111, č. 132; AČ IV, s. 402, č. 7; Hamr. 1. Strojní kovárna. Stavba se zařízením na roztloukání nebo mělnění rud pomocí (opakovaných) úderů. www.vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx; K tomu, že Lobkovic zaslechl, že se na něj chystají Holičtí i celá Poděbradská jednota LL IV, s. 111, č. 132. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 398; Lobkovicův list Rožmberkovi (po 13. říjnu 1449), z nějž je patrné, že mu z Poděbradské jednoty nejvíce vadili Aleš a Petr Holičtí LL IV, s. 111, č. 133.

zasě města Kadaně dosáhl.“ Nyní už je tedy zřejmé, že Holičtí kadaňské nenapadali náhodou, nýbrž záměrně, protože chtěli Mikulášův úskokem nabytý majetek poškodit.¹⁴⁶

Zatím Rožmberk a druhý ubrman za Strakonickou jednotu Arnošt z Lestkovce záměrně zdržovali projednávání množství vzájemných žalob a nové posílali Alešovi a Močihubovi. Šternberkovi už kvůli tomu s magnátem docházela trpělivost a nehodlal to déle snášet. Plný hněvu mu napsal (27. listopadu 1449), že je rozzlobený z neustálého odkládání výnosů ve vzájemných sporech, přitom nové třenice dále přibývají. Pozapomněl už ale říci, že i jeho zásluhou. Všechnu vinu za průtahy pak svaloval na Rožmberka a Lestkovce, v čemž měl nepochybně pravdu. Magnát se však bránil obvyklou písničkou (6. prosince 1449), že všichni dobří lidé vědí, že pracuje do roztrhání těla pro dobro země. Ve skutečnosti ale krotil svoje straníky, aby nezačínali žádné boje. Pokud nelze jinak, ať se brání tím, že veřejně osvědčí svou nevinu. Ve sporu mezi Alešem, jeho synem a Lobkovicem dotyčného dokonce nabádal, aby s nimi neváhal uzavřít příměří. Druhým dechem však Mikuláše upomínal „*waruj se...dalšieho příměří než naše umluwa swědčí*.“ To znamenalo, že se Šternberky nemá uzavírat delší smír, než bylo příměří stanovené v Jindřichově Hradci a Jihlavě (sv. Jiří 1450). Kam tím Oldřich směřoval asi netřeba mluvit.¹⁴⁷

K válce se však připravovala také Poděbradská jednota. V prosinci (1449) se konal v Praze její sjezd. Aleš (ubrman) si tam musel vyslechnout nářky a stížnosti svých straníků na dosud nevyřešené a odkládané spory. Nepochybně se při tom bránil poukazem na

---

¹⁴⁶ Lobkovicův dopis Rožmberkovi (13. října 1449), z něhož je patrné, že má obavy, že kdyby na oba Šternberky zaútočil, následovala by odvěta jejich jednoty LL IV, s. 111, č. 132; AČ IV, s. 403, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 398; K tomu, že si Lobkovic nevráživost členů Poděbradské jednoty vysvětloval tím, že od nich odpadl, LL IV, s. 111, č. 132; LL IV, s. 111–112, č. 133; 10. července 1449 se Mikuláš z Lobkovic ještě glejtuje ke sněmu do Jihlavy jako člen Poděbradské jednoty. LL IV, s. 77–78, č. 94. Regest glejtu AČ III, s. 541, č. 532. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 375, pozn. č. 1; K tomu, že Aleš nebyl jediný, kdo Lobkovicovi neodpustil přestup ke Strakonické jednotě. Mikuláš z Lobkovic píše Rožmberkovi v listu, který je datován do doby po 13. říjnu (1449), že mu opověděli tito páni: Jiří z Poděbrad, Zdeněk Konopišťský, Jan Zajímač z Kunštátu, Mikuláš Trčka z Lípy a Hertvík z Rušinova. Dodává, že se tak stalo, proto, „*že sem jim jich zlosti pomáhati nechtěl a s vámi v jednotu sem vstúpil*...“. LL IV, s. 111–112, č. 133. V listu z 13. října Lobkovic Rožmberkovi píše, „...*slyším, že oni...s svú stranú vojnu na mě volají, ...praviece, že sem se od nich odtrhl*...“. LL IV, s. 111, č. 132; Alešův list Rožmberkovi (27. listopadu 1449), který dokresluje jeho pohrdání nad nečestným Lobkovicem a tedy osvětluje, proč jej Aleš se synem napadali, AČ II, s. 40, č. 39. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 375, pozn. 1; Alešův list Rožmberkovi (15. březen 1450), v němž Lobkovic označuje za prospěcháře, AČ II, s. 45, č. 45.

¹⁴⁷ K tomu, že Rožmberk s Lestkovcem záměrně zdržovali projednávání žalob a nové posílali Alešovi, AČ II, s. 40–41, č. 39. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399–400; Alešův dopis Rožmberkovi (27. listopadu 1449), kde si stěžuje na průtahy ohledně výnosů ve sporech a vinu dává magnátovi a Lestkovcovi AČ II, s. 40–41, č. 39; Rožmberkova odpověď Alešovi (6. prosince 1449) na jeho výtky z 27. listopadu (1449) AČ II, s. 41–42, č. 40; LL IV, s. 137, č. 171; O tom, že Oldřich nabádal své straníky, aby nezačínali boje a raději ať veřejně osvědčí svou nevinu, AČ IV, s. 403–404, č. 9; AČ IV, s. 404, č. 10. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399; K Rožmberkovým radám Lobkovicovi (10. listopadu 1449), aby s Alešem neuzavíral delší příměří než do sv. Jiří 1450 AČ IV, s. 405, č. 12. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399. Na jednáních obou jednot v Jindřichově Hradci a Jihlavě bylo příměří stanoveno do sv. Jiří 1450. Týž: *ČD III/2*, s. 399; K příměří mezi Lobkovicem a Šternberky více Týž: *ČD III/2*, s. 399, pozn. č. 2.

Rožmberkovu zdržovací taktiku a svým neustálým nátlakem na něj, aby začal se zbylými ubrmany soudit. Proto sám inicioval, anebo alespoň podpořil návrh, aby byla ubrmanům za Strakonickou jednotu napsána stížnost ohledně oddalování rozsudků. Rožmberk na ni reagoval omluvou (28. ledna 1450), že od Aleše, jehož ke sjezdu ubrmanů obeslal, ještě nedostal žádnou odpověď. Kam se však nesla vůle sjezdu, ukazuje usnesení, že den před sv. Jiřím (1450) mají být všichni ve zbrani.¹⁴⁸

V reakci na uzavření spojení strakonických s Fridrichem Saským (proti Poděbradské jednotě) se Aleš zúčastnil jednání s německými knížaty v braniborském Wunsiedelu. Zde přivěsil pečeť (27. března 1450) pod smlouvu, která jim (poděbradští) zaručovala v případě nutnosti pomoc proti nepřátelům (Saský, strakoničtí). Za těchto okolností, kdy k válce chyběl pouze krok, se přiblížil 12. duben (1450). Tehdy se měl konat v Pelhřimově sjezd. V této napjaté situaci neudržel nervy na uzdě Mikuláš z Lobkovic a ještě před jeho započítím opověděl Alešovi (někdy po 10. dubnu). Okamžitě také začal s pálením a loupežemi na jeho panstvích (Křivoklátsko). Z toho důvodu snad také nepřijel na sjezd a neposlal ani své zástupce, neboť se obával, že budou zajati. Šternberk však do Pelhřimova samozřejmě dorazil, protože ho k tomu vázala povinnost ubrmana. Sporné látky bylo mnoho, vypršení příměří se blížilo (sv. Jiří 1450) a úmluvci byli do jeho konce povinni učinit konečnou výpověď ve sporech. Proto se Holický se zbylými opravci pustil do práce. Na Rožmberkovi a Arnoštovi z Lestkovce však bylo vidět, že se do souzení svárů musí nutit. Když pak magnát prohlásil, že pro krátkost času nelze všechny vády včas ukončit, projevil Aleš ochotu zůstat na místě o dva tři týdny déle. Větší ochotu už projevit nemohl, ale Oldřich se vymlouval, že musí v soukromé záležitosti do Lince. Svou další rozbíjecí taktikou kladení nesplnitelných požadavků pak způsobil, že se sjezd rozešel ve zlém a příměří končící ke sv. Jiří (1450) už nebylo prodlouženo.¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ K prosincovému sjezdu Poděbradské jednoty v Praze (1449), kde si její členové stěžovali na nevyřešené a odložené spory Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 118; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 407–408; Účast Aleše Holického a jeho syna na pražském sjezdu Poděbradské jednoty dokládá list Oldřicha z Rožmberka Jindřichovi z Kolovrat (30. ledna 1450). AČ IV, s. 391–392, č. 7; LL IV, s. 148–149, č. 190; K tomu, že poděbradští sepsali stížnost ubrmanům za Strakonickou jednotu kvůli oddalování rozsudků Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 407–408; K Rožmberkově odpovědi (28. ledna 1450) AČ III, s. 57–58; LL IV, s. 148, č. 189. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 407–408; K usnesení sjezdu, které vybízelo být den před sv. Jiřím (do sv. Jiří 1450 platilo příměří) v poli LL IV, s. 146, č. 186; AČ IV, s. 390–391, č. 6. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 408; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 179.

¹⁴⁹ K uzavření spojení mezi Strakonickou jednotou a Fridrichem Saským (Plzeň, 22. března 1450) proti Poděbradské jednotě Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 415; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 182; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 122; Text smlouvy z 22. března 1450 uvádí LL IV, s. 171–173, č. 231; *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450 – 1471)* (=FRAD XX), ed. Palacký, František., Vídeň 1860, s. 1–3, č. 1. Protireakcí na uzavření výše zmíněného spojení (strakoničtí a Saský) byla jednání ve Wunsiedelu. Výsledkem byla smlouva uzavřená 27. března (1450) mezi Poděbradskou jednotou a Vilémem Saským (bratr Fridricha Saského), Fridrichem, Janem a

Ani bezprostředně po neúspěšných jednáních však válka nezačala plnou měrou. Objevily se ještě pokusy o zprostředkování. Mezi jejich iniciátory patřil i Aleš. Od něj vyšel podnět asi hned po pelhřimovském sjezdu. Patrně ještě cítil určitou naději na vyřešení kritické situace. Písemně proto kontaktoval předáka Strakonické jednoty Jana z Hradce a usiloval o schůzku s ním v Benešově k 21. květnu (1450). Holický s Janem zamýšlel navázat na pelhřimovská jednání tak, aby bylo do roka uzavřeno příměří i s Fridrichem Saským (spojenec Strakonické jednoty) a v té době aby se konal sjezd obou stran, kde by se ukončily vzájemné spory. Jan se s Alešem také hodlal sejít, prosil ale Rožmberka, aby k jednání poslal svého člověka, neboť bez Oldřichovy rady nechtěl nic podnikat. Magnát však jednání s Alešem nebyl nakloněn a vyzýval Jana, aby se osobně vypravil do pole.¹⁵⁰

Vzájemnou schůzku nakonec překazila událost, která se stala bezprostředním důvodem ozbrojeného konfliktu. Aleš Janovi z Hradce sdělil (před 20. květnem 1450), že už se s ním nesejde, neboť on a jeho straníci získali tajný Rožmberkův dopis určený Hynku Krušinovi ze Švamberka. V něm magnát vyzíval Fridricha Saského k vojenskému vpádu do Čech, aby hubil města a pomocníky Poděbradské jednoty. To byl pro Šternberka dostatečný důvod, aby přerušil veškerá jednání a chystal se k boji. Byl ostatně nejvyšší čas. Lobkovic už v dubnu (1450) plnil jeho statky a na počátku května (1450) dobyl s Jindřichem z Kolovrat Alešův opevněný kostel v Lišanech. Část z 50 obránců zajali a část pobili. Poté odtáhli ke

---

Albrechtem Braniborskými i Otou Bavorským proti Fridrichu Saskému. Albrechtovi a Janovi Braniborským s Otou Bavorským a s biskupy bamberským a eichstadtským poděbradští slíbili poslat proti norimberským 1 500 – 2000. Stejně pomoci se pak po skončení Albrechtovy války s norimberskými mělo dostat i jim, pokud o ni požádají, a to zvláště proti Saskému a jeho spojencům (Strakonická jednota). Text smlouvy z 27. března 1450 z Wunsiedelu FRAD XX, s. 3–6, č. 2. Z literatury k ní Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 416; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 182–183; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 120; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 76; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 122; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105; K jednáním (místo Wunsiedelu) mělo původně dojít v Chebu (23. března 1450), ale chebští po jednáních s Rožmberkem a Hynkem Krušinou ze Švamberka sjezd ve svém městě odmítli. Ze 7. března 1450 pochází list Hynka Krušiny ze Švamberka Rožmberkovi, v němž ho informuje, že v Chebu mají jednat Vilém Saský a dvě braniborská knížata s Alešem Holickým, Petrem Holickým, Jiřím Poděbradským, Jiřím z Rýzemberka a Hertvíkem z Rušinova. LL IV, s. 163–164, č. 216; AČ III, s. 379, č. 22. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 182; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 416; Jánský, J.: *Kronika III*, s. 162; Poděbradská jednota vydala strakonickým glejt k jednáním do Pelhřimova 10. dubna 1450. LL IV, s. 177, č. 237; *Soupis I, Sv. I/2*, s. 325, č. 1354; K opovědi Mikuláše z Lobkovic Alešovi (po 10. dubnu 1450) i k jeho útoku na Šternberkovi majetky pouze Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 417–420, 417–420, pozn. č. 3; K Alešově nabídce Rožmberkovi zůstat v Pelhřimově déle, aby se rozsoudily všechny spory, i k Oldřichově výmluvě Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 183; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 420; K Oldřichově rozbíjecí taktice, která způsobila, že sjezd se rozešel ve zlém a příměří (trvalo do sv. Jiří 1450) už nebylo prodlouženo Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 420–422; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 183–184; Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 35; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 167.

¹⁵⁰ Zprostředkovací pokusy vycházely vedle Aleše ještě od Jakoubka z Vřesovic, Buriana z Gutštejna, Jana z Hradce, Mikuláše Trčky z Lípy. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 428; K tomu, že Alešův pokus prostředkovat vyšel asi hned po pelhřimovském sjezdu (duben 1450) Týž: *ČD III/2*, s. 428; K Alešovu kontaktování Jana z Hradce a usilování o schůzku v Benešově LL IV, s. 193, č. 259; LL IV, s. 203, č. 277; LL IV, s. 207, č. 283; AČ IV, s. 30–31, č. 53. K Alešovým záměrům v rámci benešovské schůzky Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 428–429; K tomu, že se Jan z Hradce chtěl s Alešem sejít, ale bez Rožmberkovy rady nechtěl nic podnikat LL IV, s. 203, č. 277; AČ IV, s. 30–31, č. 53; K tomu, že magnát nebyl benešovské schůzce nakloněn Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 429.

Knězevsi náležející rovněž ke Křivoklátu, který zpustošili (Knězeves). V květnu Šternberkovi opověděl také Jan z Hradce. Petru Holickému zase Mikuláš z Lobkovic dobyl tvrz Permesgrün na Loketsku (u Jáchymova). Jaké potěšení a zadostiučinění asi Lobkovic pociťoval. Konečně se nenáviděným Holickým mohl pomstít, jak o tom psával Rožmberkovi.¹⁵¹

Válku, která se plně rozhořela po polovině května (1450), ukončila porážka Strakonické jednoty (4. června 1450, Rokycany). Aleš byl poté jako předák poděbradské strany přítomen rozhovorům na hradě Vildštejně. Ať už do nich zasáhl nebo ne, jistě požadoval sjezd, kde by se odstranily všechny spory, protože to otvíralo cestu k řešení otázky krále a zemské správy. Strakoničtí se také měli zavázat k dodržování kompaktát a listu mírného. Vlastní iniciativu protivníka směrem k uzavření příměří vítal, protože to byla věc, o níž se chtěl zasadit na nekonané benešovské schůzce s Janem z Hradce. K jeho spokojenosti také poražení v rámci jednání přistoupili na požadavky vítězů (vildštenská smlouva, 11. června 1450). Souhlasili tedy s položením sjezdu do Pelhřimova (sv. Markéta 1450), kde se měly učinit výpovědi ve sporech, s apelem na respektování výsledků revoluce (dodržování kompaktát ad.) a s příměřím od sv. Víta (1450) do sv. Jiří příštího roku. V návaznosti na ústupnost strakonických Alešovi nic nebránilo pečeti dokument (11. června 1450), v němž se s několika představiteli své jednoty zavázal vydat list na právě dokonané smlouvy a příměří s druhou stranou (příznávací list). List pak se svými spojenci sliboval do tří neděl dodat Jindřichovi z Rožmberka nebo jeho purkrabímu na Zvíkov. Šternberk zároveň vyjadřoval vůli dosažené příměří zachovávat, a kdyby tak nečinil, podrobil by se výroku čtyř ubrmanů na sjezdu v Pelhřimově (sv. Markéta 1450).¹⁵²

¹⁵¹ Z listu Jana z Hradce Rožmberkovi (20. května 1450) se dovídáme, že Aleš s Janem zrušil schůzku (Benešov) kvůli obsahu magnátova listu určenému Hynku Krušinovi ze Švamberka LL IV, s. 212, č. 293; AČ IV, s. 31, č. 54. Z literatury k Rožmberkovu získanému dopisu i k reakci poděbradských na jeho obsah Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 429–430; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 122–123; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 185–186; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105–106; K tomu, jak Lobkovic v dubnu (1450) napadal Alešovi statky, se vyjadřují na s. 92–93; K dobytí kostela v Lišanech Kolovratem a Lobkovicem, i k zabití části z 50 obránců LL IV, s. 198, č. 267; FRAD XX, s. 6–7, č. 4. Z literatury se k tomu, včetně zpustošení Knězevse, vyjadřují Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 122; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 186; Kočka, Václav.: *Dějiny Rakovníka*, 2. vydání, Rakovník 2009, s. 31, 308–309, 327; Urbánek se domnívá, že oněch 50 obránců patřilo k tvrzi Petra Holického jménem Permesgrün, tedy že Kolovrat a Lobkovic dobyli Petrův nikoli Alešův majetek. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 434; O tom, že v květnu (1450) Alešovi opověděl Jan z Hradce LL IV, s. 212, č. 293. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 429–430, 429–430, pozn. č. 1; O tom, že Petrovi Holickému Mikuláš z Lobkovic dobyl Permesgrün Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 186.

¹⁵² Konflikt mezi Strakonickou a Poděbradskou jednotou se plně rozhořel po polovině května 1450. Na pomoc strakonickým nepřišel Fridrich Saský, na nějž spoléhali. Po porážce u Rokycan musel Rožmberk a další žádat o mír. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 106; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 167; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 77; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 110; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 433, 436; Spojenci Poděbradské jednoty z řad německých knížat Fridricha Saského varovali, že pokud půjde proti jednotě, přitáhnou jí s brannou mocí na pomoc. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 187; O tom, že Aleš vůči poraženým požadoval sjezd, kde by se odstranily všechny spory, protože to otvíralo cestu k odstranění bezkráloví a utvoření zemské správy,

Pro Alešův klid bylo dobré, že vildštejnskou smlouvu uzavírali za strakonické také Oldřich z Hradce a Jan Telecký, tedy jeho přímí protivníci. Jan mu opověděl poté, co se neuskutečnilo jednání v Benešově (květen 1450), a s Oldřichem měl spory už roku 1449. Oba Vítkovci pak byli mezi nečetnými šlechtici nepřátelské strany, kteří v den uzavření smlouvy (vildštejnská) vydali příznávací list k tomuto dokumentu i k příměří z něj plynoucí. Kdyby během něj (15. června 1450 – 23. dubna 1451) Alešovi či komukoli z poděbradských cokoli učinili, slíbili to opravit dle výnosu ubrmanů na sjezdu v Pelhřimově (sv. Markéta 1450). Zároveň se zavázali obeslat některé spolustraníky, aby informovali poděbradské, zda se přihlásí k příměří a ke smlouvě jako oni. To se týkalo i zavilých nepřátel pana Aleše (a syna Petra) Mikuláše z Lobkovic a Jindřicha Libštejnského z Kolovrat. Oba měli dát vědět na Křivoklát, který Šternberk držel, jestli po vzoru svých spojenců přistoupí na dohodu a příměří.¹⁵³

Podle vildštejnské smlouvy se konal 13. července (1450) v Pelhřimově sjezd. Šternberk ale nepřijel. Nepřilákala ho ani touha být u toho, když je šance odklidit hlavní sváry, a tak odblokovat cestu k pokoji v zemi. Přesto zde došlo ke konečnému smíření a přátelské smlouvě mezi Poděbradem a Oldřichem z Hradce. Tím byla odklizená hlavní překážka jednoty a klidu v království. Následkem toho byl zápisem (3. srpna 1450) uložen obecný mír

---

vyhovívá už jindřichohradecká smlouva (10. duben 1449). Aleš ji tehdy za svoji stranu (při jednání se strakonickými) uzavíral. Z ní plyne, že dle mínění Holického a poděbradských se na společných sněmech mělo nejprve řešit záští Poděbrada a Oldřicha z Hradce, a po jeho ukončení správa země a panovník. Příslušná pasáž jindřichohradecké smlouvy to dokládající AČ II, s. 253, č. 26; Celý text smlouvy uzavřené na Vildštejně (též Vlčejn mezi Plzní a Nepomukem) 11. června 1450 AČ II, s. 274–279, č. 41; LL IV, s. 238–242, č. 345; K tomu, že poražení (v rámci vildštejnské smlouvy) souhlasili se sjezdem v Pelhřimově (sv. Markéta 1450), kde by se ukončily vzájemné spory, s dodržováním kompaktát a listu mírného, i s příměřím od sv. Víta 1450 do sv. Jiří příštího roku AČ II, s. 275, 277, č. 41. Z literatury o tom Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448; Kubiková, A.: *Oldřich II.*, s. 123; List z 11. června (1450), který Aleš pečetil, v němž se zavázal vydat list na právě dokonané smlouvy a příměří s druhou stranou (příznávací list) AČ II, s. 279–280, č. 42; LL IV, s. 243, č. 347; *Soupis I, Sv. I/2*, s. 328, č. 1364. O tom, že se Aleš se spojenci zavázal, že list bude dodán do tří neděl Jindřichovi z Rožmberka či jeho purkrabímu na Zvíkov AČ II, s. 280, č. 42; *Soupis I, Sv. I/2*, s. 328, č. 1364; LL IV, s. 243–244, č. 347. Tamtéž i, že vyjádřil vůli dosažené příměří držet, a kdyby tak nečinil, podrobí se výroku čtyř ubrmanů v Pelhřimově (sv. Markéta 1450); Příznávací listy k vildštejnské smlouvě se měly do tří neděl složit u Jindřicha z Rožmberka na Zvíkově (Strakonická jednota) a Zděnka ze Šternberka na Konopišti (Poděbradská jednota). AČ II, s. 276, č. 41; Obě jednoty si na Vildštejně vybraly nové ubrmany, ale Aleš už svůj post neobhájil. Za tím stála Poděbradova obezřetnost, kdy chtěl předejít výtce předpojatosti. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 110. Za strakonické se ubrmanem stal Jindřich z Rožmberka a Vilém ml. z Rýzemberka. Za poděbradské se ubrmanem stal Zděnek Kostka z Postupic a Zděnek Konopišťský. Nejvyšším ubrmanem jenž měl rozhodnout při neshodě, byl Zbyněk Zajíc z Hasenburka. AČ II, s. 275, č. 41; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448.¹⁵³ K tomu, že vildštejnskou smlouvu uzavírali Alešovi přímí protivníci Oldřich z Hradce a Jan z Telče LL IV, s. 238, č. 345; K opovědi Jana z Hradce Alešovi se vyjadřují na straně 93; Ke sporům Aleše a Oldřicha z Hradce (1449) se vyjadřují na straně 87; K tomu, že Oldřich z Hradce a Jan z Telče vydali v den uzavření vildštejnské smlouvy (11. června 1450) příznávací list k tomuto dokumentu i k příměří z něj plynoucí LL IV, s. 244, č. 348; AČ II, s. 280–281, č. 43. Povinnosti, které z toho měli (pokud poděbradským cokoli učiní, opraví to dle výnosu ubrmanů; obeslatí straníků, aby informovali poděbradské, zda přihlásí k příměří jako oni) LL IV, s. 245, č. 348; AČ II, s. 281, č. 43; *Soupis* členů Poděbradské a Strakonické jednoty k červnu 1450 AČ II, s. 282–284, č. 45; LL IV, s. 265–267, č. 374. Oldřichův listář a listinář však uvádí, že to je soupis členů obou jednot k měsíci červenci (1450).

jejich přátelům a spojencům i celé zemi vůbec. Ohledně hradů a tvrzí dobytých v minulé válce bylo stanoveno, aby ubrmanský výnos o nich padl na pražském sněmu (sv. Kateřina 1450). Jejich výroku se měl podrobit Mikuláš Lobkovický, který dobyl a zbořil Petru Holickému tvrz Permesgrün u Jáchymova (Loketsko). Opravě se však neměl vzpírat ani Aleš, jenž násilím získal Kunratice a Nový Hrad náležející Vilémovi ml. z Rýzemberka a Rábí.¹⁵⁴

V souvislosti s majetkovými škodami je trochu překvapující, že Holický do Pelhřimova nepřišel. Přitom jeho spory, které měl s Lobkovicem, Oldřichem z Hradce a Jindřichem z Kolovrat nebyly dosud rozsouzeny. Zejména Hradecký se na sjezd a Aleše pečlivě připravoval a nechtěl nic ponechat náhodě. Rožmberkovi poslal dokonce opisy vin, které přičítal Alešovi (24. června). Po magnátovi chtěl, aby si je nechal přečíst, a co by podle něj chtělo opravit, vyškrtnout či naopak přidat, měl nechat zapsat. Přitom jej žádal, aby mu svou odpověď zaslal co nejrychleji, neboť pelhřimovský sjezd (13. července) se blíží. Kolovrat po opravcích za svou jednotu obligátně požadoval (11. července), aby vyšetřovali dle práva.¹⁵⁵

Ani Šternberk určitě nic nepodcenil. Jednoduše však využil svého práva daného vildštejskou smlouvou. Podle ní se žaloby měly zaslat obviněnému a ten je se svou obranou měl přinést či s plnou mocí poslat do Pelhřimova. To Aleš nepochybně učinil, protože sjezdu byl přítomen Petr Holický (syn), jehož jméno (*Petr ze Šternberka*) je uvedeno ve výčtu pánů a rytířů, kteří v listu z 3. srpna (1450) oznamují sjezdovní usnesení ohledně zemského míru. Na prvním místě je uveden Jindřich z Rožmberka (Oldřichův syn), následuje Poděbrad, Zbyněk z Hasenburka a další. Kdyby byl Aleš v Pelhřimově, domnívám se, že by nechyběl ve výčtu, a to hned za Rožmberkem a Jiřím z Poděbrad, jak bylo obvyklé. V jeho absenci snad sehrály roli zdravotní komplikace spojené s vysokým věkem (56 – 58 let), odhad, že velké množství pří nestihne být opraveno, či kombinace obojího. Ostatně jako bývalý ubrman dobře věděl, že nevyřízených případů je zásluhou Rožmberka (bývalý úmluvce) nepočítaně. A ve své úvaze

---

¹⁵⁴ Ustanovení ve vildštejské smlouvě, že na sv. Markétu (1450) se v Pelhřimově bude konat sjezd, AČ II, s. 275, č. 41; O tom, že v Pelhřimově došlo ke smíření s Poděbradem a Hradeckým, čímž byla odklizen hlavní překážka klidu v zemi Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 127; Formule přiznávacího listu ke smírné smlouvě mezi stranami Jiřího z Poděbrad a Oldřicha z Hradce LL IV, s. 307–308, č. 437; Zápis (3. srpna 1450), kterým se ukládá obecný mír Poděbradovým a Hradeckého přátelům a spojencům i celé zemi AČ II, s. 285, č. 46. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 191; K usnesení ohledně hradů a tvrzí dobytých v minulé válce, i k tomu, že Aleš se měl podrobit výroku ubrmanů, co se držby Kunratic a Nového Hradu týče AČ II, s. 285–286, č. 46. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 435, 435, pozn. č. 2; Nový Hrad Aleš držel už od doby (1449), kdy ho dobyl na Janovi z Rýzemberka a ze Skály. LL IV, s. 47, č. 54. Jan byl Vilémovým otcem a na hrad tak měl právo Vilém. AČ II, s. 290–291, č. 48.

¹⁵⁵ List Oldřicha z Hradce Rožmberkovi (24. června 1450) LL IV, s. 249, č. 354. Rožmberk pak skutečně 28. června (1450) poslal Oldřichovi z Hradce svoje korektury. LL IV, s. 255–256, č. 358; Kolovratovi požadavky *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské VII* (dále jen AČ VII), ed. Rezek, Antonín, Praha 1887, s. 204, č. 2.

se nakonec nemýlil. Pří bylo tolik, že sjezd uznal za nemožné, aby opravci vše rozhodli. Proto jim povolil vše dořešit na zemském sněmu (sv. Kateřina 1450), nebo na jiném sjezdu, jež by si sami položili.¹⁵⁶

Podle ustanovení vildštejské smlouvy se od sv. Kateřiny (25. listopadu 1450) konal v Praze zemský sněm. Byl velmi hojně navštívený a nechyběl ani Aleš. Ostatně výše zmíněná smlouva přímo uvádí, že stavové se na sněm mají dostavit, případně poslat zmocněnce. Za tím účelem také Aleš spolu s dalšími předáky své strany glejtoval (20. listopadu) Oldřicha a Jindřicha z Rožmberka a jiné členy Strakonické jednoty (do 1 000 koní) k sobě do hlavního města. Předně zde bylo potvrzeno smíření Poděbrada a Oldřicha z Hradce učiněné na předešlém sjezdu v Pelhřimově (červenec – srpen 1450). Pak úmluvci přikročili k souzení při a mnoho těch důležitějších se jim podařilo urovnat. Výpovědi se týkaly zvláště těch statků, jež byly během uplynulé války dobyty a nyní měly být vráceny původním majitelům. Tak měl Mikuláš Hasištejský z Lobkovic vrátit Petrovi Holickému dobytou a rozbořenou tvrz Permesgrün i se vším příslušenstvím (Loketsko). Aleš si naopak mohl ponechat Kunratice, jež odňal Vilémovi ml. z Rýzemberka. Rozsudek týkající se Nového Hradu, jenž dobyl (1449) už na jeho otci (Jan z Rýzemberka a ze Skály) a statek tedy náležel Vilémovi, se mi nepodařilo najít.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Ustanovení vildštejské smlouvy, kde se říká, že žaloby se mají zaslat obviněnému a ten je se svou obranou má přinést či s plnou mocí poslat do Pelhřimova AČ II, s. 276, č. 41; K tomu, že sjezdu byl přítomen Alešův syn Petr Holický, AČ II, s. 285, č. 46. Ke jménům ostatních přítomných AČ II, s. 284–285, č. 46; List (3. srpna 1450), kterým signatáři oznamují sjezdovní usnesení týkající se zemského míru AČ II, s. 285, č. 46; K tomu, že při (Pelhřimov) bylo tolik, že byly odloženy na zemský sněm (sv. Kateřina 1450), případně na jiný sjezd Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 191.

¹⁵⁷ Ustanovení vildštejské smlouvy, kde se říká, že od sv. Kateřiny (1450) se bude konat zemský sněm (Praha) a stavové mají povinnost se dostavit, případně poslat zmocněnce AČ II, s. 275–276, č. 41; Svatokateřinský sněm se v Praze konal od 25. listopadu 1450 do počátku ledna roku 1451. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 484; Glejt z 20. listopadu 1450 LL IV, s. 299–300, č. 424; *Soupis I, Sv. I/2*, s. 337, č. 1407; K potvrzení smíření Poděbrada a Oldřicha z Hradce (v Praze na sněmu) učiněného již na předešlém sjezdu v Pelhřimově (červenec – srpen 1450) AČ II, s. 287–288, č. 48. Z literatury k tomu Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 195; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 484; O tom, že úmluvci na sněmu přikročili k souzení při a výpovědi se týkaly statků, které byly během uplynulé války dobyty a nyní měly být vráceny původním majitelům Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 195; K tomu, že měl Mikuláš z Lobkovic Petrovi Holickému vrátit tvrz Permesgrün AČ II, s. 289, č. 48. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 484; K tomu, že si Aleš mohl ponechat Kunratice, které odňal Rýzemberkovi AČ II, s. 290–291, č. 48. Z literatury k tomu Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XV* (dále jen Hrady XV), Praha 1998, s. 233–234. Aleš ke Kunraticím nepostrádal zápis, stejně jako Vilémův otec Jan z Rýzemberka a ze Skály. Oba dva se proto už od konce 30. let o Kunratice soudili. Takže když začaly (1450) boje mezi oběma jednotami, Aleš ohledně Kunratic neútočil na náhodně vybraný majetek nepřítele. Z jeho pohledu si šel vzít to, na co měl podle zápisů nárok, a co považoval za své. Konflikt mezi poděbradskými a strakonickými mu k tomuto kroku poskytl vhodnou příležitost. Snad právě kvůli Šternberkovým zápisům ke Kunraticím mu je pak svatokateřinský sněm ponechal, ačkoli se jinak dobyté statky musely vrátit původním majitelům. Blíže ke Kunraticím, kde uvádím prameny a literaturu v kapitole o majetku, s. 129–130; K Novým Hradům. Jan z Rýzemberka a ze Skály si 20. dubna 1449 stěžoval Rožmberkovi, že mu Aleš Holický poplenil a odňal novohradské panství. Svůj dopis zakončil slovy: „*I věřím, že se ráčíš k tomu přičinít, aby mi mé škody navraceny byly a zbožie postúpeno.*“ LL IV, s. 46–47, č. 54. Že byl Vilém ml. z Rýzemberka a z Rábí jeho syn AČ II, s. 290–291, č. 48.

Po delší době se sněm opět zabýval otázkou krále. Pohrobkovo vydání byla věc, za níž Aleš bojoval už ve 40. letech, a tak nelze pochybovat, že se i nyní zasazoval za novou legaci do Rakous. Následně dokonce vedle Rožmberků stanul v jejím čele, avšak během jednání (23., 26. března 1451) se mu nepodařilo Fridricha k vydání synovce přesvědčit. Lépe už si Holický vedl během říjnových (1451) rozhovorů (Vídeň). Při nich měl hlavní zásluhu na Fridrichovo schválení Poděbrada v úřadu zemského správce. Alešovi hrál přitom do karet fakt, že Jiřího Habsburkovi doporučil Piccolomini a Fridrich také věděl, že má pod kontrolou Prahu. V rámci možností poměrně úspěšnou misi pak Aleš uzavřel vymožením králova slibu přímlyvy u papeže za Rokycanovo potvrzení.¹⁵⁸

---

¹⁵⁸ K tomu, že se sněm po delší době zabýval otázkou krále Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 485; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 170; Seznam poslů do Vídně AČ II, s. 301, č. 50. Aleš byl do poselstva za svou stranu zvolen. K tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 197–198; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 170–171; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 489; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 123–124; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 138; Instrukce, kterou sněm poslům přidal, byla opakováním instrukce sněmu svatomartinského sněmu (1446). Obsahovala tedy i hrozbu, že pokud Fridrich synovce nevydá, opatří si Češi krále jinde a budou si stěžovat. Pokud jej vydá, měli mu vyslanci předložit kapitulaci vesměs shodnou s požadavky z roku 1440 (Albrecht Bavorský) a 1443 (Fridrich III.), zdůrazňující, že stvrzením Rokycany se království rychleji uvede v pořádek. Instrukce sněmu svatomartinského (1446) AČ II, s. 209–212, č. 1. Zvláště s. 211–212, č. 1; Kapitulační požadavky z roku 1440 AČ I, s. 266–267, č. 7; Kapitulační požadavky z roku 1443 AČ I, s. 275–277, č. 13; Instrukce vydaná poselstvu na svatokateřinském sněmu (1450–1451) AČ II, s. 295–300, č. 50. Zvláště s. 296 (vydání Ladislava), 297 (jak ho chtějí zaopatřit), 298–300 (vlastní kapitulaci požadavky), 300 (budou si stěžovat, pokud nebude vydán). Požadavky ohledně Rokycany s. 298 tamtéž; Bohužel, v rámci vídeňských jednání neslyšíme o žádné konkrétní aktivitě jednotlivých poslů, což se týká i Aleše (Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 171). Domnívám se však, že pokud stál v čele poselstva a byl hlavním zástupcem své strany, určitě nemlčel a Fridricha přesvědčoval, ať synovce vydá; Jednání s Fridrichem probíhalo 23. a 26. března 1451. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 138; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 197; Fridrich poručence do Čech nechtěl vydat, protože nechtěl, aby byl pouhou loutkou, o níž by se přetahovaly obě jednoty. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 107; Habsburk poslům sdělil, že si vše potřebuje rozmyslet, a aby si Češi položili sněm a jemu dali napřed vědět, kdy bude a on pak vyšle posly s odpovědí. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 197; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 500; Na sněmu v Benešově (červenec 1451) se však Aleš dozvěděl, že Fridrich Ladislava nevydá, protože je ještě malý. Seznam účastníků sněmu v Benešově (sem přeložen z Prahy kvůli moru) uvádí Eneáš Silvius Piccolomini ve svém listu z 21. srpna (1451) kardinálu Juanu Carvajalovi. *Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini: III. Abteilung: Brief als Bischof von Siena: Briefe von seiner Erhebung zum Bischof von Siena bis zum Ausgang des Regensburger Reichstages (23. September 1450 – 1. Juni 1454)* (=FRAD LXVIII), Hrsg. Wolkan, Rudolf, Wien 1918, s. 28; Ještě 4. července (1451) glejtovala Poděbradská jednota včetně Aleše strakonické do Prahy. LL IV, s. 318–320, č. 457; Regest AČ III, s. 549, č. 582. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 502, 502, pozn. č. 1. Sněm se měl v Praze sejít od 8. července (1451). Tamtéž, s. 502; Vzhledem k tomu, že Fridrich nechtěl Ladislava vydat, se v říjnu (1451) ve Vídni jednalo o vytvoření zemské správy (schválení Poděbrada v úřadu zemského správce) a jeho přímlyvě u papeže za potvrzení Rokycany. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534; O celém jednání víme z konceptu zprávy, kterou Oldřich z Rožmberka poslal (březen 1452) Fridrichovi do Itálie. FRAD XX, s. 36–38. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534, pozn. č. 1; Ke složení poselstva (říjen 1451) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534; Členové poselstva nebyli ve vztahu k Jiřímu jednotní. U většiny z nich převládalo mínění jeho osobě nepříznivé (Zděnek Konopišťský). Patrně se obávali vzrůstu Jiřího moci. K menšině Poděbradovi nakloněné patřil Aleš. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534. Proto se domnívám, že hlavní zásluhu na Jiřího schválení měl on jako přední diplomat poděbradských; O tom, že poslům při jednání o Poděbradovi ulehčoval záměry fakt, že Jiřího králi doporučoval Piccolomini, a že Jiří ovládal Prahu Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 108–109; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 151; Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 37; Eneáš Silvius Piccolomini vedl s Poděbradem během benešovského sněmu (1451) soukromou debatu, při níž měl šanci jej blíže poznat. K rozhovoru mezi nimi Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 199–201; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 511–527; Fridrich však využil nejednoty delegace a Poděbrada potvrdil jen do své vůle. Za Rokycanu zase slíbil u papeže intervenovat s dodatkem, nebudou-li si v tom Češi sami na překážku. Tím mínil patrně v rámci nového poselstva, které asi činil podmínkou svojí intervence. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 535. Uznáním Fridrichovým přistoupila k stranické

Přesto, že Aleš úspěšně dojednal schválení Jiřího správcovství, celkově náležel mezi pány, kteří s obavami sledovali růst Poděbradovy moci. To se ukázalo už na svatokateřinském sněmu (25. listopad 1450 – leden 1451). Zde se projevily první známky neklidu i mezi členy Poděbradské jednoty, ke kterým můžeme zařadit právě Aleše. Důvodem bylo, že prohlášením Jiřího za správce na stranickém sjezdu (Kutná Hora 1448) a porážkou strakonických u Rokycan (1450), vyvstala nyní otázka jeho uznání od celé země. Aby byl tento logický důsledek celé situace zmařen, nebo alespoň oddálen, podpořil Šternberk požadavek Strakonické jednoty. Ta posunula o svatokateřinském sněmu na první místo vyřízení královské otázky. Účinnosti pak tento taktický prostředek nenabyl vahou opozice, které byla oslabena porážkou v poli, jako spíše podporou návrhu z vlastních řad. Alešovo postavení do čela nespokojenců z řad Poděbradské jednoty pak přinutilo Jiřího, aby sněm odložil volbu správce až po návratu poslů z Rakous (vydání Ladislava). Pokud tedy Holický hlasoval pro vyslání další legace k Fridrichovi (svatokateřinský sněm 25. listopad 1450 – leden 1451), nebylo to už pouze kvůli tomu, aby nový král garantoval pořádek v zemi nebo výsledky revoluce (kompaktáta, dohody se Zikmundem). Jeho snaha o Ladislavovo vydání už v sobě měla osten namířený proti Poděbradovi.¹⁵⁹

I když po svatokateřinském sněmu došlo (po 20. září 1451) k usmíření Holického a Poděbrada, Alešovi obavy ze vzrůstu Jiřího moci přetrvávaly. Přes to jej však nakonec volil za zemského správce (27. dubna 1452). Šternberk patrně uvěřil Jiřího slovům, že mu jde o dobro země. Uvědomoval si také, že s novým gubernátorem došlo ke zdárnému završení letitých snah po odstranění bezvládní, o něž v minulosti často usiloval. Sám Aleš byl pak zvolen do 11 členné rady, která byla přidána správci. Jako členu tohoto orgánu mu byly svěřeny téměř královské pravomoci. Jednalo se o spolurozhodování při osazování úřadů, soudů, správě královských důchodů a péči o veřejné bezpečí.¹⁶⁰

---

volbě Jiřího za správce (Kutná Hora 1448) i oficiální sankce, avšak ne ve formě žádoucí Poděbradovi. Toto nejisté provizorium, jež mohlo být kdykoli odvoláno, mu nemohlo stačit. Tamtéž, s. 535; V tom, jestli si Češi ohledně poselstva k papeži nebudou na překážku, snad byla narážka na rok 1447. Tehdy se čeští katolíci vydali do Říma, aby zabránili Rokycanovu potvrzení. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 535, 535, pozn. č. 1.

¹⁵⁹ K jednání sněmu, kde Aleš pomohl zhatit volbu zemského správce (Poděbrad), i k obavám některých členů Poděbradské jednoty ze vzrůstu Jiřího moci Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 485–487; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 130–131; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79;

¹⁶⁰ K tomu, že po svatokateřinském sněmu došlo k usmíření Aleše a Jiřího Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534, 534, pozn. č. 2; Na svatojiřském sněmu (1452), kde byl Jiří zvolen správcem (27. dubna), byly vedle členů Poděbradské jednoty přítomni i mnozí přívrženci strakonických. Všichni přítomní dali Jiřímu hlas, protože dokázal katolíky přesvědčit, že mu jde o dobro země a umí se v jejím zájmu povznést nad konfesijní hledisko. Na sněmu chyběli Rožmberkové a někteří jejich spojenci. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 109; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 111; Vedle pánů z Rožmberka chyběl např. Hynek Krušina ze Švamberka, Václav z Michalovic, Vilém Rábský z Rýzemberka, Jan z Lobkovic nebo Hanuš z Kolovrat. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 633; Alešovu přítomnost na svatojiřském sněmu i to, že dal Poděbradovi svůj hlas, dokládá zápis z toho sněmu. Celý zápis AČ II, s. 309–313, č. 56. Pasáž týkající se Alešovy účasti a dání hlasu Poděbradovi s. 309–311; K tomu, že

Šternberka členství v radě nepochybně těšilo, protože věděl, že z této pozice bude mít šanci účinně ovlivňovat dění v zemi. Pokud si však myslel, že si Jiří do správy království nechá od něj mluvit, mýlil se. Spory mezi Alešem a Poděbradem proto začaly již záhy. Projevilo se to v momentě, kdy byl Jiří nucen vytáhnout (23. srpna) proti svým odpůrcům, kteří odmítli přistoupit k usnesení svatojiřského sněmu (Poděbradova volba). Aleš s tažením nesouhlasil a nepřipojil se k němu.¹⁶¹

Alešova neúčast, stejně jako absence zbylých rádců, byla projevem nespokojenosti s Poděbradovým vystupováním i s jeho neochotou brát v potaz jiné názory než vlastní. To sebevědomí jedinci Alešova typu zkrátka odmítali akceptovat a žádali si podíl na finálních rozhodnutích. Ostatně ještě před tažením (1452) si Aleš Jiřímu stěžoval (počátek srpna 1452), že „*Er wil... irem (tj. rádců) rate nit folgen...*“. Při tom se mohl odkazovat na samotný zápis svatojiřského sněmu, kde se píše „...*aby pan zpráwce s nimi a oni se panem zpráwci... králowstwie řiedili a zprawowali...*“. Avšak Jiřímu nestačilo být jen výkonným orgánem rady a chtěl být v mezích zápisu skutečným zemským správcem s náležitou mírou samostatnosti a vlivu.¹⁶²

Šternberk tedy nevytáhl do pole proti těm, kdo dosud neuznali Jiřího z Poděbrad zemským správcem. Neznamenal to však, že by zcela odmítl přispět k upevnění jeho moci. V tomto ohledu se pokoušel vyvíjet poměrně úspěšnou diplomatickou aktivitu směrem ke

---

byl Aleš zvolen do 11 členné rady přidáné správci, AČ II, s. 311, č. 56. Dalšími rádci byli: Zděnek Konopišťský, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jindřich z Michalovic, Jan ze Smiřic, Mikuláš Trčka z Lípy, Jan Čabelický ze Soutic, Zděnek Kostka z Postupic, Jakoubek z Vřesovic, z měst Vaněk Valečovský z Kněžmosta z Prahy a Bartošek Ptáček ze Slaného. AČ II, s. 311, č. 56; Dvanácté místo v radě sněm rezervoval Rožmberkům. Podával tak ruku k dohodě. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 110; K pravomoci rady AČ II, s. 311, č. 56. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 634.

¹⁶¹ K tomu, že členství ve správcově radě poskytovalo šanci účinně ovlivňovat dění v zemi Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 177; O tom, že si Jiří nechtěl nechat do správy země mluvit, proto už záhy vypukly mezi ním a některými poradci spory Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 85–86; Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 131; K tomu, že Jiří musel proti odpůrcům vytáhnout do pole (23. srpna 1452). Sněm dal svým usnesením lhůtu do 15. srpna (1452), kdy bylo možné přivést pečeť ke sněmovnímu zápisu. Pokud tak někdo neučinil, mělo se s ním nakládat jako s rušitelem „*obecného dobrého*“. AČ II, s. 312–313, č. 56. Z literatury k tomu Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38; K tomu, že Aleš nesouhlasil s tažením a nepřipojil se k němu Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38. Vedle Aleše se k výpravě nepřipojili i další poradci jako Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan Smiřický, Jindřich Kruhlata z Michalovic a Jakoubek z Vřesovic. Vadilo jim, stejně jako Alešovi, že si Poděbrad od nich nenechal mluvit do správy země. Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38.

¹⁶² K tomu, že Alešova neúčast na tažení vycházela z nespokojenosti s Poděbradovou neochotou brát v potaz cizí názory (tj. názory rádců) a že si žádal podíl na finálních rozhodnutích Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38–39; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 85–86; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 643–644; Beran, Zděnek: *Poslední páni z Michalovic* (dále jen *Poslední*), České Budějovice 2010, s. 88; K tomu, že si Aleš před výpravou (počátek srpna 1452) Jiřímu stěžoval, že nechce poslouchat jejich rady *Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen (1440 – 1471)* (=FRAD XLII), Hrsg. Bachmann, Adolf, Wien 1879, s. 101, č. 75. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 643; Vedle Aleše prameny z řad rádců, kteří byli přítomni jeho stížnosti (a souhlasili s ní, počátek srpna 1452) přímo uvádějí Zdeňka Konopišťského, Zbyňka Zajíce z Hasenburka a Jana Smiřického. FRAD XLII, s. 101, č. 75; Citace z usnesení svatojiřského sněmu, na níž se Aleš při své stížnosti mohl odkazovat, AČ II, s. 311, č. 56; K tomu, že Jiří chtěl být skutečným správcem, nikoli pouze výkonným orgánem rady Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 643.

katolíkům. Někdy ke konci srpna (1452) se obrátil na Rožmberka a vzkázal mu, aby odmítl jakoukoli radu a vojenskou pomoc Táborům. Oldřicha, který Jiřího dosud neuznal správcem, zároveň vybízel ke sjezdu s ním (Poděbradem), jinak by to vedlo ke škodám na rožmberských panstvích. Tábor nakonec zůstal bez pomoci a 1. září (1452) se vzdal a poddal správci. Hned nato táhl na Rožmberky a Oldřicha donutil (polovina září 1452) uznat právoplatnost své volby. Toho využil Aleš a 19. září (1452) psal Matesi Šlikovi (držitel hradu a panství Loket), aby se Jiřímu poddal. Podle Šternberka tu nešlo o víru, ale o záchranu Chebska a Loketska. Neopomněl přitom dodat, že Oldřich z Rožmberka se svými spojenci se už podrobil a Šlika vybídl k jejich následování.¹⁶³

Šlik se dlouhou nerozmýšlel a obratem zaslal (20. září) do Chebu opisy smlouvy Rožmberka, Švamberků a Plzně s dotazem, co hodlají chebští podnikat. Chebská diplomacie takřka vzápětí doznala obrát a katolické město se spolu s Matesem Šlikem přihlásilo (léto 1452) k novému správci. V říjnu (1452) chebští Alešovi poděkovali za jeho rady a oznámili mu, že ke sv. Havlu (1452) vyšlou posly na sněm do Prahy. Na Šlika snad zapůsobily i Šternberkovi domluvy (23. září 1452), že přistoupením k zápisu o správci neučiní nic proti víře ani proti Ladislavovi. Aleš přitom neopomněl zmínit, že Jiří tu nerozhoduje sám, ale má vedle sebe radu. Z toho je patrné jeho stanovisko, že výkonná moc nepatří jen Poděbradovi, ale že se o ni má s radou dělit.¹⁶⁴

Vojenská mise splnila svůj cíl a celé Čechy přijaly, nebo slíbily uznat, Poděbrada za zemského správce. Přesto, že Holický na jednu stranu pracoval pro Jiřího uznání, na straně druhé neváhal intrikařit směrem k zastavení růstu jeho moci. Už 19. září (1452), kdy psal

---

¹⁶³ Jiřího z Poděbrad po 15. srpnu (1452), kdy doběhla lhůta daná svatojiřským sněmem, neuznávali zemským správcem Rožmberkové, západočeští šlechtici na čele s Hynkem Krušinou ze Švamberka, pán hradu a panství Lokte Mates Šlik, Cheb, Táboři, Louny, Žatec, Písek, Klatovy, Domažlice, Sušice. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 51–52; Z listu Oldřicha z Rožmberka synovi Jindřichovi (konec srpna 1452) se dovídáme, že se na něj obrátil Aleš a žádal jej, aby nepomáhal Táborům a sešel se Poděbradem, AČ III, s. 61–62, č. 95 (datováno na konec srpna); LL IV, s. 346, č. 487 (datováno na konec srpna); Dopis Oldřicha z Rožmberka synovi Jindřichovi, který nás zpravuje o Alešově vzkazu Oldřichovi Čornej datuje k 1. září (1452). Čornej, P.: *Království*, s. 123, č. 50. Z literatury k obsahu tohoto listu též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 660–661; K tomu, že Tábor zůstal bez pomoci a poddal se Jiřímu Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 89. Hlavní zásluhu na poddání Tábora měl fakt, že veškerá vojenská síla Rožmberků byla v Rakousích pod vedením Jindřicha z Rožmberka. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 110; K tomu, že Jiří hned po tábořských donutil i Oldřicha z Rožmberka uznat právoplatnost své volby Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 131. Oldřich z Rožmberka byl tehdy nucen jednat za celou rodinu, neboť vladař Jindřich byl s brannou mocí rodu v Rakousích. Tamtéž, s. 131; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 110; Alešův list Matesi Šlikovi (19. září 1452) FRAD XLII, s. 107–108, č. 83. Z literatury k němu Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173; O tom, že Šlik držel hrad a panství Loket Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 92.

¹⁶⁴ List Šlika chebským (20. září 1452) FRAD XLII, s. 108, č. 84. Z literatury k němu Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173; K tomu, že se Cheb se Šlikem (léto 1452) přihlásil k novému správci Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 92; List chebských Alešovi (říjen 1452), kde mu děkují za rady a oznamují, že přijedou na sněm FRAD XLII, s. 112–113, č. 88. Z literatury k němu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 674, pozn. č. 5; Alešův list Šlikovi (23. září 1452), v němž mu domlouvá, že přistoupením k zápisu o správci neučiní nic proti víře a Ladislavovi FRAD XLII, s. 111–112, č. 87. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 642, pozn. č. 2.

Šlikovi, mu sdělil, aby na chystaném sněmu (sv. Havel 1452) učinil s loketskými a chebskými to, co Rožmberk a jeho spojenci. Podle Šternberka měli jít raději s ním (Rožmberkem) a jeho stranou, než jinak. Jeho úvaha byla patrně ovlivněna vědomím, že mladý Ladislav byl už 4. září (1452) propuštěn z císařovy moci. Co svými slovy Aleš mínil, se pak ukázalo v rámci zasedání říjnového sněmu (sv. Havel, Praha). Rožmberská strana, Jan Smiřický a s nimi zcela nepokrytě i nespokojený Aleš požadoval Ladislavovo přijetí za českého krále. Nyní už tedy chápeme, proč Holický Šlika pobízel, aby na sněmu dělal totéž, co Rožmberkovi spojenci. Šlo mu o to, aby katolická opozice hlasovala jednotně, a aby společně s nimi mohl vyvinout dostatečný tlak k Ladislavovu přijetí. Jeho nastoupení na trůn mělo být nástrojem, jak omezit vzestup Poděbradovy moci.¹⁶⁵

Nezdá se mi však, že by se důsledný kališník Aleš připojil k dalšímu požadavku Rožmberků, jejich straníků a Jana Smiřického, aby byl mladý Habsburk na trůn přijat bez dalších podmínek. Zde se domnívám, že ve vlastním zájmu zůstal k Jiřímu loajální a požadoval jako podmínku Ladislavova přijetí akceptaci kapitulačních požadavků, které by zaručovaly náboženské a stavovské svobody a držbu nabytých statků. Zůstal tak věrný své politice, kdy královská otázka je otázkou krále voleného, který se nepřijímá jako dědic trůnu, ale po schválení předložených podmínek.¹⁶⁶

Poděbradovo stanovisko nakonec na sněmu nabylo převahu, a proto bylo do Vídně zvoleno poselstvo, které mělo o kapitulačních požadavcích jednat. Jistě s velkou chutí přijal starý, skoro šedesátiletý pán ze Šternberka, členství v české delegaci, která odjela do Rakous (1452). Konečně se přijetím panovníka nabízela šance omezit či zarazit autokratické Poděbradovo jednání, které nebralo ohledy na názor jeho rádců. O jeho úloze během jednání

---

¹⁶⁵ K tomu, že celé Čechy uznaly, nebo slíbily uznat, Poděbrada správcem Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 85; Během září (1452) se Jiřímu podrobili poslední odpůrci z řad měst. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 92; Alešův list Šlikovi (19. září 1452), kde mu říká, aby na sněmu s chebskými a loketskými udělal totéž, co Rožmberk FRAD XLII, s. 108, č. 83. Z literatury k obsahu listu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 673, pozn. č. 2; K okolnostem Pohrobkova propuštění stručně, ale věcně Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 111–112; K tomu, že Aleš s rožmberskou stranou a Smiřickým na pražském sněmu (1452) požadoval Ladislavovo přijetí Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 113; Beran, Z.: *Poslední*, s. 88–89; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682; O tom, že Aleš Šlika záměrně pobízel (19. září 1452, FRAD XLII, s. 108, č. 83), aby na pražském sněmu dělal totéž, co Rožmberk Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682, 682, pozn. č. 1; s. 673, pozn. č. 2. Proč tak Aleš činil, už Urbánek nevysvětluje. Já se domnívám (jak uvádím v textu), že to bylo proto, aby katolická opozice hlasovala jednotně, Holický se k nim mohl přidat a vytvořit tak účinnější tlak na Ladislavovo přijetí.

¹⁶⁶ K tomu, že Rožmberkové, jejich spojenci, Smiřický a někteří další šlechtici na sněmu požadovali, aby byl Ladislav přijat bez podmínek (kapitulace) Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 179; O tom, že důslední kališníci požadovali po Ladislavovi záruky na náboženské a stavovské svobody (kapitulace) Jukl, J., J.: *Jan smiřický*, s. 179; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682–683; K tomu, že otázka krále byla pro důsledné kališníky otázkou krále voleného, který se nepřijímá jako dědic trůnu, ale po přistoupení na kapitulační požadavky Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682.

není nic známo, avšak Jiří odpověď na české požadavky nepřijal. Nedočkavý Aleš si tak musel na obsazení trůnu ještě počkat.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ K tomu, že na sněmu nabylo převahu přání Poděbrada, aby za Ladislavem vyjela legace k jednání o kapitulačních požadavcích Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 179; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 683; Kapitulační podmínky, které poslové měli předložit Ladislavovi, byly v podstatě opakováním podmínek z 6. ledna 1450 ze svatokateřinského sněmu. Více méně stejné požadavky slyšíme od konce husitských válek. V kapitulaci je opět zdůrazněna souvislost královské otázky s Rokycanovým potvrzením. Kromě požadavku, aby Ladislav připojil Rakousy k Českému království, bylo též žádáno, aby zrušil všechny zápisy Fridricha III. týkající se Koruny. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 684; Kapitulační požadavky, které poslové vezli do Vídně, AČ IV, s. 413–415, č. 1; O Alešově členství v poselstvu do Rakous hovoří Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 685; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 94; Jánský, J.: *Kronika III*, s. 175; K tomu, že Jiří Ladislavovu odpověď na české požadavky nepřijal Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 696. Ladislav ve své odpovědi slíbil zachovat, co Čechům slíbil Zikmund a Albrecht Habsburský. Kompaktáta zůstanou v platnosti, král má stát za Rokycanou a nikdo jiný za jeho života se nemá stát arcibiskupem. Mlčky se však legitimizuje vláda Albrechta Habsburského, jehož zápisům se přiznává platnost. Tak se nepřímou rozhoduje zásadní otázka v Ladislavův prospěch, tj. ve prospěch jeho dědičných nároků. Tamtéž, s. 695–696. Autor též zmiňuje, že přesný zápis Ladislavovy odpovědi nemáme. Tamtéž, s. 695.

VIII. Krátký epilog Alešova dlouhého života (1453 – 1455)

Pohrobek nakonec přistoupil (květen 1453) na kapitulační požadavky, čímž splnil podmínky, na nichž záviselo jeho přijetí a korunovace v Českém království. Slavnostní okamžik proběhl 28. října (1453) ve Svatovítské katedrále a vedle zahraničních hostů se jej zúčastnili i čeští páni, mezi nimi (pokud dovolilo zdraví) nepochybně i Aleš. Nato už během života podstoupil příliš jednání, než aby si tento jedinečný okamžik, na němž měl svůj podíl, nechal uniknout. Navíc poslední královská korunovace, již byl přítomen, proběhla před dlouhými 33 roky během Zikmundova tažení proti odbojné Praze (1420, I. kruciáta). A vzhledem k vysokému věku Aleše (ca 59 – 61 let), a naopak nízkému věku Ladislava, musel Holický tušit, že to je také poslední korunovační akt, jemuž má tu čest být přítomen. V případě Pohrobkova otce Albrechta Habsburského to nebylo možné, neboť se Šternberk vojensky postavil proti jeho nástupu na český trůn. Proto Aleš nyní zhluboka sál vůni těžce nabytého vítězství a užíval si kouzlo okamžiku. Ladislav byl konečně v Čechách, s korunou na hlavě, a končilo dlouhé, čtrnáct let trvající interregnum, o jehož přerušení vytrvale usiloval.¹⁶⁸

Aleš, stejně jako po Zikmundově nástupu na trůn (1436), i nyní zaujal v obnoveném království přední pozici. Těžil opět z toho, že se velmi aktivně zasazoval o příchod panovníka do Čech. Tím si už dopředu Ladislava zavazoval a za své zásluhy protřelý Šternberk očekával odměnu. V těchto kalkulacích se nemýlil. Už necelé dva týdny po korunovaci (6. listopadu

---

¹⁶⁸ Poté, co Jiří odmítl Ladislavovu odpověď na kapitulační požadavky (1452, viz. s. 102, pozn. č. 167), jednal sám s Ladislavovými poručníky (Oldřich Celský, Oldřich Eytzinger) ve Znojmě. Výsledkem byla úmluva, která už Jiřího požadavky splňovala. Při jeho návštěvě ve Vídni (29. dubna 1453) následně Ladislav potvrdil znojenské dohody a Jiřího v úřadu zemského správce. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 179; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 95; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 707; Urbánek uvádí, že Jiří z Poděbrad do Vídně dorazil 29. dubna 1453. Tamtéž, s. 707; Ladislavova odpověď na Jiřího požadavky (1. května 1453) AČ IV, s. 416–419, č. 2; Ladislav ve svojí odpovědi z 1. května (1453) slíbil učinit přísahu na zemské svobody na hranici i při korunovaci „anebo potom“. Slíbil zachovávat kompaktáta, Zikmundovi zápisy i poslat o potvrzení Rokycany k papeži nebo jinam (týkalo se koncilu). V otázce královské mlčky uznal Jiřího stanovisko: o Ladislavově otci Albrechtovi jako králi se nestala ani zmínka a zápisy jeho poručníka krále Fridricha byly zrušeny jako nezákonné. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 709–710; Listem z 2. května (1453) Ladislav jmenoval Jiřího po dvouleté lhůtě určené svatojiřským sněmem (1452) správcem ještě na šest let. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 710; AČ XV, s. 212–213, č. 104; O tom, že když Ladislav přistoupil na znojenské dohody, splnil požadavky, na nichž záviselo jeho přijetí a korunovace Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 113; K datu a místu korunovace Týž: *Velké dějiny VI*, s. 115; Podle Urbánka byli obřadu korunovace ze zahraničních hostů přítomni např. Albrecht Rakouský, Albrecht Braniborský, Ludvík a Oto Bavorský nebo Jan Hunyady. Ze šlechty z Ladislavových zemí byl v Praze kromě Eytzingera, Jan Jiskra z Brandýsa a z Moravanů Jan Tovačovský z Cimburka a Vaněk z Boskovic. Aleše Holického autor neuvádí. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 745–747; To, že byl Aleš přítomen Zikmundově korunovaci (28. července 1420) vyvozují na základě toho, že byl během tažení proti Praze přítomen v jeho vojsku. Šandera, Martin.: *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě: opočenská strana v husitské revoluci* (dále jen Zikmundovi věrní), České Budějovice 2005, s. 40. Aleš patřil mezi jeho přední katolické spojence (Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 69) a už v této době byl i královým radou (Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 219). Podle těchto indicií se domnívám, že byl tento jeden z hlavních českých spojenců, a pro Zikmunda důležitý muž, během tažení neustále po jeho boku. Byl tedy patrně přítomen i jeho korunovaci na Pražském hradě, již se zúčastnilo na 24 českých a moravských pánů (číselný údaj uvádí Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 264).

1453) ho Ladislav (spolu s Zdénkem Konopišťským) bohatě odměnil na odumřelých statech. Aleš se pak i nadále zdržoval v jeho blízkosti na pražském dvoře, aby ze svých služeb panovníkovi mohl profitovat. Do Prahy jej však táhly také další povinnosti. Pohrobek totiž Alešovi za jeho zásluhy při dosažení trůnu ponechal úřad nejvyššího komorníka Království českého, který držel nepřetržitě už sedmáct let (1436). Tím uspokojil jeho ambice a dával mu najevo, že s ním počítá a stojí o spolupráci. Váha tohoto zemského úřadu i jeho držitele nyní stoupla v souvislosti se zánikem správčí rady, jíž byl Holický také členem. Z titulu svého úřadu byl pak oprávněn zasedat na zemském soudu a podílet se na rozhodování všech důležitých veřejných záležitostí na čele se správcem Poděbradem. Proto se Aleš v březnu 1454 zúčastnil prvního řádného zasedání tohoto orgánu, jež manifestovalo návrat právních poměrů. Jeho postavení v obnoveném království tak bylo díky zastávání jednoho z nejvyšších úřednických postů prvořadého rázu.¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Ladislavův dar (6. listopadu 1453) za Alešovy služby, kdy mu pomohl „...zvláště k dojití a dovedení...království a koruny naše České...“ 4. kniha provolací desk dvorských z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/2), ed. Gustav Friedrich, Praha 1941, s. 1333–1334, č. 1. Zevrubně k daru v kapitole týkající se Alešova majetku na s. 132–135; O tom, že se Aleš zdržoval na Ladislavově dvoře, aby ze svých služeb králi mohl profitovat, vypovídají provolací knihy. Z nich je patrné, že mu panovník v intervalu od konce ledna 1454 do 25. února 1455 postoupil celkem devět odúmrť „pro serviciis ipsius“. Seznam odúmrť postoupených panovníkem Alešovi od konce ledna 1454 do 25. února 1455: 4. kniha provolací z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/1), ed. Gustav Friedrich, Praha 1941, s. 322–325, č. 11; AČ XXXVII/1, s. 555–557, č. 13; AČ XXXVII/1, s. 323, č. 11; AČ XXXVII/1, s. 427–430, č. 61; 4. kniha provolací z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/3), ed. Gustav Friedrich, Praha 1944, s. 777–778, č. 18; AČ XXXVII/1, s. 322, č. 10; AČ XXXVII/3, s. 848–853, č. 8; AČ XXXVII/2, s. 1245–1247, č. 13; AČ XXXVII/1, s. 409–410, č. 48; AČ XXXVII/1, s. 34–37, č. 13; K tomu, že se Aleš zdržoval na Ladislavově pražském dvoře, kde mu mohl nabízet své služby, konkrétně zpráva vyslanců saského vévody Viléma (prosinec 1453). Vyslanci v listu z 13. prosince (1453) píší: „Anwesend waren in Prag bei K. Ladislaw: Herzog Otto der Junge, ...Aleš von Sternberg...“. FRAD XX, s. 69–70, č. 59; O zastávání úřadu nejvyššího komorníka Alešem Holickým v letech 1436 – 1455 hovoří Čornej, P.: *Království*, s. 389; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 785–786. Dokládají to i prameny. Aleš se jako nejvyšší komoří zúčastnil v březnu 1454 prvního řádného zasedání zemského soudu. AČ III, s. 310–311, č. 182. K tomu, že zasedání soudu manifestovalo návrat právních poměrů Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 116. V souvislosti se závěry Čorneje a Urbánka, že Aleš nejvyššího komorníka držel nepřetržitě v letech 1436 – 1455, překvapí závěry Palackého. Ten uvádí, že úřad komorníka držel v letech 1438 – 1439 Jan z Rýzemberka a ze Skály. Autor však neuvádí zdroj, ze kterého čerpal. Palacký, František: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 350. *Ottův slovník* uvádí, že Rýzemberk byl přítomen volbě a korunovaci Albrechta Habsburského (byl tedy jeho spojenec) a ten jej učinil nejvyšším komorníkem. OSN XXIV, Praha 1906, s. 882. Palacký naopak v předmluvě v archivu českém věnované Holickému uvádí, že Aleš zemřel 19. března 1455 jako nejvyšší komorník a do tohoto úřadu jej dosadil Zikmund roku 1437. Tato jeho dikce zase budí dojem, že si myslí, že Aleš úřad držel nepřetržitě. AČ II, s. 3. Tím by Palacký odporoval tomu, co napsal ve výše citovaném *Přehledu současném*. To by snad bylo vysvětlitelné tím, že *Přehled současný* vyšel roku 1832, zatímco AČ II o deset let později (1842). Za tu dobu tedy mohl změnit názor. V teoretické rovině (Palacký necituje zdroj) by Rýzemberkovo komornictví možné bylo. Aleš nastoupil roku 1438 ozbrojený odboj proti nástupu Albrechta Habsburského na český trůn. Pokud se na druhé straně Jan z Rýzemberka postavil naopak za Albrechta, mohl Habsburk jednoduše Aleše úřadu zbavit a dát ho Rýzemberkovi; O tom, že váha úřadu nejvyššího komořího vzrostla se zánikem správčí rady, a že díky němu držitel mohl zasedat na zemském soudu a podílet se na rozhodování všech důležitých veřejných záležitostí Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 786–787; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 116; K výhodám přisedícího na zemském soudu stručně Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic: Jan IV. (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)* (dále jen *Poslední*), České Budějovice 2010, s. 91.

Starý Aleš se však už nových, turbulentních časů, kdy jeho příbuzný Zděnek Konopišťský povstal proti Jiřímu z Poděbrad coby českému králi, nedožil. Zemřel v polovině vlády mladého habsburského krále, kterého si dlouho a toužebně přál na Pražském hradě. Naposledy vydechl 19. března 1455 na středověké poměry ve vysokém věku 61 – 63 let. Kde se tak stalo, nelze s jistotou říci. V úvahu však připadají pouze dvě místa, totiž Křivoklát a Český Šternberk. První hrad držel (zástava) od samého počátku husitských válek (1422), avšak po Ladislavově nástupu jej byl nucen postoupit králi, neboť ten si to žádal. K předání hradu a tedy k vyplacení zástavní sumy, mělo dojít ke konci března či na počátku dubna 1454. Alešovi mělo být údajně dovoleno, aby na Křivoklátě dožil i zbytek svých dní. Druhou variantou je, že se po postoupení hradu přestěhoval na Český Šternberk, který získal jako dědictví na konci 30. let 15. století a zde také zemřel.¹⁷⁰

Poslední spočinutí našel tento přední kališnický politik a diplomat paradoxně v Sázavském klášteře, který však k jeho rodu neměl vůbec žádné vazby. Klášter však náležel rodu Zajímačů z Kunštátu, kteří jej na počátku husitských válek dobyli a, následně se v něm také usídlili. Král Zikmund Lucemburský pak Janu Zajímačovi držbu klášterství sv. Prokopa roku 1436 potvrdil. Aleš se právě s Janem musel dobře znát, a to už od první poloviny 40. let, neboť také náležel k Ptáčkově straně. Spolu, ještě s Alešem ze Žeberka, tvořili pouhé tři oficiální zástupce Pirkštejnova uskupení (ostatní patřili k Rožmberkovu a Menhartovu bloku) v poselstvu jednajícím s Fridrichem Habsburským (1443, Vídeň) o jeho příchodu do Čech jako zemského správce. Vzájemné přátelské vazby však rozvíjeli a utvrzovali samozřejmě také na sjezdech spojených landfrýdů (1444, Kutná Hora) nebo poděbradské strany (1445, Kutná Hora). A právě z důvodu přátelských vazeb, které se mezi nimi během desetiletí utvořily, si vysvětlují, že Aleš spočinul právě v klášteřství, které patřilo rodu Zajímačů z Kunštátu.¹⁷¹

---

¹⁷⁰ Datum Alešova úmrtí Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII* (dále jen *Hrady VIII*), Praha 1996, s. 26; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 112; Čornej, P.: *Království*, s. 389; K datu vyplacení Křivoklátu z Alešovy zástavní držby Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 788, pozn., č. 3; Kočka, V.: *Dějiny Rakovníka*, s. 31–32; K místu Alešova dožití. Obě varianty uvádí Sedláček, který si tak ohledně určení místa, kde Aleš dožil, protiřečí. V VIII. díle svých *Hradů, zámků a tvrzí* uvádí, že panovník nechal Aleše dožít na Křivoklátě. V XV. díle však uvádí, že se po předání Křivoklátu odstěhoval na Český Šternberk. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26; Týž: *Hrady XV*, s. 78; Že Aleš dožil na Křivoklátu, uvádí Kočka. Kočka, V.: *Dějiny Rakovníka*, s. 32.

¹⁷¹ K místu Alešova posledního spočinutí OSN, s. 779; K tomu, že sázavský klášter náležel Zajímačům z Kunštátu, kteří v něm sídlili Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v jihovýchodních Čechách v letech 1420 – 1454* (dále jen *Sekularizace II*), Časopis Národního muzea 177 – řada historická (dále jen ČNM-A), 2008, č. 1 – 2, s. 12. Zajímačové pak z kláštera ovládali celou jeho doménu. Tamtéž, s. 12; K tomu, že Zikmund Zajímačům potvrdil držbu kláštera Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 174; Společný pobyt Aleše a Zajímače ve Vidni roku 1443 dokládá AČ I, s. 280, č. 13. K tomu, že ještě se Žeberkem tvořili pouhé tři zástupce Ptáčkovy strany Šandera, M.: *Hynce I*, s. 168–169; Aleše a Zajímače na sjezdu spojených landfrýdů v Kutné Hoře (1444) dokládá Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3, 3, pozn. č. 1; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 117; Aleše a Zajímače na sjezdu poděbradské strany v Kutné Hoře (1445) dokládají SLČK, s. 177; SLČV, s. 102.

Odmítám, resp. s úpravami přijímám, Beranův názor, že Aleš před smrtí určil poručníky pro svého vnuka Petra (Alešův syn Petr Holický zem. 1454). Těmi byli Zděnek Konopišťský a Jindřich z Michalovic, což potvrzují prameny. V žádných záznamech se však nehovoří o tom, že by je stanovil Aleš. Navíc jeho syn Petr Holický byl v době úmrtí (1454) už dávno dospělý, přičemž v pramenech se objevuje poprvé už roku 1438 (bitva u Želenic). K právním úkonům byl tedy dostatečně způsobilý a poručníky pro svého syna mohl vybrat sám. Beranův názor by padal na váhu v případě, že by Petr Holický zemřel náhle a nestačil tedy nic zaopatřit. Nemůžeme však vyloučit, že se Aleš na výběru „*potentes comissarios et tutores*“ nějakým způsobem podílel, např. radou, přesvědčováním či určitým nátlakem.¹⁷²

---

¹⁷² K tomu, že Aleš před smrtí určil poručníky pro svého vnuka Petra Beran, Z.: *Poslední*, s. 110; Ke jménu poručníků *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II* (dále jen RT II), ed. Emler, Josef, Pragae 1872, s. 311; AČ III, s. 340, č. 238. Beran ohledně jmen poručníků vychází z právě citovaných pramenů Beran, Z.: *Poslední*, s. 110; K tomu, že se Petr Holický objevuje v pramenech už roku 1438 FRB V, s. 622–623; FRB VII, s. 38; DRTA XIII/2, s. 530–531; FRAS II, s. 99.

IX. Alešovi vztahy s předními politiky doby

IX.1. Od věrného straníka k nenásilnému odporu proti králi

Zikmundovi

Pro komplexnost zhodnocení Alešova vztahu k Lucemburkovi je třeba brát v potaz i jejich poměr před rokem 1434. Holický od počátku husitských válek náležel mezi přední a oddané Zikmundovi straníky. Jako katolík ho uznával za legitimního dědice trůnu. Respektoval tedy dosavadní zvyklosti, kdy byl královský stolec pokládán za dědičný v panujícím rodě a k přijetí panovníka stačil souhlas stavovské obce (legitimus). Aleš (legitimista) proto odmítl přelomové stanovisko několika kališnických šlechticů a měst, kteří přijatému legitimnímu dědici upírali právo na trůn a podmiňovali ho volbou, na jejíž provedení si činilo nárok české panstvo (1420). Akceptovat proto nemohl ani jeho sesazení na čáslavském sněmu (1421). Jeho snahou naopak bylo, aby se jako přijatý a korunovaný král ujal vlády v Čechách a na Moravě.¹⁷³

Za svou účast na I. křížové výpravě (1420) získal Aleš velkou odměnu (opatovické klášterství), která byla určena jen pro nejvýznamnější přívržence. Od roku 1422 však začal v politických záležitostech vystupovat nezávisleji na panovníkovi. To se projevilo ve snaze uzavírat příměří s protivníkem (1422), ačkoli král zakazoval samovolná jednání i uvnitř vlastní strany, aby si zachoval kontrolu nad situací. Dokonce došlo k tomu, že Aleš podpořil spojenectví s kališníky proti zahraničním interventům (1424). Tím se dostal do

---

¹⁷³ K tomu, že Aleš od počátku husitských válek náležel mezi přední Zikmundovy spojence v Čechách, se blíže vyjádřím v následujícím odstavci výše v textu; K definici legitimismu Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 243; Manifest z 20. dubna (1420), v němž nečetní šlechtici a několik měst upřelo Zikmundovi právo na trůn a podmínili jej volbou, AČ III, s. 210–212, č. 16. Z literatury k tomuto manifestu Týž: *Velké dějiny V*, s. 241–243; Zikmund v Brně (1419) přijal i od zástupců kališnické nobility a měst sliby věrnosti a poslušnosti, které jej potvrzovaly jako legitimního dědice české koruny. Týž: *Velké dějiny V*, s. 227; Zikmund se nechal korunovat po krachu I. kruciáty 28. července 1420. Týž: *Velké dějiny V*, s. 264; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 71–72; K sesazení Lucemburka na čáslavském sněmu (1421) AČ III, s. 226–230, č. 24. Konkrétně o sesazení pak strana 228. Sněm pak ještě vydal 14 článků, v nichž uvádí, proč ho království nechce za panovníka. AČ III, s. 230–232, č. 25. Z literatury k nim Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 93–94; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 298. Aleš se čáslavského sněmu zúčastnil jako králův vyslanec a rádce (vedle Půty z Častolovic). Měl shromáždit přsvědčit, aby Zikmunda nesesazovalo. AČ III, s. 225–226, č. 23. K tomu z literatury Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 297–298; Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 52; Slezští vévodové složili Lucemburkovi hold 6. ledna 1420. Tím jej uznali za českého krále. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 469. Kladsko bylo součástí Koruny, ale vzhledem k zeměpisné poloze žilo svým osobitým životem. Zikmund ho roku 1422 vykoupil ze zástavy (v ní od 1397, Jan II. Ratibořský), protože věděl o jeho důležitosti jako nástupního prostoru proti husitům (tuto roli sehrálo už roku 1420 a 1421) i pro obranu Slezska (svěřeno Půtovi z Častolovic). Týž: *Velké dějiny V*, s. 475, 476. Hornolužičtí stáli od podzimu 1419 na Zikmundově straně a brzy (1420) jej uznali českým králem, a tudíž i svým zeměpánem. Týž: *Velké dějiny V*, s. 479. Dolní Lužice byla pevně katolická a také holdovala (1420) Zikmundovi (1422 zastavena Hanuši z Polska). Týž: *Velké dějiny V*, s. 482. Moravu potřeboval mít král pod kontrolou, protože byla strategickým teritoriem, spojujícím Uhry se Slezskem i Českým královstvím, takže mohla sloužit jako vhodný nástupní prostor proti českým husitům. Na Moravě se husitství dařilo v jihozápadní, střední a jihovýchodní části země. Týž: *Velké dějiny V*, s. 459.

jednoznačného rozporu se Zikmundovými zájmy, které tak zpochybnil. Šternberkova snaha porazit radikály mu tak nebránila s nimi uzavírat dohody, pokud našli společný zájem (mír, konsolidace země). Odklon od Lucemburkovy podpory v boji proti husitům to však neznamenalo. Aleš jej i nadále chtěl za českého krále. Pouze se pragmaticky klonil k momentálnímu prospěchu a jeho zájmy odsouval na vedlejší kolej, dokud k jejich prosazení nenastanou vhodnější podmínky.¹⁷⁴

Vliv na rozvolňování vztahu ke králi měla také četná husitská vítězství, která nešlo nerespektovat a bylo zapotřebí aktuální situaci se přizpůsobit a pružně reagovat bez ohledu na Zikmunda. Roli sehrál také fakt, že král od jisté doby (1422) jevil nechuť k vedení kruciát a česká šlechta, včetně Aleše, musela podrobnosti tažení probírat s jinými veliteli. Alešova samostatná politika však žádným zásadním způsobem vztahy mezi ním a Zikmundem před rokem 1434 neporušila. Holický dobře věděl, že král je na něho (a další pány) odkázaný, a tak mu z jeho strany žádné postihy nehrozí a dál s ním počítá. Navíc byl Lucemburk jediným kandidátem trůnu, o jehož dosazení na Pražský hrad Aleš usiloval. Radikální husité, i přes příměří s nimi uzavřená, pro něj, s ohledem na stavovský původ, nikdy nepředstavovali trvalého politického partnera. I díky tomu zůstaly vztahy s králem celkově nenarušené a korektní. Aleš si také dobře spočítal, že se mu účelová loajalita po Zikmundově reinstalaci vyplatí.¹⁷⁵

---

¹⁷⁴ K nabytí opatovického klášterství *Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480* (dále jen ZR), ed. Sedláček, August, Praha 1914, s. 127, č. 906. Více o tom v kapitole o Alešově majetku na s. 136–140; K Alešově snaze o uspořádání mírového jednání mezi husity (Korybutovič, pražané) a Fridrichem Braniborským (vedl proti nim výpravu) na Žebráku (1422) *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I (1419 – 1428)*, Hrsg. Palacký, Franz, Prag 1873, s. 268, č. 244, s. 272–273, č. 248. O velké míře samostatnosti pánů Zikmundovy strany hovoří Kavka. Ten také k tomu, že Zikmund zakazoval i samovolná jednání uvnitř vlastní strany. Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 50, 43, 45; Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 124; Alešovo přistoupení ke zdickým dohodám (1424) je příkladem upřednostnění vlastních zájmů na úkor krále. Signatáři se s kališníky (pražané, táboři) totiž zavázali k vzájemné pomoci proti interventům i k pomoci při ofenzivě (zůstalo jen u proklamací). AČ III, s. 250, č. 33. K této politice strany Zikmundovy Týž: *Strana Zikmundova*, s. 55, 57; Zdické dohody AČ III, s. 248–251, č. 33. Z literatury ke zdickým úmluvám, ale i Alešově poměru k nim Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 126–127; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 155, 156; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 340, 343; Šternberk ke zdickým dohodám s radikály přistoupil, protože si stejně jako on přáli mír a konsolidaci země ukončením válek. AČ III, s. 248–249, č. 33.

¹⁷⁵ K tomu, že vliv na rozvolňování Alešova vztahu ke králi měla četná husitská vítězství a Zikmundova nechuť vést kruciáty Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 47; Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 119–120. Roku 1423 (svatohavelský sněm) byl Aleš nucen vstoupit do spojenectví s pražany proti úspěšnému Žižkovi, jeho orebitům a táborům. Usnesení sněmu namířené proti nim AČ III, s. 242, č. 31. Z literatury k tomu Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 332; Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 144. Roku 1424, v důsledku vzrůstu Žižkovy moci, byl Aleš nucen přistoupit k výše zmíněným zdickým dohodám, tedy ke spojenectví s tábory a pražany proti němu (Žižkovi). Zdické dohody AČ III, s. 248–251, č. 33. Zikmund byl těmito dohodami pobouřen, neboť byly namířeny proti jeho zájmům (boj s husity). Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127; Týž: *Strana Zikmundova*, s. 55, 57. Následujícího roku (1425) musel Aleš po bojích v západních Čechách uzavřít příměří s tábory, sirotky a pražany. AČ III, s. 254–256, č. 35. Zikmund opět zuřil, protože příměří uvolňovalo husitům ruce k chystanému tažení na Moravu, které nechtěl. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 128; O tom, že páni, i přes svoji samostatnou politiku věděli, že jim od krále postihy nehrozí, neboť je potřebuje (porážka husitů) Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 119; To, že Zikmund s Alešem nadále počítal, dokazují i zápisy v jeho prospěch. Po roce 1422

Přesto v Alešově vztahu k Zikmundovi po jeho nástupu na trůn (1436) došlo k zásadní proměně. Důvodem byla Šternberkova konverze ke kalichu (1432), a to, že se stal v druhé polovině 30. let jeho důsledným vyznavačem. V důsledku toho začal v rámci změny politického programu trvat na zachování výsledků revoluce, tedy dodržování kompaktát a Zikmundových zápisů. Citlivě, s nelibostí a obavami proto sledoval královu podporu předrevolučních církevních poměrů (1437) i protěžování uskupení katolické a umírněné kališnické šlechty. Tento směr Zikmundovy politiky, nepřijatelný pro rozhodného kališníka, nezvratným způsobem poškodil Alešovi vztahy k panovníkovi. Následkem toho jeho podpora královské politiky, vázaná na ohled k vyznavačům kalicha a jejich právním oporám, skončila a Holický od krále odpadl (1437).¹⁷⁶

Navenek Aleš zachovával zdání loajality, avšak tajně usiloval o příchod nového panovnického rodu (Jagellonců). V podstatě tak Zikmunda zrazoval, neboť ten si přál nástup svého zetě (Albrecht Habsburský). Když se vše Lucemburk krátce před smrtí dozvěděl (1437), „*prawil przed kniezetem Rakuským (Albrecht), by byl JMt déle žiw pobyl, že mě (Aleše) mienil...o hrdlo pripraviti, a že jest přikázal kniežeti Rakuskému, tu w Znojmě, když by mne mocen byl, aby mně o hrdlo pripravil; a knieže Rakuské, že jest jemu to slíbil učiniti, když by mne mocen byl, aby mne o hrdlo připravil*“. To byla obrovská proměna Alešova a Zikmundova vztahu, když si uvědomíme, že Šternberk už roku 1420 fungoval jako králův blízký poradce a důvěrník, tedy člověk, na něhož se lze spolehnout. Rozklad Alešovy a Lucemburkovy sedmnáctileté vzájemné spolupráce tak byl dokonán z obou stran.¹⁷⁷

IX.2. Loajální spojenec Hynce Ptáčka z Pirkštejna

Aleš měl možnost poprvé se s Ptáčkem seznámit po svém přestupu ke straně pod obojí (1432), kdy se začal orientovat na spolupráci s umírněnou šlechtou okolo Menharta z Hradce. K tomuto uskupení inklinoval i Pirkštejn, takže se spolu mohli setkávat a hovořit na zemských sněmech (svatomartinský 1433), kde se zasazovali za přijetí první verze kompaktát. Vzájemné kontakty pak rozvíjely i během jednání o kompaktátech a přijetí Zikmunda po lipanské bitvě.

---

král uděloval zástavy jen osobám, jejichž loajalita pro něj byla zásadní, přičemž Aleš mezi ně patřil. Tamtéž, s. 119. To dokazují opětovně vysoké zástavní sumy připsané po roce 1422 na Křivoklát s Týřovem a zápis hradu a města Slavkova u Brna (1423). K Alešově zástavní držbě těchto statků se obsírně vyjadřují v kapitole týkající se majetku na stranách 141–149, 149–150.

¹⁷⁶ K příčinám Alešovy konverze (1432) s. 31–32; K tomu, že se Holický stal důsledným vyznavačem kalicha, který vyžadoval zachování výsledků revoluce a nelíbila se mu králova podpora restaurace předrevolučních církevních poměrů i protěžování konzervativců (katolíci, umírnění kališníci) s. 42–43.

¹⁷⁷ K Alešovým jednáním o příchodu Jagellonců blíže na straně 48; Citace, uvedená v tomto odstavci, pochází z Alešova listu Rožmberkovi z 6. února 1438. AČ II, s. 7, č. 5; Palacký uvádí, že byl Aleš už roku 1420 Zikmundovým rádcem. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 219. Prameny potvrzují Alešovo členství v Zikmundově radě k roku 1421. AČ III, s. 225–226, č. 23.

V Brně Aleš a Hynce navštívili legáty koncilu a společně se zasazovali za změnu v textaci kompaktát (1435). Přesto se Ptáček v moravské metropoli ještě přidržoval těsného spojení s Menhartem z Hradce. Na tom nic nezměnily ani další kontakty a společné porady Aleše a Ptáčka během jednání s legáty v Uhrách (Stoličný Bělehrad, 1435 – 1436) a Zikmundem v Brně (1435), Stoličném Bělehradu a Jihlavě (1436). Spojenství mezi oběma pány se mohlo plně projevit až poté, co se Hynce definitivně politicky rozešel s Hradeckým (jaro 1437).¹⁷⁸

K vlastnímu zrodu partnerství Aleše a Ptáčka mohlo dojít pod hradem Ostromeč, jehož dobývání z rukou radikálů se zúčastnili (1435). Šternberkův téměř měsíční pobyt v ležení na to mohl mít pozitivní vliv. Holický i Hynce byli delší dobu v úzkém kontaktu z důvodu obléhání a mohli se tedy lépe poznat, vyjasnit si pohled na aktuální dění, svoje postoje a cíle. Shodovali se, jak politiku dělat, aby dosáhli svých záměrů. Aleš byl schopný domluvit se s každým, pokud v danou chvíli zastával rozumné stanovisko a byl ochotný ke schůdnému řešení, vedoucímu k vzájemnému prospěchu. Proto neváhal navazovat účelová spojení i s partnery, s nimiž se jinak názorově či nábožensky rozcházel. Ptáček uvažoval velmi podobně. Ani on se nebránil účelovým spojenstvím s partnery odlišného vyznání, aby dosáhl svého. Stejně jako Aleš proto dokázal nalézt styčné body a na jejich základě spolupracovat.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ K Alešově konverzi (1432) na stranách 31–32; K tomu, proč Aleš začal inklinovat ke skupině šlechty okolo Menharta z Hradce, více na straně 32; K tomu, že Pirkštejn inklinoval k Menhartovu uskupení Šandera, M.: *Hynce I*, s. 113; Týž: *Hynce II*, s. 7; Týž: *Hynce III*, s. 252; K tomu, že Aleš a Ptáček k sobě měli blízko už od počátku 30. let Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 107; Ke svatomartinskému sněmu, kde Menhartova skupina prosazovala přijetí první verze kompaktát Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 110, 112; Týž: *Velké dějiny V*, s. 604; Šandera, M.: *Hynce III*, s. 255; K Alešově a Hyncově návštěvě legátů v Brně (1435) MCG I, s. 618. K této návštěvě i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 191; Podrobněji se Alešovým jednáním v Brně zabývám na straně 36; K tomu, že se Ptáček v Brně ještě přidržel spojení s Menhartem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 118; K důvodům proč Ptáček ukončil spojení s Menhartem z Hradce Týž: *Hynce I*, s. 119. Ptáček od Menharta z Hradce definitivně odpadl na jaře roku 1437. Týž: *Hynce III*, s. 259; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 27; K jednání ve Stoličném Bělehradě blíže na stranách 36–37; Co se týče jednání se Zikmundem (o jeho přijetí), která vedla k jeho ústupkům kališníkům v podobě dohod z Brna (1435), Stoličného Bělehradu (1436, císařská kompaktáta) a Jihlavy (1436, Velké privilegium stavovských svobod), nevíme o nich nic podrobnějšího. Patrně v nich hráli vedle kancléře Šlika rozhodující roli předáci husitského panstva Menhart z Hradce, Hynce Ptáček a Aleš Holický. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203, 188–189, 196–197, 202–203. Šternberk tedy logicky podle toho, co uvádí Kavka, musel být s Ptáčkem v kontaktu a diskutovat o podmínkách Zikmundova nástupu na trůn.

¹⁷⁹ Šandera se domnívá, že ke zrodu spolupráce Aleše a Ptáčka mohlo dojít pod obléhaným hradem Ostromeč. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 117; K tomu, že Aleš přitáhl 25. dubna (1435) pod Ostromeč, přičemž Ptáček už tam byl, FRB V, s. 617. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 116, 117; Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 210; Tecl, Rudolf: *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*, Husitský Tábor. Sborník Husitského Muzea (dále jen HusT) 9, 1986 – 1987, s. 161; Sedláček, A.: *Hrady XV* (dále jen Hrady XV), s. 121–122. Sedláček uvádí, na rozdíl od Šandery, že Aleš dorazil k Ostromeči o den později, tedy 26. dubna 1435. Tamtéž, s. 122; Dobývání Ostromeče (vydána 22. května) bylo reakcí na dobytí rožmberské Soběslavi tábory. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 622; Šandera, M.: *Hynce I*, s. 117; K účelovým spojenstvím Aleše během 20. let 15. století se vyjadřují na s. 107–108, pozn. č. 174; Účelovým spojenstvím Aleše byl i vstup do kališnicko-katolické koalice, která porazila tábory a širotky u Lipan. V ní byli jak lidé jiného vyznání (katolíci), tak lidé, s nimiž se rozcházel v názoru na podobu kompaktát (husitský střed). K Alešovi a jeho vstupu do koaliční armády se blíže vyjadřují v podkapitole IV.3., na stranách 33–34; K charakteristice Ptáčkovy způsobu jak dělat politiku, aby dosáhl svého cíle Šandera, M.: *Hynce II*, s. 7.

Od konce roku 1436 už bylo patrné Alešovo spojenectví s Pirkštejnem, pod jehož vlivem pevněji přilnul k utrakvismu. Oba páni se jako spojenci v rámci Ptáčkovy strany zaměřili na prosazování programu, zaměřeného na zachování výsledků revoluce. Samozřejmostí byl požadavek na dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a potvrzení Rokycany. Šternberk byl pro stranu Ptáčkovu nepochybně přínosem a z toho vyplývalo i jeho přední postavení uvnitř. Pocházel ze starého panského rodu, takže jí dodával prestiž, vážnost, ale i sílu a měl také důležité kontakty na předáky katolického tábora. Spolu se svými politickými a diplomatickými schopnostmi tak pro Ptáčka představoval neocenitelnou devízu. Aleš to jistě věděl, a proto by se nespokojil s rolí statisty, který jen přihlíží dění okolo.¹⁸⁰

Ptáček si Alešovi ambice uvědomoval a vycházel mu vstříc. Společně rozebírali důležité politické záležitosti, Holický předkládal svoje názory na stav věci i návrhy dalšího postupu. Měl tedy vliv na utváření Ptáčkových rozhodnutí, jakkoli poslední slovo připadlo jemu. Ve straně mu tedy přináležela role blízkého poradce a konzultanta jejího vůdce. Plnil však také úlohu Ptáčkovy spolupracovníka při formulování klíčových požadavků na kandidáty českého trůnu (pražská kapitulace, 1437; kapitulace 1440; kapitulace 1443) i na katolíky v rámci domácí politiky (list mírný, 1440). Aleš však neusiloval pouze o to být v popředí při hájení stranických zájmů v Čechách, ale zájmy svého uskupení prosazoval i jako diplomat na mezinárodní scéně (1443, Vídeň). I díky tomu, že Ptáček plně využil Alešovy energie a ctizádosti, byly jejich vztahy dobré, protože si dokázali vyhovět.¹⁸¹

---

¹⁸⁰ K tomu, že Aleš pod Ptáčkovým vlivem pevněji přilnul k utrakvismu Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618–619; K tomu, že Alešovo spojenectví s Ptáčkem bylo patrné od konce roku 1436, AČ II, s. 4, č. 1; LL I, s. 210, č. 313. Aleš tehdy (15. prosince 1436) nabádal Rožmberka, aby přijel do Prahy. On i Ptáček o to velmi stojí. S Oldřichem ještě před začátkem zemského sněmu potřebují projednat důležité věci, o kterých se nehodí psát. AČ II, s. 4, č. 1; LL I, s. 210, č. 313; Regest listiny UB II, s. 471, č. 981. O zřetelnosti Alešova spojenectví s Ptáčkem ke konci roku 1436 na příkladě právě citované listiny hovoří z literatury Šandera, M.: *Hynce I*, s. 123; K tomu, že Aleš a Ptáček prosazovali dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů, potvrzení Rokycany (od 1440 pro ně v úvahu připadal jen on) a od 1440 i listu mírného. Roku 1437 se oba za důsledné kališníky podíleli na textaci pražské kapitulace určené Albrechtu Habsburskému. V ní požadavky na dodržování kompaktát ad. O tom AČ III, s. 459–460, č. 30. Z literatury o tom Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127–128. Roku 1440 se Aleš a Ptáček podíleli na formulaci listu mírného, kde opět požadavky na dodržování kompaktát, v úvahu pro ně připadal k potvrzení už jen Rokycana, zachovávané měly být Zikmundovi zápisy. List mírný AČ I, s. 245–249, č. 1. K Ptáčkovu podílu na znění dokumentu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 141–143. K Alešovu podílu na znění se vyjadřují na s. 53–54. Roku 1440 se Aleš a Ptáček podíleli na znění kapitulace pro Albrechta Bavorského (opět požadavky na dodržování kompaktát ad.). Kapitulace AČ I, s. 266–267, č. 7. K Ptáčkově i Alešově podílu na ní Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532. Na této straně totiž uvádí, že konečné úpravy textu připadly volitelům, mezi něž patřil za důsledné kališníky i Aleš a Ptáček. K tomu, že Ptáček byl elektorem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147. K Alešovu podílu na formulaci kapitulace i k tomu, že byl elektor při volbě roku 1440 (Albrecht Bavorský) se vyjadřují na stranách 55–56. Roku 1443 jednal Aleš z Ptáčkovy pověření ve Vídni jako zástupce Ptáčkovy strany o příchodu Fridricha III. coby zemského správce. Opět požadoval potvrzení Rokycany, dodržování Zikmundových zápisů a dodržování a obranu kompaktát. K tomuto jednání se obsírně vyjadřují na stranách 60–63.

¹⁸¹ K tomu, že Aleš s Ptáčkem společně rozebírali důležité politické záležitosti, Aleš předkládal názory na řešení problémů a měl tak patrně vliv na utváření Ptáčkových rozhodnutí, AČ II, s. 4, č. 1; LL I, s. 210, č. 313. V rámci právě odcitovaných pramenů pak odkazují na předchozí poznámku pod čarou č. 243. V ní je na počátku vylíčen

V důsledku svých závěrů tedy odmítám Palackého názor, že Aleš se řídil Ptáčkovým příkladem a neměl vlastní názor. To přímo odporuje jeho inteligenci, vrozené dravosti, ambicióznosti a touze (spolu)utvářet politiku. Moje stanovisko podporují také pozdější události. Sebevědomý Aleš se dostal do sporu s Poděbradem odmítajícím cizí názory a prosazujícím pouze svůj pohled na věc. Z toho jasně vyplývá, že vlastní názory měl a nebál se je říci i mocnějšímu muži než byl Ptáček. Ani v Hyncově případě se tedy nepochybně v rámci vzájemné komunikace neomezil na pouhé servilní přikyvování. Na rozdíl od spojení Šternberk – Poděbrad, se však nedochovaly žádné záznamy, které by mezi Holickým a Ptáčkem svědčily o nějakém sporu.¹⁸²

V rámci hodnocení Alešovy loajality k Ptáčkově straně, a tedy i vztahu k Hyncovi, není možné se vyhnout výsledkům, k nimž dospěl Rudolf Urbánek. Ten soudí, že Holický měl ve straně nepatrný vliv. To prý padalo na vrub jeho slabé loajaliti, kdy se nedokázal oprostit od starých náboženských (katolických) a rodinných tradic, které mu znemožnily pevně a bez výhrad přilnout k důsledným kališníkům. Urbánkovým závěrům však z větší části odporují výsledky, ke kterým jsem dospěl. Alešova podpora důsledného kališnictví je patrná už z toho, že odpadl od Zikmunda (1437), když nastoupil restaurační kurz předrevolučních církevních poměrů (1436). K tomu by nikdy nedošlo, pokud by se s utrakvismem už pevně neztotožnil. V opačném případě by se zachoval jako Menhart z Hradce, který králi zachoval věrnost.¹⁸³

Loajalitu k Ptáčkově i zásadám důsledného utrakvismu pak Aleš prokázal ve vztahu k Albrechtovu přijetí (1438). V jeho případě se zavázal, že pokud nepřijme kapitulaci požadavky v plném rozsahu, bude proti němu bojovat do statků a hrdel. Svůj závazek také dodržel a s Ptáčkem a dalšími straníky nastoupil cestu odboje. Pirkštejn tedy věděl, že se mu dá věřit, a že za zájmy kalicha je ochoten k materiálním obětem i prolévání krve. To Aleš ostatně prokázal i v dalších letech, kdy vytrvale hájil zájmy důsledných kališníků. Hynce svou

---

obsah dokumentů, z nichž plyne, že Aleš s Ptáčkem společně řešili politické záležitosti atd.; K tomu, že Aleš ve straně plnil roli Ptáčkovy spolupracovníka při formulaci požadavků na adepty českého trůnu i na katolíky v rámci domácí politiky (list mírný, 1440) opět poznámka pod čarou č. 243; K tomu, že Aleš zájmy strany, potažmo důsledných kališníků hájil i jako diplomat (1443, Vídeň) opět poznámka pod čarou číslo 243 (na samotném konci).

¹⁸² Palacký přímo uvádí: „*Pan Aleš Holický ze Šternberka byl sice starší věkem, ale řídil se více jeho (Ptáčka) příkladem, nežli vlastními úmysly, ...*“. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618–619; O Alešově ambicióznosti, dravosti a touze (spolu)utvářet politiku nemůže být na základě výsledků této práce pohyb. O tom svědčí např. jeho členství v zemských vládách a desítky politických jednání, kde prosazoval svůj program. Jeho vrozenou inteligenci předpokládám na základě toho, že ve všech stranách (Zikmundův strana, Ptáčkovy strana, poděbradská strana a jednota) jichž byl členem, patřil mezi přední politiky a diplomaty. Ke klíčovým jednáním by jej vůdci uskupení tedy nepřipouštěli, kdyby pochybovali o jeho inteligenčním potenciálu a on sám by nic nevyjednal. Protože Aleš neustále jednal s českými politiky, ale také s panovníky, musel vedle inteligence disponovat i výřečností, obratnou argumentací a bystrým úsudkem.

¹⁸³ Urbánkovo hodnocení Alešova vlivu v Ptáčkově straně Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203. Urbánkova slova také přímo cituji na straně 13 této diplomové práce; K Alešovu odklonu od Zikmunda kvůli restauračnímu kurzu, i k tomu, že již v této době (1437) patřil k důsledným kališníkům, se vyjadřuji na straně 42.

důvěru loajálnímu Šternberkovi dával najevo i tím, že mu svěřoval důležité diplomatické mise (Vídeň, 1438, 1443). Holický tak vliv ve straně nepochybně měl, protože o jeho zásluhách a kvalitách nebylo sporu. Navíc byl, jak už řečeno výše, příliš cenný i ambiciózní, než aby se spokojil s okrajovým postavením.¹⁸⁴

Od konce druhé poloviny 30. let až do Ptáčkovy smrti (1444), byl Aleš pro Pirkštejna a vlastní stranu oporou. Důvodem bylo, že platila přímá úměra mezi tím, o jaké postavení v ní usiloval, a jaké skutečně měl. Přesto však nelze Urbánkovi upřít, že má ve svém tvrzení částečně pravdu. Rodinná pouta, ale i majetková otázka oslabovala Alešovu loajalitu ke straně, ale i k programu, který prosazoval. V prvním případě se snažil zamezit vlastním straníkům, aby poplenili statky příbuzného, kterého považovali za nepřítele (1438). Tím vznikalo napětí, že takovou osobu brání. Zajímavé však je, že Ptáček tuto neloajalitu toleroval, a po vzájemném rozhovoru se za Aleše proti zbytku strany naopak postavil. To je jen důkazem, jak cenným spojencem Aleš pro Pirkštejna byl, když se za něj neváhal zasadit proti zbytku spojenců. Holického vliv v uskupení pak dokazuje i to, že spolu s Ptáčkem patrně úspěšně ostatní přesvědčili, aby svého záměru zanechali. Rozbouřené vody uvnitř strany pak zklidnila i brzká smrt Šternberkova příbuzného (1439). Na tomto případě vidíme, že nejen Ptáček se mohl spolehnout a opřít o Aleše, ale že také Aleš se mohl v důležitých momentech spolehnout na Ptáčka.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ K tomu, že se Aleš zavázal, že pokud Albrecht nepřijme kapitulací požadavky (sepsány v Praze 1437), bude proti němu bojovat do statků a hrdel, AČ II, s. 8, č. 6. Aleš Rožmberkovi píše (únor 1438): „*Ale jáť tobě pane ještě pravím, budeliť JjieMt (Barbora Celská) v čem utišěna, a na tom držáno nebude, což jest nám w Praze umluweno (pražská kapitulace, 1437) žeť on (Albrecht Habsburský) nebude kralowati pokojně w Čechách, lečť nám mnohým hrdla i statky pobere...*“; K Alešovu odboji proti Albrechtovi, když odmítl přistoupit na podmínky pražské kapitulace, se vyjadřují na s. 47–52; K odboji proti Albrechtovi i Ptáčkově a Alešově účasti na něm Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129–139; K Alešově diplomatické misi ve Vídni, kde hájil zájmy Ptáčkovy strany při jednání s Albrechtem Habsburským o přijetí pražské kapitulace (1438) se vyjadřují na s. 47–48. O tom, že byl Aleš při jednání s Ptáčkem ve spojení a podával mu informace, jak se vyvíjí Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129; K Alešově diplomatické misi ve Vídni (1443), kde jednal o příchodu Fridricha III. jako zemského správce se blíže vyjadřují na stranách 60–63 a krátce i v poznámce pod čarou č. 243 (zde zmíněno, že jednal z Ptáčkovy pověření). O tom, že Aleš jednal (Vídeň 1443) jako člen Ptáčkovy strany, a tedy vlastně z jeho pověření Šandera, M.: *Hynce I*, s. 172–173.

¹⁸⁵ Urbánkův názor, že rodinná pouta a majetková otázka oslabovala Alešovu loajalitu k Ptáčkově straně Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203. Urbánkův názor také přímo citují na straně 13; Písemnosti, které dokládají vnitřní napětí v Ptáčkově straně v důsledku Alešova zastávání se příbuzného proti zbytku strany AČ II, s. 9–10, č. 8 (20. září 1438); AČ II, s. 10, č. 9 (22. září 1438). Oba listy dokládají, že Ptáčkovy straníci nelibě nesli, že syn Perchty Šternberské z Kravař (Alešův příbuzný) setrvává na dvoře Oldřicha z Rožmberka a začali ho (Perchtina syna) považovat za nepřítele (tehdy už odboj proti Albrechtu Habsburskému, na jehož straně stál Rožmberk). Proto chtěli poplenit statky konopišťské větve Šternberků (Konopiště, Český Šternberk). Aleš to v listu Perchtě (20. září 1438) shrnul takto: „*Wědětiť dáváťm, že o to welmi hrubě mluwi všichni z naší strany, že syn twój a stryc mój jest s Rožmberským; a wzdy sě chystají, chtěc na našem zboží bráti, a počítajíc jej (Perchtina syna) za nepřietele*“. AČ II, s. 9, č. 8. K tomu, že se Aleš straníkům snažil jejich záměry rozmluvit a získal při tom Ptáčkovu podporu, takže se mu to asi podařilo, opět jeho list Perchtě. V listu (22. září 1438) Aleš píše: „*A jakož píšeš, že sem já i s panem Ptáčkem wzkázal, aby u pokoji byla, a že chceme zjednati s swě strany, aby tebe také u pokoji nechali: wěz, žeť se přičiněwa oba což najwiece můžeme, atby nepřekáželi*“. AČ II, s. 10, č. 9; K úmrtí Perchtina syna roku 1439 Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 100.

Skutečnou Achillovu patu pána ze Šternberka však představoval Křivoklát, nikoli rodinné vazby. Pro Aleše klíčová pevnost, kterou držel coby Zikmundův zápis. Protivníkům se jej podařilo přesvědčit (1442), že podle Karlova zákoníku (*Maiestas Carolina*) mu za převzetí tohoto hradu do zástavy hrozí od nového krále ztráta hrdla, cti a statků. Šternberk se proto spojil s dalšími držiteli zápisů, kterým podle Karlova nařízení hrozil stejný osud. S těmito šlechtici se dohodli, že nevpustí nového panovníka do země, dokud od nich pevnosti nebudou z jeho strany vyplaceny. To bylo z jeho strany naprosto nejtěžší porušení loajality, jak k Ptáčkovi, tak k uskupení, jehož byl členem. Byl to zároveň krok namířený proti jednomu z hlavních programových bodů (obsazení trůnu), které prosazovala jeho strana, ale i on sám. Ve své podstatě zpochybňoval to, oč Aleš se svým uskupením od počátku interregna usiloval.¹⁸⁶

Na Alešovu obranu lze poznamenat, že se stal obětí intriky (1442), protože *Maiestas Carolina* dávno neplatil. Toto zakolísání bylo motivováno strachem o život a obavou, že jeho rodina ztratí veškerý majetek. Přesto se měl o řešení domnělého problému poradit s Ptáčkem, on však jednal za jeho zády a bez ohledu na něj. Vztahy mezi nimi ani důvěru to ale nenarušilo, protože Alešovi se patrně jeho jednání podařilo utajit, jak o to usiloval. Celkově se jednalo o izolovaný jev v jeho dosavadním loajálním přístupu k Pirkštejnovi. A poté, co se vyjasnilo, že jeho obavy byly liché, dál pokračoval v úsilí obsadit trůn a ukončit bezkráloví. Ke straně a jejímu, resp. svému programu, tak zůstal věrný. Samostatnou politiku, namířenou proti zájmům vlastního uskupení, už se mi až do Ptáčkovy smrti (1444) nepodařilo doložit. Byl to jediný případ, kdy Aleš osobní zájmy nadřadil nad spojenectví s Hyncem z Pirkštejna.¹⁸⁷

Aleš Pirkštejnova odchodu (zem. 1444) upřímně litoval. Za ta léta co se znali (ca od 1433), se z politických spojenců stali patrně i přátelé. Aleš na Hyncovi oceňoval jeho vůdcovské schopnosti, bystrost, inteligenci, umění kalkulovat dlouho dopředu a diplomatické

---

¹⁸⁶ K Alešově držbě Křivoklátu se obšírně vyjadřují na s. 141–149. K intrice protivníků (Rožmberk, Menhart z Hradce, 1442), kdy Aleše přesvědčili, že za držbu hradu mu hrozí (dle *Maiestas Carolina*) smrt, ztráta cti a statků, i k Alešově reakci na to (odmítání vpustit krále do země dokud se hrad od něj nevyplatí) se vyjadřují na s. 59–60, pozn. č. 94; K Alešovu úsilí, a potažmo tedy ke snaze Ptáčkovy strany, obsadit český trůn (1438, 1440, 1443, 1444) se vyjadřují na stranách 47–48 (1438), 54–56 (1440), 60–63 (1443), 64 (1444).

¹⁸⁷ K tomu, že se Aleš stal obětí intriky (Rožmberk, Menhart z Hradce), protože *Maiestas Carolina* dávno neplatil, se vyjadřují na s. 59–60, pozn. č. 94; K tomu, že se Aleš snažil utajit dohodu s dalšími držiteli zástav ohledně nevpuštění nového krále do země, dokud jimi držené hrady nevyplatí, AČ II, s. 17, č. 20. Aleš 15. září 1442 napsal Rožmberkovi: „...někteří znamenití přijeli sú ke mně, a prosili sú mne, abych jim řekl a slíbil, a že oni mně také chtějí slíbiti, aby nikoli král do země dopuštěn nebyl, a lekaje se hrdla, cti i zbožie ztráty; neb já z těch zámkuow také jeden mám (Křivoklát)... A když tento list přečteš, věřímť, že jej ihned ztrháš, a nesvěříš toho žádnému: nebť by mně to bylo ke škodě...“. AČ II, s. 17, č. 20; K Alešovým snahám obsadit trůn (do konce Ptáčkova života), poté, co se dozvěděl, že *Maiestas Carolina* už neplatí, odkazují na pozn. č. 186.

vlohy podpořené výřečností. Tedy vlastnosti schopného politika, za kterým lze jít. Stejně tak Aleš, ačkoli nedosahoval Ptáčkových kvalit, byl inteligentní, bystrého ducha, pohotového úsudku, uměl řečnit a argumentovat. Oba se tak mohli dobře doplňovat. Ani jeden z nich si také neodpíral světských požitků, zejména dobrého jídla, což se projevilo na jejich postavě. Shodně také nevyhledávali války a přednost dávali diplomatickému řešení sporů, jakkoli se nebáli sáhnout po meči, bylo-li to nutné. Přímo ukázkový vhlad do Alešova uvažování a filozofie v tomto ohledu je konstatování „*A pakliby to na sněmu nemohlo...srownáno býti, wšak jim wálka neuteče i po sněmu.*“¹⁸⁸

IX.3. S Jiřím Poděbradským i proti němu

Po nenadálé smrti svého přítele Ptáčka (1444) volil Aleš za hejtmana spojených východočeských landfrýdů Jiřího z Poděbrad. To mělo ze Šternberkovy strany více důvodů. Stejně jako on se Poděbrad účastnil stranických sjezdů, zemských sněmů i sjezdů východočeských landfrýdů. Od doby, co Jiří vstoupil do politiky (1438), tak Aleš mohl sledovat, jak se rozvíjí jeho politický a diplomatický talent, získává zkušenosti a sebejistotu při vystupování. Šternberkovi, který byl sám znamenitým politikem a diplomatem, se proto Jiří musel zamlouvat. Navíc byl inteligentní, ctižádostivý a prokazoval vůdcovské schopnosti jako Ptáček. Alešovu podporu, sympatie a náklonnost si zajistil i tím, že si vzal jeho neteř Kunhutu ze Šternberka (dcera bratra Smila Holického).¹⁸⁹

¹⁸⁸ K Ptáčkovým vlastnostem Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 128; Týž: *Hynce II*, s. 7; Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618; K muskulatuře obou šlechticů Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130; Zmínku o tloušťce Aleše Holického má také Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26–27; Palacký uvádí, že Hynce byl tlustý, malé postavy a měl pleš. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618; Tloušťka a pleš pana Ptáčka však mohla podle Šandery přijít až ke konci života. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 131. Analogicky tedy mohou přemýšlet i o Alešově obezitě; K tomu, že společenství Aleše a Ptáčka přerostlo i v přátelství obou mužů Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130; K Alešovu intelektu a schopnostem se vyjadřují na straně 112 v poznámce pod čarou číslo 182; O tom, že Ptáček nevyhledával války, ale nebál se sáhnout po meči, pokud to bylo zapotřebí Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130; Citace v textu pochází z Alešova listu Rožmberkovi z 22. října 1448. AČ II, s. 27, č. 31. Z literatury Šandera hovoří o tom, že Aleš nevyhledával války, ale válčit se nebál, pokud nebylo zbylí. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130.

¹⁸⁹ Ke kutnohorské volbě (září 1444), která se konala po Ptáčkově smrti, kde byl Jiří zvolen do čela spojených východočeských landfrýdů (volil jej i Aleš) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 90, 91; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3, 3, pozn. č. 1; s. 4; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 117; Plaček, Miloslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu*, s. 380; Macek uvádí, že v Kutné Hoře byl tehdy nejvyšším hejtmanem zvolen Jan Čabelický. Po jeho boku se objevuje Jiří z Poděbrad. Ten zakrátko kolegu úplně zastínil. Do dvou let už nikdo nenazve východočeské landfrýdy a jejich spojence jinak než strana poděbradská. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 46, 53–54; Aleš se v době kutnohorské volby (září 1444) už s Jiřím dobře znal, a to od roku 1438. Oba se účastnili odboje proti Albrechtu Habsburskému. Oba tehdy (1438) byli mezi těmi, kteří glejtovali rakouskou stranu (spojenci Albrechta) k vzájemným jednáním. AČ III, s. 462, č. 33; Aleš se nadále s Jiřím setkával na stranických sjezdech v Mělníku a Nymburce roku 1439 (k tomu SLČV, s. 156; Plaček, Miloslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu*, s. 378), na zemském sněmu v Praze roku 1440, kde se volil král (AČ I, s. 263, č. 4; z literatury k tomu Macek, J.: *Jiří*, s. 41–42) nebo na sjezdu spojených landfrýdů roku 1441 (Čáslav; k tomu SLČK, s. 165; SLČ 117–118, č. 349). Doložit mohou Alešovu a Poděbradovu účast na sněmu roku 1442. AČ I, s. 273–274, č. 11; Z literatury ke

Přesto, že se Poděbradovy schopnosti hned plně neprojevily (1444 teprve 24 let), jeho léta strávená na sněmech a sjezdech probouzela v Alešovi obdiv a naději. A konečně díky tomu, že Jiří už od mládí veřejně vystupoval, nebyly jeho postoje a program pro Šternberka ničím neznámým. Jiří, stejně jako Ptáček, mínil zachovat výsledky husitské revoluce. V jeho programu bylo dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. Jejich vzájemné vztahy byly tedy na počátku Jiřího vůdcovství (1444) velmi dobré a Poděbrad se těšil Alešově plné podpoře.¹⁹⁰

V pozdější době se přesto mezi nimi objevily spory, které však nebyly zásadnější povahy. Přeli se např. o jednoho zemana (Ctibor z Kačice), kdy Aleš prohlašoval, že je křivoklátským manem. Šternberk také přijal do služby zkompromitovaného Václava Duršmída, ačkoli ten nesložil účty ze zastávání svých úřadů v Praze, jak chtěl Jiří. Holický měl také špatně o Poděbradovi mluvit po dobytí Prahy (1448). Spory však byly bez problémů srovnány. Přesto se Alešův poměr k Jiřímu od určité doby zhoršil a výhrady nabýly vážnějšího rázu. Domnívám se, že větší díl na zhoršení vzájemných vztahů nesl Holický, ani Jiří však nebyl zcela bez viny.¹⁹¹

Šternberk s obavami sledoval zejména prudký vzestup Poděbradovy moci, vlivu a bohatství. To se zřetelně projevilo na svatokateřinském zemském sněmu (25. listopad 1450 – leden 1451). Zde se spojil s Jiřího úhlavním sokem Oldřichem z Rožmberka a překazil jeho uznání zemským správcem od celé země. Přesto se mu nepodařilo zastavit další růst Poděbradovy moci, spojený s jeho nedávnými politickými a vojenskými úspěchy (porážka strakonických, 1450). K Jiřímu to lákalo stále více spojenců z řad dosavadních odpůrců nebo těch, kdo stáli prozatím stranou. Ti v něm následovali současného vítěze a čekali za to ochranu, ne-li přímo výhody. To, čeho se báli Jiřího protivníci (Rožmberk), že budou jeden po druhém utiskováni, tvořilo jádro obav i u Aleše. Ten, jak jej Jiří rychle přerůstal, byl

---

sněmu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 597; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 89; Velmi pravděpodobná je přítomnost obou na důležitém sněmu v lednu 1443. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173–174; Týž: *Hynce Ptáček*, s. 105. O Alešově přítomnosti hovoří Polívka, M.: *Sebeuvědomění*, s. 439; Pravděpodobná je také přítomnost obou na významném zemském sněmu v lednu 1444. Holický na něm byl nepochybně, neboť podával zprávu o jednáních ve Vídni (k nim se vyjadřují na s. 60–63); Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173–174; K Poděbradovým vlastnostem Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 10, 17; Macek, J.: *Jiří*, s. 11, 12, 13; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 91; O sňatku Kunhuty ze Šternberka s Poděbradem Macek, J.: *Jiří*, s. 46; V datech, kdy ke sňatku mezi Jiřím a Alešovou neteří Kunhutou došlo, se historikové rozcházejí. O počátku 40. let mluví Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 5–6; Patrně k roku 1440 k němu mělo dojít podle Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90–91; Léta 1441–1442 uvádí Macek, J.: *Jiří*, s. 46; O roku 1442 hovoří Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 379.

¹⁹⁰ K tomu, že se Poděbradovi schopnosti hned (1444) pro jeho mládí neprojevily, avšak Jiřího léta strávená na sněmech probouzela ve voličích naději Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 20; Program poděbradské strany a potažmo jejího nového vůdce, vysvětává ze zápisu kutnohorského sněmu z 24. června 1445. AČ I, s. 291–292, č. 18.

¹⁹¹ K Alešovu sporu s Poděbradem ohledně křivoklátského mana, ohledně Václava Duršmída, k Alešovým poznámkám na Jiřího adresu (1448), i k usmíření obou pánů Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 487, pozn. č. 1; Týž: *ČD III/2*, s. 534, 534, pozn. č. 2; K Duršmídovu nepoctivému počínání v úřadech více Týž: *ČD III/2*, s. 705, 705, pozn. č. 2.

postupně odsuzován k souhlasu s jeho vůlí a mlčící rezignaci. Šternberkův dojem utištěnosti zvětšoval i fakt, že Jiří, opírající se o zemany a většinu královských měst, se blížil stupni, kdy jeho přání znamenalo rozkaz.¹⁹²

Holický však na Poděbrada také žárlil. Jiří se již v této době (1451) mohl okázale prezentovat, zatímco Aleš o stavu svých financí musel konstatovat: „*Jsemť... w dluziech*“. Páni prostě neradi viděli, že přestože se jim někdo rovná původem, chce je převyšovat vystupováním. Již ke konci roku 1451 (29. září) se proto snažil zabránit, aby Jiří koupil Kladsko. V pozadí stály opět obavy ze vzrůstu jeho moci, vlivu, ale i bohatství. Holický, stejně jako všichni věděl, že uskutečněním transakce by se Jiří stal nejbohatším českým šlechticem, pošilhávajícím po knížecím titulu. Obchodu však Šternberk nedokázal zabránit ani svými intrikami a došlo k němu ještě za jeho života (1454). Svou úlohu při Alešově počínání sehrála i skutečnost, že již nežila jeho neteř (dcera Smila Holického) a Jiřího žena Kunhuta (zem. 1449), s níž zmizely příbuzenské ohledy, jež mohly otupovat vzájemné spory a nevraživost.¹⁹³

Holického počínání ohledně Kladska mělo ráz skryté, nenásilné opozice vůči Poděbradovi. Je tedy třeba poopravit Urbánkův názor, že Šternberkův vztah k Jiřímu byl na konci roku 1451 dobrý. Oficiálně byl sice Aleš s Jiřím usmířen a zachovával mu loajalitu, což dokazuje říjnová legace do Vídně (1451), kde se zasloužil o jeho schválení v úřadu správce. Ve skutečnosti se ale obával růstu jeho moci a kladl mu překážky. List Rožmberkovi o koupi Kladska (29. září 1451), pocházející ještě z doby před vídeňskou cestou (říjen 1451), to

---

¹⁹² K Alešovu spojení s rožmberskou stranou na svatokateřinském sněmu (1450 – 1451), kde překazili uznání Jiřího správcovství od celé země, se blíže vyjadřují na straně 98; K dalšímu růstu Jiřího moci, kdy se k němu přidávalo stále více nových spojenců, k obavám jeho nepřátel i Aleše z utištění Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 486–487; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 131.

¹⁹³ K tomu, že Aleš na Jiřího žárlil pro jeho okázalé vystupování Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 131; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 486–487; Holický psal 20. února 1449 Rožmberkovi: „*Jsemť... w dluziech*“, AČ II, s. 31, č. 33; K Alešově snaze překazit Poděbradovu koupi Kladska. 29. září 1451 psal rozrušený Šternberk Rožmberkovi: „...*přieteli zwlastě milý! Wědětiť dáwám za jisto, žeť pan Jiřík kupuje Kladsko, a jižť jest téměř jako strženo. Pro milý buoh, milý pane, obešli pana Krušinu, a ruš to jakž muožeš, rozuměje tomu, že tiemto nynějším během mnoho zlého mohloby se skrze to státi. A prosím milý pane, rač s tiem mlčeti, by to odemne vyšlo.*“ AČ II, s. 46, č. 47; LL IV, s. 323, č. 461. Tato písemnost naprosto ilustračně dokládá proměnu Alešova vztahu k Jiřímu v závislosti na jeho raketovém mocenském a majetkovém vzestupu. Z Alešovy naléhavé prosby na nás jasně dýchá obava z přílišného vzrůstu moci, vlivu a bohatství pana Jiřího i obava z možného utištění vlastních zájmů; Čornej uvádí, že Poděbradova politická moc umožňovala jeho majetkový i hospodářský vzestup. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 119. K majetkové základně Jiřího z Poděbrad stručně tamtéž, s. 119; K tomu, že Poděbrad by se koupí Kladska stal nejvlivnějším a nejbohatším českým šlechticem, pošilhávajícím po knížecím titulu Týž: *Velké dějiny VI*, s. 121; K tomu, že Aleš se svými intrikami neuspěl a koupě byla uskutečněna ještě za jeho života (4. března 1454) Týž: *Velké dějiny VI*, s. 120–121; K Alešově snaze zabránit koupi Kladska také Týž: *Království*, s. 118; Kladsko bylo součástí častolovického dědictví. Častolovické dědictví tvořily Častolovice, Albrechtice, Choceň, Nový Hrad, Potštejn, Liberk, včetně zástavní držby Kladska a Frankenštejna i nároků na zástavu Münstensberska. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 120. Kladsko držel po Půtovi z Častolovic Hynek Krušina z Lichtenburka, avšak prodej Poděbradovi se uskutečnil (4. března 1454) až po jeho smrti (měl syna Viléma Krušinu). Týž: *Velké dějiny VI*, s. 119–121; K tomu, že osoba Alešovy neteře a Jiřího ženy už nemohla otupovat jejich spory Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79.

zřetelně dokládá. Vztahy mezi oběma pány se pak nesrovnaly ani v momentě, kdy byl Poděbrad zvolen správcem a Aleš do jeho rady (1452). Třecích ploch mezi nimi naopak přibýlo, protože Jiří odmítal poslouchat Šternberkovi názory na řízení země. Poděbrad si však proti sobě popudil i další členy rady. To je důkazem, že Aleš Poděbrada nevnímal negativně jen ze svého subjektivního pohledu, chyba byla i v Jiřím.¹⁹⁴

Domnívám se, že k nápravě vztahů pošramocených na přelomu 40. a 50. let, došlo po Ladislavově nástupu na trůn (1453). Iniciativa zde patrně připadla Alešovi, z jehož strany to byla více nutnost a kalkul, než upřímnost. Šternberk usiloval králi dobře sloužit a z toho hmotně profitovat. Proto s ním potřeboval mít dobré vztahy. To by však dost dobře nešlo, kdyby neustále brojil a intrikoval proti Jiřímu (naposledy 1453). Tomu se krále podařilo získat na svou stranu a Aleš by si svými výpady proti správci jediné uškodil. Nehledě na to, že Poděbrad v podstatě jménem Ladislava vládl, takže získal ještě větší sílu a moc. Odpor vůči němu proto obecně slábl. Stavět se tedy proti němu by nebylo moudré. Výstrahou byl osud Jana Smiřického, jehož Jiří nechal popravit ještě před Ladislavovým příchodem do Čech. Za těchto okolností bylo tedy výhodnější se s Poděbradem smířit, nebo ještě lépe, spojit se. Příležitost k tomu poskytl spolek předních českých, uherských a rakouských pánů, kteří se zavázali k vzájemné pomoci i k pomoci králi a svým zemím (1453). Alešův vztah k Jiřímu tedy během let prošel proměnou. Od náklonnosti a podpory, přes nevraživost, až po nutný korektní respekt.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ K Urbánkovu názoru, že vztahy mezi Alešem a Poděbradem byly na konci roku 1451 dobré Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 619, pozn. č. 2; K říjnové cestě do Vídně (1451), kde se Aleš zasloužil, že král Fridrich uznal Jiřího zemským správcem, se vyjadřují na straně 97. K tomuto jednání Týž: *ČD III/2*, s. 534; Proč musel být Holický s Poděbradem někdy po 20. září 1451 usmiřován, autor neuvádí. Tamtéž, s. 534, 534, pozn. č. 2; Alešův list Rožmberkovi, kde ho nabádá, aby zarazil Jiřího koupi Kladska (29. září 1451), AČ II, s. 46, č. 47; K Alešovým sporům s Poděbradem, poté, co se Holický stal jeho rádcem, se vyjadřují na s. 99–100.

¹⁹⁵ O tom, že Aleš usiloval králi dobře sloužit, aby z toho mohl hmotně profitovat, vypovídají odumrtě, které od něj obdržel. Seznam odumřelých statků, jež Aleš od Ladislava v intervalu od konce ledna 1454 do 25. února (1455) získal, uvádím na s. 104, pozn. č. 169. Aby si Aleš od panovníka vysloužil další a další odumrtě, musel s ním tedy mít dobré vztahy; Aleš proti Jiřímu brojil naposledy na jaře 1453. Využil Poděbradovy nepřítomnosti v Praze (jednal s Ladislavem ve Vídni) a zapojil se do štvavé letákové kampaně proti Jiřímu. Cílem akce bylo proti němu bouřit pražský lid a vyvolat vzpouru, která by ho svrhla. Kampan však kvůli aktuálnímu rozložení sil a náladě ve městě, která byla příznivá Jiřímu, neuspěla. Navíc konšelé byli ve střehu a odpovědné osoby napojené na Aleše pozatýkali. Šternberk postižen nebyl. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 703; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 96; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 113; Beran, Z.: *Poslední*, s. 89; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 180; K tomu, že se Jiřímu podařilo mladého krále získat na svoji stranu a panovala mezi nimi shoda Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 95, 103; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 760–762; O tom, že Jiří v podstatě místo Ladislava vládl, čímž získal ještě větší sílu a moc, proto odpor vůči němu slábl Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 103; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 763, 780; K nápravě Jana Smiřického, který v listu Pohrobkovi Jiřího pomlouval takovým způsobem, že jej Poděbrad nechal popravit (7. září 1453) Čornej, P.: *Velké dějiny*, s. 114; Beran, Z.: *Poslední*, s. 89; Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 183, 184; K ustanovení spolku uzavřenému mezi předními českými, rakouskými a uherskými pány (27. října 1453) *Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der Habsburgischen Fürsten K. Ladislaus Posth., Erzherzog Albrecht VI. und Herzog Siegmund von Österreich: aus den Jahren 1443 – 1473; aus Originalen oder gleichzeitigen Abschriften* (=FRAD II), Hrsg. Chmel, Joseph, Wien 1850, s. 31–33, č. 4;

Na základě výše zmíněného nepřekvapí konstatování, že Alešova loajalita k Jiřímu silně utrpěla během jejich sporů. Z Poděbradské jednoty sice nevystoupil a dál zůstal důsledným kališníkem, přesto jeho intriky a vzdor ohrožovaly zájmy Jiřího, jednoty a nahrávaly katolické opozici (Rožmberk). Aleš se s ní se spojil a překazil Jiřího ustanovení správcem (1450 – 1451). A když se tak stalo (1452), odmítl vojensky pomoci prosadit jeho uznání po celé zemi. Těsně před Ladislavovým příchodem do Čech, měl prsty ve štvavé letákové kampani proti Jiřímu v Praze (1453), která ho patrně měla ve městě svrhnout. To bylo jednoznačně v rozporu se zájmy Poděbradské jednoty i Jiřího, jenž tak mohl ztratit kontrolu nad metropolí. Vlastní spory a ambice v těchto případech Aleš nadřazoval prospěchu důsledných kališníků.¹⁹⁶

Mezi Ptáčkem a Šternberkem ke sporům takového rázu nedocházelo. Hynce mu totiž popřával více sluchu, jakkoli poslední slovo připadlo jemu. Na Alešův názor bral ohled, a ten měl tak ve straně vliv, o který usiloval. Poděbrad ve srovnání s Hyncem od přelomu 40. a 50. let vystupoval autokraticky a potlačoval tak Alešovi ambice. To se markantně projevilo ve správcí radě, když mu upřel podíl (resp. vliv) na správu země a o jeho rady nestál. Nevidíme tu tedy přímou úměru mezi Šternberkovou ctižádostí a vlivem, který skutečně měl. Výsledkem bylo nahlodání věrnosti k Jiřímu. Naopak v rámci působení v Ptáčkově straně vidíme, že Aleš dosáhl takového vlivu, po jakém toužil. Jeho loajalita vůči Hyncovi tedy téměř neutrpěla šrámy. A i jedno výraznější zakolísání nebylo výsledkem vzájemných sporů.¹⁹⁷

Od počátku Jiřího vůdcovství, které převzal po Ptáčkově smrti (1444), patřil Aleš k předním postavám poděbradské strany. Těžil opět z toho, že byl příslušníkem starého panského rodu, který straně dodával prestiž, vážnost, sílu, přinášel důležité kontakty na předáky katolického tábora (Rožmberk) a měl politické a diplomatické kvality, s čímž se pojilo i mnoho zkušeností z důležitých jednání. Váhu a vliv mu dodával také věk, kdy už mu bylo minimálně padesát roků (v roce 1444). Jeho přední postavení ve straně potvrzuje také pořadí ve výčtu signatářů významných dokumentů, které jeho uskupení adresovalo

---

pasáž uvádějící jméno Aleše, Zdenka Konopišťského a Jiřího z Poděbrad s. 31–32; Regest FRAD II, s. L, č. 12; Z literatury blíže k poslání tohoto spolku Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 767–768.

¹⁹⁶ K Alešovu spojení s katolickou opozicí na svatokateřinském sněmu (1450 – 1451) a překažení ustanovení Jiřího správcem se vyjadřují na s. 98; K tomu, že Aleš odmítl pomoci vojensky prosadit Jiřího uznání po celé zemi (1452), se vyjadřují na s. 99–100; Ke štvavé letákové kampani namířené proti Jiřímu, v níž měl Aleš prsty (1453) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 703, 705; Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 96; Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 113.

¹⁹⁷ K hodnocení vztahu mezi Alešem a Ptáčkem, jeho roli a vlivu v Pirkštejnově straně, se vyjadřují na stranách 109–115.

katolickému táboru nebo římskému králi. V takovýchto listinách se Alešovo jméno objevuje hned od poloviny 40. let pravidelně za vůdcem strany, Jiřím Poděbradským.¹⁹⁸

Od Šternberkových kvalit se také od počátku odvíjela jeho role ve straně. Stejně jako v Ptáckově uskupení patřil k hlavním vyjednávačům při sjezdech s katolickými předáky o klíčové požadavky poděbradských. Účastnil se tak vleklých jednání o obsazení trůnu, utvoření zemské správy nebo dodržování kompaktát (1444 – 1453). Jiří si jej vybíral za partnera i k jednáním ve formátu dva plus dva, kdy na jedné straně stál on a Aleš, a na druhé zástupci pověřeni jednat za katolíky (1445). Významnou úlohu pak Holický sehrál při plánu na dobytí Prahy (1448). Aleš v něm z Jiřího pověření splnil roli intrikána, který svým vlivem na Rožmberka pomohl odlákat magnáta ze země. Následně Poděbrad využil opět jeho vyjednávacích schopností a další kontakty na katolické předáky při schůzce s Hynkem Krušinou ze Švamberka. Holický tak vedle Jiřího nezanedbatelně přispěl k tomu, že plzeňský landfrýd zaujal před útokem na Prahu neutralitu. Tehdy si ale ještě s Jiřím důvěřovali, proto patřil mezi nečetné zasvěcence obeznámené s Poděbradovými záměry (útok na Prahu). Vidíme tedy, že ještě před zhoršením vzájemných vztahů na přelomu 40. a 50. let, Holický plně a přínosně podporoval zájmy strany a Jiřího. Protože měl diplomatické vlohy, četné zkušenosti a uměl vystupovat na mezinárodním fóru, plnil i roli vyslance (diplomata), který jednal s Habsburky o obsazení českého trůnu (1452). Po krátkodobém smíření s Poděbradem se zasloužil i o to, že mu Fridrich Habsburský svěřil správcovství země (1451).¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ K Alešovu přednímu postavení v poděbradské straně na základě pořadí signatářů dokumentů adresovaných katolickému táboru či římskému králi. V listu poděbradské strany z 1. srpna (1445) adresovanému římskému králi je Alešovo jméno mezi signatáři hned na druhém místě za Poděbradem. AČ V, s. 268, č. 1. V listu poděbradské strany z 30. dubna (1446) pánům plzeňského landfrýdu je jeho jméno na druhém místě za Poděbradem AČ I, s. 294, 19; V listu poděbradské strany z 30. dubna (1446) Oldřichovi z Rožmberka je Alešovo jméno mezi signatáři hned za Poděbradem. LL III, s. 87, č. 125; V listu předáků poděbradské strany Rožmberkovi z 5. srpna (1446) se Alešovo jméno objevuje dokonce na prvním místě, teprve za ním je uveden Jiří. Důvodem byl snad Alešův věk, který byl nepoměrně vyšší než Jiřího (Aleš byl ca o 28 let starší). LL III, s. 130, č. 178; Alešovo přední postavení ve straně bylo respektováno i katolíky. Když psal (2. května 1447) Hynek Krušina ze Švamberka pánům účastnícím se pražského sněmu, ve svém listu oslovil nejprve Rožmberka, Menharta z Hradce, za poděbradskou stranu Poděbrada a hned za ním Aleše. AČ II, s. 218, č. 5.

¹⁹⁹ K Alešově roli ve straně jako jednoho z předních vyjednávačů. Např. roku 1444 se Aleš jako vyjednávač své strany zúčastnil jednání s rakouskou stranou v Českém Brodě o dodržování kompaktát, listu mírného a Zikmundových zápisů. K tomu blíže na s. 64–66; Na pražském sněmu roku 1445 tlačil Aleš na Rožmberka, aby se s poděbradskou stranou zasadil u Fridricha k vydání Ladislava do Čech. Tehdy se také vyslovoval pro utvoření zemské správy. K tomu blíže na straně 66; Roku 1446 se Aleš zúčastnil sjezdu poděbradské a rožmberské strany v Pelhřimově. Zde se Alešovi jako jednomu z vyjednávačů podařilo Rožmberka a jeho straníky přesvědčit, aby společně s Fridrichem jednali o Ladislavově vydání. Magnát se také slíbil zasadit o Rokycanovo potvrzení. K tomu blíže na s. 72–73; V Jindřichově Hradci (1449) se Alešovi na sjezdu s rožmberskou stranou podařilo vyjednat sněm, který se neměl rozcházet, dokud se nevyřeší otázka krále a zemské správy. K tomu blíže na s. 82–83; Při říjnové legaci do Vídně roku 1451 se Holický zasloužil, že král Fridrich schválil Jiřího jako zemského správce. K tomu blíže na straně 97; Jednání ve formátu dva plus dva, k němuž si Poděbrad vybral Aleše (na druhé straně pověřenci rožmberské strany Zbyněk Zajíc z Hasenburka a Jan Smiřický), se uskutečnilo v říjnu 1445 ve Slaném. Aleš a Jiří chtěli obnovit jednání s druhou stranou (Rožmberk), aby se společně u Fridricha mohli zasadit o vydání Ladislava a utvoření dočasné správy. Tehdy jim

IX.4. (Ne)přátelství s Oldřichem z Rožmberka

Na samém počátku husitských válek se Aleš seznámil s mladým Oldřichem z Rožmberka. K tomu došlo patrně v Zikmundově vojsku, na jehož straně oba válčili proti husitům (1420). Aleš i Oldřich se shodovali v politickém programu, kde oba zastávali legitimistické pozice. Husity považovali za kacíře, které je třeba porazit silou, aby řádný dědic trůnu mohl usednout na Pražském hradě. Vzájemné vazby utužovali přední královští straníci i na říšských sněmech (1422, 1431), kde konzultovali podrobnosti ohledně připravovaných křižáckých tažení do Čech. Vědomí společného nepřítele, jejich zájmy, cíle, způsob jejich naplnění, ale i prosté sympatie je tak více spojovaly, až se z nich vyvinulo přátelství. To ve vzájemném vztahu obou šlechticů přetrvalo také po Alešově konverzi ke kalichu (1432) i jeho důslednému přilnutí k pod obojí ve druhé polovině 30. let.²⁰⁰

Zato, že Šternberk po změně víry nepřerušil s Oldřichem styky, si vysloužil Urbánkovo odsouzení. Tím prý Rožmberkovi poskytl možnost, aby jej mohl ovlivňovat a manipulovat jím. Jeho názor, že to (tj. nepřerušeni styků) padalo na vrub Alešovým konfesním tradicím (původně katolík), proto tíhl ke katolické straně, a od toho byl určen i vztah k magnátovi, převzala Rynešová. Tato kritika však platí jen částečně, protože nebere v potaz druhou stranu mince. Ponechme nyní stranou fakt, že Holického konverze prostě nebyla důvodem přerušit vzájemné vazby a přátelství. Naopak musím konstatovat, že čím víc se Aleš stával důsledným vyznavačem kalicha, tím víc bylo zapotřebí styky s Oldřichem udržovat.²⁰¹

šlo také o to, aby se rožmberští spolu s nimi zasadili o potvrzení Rokycany v úřadu arcibiskupa. K slánskému jednání blíže na s. 69–70; K Alešově úloze při dobytí Prahy i k jednání s Hynkem Krušinou ze Švamberka (1448) blíže na s. 77–80; K Alešovu diplomatickému jednání ve Vídni (1451), kdy se úspěšně zasadil o schválení Jiřího (Fridrichem) jako zemského správce, blíže na straně 97; Roku 1452 byl Aleš jeden z členů diplomatické mise, která měla vymoci vydání Ladislava. K tomu blíže na s. 101–102.

²⁰⁰ Zikmund za účast na tažení proti Praze zapsal Rožmberkovi zlatokorunské klášterství. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 272; Holickému bylo zapsáno opatovické klášterství. K tomuto zápisu se vyjadřují obsírně v kapitole týkající se Alešovy majetkové základny (s. 136–140); Aleš a Oldřich byli přítomni říšskému sněmu v Norimberku (červenec – září 1422), kde se projednávalo tažení do Čech, jež mělo uvolnit ze sevření Karlštejn. DRTA VIII, s. 223, č. 182. Z literatury k tomu Jánský, J.: *Kronika I*, s. 154–155; Aleš a Oldřich se také účastnili říšského sněmu v Norimberku (1431), kde se projednávaly podrobnosti ohledně V. křižové výpravy. *Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund IX*, Hrsg. Kerler, Dietrich, Gotha 1887, s. 570, č. 429; RI XI, 2 č. 8388. Z literatury k tomu Jánský, Jiří: *Kronika II*, s. 65–68; Aleš a Oldřich byli zvoleni na svatohavelském sněmu (1423) mezi dvanáct zemských správců. AČ III, s. 242, č. 31; Aleš v listinách oslovuje Oldřicha jako zvláště milého přítele. Např. AČ II, s. 4, č. 1; AČ II, s. 14, č. 16; AČ II, s. 15, č. 18. Oldřich ve svých listinách Alešovi také dotyčně označoval za zvláště milého přítele. Např. AČ II, s. 15, č. 17; AČ II, s. 17, č. 21. B. Rynešová uvádí, že mezi Alešem a Oldřichem byl opravdu přátelský poměr. LL III, s. XIV; K Alešově konverzi (1432) blíže na s. 31–32; Palacký uvádí, že Aleš pod vlivem Hynce Ptáčka pevněji přilnul ke kalichu v druhé polovině 30. let 15. století. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618–619.

²⁰¹ Urbánkova kritika Aleše Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203; Rynešová přejímá Urbánkovy závěry a uvádí: „Ač byl Aleš utrakvista, přece pod vlivem (nyní cituje Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203) „starých tradic náboženských, rodinných, stavovských“ (nyní končí citaci Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203) *tíhl k straně*

Šternberk byl racionálně uvažujícím politikem, což ve vztahu k Rožmberkovi předurčovalo jeho kroky. Dobře věděl o jeho obrovské autoritě a vlivu nejen na domácí katolíky, ale i na kandidáty českého trůnu. Oldřich byl proto nepostradatelnou figurou, která mohla působit ve prospěch zájmů země i důsledných kališníků, pokud by se jí podařilo přesvědčit. Názorně to dokládají např. Alešovy snahy, aby se zasadil u Albrechta Habsburského směrem k přijetí kapitulačních požadavků (pražské dohody), jež by zajistily výsledky revoluce (1438). Vědom si Oldřichovy důležitosti s ním proto musel udržovat korektní a přátelské vztahy, jakkoli mohl celkově s jeho politikou nesouhlasit. V reakci na Urbánka tedy platí, že nejen Rožmberk Aleše, ale i Aleš Oldřicha chtěl ovlivňovat ve svůj prospěch.²⁰²

Alešovy kontakty s magnátem se tedy nedají odkazovat na náboženské tradice, které mu údajně nedovolily oprostít se od katolické minulosti, jak tvrdí Urbánek a Rynešová. Vždyť Holický mnohokrát na zemských sněmech, sjezdech s rožmberskou stranou (později Strakonickou jednotou) i na válečném poli prokázal, že stojí na straně kalicha a hájí zájmy rozhodných utrakvistů. Ve vztahu a kontaktu s Oldřichem tak hrálo ze strany Aleše velkou roli naprosto pragmatické a účelové hledisko. Přesto však ve svých záměrech ovlivnit Rožmberka ve prospěch svého programu (utvoření zemské správy, jednání o panovníkovi, zasazení se o potvrzení Rokycany) příliš úspěšný nebyl. Oldřich si totiž z jeho četných apelů, aby jezdil na sněmy a řešil zásadní věci (bezkráloví, správa země) nic nedělal, a často je ignoroval, nebo usnesení nedodržel. Za to si od Aleše vysloužil řadu rozezlených výčitek. Jeho největším úspěchem tak bylo odlákání magnáta ze země v době útoku na Prahu (1448). Na druhou stranu Oldřich Aleše dočasně zmanipuloval, aby odmítl příchod panovníka do země, což byl Rožmberkův zájem (1442).²⁰³

Aleš se kvůli hájení výsledků revoluce, k němuž přibyla (po roce 1439) i snaha ukončit bezkráloví a vytvořit zemskou správu, s Oldřichem zákonitě dostával do ostrých sporů. V politické rovině se tak nevyhnutelně stali regulárními protivníky a někdy i nepřáteli (např. dobytí Prahy, boj Strakonické a Poděbradské jednoty). A přesto, že Holický znal, a na vlastní kůži zakusil magnátovy intriky (1438), jeho věčné kličkování a úskoky (neúčast na sněmech), neváhal mu sdělovat citlivé informace na svoji osobu. Tak mu sdělil, že se s některými pány

---

panské, katolické, čímž byla dána jeho prostřednická úloha mezi Oldřichem a Jiřím z Poděbrad... a určen vztah k Oldřichovi.“ LL III, s. XIV;

²⁰² Blíže k Alešově iniciativě, aby pražská kapitulace byla respektována domácími katolíky a dodržována a přijata Albrechtem, na stranách 46–47.

²⁰³ Stanovisko Urbánka k Alešovi Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203; Stanovisko Rynešové k Alešovi LL III, s. XIV; K Alešovým sporům s Oldřichem, aby jezdil na sněmy, jsem se průběžně vyjadřoval v této práci, proto je zde nebudu znova uvádět; K Alešově roli při dobytí Prahy (1448) blíže na s. 77–80; K Oldřichově manipulaci Alešem (1442) blíže na stranách 59–60, pozn. č. 94.

spojil proti příchodu krále do země, dokud se od něj nevykoupí Křivoklát (1442). Svoje sdělení pak zakončil přáním: „*A když tento list přečteš, věřím, že jej ihned ztrháš, a nesvěříš toho izádnému: nebt' by mně to bylo ke škodě, byt' tato věc odemne vyšla.*“ Šternberk tak dal najevo, že se o jeho paktování nesmí nikdo dozvědět, jinak by měl problémy. Oldřich si však dokument ponechal jako důkaz, a kdyby bylo třeba, nerozpakoval by se jím Aleše vydírat, nebo vyvolat spory v jeho straně. Za bojů o trůn po Zikmundově smrti (1438) zase Holický magnátovi prozradil, že uvnitř jeho uskupení (Ptáčkova strana) existuje napětí. Rožmberk pak okamžitě jednal a Alešovy informace využil k prohloubení rozkolu s cílem oslabení nepřítele.²⁰⁴

Výše zmíněné Šternberkovy listy jsou tak pro nás zajímavé z více důvodů. Předně dokládají, že vztah obou pánů byl výhodnější pro Oldřicha, protože Aleš mu svou neopatrností dodával cennou politickou municí, která se ve vhodnou chvíli dala náležitě využít. Oldřich něco takového nikdy neudělal a zneužitelné či kompromitující zprávy Alešovi jako předákovi nepřátelského tábora neposkytoval. První list dále poukazuje na druhý zásadní důvod, vedle pragmatických účelů, proč Aleš s magnátem udržoval kontakty. Šternberk ho opravdu považoval za přítele a evidentně mu příliš důvěřoval. Jeho důvěra k Oldřichovi hraničila v těchto záležitostech (Křivoklát, 1442) až s naivitou, a list, který magnát neroztrhal, to dosvědčuje. Rožmberk totiž, na rozdíl od Aleše, nesměšoval přátelství s politikou. Holický ano (samozřejmě ne vždy), a v tom byla oproti Oldřichovi jeho slabina a nevyzrálost.²⁰⁵

Magnát pokládal Šternberka také za přítele, avšak po jeho konverzi si uvědomoval, že vše má své meze. To Holický v některých momentech jakoby nevěděl. Přesto Aleše ve svých listech oslovoval „*prieteli zvláště milý!*“, což užíval málokdy. Daleko běžnější bylo „*prieteli milý!*“. L. Pátý se v této souvislosti domnívá (přátelství Oldřicha a Aleše nepopírá), že ono zdůrazněné oslovení nevyjadřovalo ani tak mimořádnou důvěru, jako spíše známku důležitosti a vážnosti. Oldřich totiž stejné oslovení použil i v dopise Poděbradovi (1447). S tvrzením Pátého se tak dá v tomto případě souhlasit, protože magnát a Jiří přátelé nebyli. Ve vztahu

---

²⁰⁴ K Rožmberkovu intrikaření, kdy úspěšně rozdmýchával spory uvnitř Ptáčkovy strany a popouzel proti sobě Aleše a jeho straníky (1438). Členům Ptáčkovy strany se nelíbilo, že Alešův příbuzný Petr Konopištský je na Oldřichově dvoře. Proto ho vzhledem k bojům o trůn, kdy rakouská strana podporovala Albrechta (vedl ji Rožmberk), začali považovat za nepřítele a chtěli plenit jeho statky. Aleš se je od toho snažil odradit, a to patrně vyvolávalo napětí, že brání nepřítele. Zdá se, že tuto tenzi ochotně živil Rožmberk. Ten Perchtě (matka Petra Konopištského) nalhával, že mladý Petr setrvává po jeho boku s Alešovým souhlasem. Ten však Perchtě rezolutně sdělil „...*žeť jest semnú o to mluvil* (Rožmberk), *ale jáť sem jemu vždy prawil, žeťby najlépi domu byl* (Petr Konopištský).“ AČ II, s. 9–10, č. 8; s. 10, č. 9. Dikce pramene, tedy dává tušit, že Aleš Oldřichovi prozradil, co pobyt Petra na Krumlově způsobuje uvnitř jeho strany a magnát se to jal využít; K Alešovu rozhodnutí nepustit panovníka do země, dokud od něho nevykoupí Křivoklát, blíže na s. 59–60, pozn. č. 94.

²⁰⁵ L. Pátý uvádí ohledně přátelského vztahu Oldřicha a Aleše, že Rožmberk se snažil využít kontaktů na Holického spíše ve prospěch své strany. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 151.

Aleše k Oldřichovi však tento závěr plně neodpovídá. Pokud totiž Holický magnáta označoval „*prieteli zvláště milý!*“,“ můžeme mimořádnou důvěru (nejen známku vážnosti) jako náplň tohoto oslovení očekávat. Šternberk totiž Rožmberkovi až přehnaně věřil, jak jsem uvedl výše (Křivoklát, 1442).²⁰⁶

Aleš však v Oldřichovi neviděl pouze soupeře a překážku v prosazení svých záměrů na politickém kolbišti. V některých situacích v něm naopak prakticky uvažující Šternberk spatřoval vítaného spojence. To se týkalo zejména doby, kdy se jejich zájmy nekřížily a staly se společnými. Oba dva se svorně obávali přílišného vzrůstu moci pána z Poděbrad, proto se Holický připojil k magnátovi a na svatokateřinském sněmu (1450 – 1451) zhatil jeho uznání správcem od celé země. O rok později už potají otevřeně nabádal Rožmberka, aby využil svého vlivu a kontaktů a zabránil jakýmkoli způsobem („*ruš to jakž muožeš*“) Jiřímu v koupi Kladska (1451).²⁰⁷

Šternberk s Oldřichem však spolu komunikovali i v poněkud civilnějším duchu. Navzájem se např. informovali o současných novinkách (zprávách) nejen z Čech, ale i z ciziny. Aleš se jej snažil využít také jako přímluvce v rodinných sporech, když mu jeho příbuzná bránila zbudovat rybník. Pánové se také prosili o pomoc nebo i ubrmanské služby při svárech se straníky toho druhého. Ohledně rad zejména Oldřich představoval pro Aleše autoritu, již si vážil pro její znalosti a přehled, „*wěda že ty milý prieteli lépe nežli jini práwuom a sprawedliwosti rozumieš*.“ Vzájemný vztah Aleše a Oldřicha, ačkoli nepostrádal emocií a napětí, tak přetrval až do Šternberkovy smrti (1455), protože si byli celkově prospěšní.²⁰⁸

---

²⁰⁶ K závěrům L. Pátého Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 150. Tamtéž i to, že Rožmberk zdůrazněné oslovení „*prieteli zvláště milý!*“ používal málokdy a běžnější u něj bylo užívat „*prieteli milý!*“. Autor dále uvádí, že Rožmberk měl ve Strakonické jednotě bližší přátele, než byl pro něho Aleš. Tamtéž, s. 150; List Rožmberka Poděbradovi (1447), kde jej oslovuje „*prieteli zvláště milý!*“ LL III, s. 262, č. 372.

²⁰⁷ K Alešově aktivitě na svatokateřinském sněmu (1450 – 1451) blíže na straně 98; Alešův list Rožmberkovi (29. září 1451), v němž ho nabádá, aby zabránil koupi Kladska Poděbradem, AČ II, s. 46, č. 47; K Alešově žárlivosti na růst Jiřího moci, pročež se na něj obracel s žádostí o pomoc (zabránění koupě Kladska, 1451), také Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 151; K závěru, že Aleš a Oldřich se navzájem potřebovali, dospěl i Pátý. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 150.

²⁰⁸ K vzájemnému informování o novinách z Čech Alešův list Oldřichovi z 1. února 1438. AČ II, s. 6, č. 4. V nedatovaném listu (patrně 1445) Oldřich zase Aleše zpravuje o zahraničním dění: „*Nowiny: král Římský byl w Salcpurce, a již zase sjel doluow do Wiedně. Tu jest sněm walně položen,...*“ K této zprávě blíže AČ II, s. 20, č. 24; K Alešově snaze využít Rožmberka jako přímluvce v rodinných sporech list z 9. listopadu 1441. „*...milý pane, rač s ní (Alešova příbuzná Perchta) o to mluwiti, i k tomu se přičiniti, at' mi nenie hájeno dělati toho rybníka;*“ AČ II, s. 16, č. 19. Perchta Šternberská z Kravař (žena Petra Konopišťského, padl 1420 pod Vyšehradem) byla sestrou matky Oldřicha z Rožmberka. K těmto rodinným vazbám Palacký AČ II, s. 3; Baletka, Tomáš: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa* (dále jen Páni z Kravař), Praha 2003, s. 428–429 (rodokmen plumlovsko – strážnické větve pánů z Kravař); Roku 1449 prosil Aleš o pomoc Rožmberka při sporech s jeho spojenci Hynkem Krušinou ze Švamberka a Oldřichem z Hradce. AČ II, s. 28–31, č. 33. Rožmberk zase roku 1440 žádal Alešovi ubrmanské služby ve sporu se Zajímačem z Kunštátu, který byl Šternberkovým straníkem (Ptáčkova strana). K tomu AČ II, s. 12, č. 13; s. 13, č. 14; s. 14, č. 15; Citace uvedená výše v textu pochází

X. Majetková základna Aleše Holického ze Šternberka (1420 – 1455)

X.1. Alešův alodní majetek v Čechách

Chrudimsko

Šternberkové z východních Čech, ke kterým Aleš patřil, drželi před vypuknutím husitských válek statky pouze na Chrudimsku. V té době k nim už nepatřila jedna z nejstarších rodových držav, tedy Chlumec (nad Cidlinou, Hradecko), který byl už roku 1393 odprodán Štěpánovi z Opočna. Mezi jejich nemovitosti tak můžeme zařadit ves Zaječice (blízko Chrudimi), v níž stávaly podle A. Sedláčka dvě tvrze. Dále Býšť, což byla farní ves blízko Holic, kterou Šternberkové zakoupili poměrně nedávno, totiž v roce 1413. Daleko starší komoditou v jejich držení bylo naopak městečko Chvojno s tvrzí (Vysoký Chvojen), které dědičně získali od Karla IV. už roku 1358. Spolu s ním tehdy obdrželi ještě 4 vsi, konkrétně se jednalo o Holice, Ředice, Ostřetín a Roveň. Od roku 1408 pak můžeme doložit ještě vlastnictví samostatného statku Chvojence (Nízké Chvojno) ležícího nedaleko Holic.²⁰⁹

Co se týče oněch čtyř vsí, které páni ze Šternberka získali spolu s Chvojnem (1358), nepodařilo se mi s jistotou doložit, že by všechny k roku 1420 byly v držení východočeské větve rodu. O Holicích (před 1420 byly již městem), kde v této době stála tvrz vybudovaná Šternberky, to říci lze. Sedláček v souvislosti s Rovní uvádí, že jim k roku 1412 patřila pouze část. Nepochybně přitom vychází ze zprávy, že se Aleš a Smil Holičtí, včetně jejich matky, tehdy (1412) soudili se Smilem Flaškou z Pardubic a jeho synem Arnoštem z Rychmburka „*super hereditibus in Rowni*“. Tenčení zbytku jejich majetku však pokračovalo o rok

---

z Alešova listu Rožmberkovi z 20. února 1449. AČ II, s. 28, č. 33. Aleš citovaná slova na Oldřichovu osobu osobně neproněs, ale vložil je do úst svému synovi (Petr Holický). „...syn muoj...wěda že ty milý příteli lépe nežli jiní práwuom sprawedliwosti rozumieš.“ AČ II, s. 28, č. 33. Domnívám se však, že se v této formulaci zaobaleně skrývá vlastní Alešovo stanovisko; L. Pátý, stejně jako já, také dospěl k závěru, že se Aleš a Oldřich navzájem potřebovali. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 150.

²⁰⁹ K odprodeji Chlumce Štěpánovi z Opočna (1393) Musil, František: *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)* (dále jen *Dějiny*), Praha 2009, s. 421; Francek, Jindřich, Hartman, Josef: *Chlumec nad Cidlinou. Stručné dějiny města*, Hradec Králové 1985, s. 23; K držbě Zaječic Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63, 167; Týž: *Místopisný slovník historický Království českého* (dále jen *Místopisný slovník*), 2. vydání (fotoreprint původního vydání z roku 1909), Praha 1998, s. 1002; K držbě Býště Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63; Týž: *Místopisný slovník*, s. 93; K držbě Chvojna Musil, F.: *Dějiny*, s. 416; O držbě Chvojna k roku 1358 hovoří též A. Sedláček. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. Týž uvádí, že Chvojno bylo prvotně městečkem. Týž: *Tamtéž*, s. 63; Týž: *Místopisný slovník*, s. 344; K tomu, že s Chvojnem Šternberkové roku 1358 obdrželi ještě 4 vsi Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 230, 760, 774; Kurka, Josef: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914. Srov. Musil, F.: *Dějiny*, s. 422. Chvojno pokleslo během husitských válek na ves. Šafařík A. - Pospíšil O.: *Holice*, s. 26; Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63; K držbě Chvojence Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 344; *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim VI* (dále jen LC VI), ed. Emler, Josef, Pragae 1883, s. 235. Chvojence byl v držení Šternberků i v polovině 15. století. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63.

později (1413), kdy Aleš dával bratrovi a Matěji Holcovi povolení, aby prodali „*dědiny swé w Rowném*“ za 38,5 kop grošů. I pan Aleš následně přistoupil k odprodeji svých statků, když nejpozději do roku 1422 postoupil dědičně a s vrchnostenským právem (*panstvím*) Onešovi z Vlčnova 4 selské dvory v dotčené vsi. Co se však týče Ostřetína a Ředic, nenalezl jsem o nich k inkriminované době (1420) žádné zprávy. Až k roku 1507 Sedláček uvádí, že Hynek Tluksa Bradlecký z Mečkova prodal kmecí dvory v Ředicích a plat v Ostřetíně Vilémovi z Pernštejna. Ale na otázku, co se s těmito nemovitostmi dělo předtím, jsem už odpověď nenalezl. Nebudu tedy s nimi nadále operovat.²¹⁰

Východočeská linie Šternberků tedy vlastnila tvrze v Holicích, v Chvojnu a Zaječicích (zde dle Sedláčka dvě tvrze), tedy celkem čtyři. Dále pak farní ves Býšť a Chvojenec, což s vesnicí v Zaječicích dělá celkem tři vsi. Tamním Šternberkům můžeme ještě připisat držbu dvou městeček, protože Chvojno o tento status přišlo až během husitských válek a Holice jím už naopak byly. Velikost majetku východočeských Šternberků byla tedy velmi malá. Nedrželi žádný hrad, neovládali žádný souvislý pás území a s pouze čtyřmi tvrzemi se mocensky ani vlivem nemohli vyrovnat jiným tradičním panským rodům.²¹¹

Pro srovnání uvedu, že např. Oldřicha z Rožmberka držel nejméně 18 hradů a stovky vesnic, což byl bezkonkurenčně největší majetek v rukou jednotlivce. S ním se v Čechách mohli měřit pouze páni z Dubé, kteří jako rod drželi na 20 hradů. Z jednotlivců na tom byl nejlépe Aleš Škopek z Dubé se čtyřmi hrady a Jan ml. Berka z Dubé se třemi pevnostmi. Čeněk z Vartenberka držel hrady čtyři, Hasenburkové, jejichž statky se rozprostíraly v dolním Poohří, vlastnili např. Hasenburk, Budyni nad Ohří a Slavětín. K roku 1418 pak drželi celkem 6 pevností a patřili k nejvíce vlivným rodinám Čech. Na Plzeňsku usazení Švihovští

---

²¹⁰ K tomu, že Holice před rokem 1420 již městem Musil, F.: *Dějiny*, s. 429; O tom, že v Holicích stála tvrz vybudovaná Šternberky Týž: *Hrady I*, s. 63; Týž: *Mistopisný slovník*, s. 230; Petráň uvádí, že po smrti Aleše Holického (1455) získal do držení Holice Zdeněk Konopišťský ze Šternberka. Petráň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách* (dále jen *Skladba*), in: *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu* (= *Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica* 1, 1976), s. 27; K tomu, že roku 1412 měla Šternberkům patřit jen část Rovně Sedláček, A.: *Mistopisný slovník*, s. 774; O tom, že se Aleš a Smil Holičtí spolu s matkou soudili se Smilem Flaškou a Arnoštem z Rychmburka „*super hereditatibus in Rowni*“ (1412) AČ II, s. 377–378, č. 145; O tom, že Aleš dával roku 1413 bratru Smilovi a Matěji Holcovi svolení, aby prodali svoje dědiny v Rovni, AČ III, s. 482, č. 130; K tomu, že Aleš nejpozději roku 1422 prodal 4 selské dvory v Rovni Onešovi z Vlčnova. Ze zprávy v AČ plyne, že Oneš z Vlčnova koupil od Holického v Rovni pouze plat, ale z čeho plynul, není uvedeno. Ten roku 1422 postoupil svému synovi. AČ III, s. 494, č. 223; Ze zemských desk, které začaly být vedeny po skončení husitských válek, a kam pak byla transakce vložena, plyne, že plat se vázal na 4 selské dvory, jež Oneš koupil od Aleše dědičně i s platem a s vrchnostenským právem. RT II, s. 180–181. Nedá se vyloučit, že Šternberkovi i přes tento prodej ve vsi Roveň nějaký majetek ještě zbyl; K tomu, že Hynek Tluksa Bradlecký z Mečkova prodal roku 1507 kmecí dvory v Ředicích a plat v Ostřetíně Vilémovi z Pernštejna Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63.

²¹¹ Sedláček pro Zaječice uvádí dvě tvrze. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 167; K tomu, že Chvojno o status městečka přišlo během husitských válek a Holice jím v té době (1420) už naopak byly Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63; Musil, F.: *Dějiny*, s. 429.

z Rýzemberka ovládali 3 hrady, taktéž páni z Janovic ze stejné oblasti, stejně jako Pirkštejnové v Posázaví nebo páni z Říčan. Středočeští Šternberkové patřili ke skupině staré panské šlechty se dvěma hrady. Zde mám na mysli samozřejmě Šternberk (1242) a Janem Lucemburským potvrzené Konopiště (1327).²¹²

Ani v případě tak malého majetku jaký drželi východočeští Šternberkové, nemůžeme hovořit o jeho koncentraci do jedné rukou. Musíme brát totiž v úvahu, že východočeská větev rodu byla ještě rozdělena na dvě linie, které představovali na jedné straně Aleš Holický s bratrem Smilem (holická) a na straně druhé jejich strýc Jan ze Zaječic a na Chvojně (chvojenská), přičemž další strýc Jaroslav z Holic žádné potomky neměl. Smil ani Aleš ovšem Holice nedrželi sami, protože je vlastnil vedle dotyčných pánů i jejich strýc Jaroslav. Naopak můžeme pozorovat, že když roku 1408 Jan ze Šternberka odjinud z Chvojence podával faráře ke kostelu ve Chvojně, nečinil tak sám, nýbrž za spoluúčasti „*Smylonis et Alssonis de Sternberg et Margarethe de Hoholicz*“. Aleš s bratrem a matkou tedy na druhé straně patrně spoluvlastnili také městečko Chvojno. V tomto případě vycházím z předpokladu, že držitelem patronátního práva býval většinou šlechtic nebo skupina šlechticů s titulu vlastníka části nebo (tento případ) celé farní osady. Avšak v důsledku rozrodu rodin se štěpilo pozemkové vlastnictví a tedy i patronátní práva ke kostelu.²¹³

Z této komplikované situace je potom zřejmé, že v rodě došlo ke tříštění majetku nejen mezi jednotlivé linie (Chvojno), ale i uvnitř jednotlivých linií (Holic), takže konečným výsledkem tohoto stavu muselo být nevyhnutelně zchudnutí obou větví východočeských Šternberků, o jednotlivých představitelích ani nemluvě. Aleš Holický ze Šternberka tak ve finále za svoji osobu nevlastnil samostatně žádný pozemkový majetek (1420). V předvečer husitských válek pouze spoluvlastnil jedinou tvrz (Holic) a dvě městečka (Holic, Chvojno). Proto můžeme budoucí velkou postavu husitských válek a doby polipanské zařadit na samém

---

²¹² Údaje v textu, týkající se držby hradů šlechtickými rody či jednotlivci, čerpám z Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418–1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve* (dále jen *Držba hradů*), HusT 14, 2004, s. 159–160, 161, 164; V případě držby Konopiště středočeskými Šternberky se odkazují na *Regesta Bohemiae et Moraviae III*, ed. Emler, Josef, Praeae 1890, s. 486, č. 1248.

²¹³ O tom, že východočeští Šternberkové byli rozděleni na holickou a zaječickou linii, přičemž Jaroslav z Holic (strýc Aleše a Smila) neměl žádné potomky Šafařík, A. – Pospíšil, O.: *Holic*, s. 26.; Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63; O tom, že Aleš a Smil drželi Holice spolu se strýcem Jaroslavem Šafařík, A. – Pospíšil, O.: *Holic*, s. 26; Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63; K tomu, že Aleš, Smil a jejich matka podávali roku 1408 spolu s Janem ze Šternberka odjinud z Chvojence (jednalo se patrně o Jana ze Zaječic na Chvojně, tedy hlavního představitele chvojenské větve, a tedy Alešova a Smilova strýce) faráře ke kostelu ve Chvojně LC VI, s. 235; K možnosti rekonstrukce Alešovy majetkové základny (spoluvlastnictví Chvojna) na základě patronátních práv Boháč, Zdeněk: *Struktura feudální pozemkové držby v Čechách na prahu husitské revoluce (Pokus o rekonstrukci podle patronátních práv)*, FHB 7, 1984, s. 11.

počátku konfliktu mezi chudé šlechtice, jejichž moc a vliv byly v podstatě mizivé. Nelze však vyloučit, že k roku 1420 držel ještě nějaké dědiny ve vsi Roveň.²¹⁴

Za věrné služby králi Zikmundovi Aleš v prosinci 1421 získal ves Radhošť (u Vysokého Mýta), k čemuž se vázala i popluží, rybníky, řeky, platy a další příslušenství. Tím se mu podařilo drobně zahustit jeho nepatrnou majetkovou základnu na rodném Chrudimsku. U tohoto daru, jenž byl vlastně odúmrťí spadlou na Zikmunda, se dá navíc předpokládat, že byl Alešem plně využíván a vlastněn. Tomu by nasvědčovaly odpory vznesené proti obdarování (1443) i sociální původ odporujících. Radhošť byl vlastně první samostatně držžený majetek panem Alešem. Po smrti strýce Jaroslava a bratra Smila (po 1432) získal navíc pod svoji kontrolu celé město a tvrz Holice. K tomu se mu podařilo získat i Zaječice, které předtím náležely chvojenské větvi rodu. Už v říjnu 1421 mu panovník daroval příjem do výše 200 kop grošů ze vsi Lhota (Chrudimsko) nebo i jinde, kde měla zajištěno věno manželka Pešíka Tlustého ze Lhoty.²¹⁵

Kouřimsko

Zde se ve středním Posázaví rozprostíraly nejstarší državy rodu pánů ze Šternberka. Jednalo se o českošternberské panství, k němuž přínáležel i Divišov, v pramenech prvně doložitelný k roku 1218 a konopišťské panství s městečkem Benešovem. Právě o tyto body se opíral bojovný odpůrce husitů Petr Konopišťský ze Šternberka, který našel spolu s dalšími pány smrt pod Vyšehradem (1420). Vdova Perchta Šternberská z Kravař pak raději se zmíněným majetkem přestoupila na stranu pražanů (1421). O držebnosti svojí příbuzné však projevíli zájem také bratři Smil a Aleš Holičtí. Z pramenů je ale zřejmé, že vdova jevila daleko větší chuť ke spolupráci s Alešem, nikoli s jeho bratrem. Výrazem toho je rodová dohoda, kterou oba uzavřeli roku 1424. Z ní vyplývá, že pokud Aleš zaplatí sirotčí dluhy, které zůstaly po padlém Petrovi a vyplatí rukojmí, má mu Perchta předat Konopiště i Šternberk, včetně sirotků, do poručenské správy. Dotyčný se zároveň zavázal, že příbuzné poskytne radu a pomoc, pokud by jeho bratr na ni nebo na zboží chtěl sáhnout násilím. Pokud

---

²¹⁴ Ke stejnému závěru jako já, co se týče zchudnutí východočeských Šternberků vlivem tříštění majetku, došel Petráň. Ten upozornil na zchudnutí Alešovy rodové větve zapříčiněné četnými rozrody. Petráň, J.: *Skladba*, s. 46; Zaječice, Chvojenc a Býšť byly (1420) v držení chvojenské linie. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63.

²¹⁵ K lokalizaci vsi Radhošť Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 747; O tom, že Aleš ves Radhošť získal za věrné služby králi (včetně údajů o příslušenství) *Desky dvorské Království českého. Díl III. Druhá kniha provolací z let 1411 – 1448* (=AČ XXXVI), ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941, s. 94–95, č. 84; K odporům vůči obdarování Aleše vsi Radhošť, které byly vzneseny patrně nižšími šlechtici roku 1443, AČ XXXVI, s. 96–97, č. 85, s. 95, č. 84; Získání Zaječic Alešem dokládá Petráň. Petráň hovoří o tom, že po smrti Aleše (1455) držel Holice a Zaječice jako poručník Zdeněk Konopišťský. Petráň, J.: *Skladba*, s. 27; K Alešovu získání příjmu 200 kop grošů AČ XXXVI s. 96–97, č. 85.

by ho však získal dle zemského práva, dobyl či vysoudil, má Aleš Perchtu z dohody propustit.²¹⁶

Dohoda byla tedy namířena ve prospěch Aleše, proti jeho bratrovi. Tento první pokus o ovládnutí držav středočeských Šternberků však prozatím skončil neúspěchem. Perchta totiž nakonec Smila připustila coby spoluporučnicka svých dětí. Na Konopišti se mu také patrně narodila dcera Kunhuta budoucí manželka Jiřího Poděbradského. Alešův úspěch v této oblasti se nesl až ruku v ruce s vyhasnutím mužské linie konopišťských příbuzných roku 1439. Tehdy bez potomků zemřel Petr ze Šternberka, který před svou smrtí ustanovil skrze zemské desky, aby Holický získal Český Šternberk a Zdeněk ze Šternberka zase Konopiště. Ziskem Šternberka a příslušenství (1440) se tak Alešovi podařilo uchytit na středním toku řeky Sázavy, kde se mohl opřít o pevný bod ve střední části kouřimského kraje. Pozice Šternberků v tomto regionu se pak ještě více zpevnila, když buď Aleš, nebo jeho syn, získali do držení hrad Líšno (Léštno), ležící kus na jih od Benešova.²¹⁷

Alešovi na začátku 50. let pražský svatokateřinský sněm (25. listopadu 1450 – leden 1451) ještě přisoudil držbu královské vsi Kunratice u Prahy. Chvalovi z Dojic ji původně zapsal Zikmund Lucemburský v hodnotě 1000 kop (1421) a přes jeho dceru se list i s dobrou vůlí dostal právě k Alešovi. Dotyčný se však o Kunratice už od konce 30. let musel soudit, protože Zikmundův zápis nepostrádal ani Jan z Rýzemberka. Zmatek pak do všeho vnesli ještě pražané, kteří majetek znovu obsadili v roce 1450. Nepřehlednou a zamotanou situaci pak rozlouskl až jmenovaný sněm, jenž dal za právo Holickému. Kunratickou ves pak můžeme zařadit ke šternberským majetkům v bezprostředním okolí Prahy v kraji kouřimském. Na

---

²¹⁶ K první zmínce o Divišovu v pramenech (1218) *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II*, ed. Friedrich, Gustav, Pragae 1912, s. 144, č. 153; Jan Lucemburský potvrdil Šternberkům Konopiště spolu s Benešovem a dalšími vesnicemi r. 1327. RBM III, s. 486, č. 1248; K tomu, že o Konopiště, Divišov a Benešov se opíral Petr Konopišťský, který padl pod Vyšehradem Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 221, 230, 237–238, 276; K tomu, že Petrova žena Perchta po jeho smrti raději s majetkem přešla na stranu pražanů (1421) AČ I, s. 150–151, č. 14; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 277; Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 31; Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129; K rodové dohodě Aleše Holického a Perchty Šternberské z Kravař (1424) AČ I, s. 152–153, č. 16; *Soupis český psaných listů a listin do roku 1526. Díl I. Svazek 1/1 (1378–1471)*, Praha 1974, s. 143, č. 542; Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129; Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 31.

²¹⁷ K tomu, že Aleš neuspěl ohledně ovládnutí majetku středočeských Šternberků, a Perchta připustila jako spoluporučnicka Smila Holického Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 31; Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129; Petr Konopišťský, který zemřel roku 1439 bez dědiců, byl synem Petra Konopišťského, který padl pod Vyšehradem (1420); O tom, že Petr před smrtí (1439) ustanovil, aby Aleš získal Český Šternberk a Zdeněk ze Šternberka Konopiště Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 100. Podle Urbánka držel Zdeněk ze Šternberka Konopiště od roku 1440. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 164. List, který napovídá, že k rozdělení Šternberka a Konopiště mezi Aleše a Zdenka došlo roku 1440, uvádí AČ. AČ II, s. 12, č. 13. O Petrových ustanovení skrze zemské desky, že Holický získá Český Šternberk a Zdeněk Konopiště Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 32, 78. Tuto informaci přebírá Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129; Ohledně Líšna Sedláček roku 1909 uvádí, že hrad získal Alešův syn. *Místopisný slovník*, s. 508. V roce 1927 už nebyl tak striktního názoru a připouštěl, že hrad mohl získat i Aleš. Týž: *Hrady XV*, s. 177. V tabulce (Petráň), která uvádí přehled majetku Zdenka Konopišťského se uvádí, že dotyčný držel Líšno jako poručník po Alešově smrti. To však pro nás není nikterak průkazné. Aleš mohl pořád spravovat jen majetek, který získal jeho zemřelý syn (1454), dokud nedoroste jeho vnuk. Petráň, J.: *Skladba*, s. 26–27.

samém sklonku života pak Holický ještě vysoudil vsi Draňovice, Čerenice (obě u Vlašimi) a Šternov. Jejich poloha dává tušit, že byly správně připojeny k panství Český Šternberk. V případě Šternova o tom nemůže být pochyb, protože ležel v bezprostřední blízkosti hradu.²¹⁸

Hradecko

Na Hradecku se nejprve uchytil Alešův bratr Smil, jemuž se tu podařilo získat hrad a městečko Brandýs nad Orlicí, po kterém se píše v listinách z let 1429–1431. Smil pak uzavřel se svým bratrem dohodu, která z něj dělala nejspíše hromadníka, tedy společného majitele hradu a města ležícího při Tiché Orlici na hranici s Chrudimskem. Výše jmenovaný se naposledy připomíná ještě roku 1432, takže někdy po tomto datu se stal Aleš spolumajitelem panství. Jeho podílnictví by pak následně dokazovala spoluúčast na odprodeji poplužního dvora Šnakov (u Vysokého Mýta, Chrudimsko) patřícího k Brandýsu spolu se svým příbuzným Janem ze Šternberka (1450). Někdy v této době se pak Aleš zbavil také hradu a města, takže jeho spoluvláda na Brandýse končila po dlouhých osmnácti letech, a to ve prospěch rodu Kostků z Postupic.²¹⁹

Jak dále vypovídají prameny, činil si Šternberk nároky také na hrad Frymburk s příslušenstvím, a to skrze zápis v zemských deskách. Ten totiž musel ukázat pánům při zemském soudu, když se domáhal práva na zmíněné panství, ležící jižním směrem nedaleko

---

²¹⁸ Dace svatokateřinského sněmu (1450 – 1451) Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 234. Svatokateřinský sněm určil způsob řešení mnohých lokálních konfliktů souvisejících s nepřítelstvím mezi Poděbradskou a Strakonickou jednotou. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 107; Kunratic bylo mnoho, soudím však, že se jednalo právě o ty u Prahy. Václav IV. je koupil r. 1407, takže od této doby se o nich dá hovořit jako o královské vsi. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 482. Jako o královské vsi o nich totiž hovoří pramen. AČ I, s. 523, č. 158; K tomu, že se Kunratice dostali přes dceru Chvala z Dojic k Alešovi AČ I, s. 523, č. 158. Ekvivalent dotčeného listu však nenalezla revizitační komise v královských registrech. Pramen uvádí zkomolený název *Kuradice*. Že se jedná o Kunratice, je patrné ze Sedláčka. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 233–234; K tomu, že se Aleš musel od konce 30. let o Kunratice soudit s Janem z Rýzemberka, i k tomu, že statek roku 1450 znovu obsadili pražané (Kunratice drželi už od začátku husitských válek až do roku 1436) Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 233–234. O tom, že svatokateřinský sněm přisoudil Kunratice Alešovi, AČ II, s. 285–286, č. 46; s. 290–291, č. 48; Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 233–234; K nabytí Draňovic, Čerenic a Šternova podrobně na stranách 132–135.

²¹⁹ K tomu, že Smil získal Brandýs n. Orlicí, po němž se psal v letech 1429 – 1431, Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého II* (dále jen *Hrady II*), Praha 1994, s. 137; Týž: *Místopisný slovník*, s. 54–55; O tom, že Smil uzavřel s Alešem dohodu, která z něj patrně dělala hromadníka hradu a města Brandýs n. Orlicí Týž: *Hrady II*, s. 137; O tom, že Smil se naposledy připomíná roku 1432 (Čornej ho připomíná ještě k roku 1432. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 533; Sedláček Smila zařazuje nejvýše k roku 1431. Týž, *Hrady II*, s. 137) a že se Aleš po tomto datu stal spolumajitelem panství (Brandýs n. Orlicí), což by dokazovala jeho spoluúčast na odprodeji Šnakova (1450), Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 137; Týž: *Hrady I*, s. 231; AČ III, s. 547, č. 568; Jan ze Šternberka byl majitelem Zaječic, Chvojence a Býště. AČ III, s. 547, č. 568. K lokalizaci Šnakova Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 864; K tomu, že se Aleš kolem roku 1450 zbavil svého hromadnictví ve prospěch Kostků z Postupic, Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 137.

od Náchoda, při samé hranici s Kladskem (1437). Dotčené zboží si podle Aleše silou přisvojil Jiří z Dubé a z Vizmburka, k čemuž mělo dojít snad už před rokem 1432. Pán z Dubé však v únoru 1437 nebyl schopen před zemským soudem doložit svoje legální nároky na sporné statky s odůvodněním, že sluha, kterého pro příslušné právní dokumenty vyslal, nesplnil svůj úkol. Panský nález proto Jiřímu prodloužil lhůtu k předložení příslušných listin ke Frymburku do následujících Letnic, přičemž pokud by se tak nestalo, dali by za pravdu Alešovi.²²⁰

Jak pře, která z mého pohledu ukazovala spíše na neoprávněný úchvat Jiřího z Dubé, nakonec skončila, není známo. Pro další dobu se totiž ohledně Frymburka nezachovaly žádné zprávy. Protože se však Jiří v bojích o trůn po Zikmundově smrti na rozdíl od Aleše postavil na Albrechtovu stranu, je možné, že se mu výše zmíněný majetek podařilo udržet. Ve finále tak dravost pána z Dubé, včetně politické orientace obou soků způsobila, že se Alešovi državy na Hradecku zaokrouhlily na počtu jednoho panství, s centrem v Brandýse nad Orlicí.²²¹

Pražský kraj

Odměny za svoje služby se Šternberk od Zikmunda Lucemburského dočkal nejen ve východních Čechách. Staříčský císař „*habentes benignum respectum ad grata et multum fidelia obsequia*“ daroval Alešovi a Oldřichovi z Chrástu 6 kop a 46 grošů ročního platu v Nebřenicích (odúmrť, 9. ledna 1437). To byla od Zikmunda, který o jedenáct měsíců později zemřel, poslední odměna na Alešovo konto.²²²

Plzeňsko

Na velmi krátkou dobu se Holickému podařilo získat do držení Žlutice. Za to vděčil příbuzenství s Markétou ze Šternberka a zejména křižákům (IV. kruciáta), kteří odtamtud vyhnali Jakoubka z Vřesovic (1427). Markéta následně svolala městskou obec a přikázala jí, aby Alešovi slíbila človečenství (poddanství), což také učinila. Po neúspěšném konci výpravy ale Holického na Žluticích vystřídal opět Jakoubek. Markéta potom Žlutice dotyčnému a jeho

---

²²⁰ K tomu, že se Aleš domáhal nároků na nymburské panství RT II, s. 155; AČ II, s. 385, č. 163; O sporu také Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 64; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 93, 97; K tomu, že si Jiří z Dubé panství přisvojil silou (snad už před rokem 1432), RT II, s. 155; Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 197; K tomu, že Jiří z Dubé nebyl schopen doložit legální nároky na panství (1437), proto mu lhůta k předložení listin byla prodloužena, a pokud by i pak nic nedoložil, byl by Frymburk přisouzen Alešovi RT II, s. 155.

²²¹ O tom, že není možné určit výsledek pře (Frymburk) pro nedostatek zpráv Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 64; K tomu, že je možné, že si pán z Dubé mohl Frymburk ponechat, neboť se, na rozdíl od Aleše, postavil na stranu Albrechta Habsburského Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 93, 97;

²²² AČ XXXVI, s. 141, č. 69; RI XI, 2. č. 11 629; *Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437)*, ed. V. J. Nováček, Praha 1903, s. 42–43, č. 55.

synům prodala. Po její smrti (1431) Aleš kupcům vydal list, že jim v držbě nebude překážet.²²³

*Litoměřicko, Čáslavsko, Kouřimsko*²²⁴

Pan Aleš se Zděnkem Konopišťským dobře vydělali na tom, že se zasloužili o nástup Ladislava Pohrobka na český trůn. Už 6. listopadu (1453), tedy necelé dva týdny po korunovaci (28. října), se jim mladý Habsburk bohatě odměnil. Držebnosti, které jim daroval, je však měly také připoutat k panovníkovi loajalitou a získat v nich oporu pro vládu v Českém království. K tomuto cíli měla oba Šternberky stimulovat polovina hradu a městečka Děčína, tvrz Milčany s poplužím, městečko Holany, nová tvrz Rybnov s příslušenstvím, vesnice Draňovice, Čeřenice, Šternov, Lhota, Mechnějov, Všechlapy, Dolany, Kojetice, městečko Benešov, městečko Lipý (Česká Lípa) s předměstím i s dalším příslušenstvím a hrad Lityšek s horou a příslušenstvím.²²⁵

Tyto držebnosti, které se rozprostíraly na území severních (Litoměřicko) a východních Čech (Kouřimsko, Čáslavsko), patřily původně k majetku pánů z Vartenberka a pánů z Dubé. Do těchto rodů se však přivdala příbuzná pana Holického Anežka ze Šternberka, která pojala za muže nejprve Zikmunda z Vartenberka a z Děčína a po jeho smrti Hynka Hlaváče z Lípy. Oba manželé pak Anežce její obvěnění nevyplatili, nýbrž zapsali (zastavili) na svých nemovitostech. Zikmund z Vartenberka na polovině hradu a města Děčína, na nové tvrzi jménem Rybnov s příslušenstvím (u České Lípy), na tvrzi v Milčanech (Mělčanech, u České Lípy), dále na městečku Holany (u České Lípy) a na hradě Lityšku (Lityš, severovýchodně od Litoměřic) příslušejícímu k děčínskému panství. Hynek Hlaváč následně svojí ženě zastavil

²²³ K tomu, že křižáci ze Žlutic vyhnali Jakoubka z Vřesovic a vrátili je Alešovi FRB V, s. 596; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 487; K tomu, že Alešova příbuzná přikázala městské obci, aby Alešovi slíbila poddanství (učiněno) Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIII* (dále jen Hrady XIII), Praha 1998, s. 207; Týž: *Místopisný slovník*, s. 1042; K tomu, že po porážce křižáků vystřídal Aleše na Žluticích opět Jakoubek Jánský, J.: *Kronika II*, s. 16, 24; Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 46; K tomu, že Markéta Žlutice prodala Jakoubkovi a jeho synům Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 207. O tom, že Aleš po Markétině smrti vydal Jakoubkovi list, že mu v držbě Žlutic nebude bránit Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 207; AČ II, s. 475, č. 653.

²²⁴ O alodních majetcích Aleše Holického na Kouřimsku jsem pojednal v oddíle týkajícím se Kouřimska. Nyní blíže vyložím majetkový obsah daru Ladislava Pohrobka ve prospěch pana Aleše. Odúmrť, kterou obdržel, svým obsahem pronikala na území všech těchto krajů. Proto tu část, která se týká Kouřimska, proberu najednou s těmito zbylými kraji (Litoměřicko, Čáslavsko), aby nevznikaly zmatky. To, co Aleš vrámci tohoto daru na Kouřimsku získal, samozřejmě uvádím v oddíle týkajícím se Kouřimska. Viz strana 129–130.

²²⁵ AČ XXXVII/2, s. 1333, č. 1; Podle zápisu v zemských deskách, který spoludokládá pozdější naložení s celým královským darem, o čemž bude řeč ještě výše v textu, se k jejich odměně vázali ještě 2 lidé ve vsi Bělá, selské dvory s platem v Boleticích, Chrastu (u Děčína), Křesicích či Křešicích, Schönbornu (*Schonburnu*, u Děčína) a Rozbělesích (*Rozbèlesiech*, u Děčína), v Kumpolticích (*Cumpolticzich*, u Děčína) jeden člověk na půl dvora, polovina vsi v Podmoklech (*mediam villam*), hamry a prkenný mlýn v *Kynigswaldie* (patrně Kynžvart, nepodařilo se mi určit který) a selské dvory s platem v Slavíkově, Blankartících, Ludvíkovicích (u Děčína), Javorech (*Javorých*, u Děčína), Bukovině a ve *Folknařiech* (?), a to vše s plným vrchnostenským právem (*cum pleno dominio*).

v hodnotě 1500 kop město Česká Lípa s příslušenstvím (východně od Ústí nad Labem), městečko Benešov a vsi Mechnějov, Šternov, Lhotu, Všechlapy, Dolany, Kojetice, Čeřenice a Draňovice (*Drniowicze*).²²⁶

Anežce pak věnné zástavy zůstaly v držení i po smrti obou manželů, a po jejím skonu připadly jako odúmrti na nového panovníka, který je daroval oběma Šternberkům. To se uskutečnilo 6. listopadu, jak už jsem uvedl výše. V souladu s běžným postupem pak vznikly i provolací listy, které byly veřejně v trhovách dnech po tři dny čteny v nejbližším městě od odúmrtního statku, v tomto případě (od 26. listopadu) v Litoměřicích, Ústí nad Labem (*Vssez super Albea*), Kouřimi a Čáslavi. To představovalo zároveň výzvu, aby ten, kdo si činil nárok jako dědic, svoje právo před Úřadem desk dvorských do 14 dnů uplatnil. Po provolání pak byly listy potvrzeny městskou pečetí a dodány deskovému úřadu, kde je zapsali do kvaternů provolacích (*Liber proclamationum*).²²⁷

²²⁶ K tomu, že se darované držeby náleželi na území severních a východních Čech AČ I, s. 435; AČ XXXVII/2, s. 1333, č. 1; K tomu, že darované statky patřily původně k majetku Vartenberků a pánů z Dubé, AČ XXXVII/2, s. 1333, 1335, 1336, 1338, č. 1; RT II, s. 242–243, 248; K tomu, že se k pánům z Vartenberka a z Dubé přidala Anežka ze Šternberka, která si nejprve vzala Zikmunda z Vartenberka a po jeho smrti Hynka Hlaváče z Lípy AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1; K tomu, že oba manželé Anežce její obvěnění nevyplatili, ale zapsali. Svatební smlouvy v Čechách a na Moravě pravidelně obsahovaly zajištění obvěnění zástavou na nemovitostech. Kapras, Jan: *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908, s. 31, 34; K tomu, co Anežce zastavil Zikmund z Vartenberka AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1; RT II, s. 242–243; K lokalizaci Zikmundem zapsaných komodit, tj. Rybnova, Milčan, Holan, Litýšku Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 781, 602, 228, 557; O tom, co Hynek Hlaváč zastavil svojí ženě AČ XXXVII/2, s. 1335, 1336, 1338; RT II, s. 248; Ohledně Benešova, který Hynek ženě zapsal, jedná se snad o Benešov nad Ploučnicí. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 16. Toto město leží nedaleko na východ od Děčína; Mechnějov byl u Vlašimi. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 592; Šternov byl ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435; Lhota byla ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435; Lokalizaci Všechlapy se mi nepodařilo přesně určit. Výčet lokalit takto pojmenovaných uvádí Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 986; Lokalizaci Dolan se mi nepodařilo přesně určit. Výčet lokalit takto pojmenovaných uvádí Týž: tamtéž, s. 149–150; Lokalizaci Kojetic se mi nepodařilo přesně určit. Výčet lokalit takto pojmenovaných uvádí Týž: tamtéž, s. 424; Čeřenice byly ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435; Draňovice byly ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435.

²²⁷ Věnná zástava byl movitý či nemovitý majetek daný ženě za manželova života v zástavní držbu za nevyplacené věno. K tomu <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>; Anežka ze Šternberka byla mrtvá už v srpnu 1439, protože Albrecht Habsburský tehdy dal svůj nápad (nárok) po dotyčné Kašparu Šlikovi z Holiče a Haškovi z Valdštejna. Tehdy se však jednalo jen o majetek po Zikmundovi z Vartenberka, protože o majetku po Hynkovi Hlaváčovi se prameny nezmiňují. ZR, s. 227, č. 14; AČ XXXVI, s. 669–670; Co se týče hradů v držení vdov, tak praxe byla většinou taková, že pokud byly děti hradního pána naživu, tak se matka stávala jejich poručnící. Když pak dospěly, zpravidla majetek převzaly, avšak Anežce ze Šternberka panství Vartenberků zůstalo, takže dědicové, když dospěli, ho museli vykoupit, jak uvedu dále v textu. Prokop, M.: *Držba hradů*, s. 177; RT II, s. 242–243; V případě pánů z Dubé se mi situace jeví obdobně, i když pramen neříká úplně jasně, že kupec, který odkupoval práva po Hynkovi z Dubé, byl přímo jeho potomek. Avšak formulace *Henricus de Duba... possessor bonorum et hereditatum in Lippem* tomu napovídá, protože Hynek Hlaváč Anežce město Českou Lípu zastavil. Každopádně je však zřejmé, že i majetek pánů z Dubé zůstal v držení Anežky ze Šternberka; Obecně ke vzniku provolacích listů a jejich čtení v trhovách dnech v nejbližším městě od odumřelého statku Burdová, Pavla: *Desky dvorské*, Sborník archivních prací 47, 1997, č. 1–2, s. 84. V případě majetků darovaných králem Šternberkům se provolací listy četli v Litoměřicích, Ústí n. Labem, Kouřimi a Čáslavi. K tomu konkrétně AČ XXXVII/2, s. 1333, č. 1; K tomu, že čtení provolacích listů na tržišti znamenalo výzvu, aby ten, kdo si na majetek činí nárok jako dědic, svoje právo do 14 dnů uplatnil Burdová, P.: *Desky dvorské*, s. 84. Táž k tomu, že po provolání byly listy opatřeny městskou pečetí a dodány deskovému úřadu, kde je zapsali do kvaternů provolacích. Táž: *Desky dvorské*, s. 84.

Po proběhnutí provolacího procesu byl příjemce daru řádně uveden v držení statku, byl tedy vykonán zvod. V našem případě k tomu došlo nejprve 11. března 1454, kdy posel dvorských úředníků Jan z Hostivic uvedl Aleše Holického a Zdeňka Konopištského v držení celého Anežčina věna po Zikmundovi z Vartenberka, 9. dubna v držení platů (Anežčino věno po Hynku Hlaváčovi) v Mechnějově, Draňovicích, Šternově, Čeřenicích, ve Lhotě, Všechlapech a v Kojeticích a o den později (10. dubna) v držení části věna po Hynkovi Hlaváčovi (město Česká Lípa s předměstím a příslušenstvím). Nesmíme však zapomínat, že zvod nepředstavoval uvedení v držbu faktickou, nýbrž pouze úřední (formální), takže Šternberkové dotčeným nemovitostem reálně nevládli. Ostatně provolací knihy označují za skutečné vlastníky provolaných statků Jana z Vartenberka a Děčina (*possessor et heres bonorum*) a Jindřicha z Dubé (*possessor bonorum*), což není nikterak udivující, protože Anežka ze Šternberka měla majetek pouze v zástavě.²²⁸

Je zjevné, že Aleš a Zdeňek ze Šternberka o skutečné podřízení jim přiznaného majetku ani neusilovali. Naopak, svoje právní nároky využili k uskutečnění dobrého obchodu jak s Janem ml. z Vartenberka, synem zemřelého Zikmunda, tak s Jindřichem z Dubé a Lípy. Proto roku 1454 prodali veškerá práva, vlastnictví a vrchnostenské právo (*dominii*) k vartenberskému majetku Janovi ml. z Vartenberka a Děčina a jeho dědicům za 2100 kop grošů, které byly úplně vyplaceny (*integre persolutis*). Obdobně si následně počínali i ve vztahu k Jindřichovi z Dubé a Lípy, jemuž a jeho dědicům odstoupili za 1500 kop práva, vlastnictví atd. ke hradu a městu Česká Lípa (*in Lippem castro, civitate*).²²⁹

Všechno se ovšem neobešlo bez komplikací, protože proti zvodu Šternberkům na vsi Draňovice (u Vlašimi), Čeřenice (u Divišova), Šternov (u Vlašimi) a Lhota (všechny na Kouřimsku) vznesli námitky Zdeněk Kostka z Postupic, Petr Předbor z Radešína a Jan z Radíče. Spor byl nakonec rozhodnutý tak, že Aleš Holický musel zaplatit za Draňovice, Čeřenice a Šternov po 11 kopách grošů za každou kopu grošů platu *cožbykoliwěk wyčtli* Petru Předborovi a Janovi z Radíče. Předbor a Jan se svým otcem Janem potom měli dotyčné statky Holickému dědičně vložit do zemských desek, přičemž v tom momentě jim měl Šternberk

²²⁸ Zvod bylo úřední převedení nějakého majetku z vlastnictví držitele dosavadního do vlastnictví nabyvatele. K tomu <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>; Burdová, P.: *Desky dvorské*, s. 85; Ke zvodu Šternberkům z 11. března 1454 AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1; Ke zvodu Šternberkům z 9. dubna 1454 AČ XXXVII/2, s. 1338, č. 1; Ke zvodu Šternberkům z 10. dubna 1454 AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1; K tomu, že zvod nepředstavoval reálnou, nýbrž pouze formální držbu <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>; Malý, Karel – Sivák, Florian: *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, 2. vydání, Praha 1993, s. 191; K tomu, že za skutečné vlastníky provolaných statků prameny označují Jana z Vartenberka a Děčina a Jindřicha z Dubé AČ XXXVII/2, s. 1334, č. 1; AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1.

²²⁹ K obchodu, který Šternberkové uzavřeli roku 1454 s Janem ml. z Vartenberka a Děčina RT II, s. 242–243; K obchodu, který Šternberkové uzavřeli s Jindřichem z Dubé a Lípy RT II, s. 248. Co se stalo s Benešovem, Dolany, Kojeticemi, Všechlapy a Mechnějovem v pramenech není uvedeno.

zaplatit vypočtenou sumu. Co se týče vsi Lhota, ta byla ponechána Zděnkovi Kostkovi z Postupic (*ta má ostati při Zdeňkowi*). Podle formulace pramene je možné, že Lhota byla ve skutečném držení pana Kostky. Lokalizace statků, které Aleš Holický získal díky soudnímu výroku, pak dává tušit, že Čeřenice a Draňovice (obě u Vlašimi) byly připojeny k českošternberskému panství. V případě Šternova o tom nemůže být pochyb, protože ležel bezprostředně u hradu Český Šternberk.²³⁰

Na této odúmrti tedy vydělali oba Šternberkové, když si díky postoupení svých práv Vartenberkům a pánům z Dubé přišli na 3600 kop grošů a Aleš získal do držení i výše zmíněné vsi. Byl to však zároveň poslední profit pana Holického na odumřelých statcích, které mu král za služby daroval. V otázce dalších sporů vedených o odumřtě totiž Aleš odešel od soudu buď s nepořízenou, anebo spor během jeho života nestihl být dokončen. První případ se týkal vády o tvrz a ves Strašnice s příslušenstvím a pře o poplužní dvůr se dvěma dvory a platem v Braškově (*Zbrasskow*), kdy páni přisedící na dvorském soudu dali *za právo obdržené (pro iure obtento)* odpůrcům. Druhý případ se pak týkal tahanic o 10 kop grošů ročního platu na tvrzi Hradištko, majetek v Radimovicích a Kozojedech (?), dům v Hradečnu a masné krámy tamtéž, tvrz v Čelechovicích s příslušenstvím, 48 kop ročního platu na majetku v Paběnicích (městečko, tvrz, poplužní dvůr, krčmy, selské dvory, vsi k tomu příslušné), tvrz v Chřenicích s příslušenstvím a o majetek v Novém a Starém Chlumci a v Kladrubech k němu příslušejících. Nezbyvá než dodat, že nedovedené odumřtě a nápady k nim byly po Šternberkově smrti (1455) panovníkem dány „*vnúcatóm téhož Alše, aby oni ta práva mohli vésti též jakožto on*“. Draňovice, Čeřenice a Šternov tak představují vůbec poslední majetkové zisky Aleše Holického v Čechách (Kouřimsko) ale i celkově.²³¹

²³⁰ K lokalizaci Draňovic u Vlašimi Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 164; K lokalizaci Čeřenic u Divišova Týž: tamtéž, s. 110; K lokalizaci Šternova u Vlašimi Týž: tamtéž, s. 871. Šternov dokonce tvořil věno, které dostala Anežka ze Šternberka, manželka Hynka Hlaváče, někdy před rokem 1413. Týž: tamtéž, s. 871; K odporu Zděnka Kostky z Postupic, Petra Předbora z Radešína a Jana z Radíče, týkajícího se zvodu Šternberkům na právě zmíněné vsi AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1. Listiny, kterými Petr dokládal svoje nároky Tamtéž, s. 1337–1338; K rozhodnutí sporu mezi Alešem a právě zmíněnými třemi muži (o Zděnkovi Konopištském prameny při finálním verdiktu vůbec nehovoří. AČ I, s. 435–435; AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1). Aleš musel zaplatit 11 kop grošů za Draňovice, Čeřenice a Šternov „*cožbykoliwěk wyčtli*“ Petru Předborovi a Janovi z Radíče. Předbor a Jan se svým otcem Janem (Jan z Radíče svého otce Jana z Radíče a Křešic u soudu patrně zastupoval. AČ XXXVII/2, s. 1337–1338, č. 1) pak měli Alešovi tyto statky dědičně vložit do desk zemských. V tom momentě jim měl Holický zaplatit vypočtenou sumu. Lhota byla ponechána Zděnkovi Kostkovi z Postupic. AČ I, s. 435–436; AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1; Moji domněnku ohledně Šternova potvrzuje i Sedláček, který uvádí, že Šternov patřil k Českému Šternberku až do roku 1850. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 871.

²³¹ K Alešovu sporu o tvrz a ves Strašnice AČ XXXVII/1, s. 322–325, č. 11; K Alešovu sporu o poplužní dvůr se dvěma dvory a platem v Braškově AČ XXXVII/1, s. 555–557, č. 13; K Alešovu sporu o 10 kop grošů ročního platu na tvrzi Hradištko AČ XXXVII/1, s. 427–430, č. 61; K Alešovu sporu o majetek v Radimovicích a Kozojedech (?) AČ XXXVII/3, s. 777–778, č. 18; K Alešovu sporu o dům v Hradečnu a masné krámy tamtéž AČ XXXVII/1, s. 322, č. 10; K Alešovu sporu o tvrz v Čelechovicích s příslušenstvím AČ XXXVII/3, s. 848–853, č. 8; K Alešovu sporu o 48 kop ročního platu na majetku v Paběnicích AČ XXXVII/2, s. 1245–1247, č. 13; K Alešovu sporu o tvrz v Chřenicích s příslušenstvím AČ XXXVII/1, s. 409–10, č. 48. Dle Sedláčka je Aleš r.

X.2. Alešův zástavně držený majetek v Čechách

Hradecko

V hradeckém kraji se Aleši Holickému podařilo získat první velkou zástavu, kterou obdržel za vojenské služby králi Zikmundovi během první křížové výpravy. V Kutné Hoře mu král místo žoldu zapsal v hodnotě 5200 kop grošů celé opatovické klášterství s veškerým zbožím a vesnicemi, což byla vskutku ohromující částka (1420). V tomto ohledu se Alešovi mohli rovnat pouze švamberští bratři Bohuslav a Hynek Krušina, kteří ve stejné sumě obdrželi klášterství nepomucké a Bohuslav v hodnotě 1000 kop i klášterství manětínské. Aleš v zástavní sumě o mnoho předstihl i Oldřicha z Rožmberka, kterému Zikmund zapsal Zlatou Korunu v hodnotě převyšující 3000 kop nebo Jana Městeckého z Opočna, jenž ve stejné sumě obdržel klášterství břevnovské. Tak velkou zástavní sumou panovník odškodnil pouze nejvýznamnější straníky, mezi něž Holický už od počátku husitských válek náležel.²³²

Tamní klášter byl už v předhusitské době (jako většina klášterů) kvalitně opevněn, a tak mohl být využit jako pevnost, tedy důležitý strategický bod nebo jako zásobárna potravin. Klášter a hrad tak byl z tohoto hlediska hodnocen v podstatě jako totéž. Avšak zisk zástavní listiny neměl pro Šternberka jen aspekt vojensko – strategický, nýbrž také hmotný. Opatovice patřily k bohatým klášterům, do jejichž majetkového komplexu patřila 2 městečka (Přelouč, Bohdaneč), na 80 celých vesnic a další pozemky. K tomu všemu pak můžeme připočítat i 3 probošství nacházející se ve slezských knížectvích. Výnosy z celého klášterního komplexu, včetně samotných statků, tak nyní náležely Aleši Holickému, jenž byl do nynějška jen spoluvlastníkem nepatrného rodového majetku. Navíc klášter ležel nedaleko na severozápad od rodových Holic mezi Pardubicemi a Hradcem Králové, takže vzájemná poloha správního centra zastaveného komplexu a vlastního šlechtického sídla byla navýsost příznivá. Alešovi se tak nabízela jedinečná možnost přesídlit do bezpečí kvalitně opevněného kláštera, odkud mohl pohodlně ovládat celou klášterní doménu a zároveň se nemusel zříkat dohledu nad vlastními Holicemi.²³³

1454 zabral násilím. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 334; K Alešovu sporu o majetek v Novém a Starém Chlumci a v Kladrubech k němu příslušejících AČ XXXVII/1, s. 34–37, č. 13. Tato odúmrtí byla darována jak Aleši Holickému, tak Zděnkovi Konopištskému; K tomu, že nedovedené odúmrtě a nápady k nim byly po Alešově smrti (1455) dány jeho vnukům (tj. Petru Holickému) AČ XXXVII/1, s. 429, č. 61.

²³² K zápisu opatovického klášterství, které Aleš obdržel od Zikmunda (1420) ZR, s. 127, č. 906. K zápisům, které od Zikmunda obdrželi další páni, včetně mnou uváděných Švamberků, Oldřicha z Rožmberka nebo Jana Městeckého z Opočna Čornej, P.: *Velké dějiny V.*, s. 272; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 74; K tomu, že Zikmund velkými zástavními sumami odškodnil jen nejvýznamnější straníky Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 74.

²³³ K tomu, že Opatovice byly jako většina klášterů v předhusitské době kvalitně opevněny, takže se daly využít jako pevnost či zásobárna potravin (nebo kombinace obojího) Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 8, 12; K tomu, že

Ani tyto okolnosti ale Zikmundova straníka nepřesvědčily, aby si obrovskou klášterní doménu ponechal ve svém držení. Na tom panuje shoda na základě listiny, kterou Aleš obdržel 26. listopadu 1420 spolu s dalším významným královým straníkem na východě Čech, tedy s Půtou z Častolovic. Král jejím prostřednictvím oběma příjemcům zapsal celou roční berni, jež doposavad plynula do královské komory z opatovického kláštera, což indikuje vrácení zástavní listiny ke komplexu jeho majetku a převod dlužné částky na jiné zboží. Otázkou tedy je, kam bylo dotyčných 5200 kop po vrácení dlužního úpisu převedeno, neboť Aleš v této době ještě žádným zápisem na jiné zboží, kam by se dluh dal převést, nedisponoval. Navíc je nepravděpodobné, že by mu Zikmund po vrácení úpisu dluh hotově vyplatil, a to vzhledem k tomu, že svoje i daleko nižší pohledávky byl nucen mořit zastavováním korunního či církevního majetku. Mohu se tedy pouze domnívat, zda tato suma nebyla po zisku Křivoklátu a Týřova (1422) převedena právě na tyto pevnosti, ačkoli důkazy o tom chybí.²³⁴

Výše zmíněná listina dokládá, že Aleš ve vojenských, resp. žoldněfských službách ve prospěch panovníka, nadále pokračoval. Zikmund se totiž vůči oběma pánům hlásí k pohledávce 3000 kop grošů, jež vznikla „...*tam racione seruiciorum nobis contra nostros rebelles et Viklephistas impensorum, quam damnorum in eisdem seruiciis nostris per eos perceptorum...*“. Zikmund proto oběma šlechticům zapsal a zastavil roční královskou berni na opatovickém klášteře v hodnotě 300 kop grošů, kterou si dotyční rozdělili rovným dílem mezi sebe. Sám panovník jim ji povolil vybírat „...*tamdiu, quousque ipsis prefata tria milia sexagenarum grossorum a nobis, heredibus et successoribus nostris non fuerint realiter et ad plenum persoluta*“. Navíc opatovi a konventu roční berni prostě přikázal vyplácet v obvyklých termínech (sv. Havel, sv. Jiří), takže o nějaké dobrovolnosti mluvit nelze. Pokud bychom však v Zikmundově listině pátrali po nějaké konkrétní sankci za neplnění královského příkazu, hledali bychom marně. Král se omezil pouze na blíže nespecifikovanou

---

Opatovice patřily k bohatým klášterům, i k jejich příslušenství Šandera, M.: *Zikmundovy věrní*, s. 21–22; J. Čechura uvádí, že konventu patřilo ca 90 lokalit. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 6; V případě konstatování, že Aleš mohl přesídlit na Opatovice, odkud se dala ovládat doména konventu, vycházím analogicky z Čechury. Ten uvádí, že se rod Zajímačů z Kunštátu usídlil v Sázavském klášteře, ze kterého ovládal jeho doménu. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 12.

²³⁴ Listina z 26. listopadu (1420), kterou král Alešovi a Půtovi zapsal roční berni z Opatovic AČ I, s. 539, č. 242; *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské XVI* (dále jen AČ XVI), ed. Dvorský, František, Praha 1897, s. 97–98, č. 36; ZR, s. 127, č. 906, s. 155–156, č. 1091. Sedláček však v č. 1091 chybně udává výši berně, tj. 200 kop grošů, kterou oba šlechtici měli vybírat, ačkoli odkazuje také na AČ XVI, kde je uvedena latinsky psaná Zikmundova listina, v níž se jasně uvádí 300 kop grošů; Na základě zápisu této berně mluví o vrácení zástavní listiny k opatovickému klášteru E. Nohejlová. Nohejlová, Emanuela: *Příběhy kláštera Opatovického*, Praha 1925. Sedláček a Šandera navíc uvádějí, že dlužná částka pak byla převedena na jiné zboží. ZR, s. 127, č. 906; Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 158, pozn. č. 15; K zápisu Křivoklátu a Týřova obšírně na s. 141–149. O nabytí Křivoklátu a Týřova budu hovořit v oddíle týkajícím se zástav na Rakovnicku.

pohružku: „...*neque aliud faciant et seu facere presumant, prout nostram indignacionem voluerint arcius euitare*“.²³⁵

Daleko sdílnější je pro nás v tomto ohledu listina, kterou vydali opatovický opat a konvent 5. prosince 1420. Dotyční se v ní zavázali ročně platit oněch 300 kop grošů, přičemž kdyby se tak nedělo, měli Aleš a Půta právo zastavovat a chytat poddané kláštera, tedy podlamovat jeho hospodářskou sílu a „...*se w lidi i we wsi i we dvory i w dědiny... uwázati, dokudby swých... úrokuow newybrali w plně až do cela...*“ Ochota podřídit se královskému příkazu a takto formulovat vlastní listinu, byla daleko více než poslušností způsobena tím, že v prosinci už v klášteře působila silná žoldnéřská posádka, kterou mniši a opat museli snášet, poněvadž jim skýtala ochranu před husity. Umístili ji sem, vedle držitele úroku Aleše Holického, i další východočeští spojenci Zikmunda Jan Městecký z Opočna a Hynek Červenohorský z Dubé, nikoli však Půta z Častolovic, tedy druhý držitel dotčené berně. Ani početné žoldnéřské síly však nebyly schopny čelit velké jarní husitské ofenzívě, která začala 13. dubna 1421, s cílem odlehčit situaci orebitům a zasadit rány Zikmundovým středočeským a východočeským základnám. Proto vojáci před příchodem husitských oddílů klášter opustili a ten byl následně dobyt a vypálen Divišem Bořkem z Miletínka, který vedl pražské vojsko.²³⁶

Tato událost se však bezprostředně dotkla i Aleše Holického, neboť ten byl zástavním držitelem (vedle Půty z Častolovic) roční opatovické berně a z tohoto titulu mu nemohlo být jedno, co se s klášteřem děje. V momentě, kdy byl opevněný komplex po akci husitů v troskách a prakticky zanikl, nebyl totiž nikdo, kdo by oběma šlechticům vyplácel slíbenou berni. Navíc k první splátce, jež měla přijít právě v dubnu na sv. Jiří (23. dubna) ani nestačilo dojít. Je tedy zřejmé, že Aleš ani Půta z Častolovic ze svých peněz nedostali nic. Zánikem konventu však technicky vzato došlo k insolvenční instituce, a tak automaticky vstupoval v platnost dodatek pamatující na tuto eventualitu. Šternberk i Půta se tak mohli legitimně

---

²³⁵ K tomu, že se Zikmund vůči Alešovi a Půtovi hlásí k pohledávce 3 000 kop grošů, AČ XVI, s. 97, č. 36; K tomu, že Zikmund oběma pánům zapsal roční královskou berni (300 kop) na opatovickém klášteře, kterou si rozdělili rovným dílem, AČ XVI, s. 97, č. 36; Kalousek, Josef: *Záští ve východních Čechách (1402–1414) a přepadení kláštera Opatovického (1415)*, Časopis musea Království českého 77, 1903, s. 280; Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42; K tomu, že Aleš a Půta mohli berni vybírat, dokud jim nebude splacen Zikmundův dluh v hodnotě 3 000 kop, AČ XVI, s. 97, č. 36; K tomu, že Zikmund opatovi a konventu berni přikázal vyplácet, AČ XVI, s. 97–98, č. 36; K Zikmundově bližší nespecifikované pohružce opatovi a konventu, aby pánům vypláceli berni, AČ XVI, s. 98, č. 36.

²³⁶ Listina opata a konventu (5. prosince 1420), v níž se zavazují vyplácet ročně (na sv. Havla 150 kop a na sv. Jiří 150 kop) 300 kop grošů, přičemž, kdyby se tak nedělo, mohou se oba páni uvázat v majetek kláštera, AČ I, s. 148–149, č. 12; K tomu, že ochota konventu a opata formulovat takto svůj list, byla způsobena pobytom žoldnéřské posádky, jež je bránila před husity Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42; O tom, že Aleš vydržoval na Opatovicích svoje lidi, se dovidáme z listiny datované na 4. březen 1421. AČ VII, s. 579, č. 24. K tomu, že na Opatovicích měli svoje lidi i Jan Městecký z Opočna a Hynek Červenohorský z Dubé Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 41–42; O tom, že žoldněři na Opatovicích nebyli sto čelit jarní husitské ofenzívě (začala 13. dubna 1421, měla zasadit rány Zikmundovým středočeským a východočeským základnám), proto klášter opustili a ten byl dobyt Divišem Bořkem Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 48–49; Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 3, 10.

ujmout nemovitého klášterního majetku, tedy vsí a dvorů, jinými slovy přistoupit k sekularizaci majetku dané instituce. Ani v tomto ohledu však nebyli úspěšní a jejich nároky už zůstaly pouze v teoretické rovině, protože fakticky opatovickou doménu ovládl Diviš Bořek z Miletínka (pražský hejtman), jenž ji udržel i po nástupu Zikmunda na český trůn (1436).²³⁷

Tečku za tématem Aleš Holický a opatovický klášter představuje 5. leden 1451. Aleš totiž onoho dne oba zápisy na svou část berně, tedy Zikmundův a opata a konventu, postoupil spolu s dobrou vůlí Soběslavovi z Miletínka. Tato transakce byla z Alešovy strany naprosto logickým krokem, který nepostrádal svoje opodstatnění v situaci, nastalé na samém počátku husitských válek a po roce 1436. Dotyčný při svém rozhodnutí evidentně respektoval daný stav věci, tedy neexistenci subjektu, který mu měl odvádět daný požitek a nemožnost saturovat svoje nároky z klášterního majetku.²³⁸

Ani moment, kdy se Zikmund konečně ujal panovnických povinností (1436), nemohl v Alešovi vzbudit nějaké naděje, že se situace ohledně klášterního majetku obrátí k lepšímu. Dobře totiž věděl, že jednou ze základních podmínek k reálnému přijetí Zikmunda za krále, byla jeho akceptace šlechtických úchvatů církevního majetku. Nemohl tedy počítat s tím, že by se panovník pokoušel vymáhat na utrakvistických šlechticích (Diviš Bořek z Miletínka), jejichž podporu si chtěl udržet, neprávem držené požitky a následně je redistribuoval legitimním uživatelům (Aleš Holický). Naopak, panovník Diviši Bořkovi v roce 1436 vydal řadu zástavních listin, kterými potvrdil jeho územní zisky na úkor Aleše Holického, resp. opatovického kláštera. Konkrétně se jednalo o 2 hrady, 2 městečka, 63 celých a další čtyři necelé vsi.²³⁹

Logika věci tedy velela nepotřebných listin se zbavit a alespoň tímto způsobem profitovat na kdysi tak objemném klášterním majetku. Není přitom vůbec žádnou náhodou, že

---

²³⁷ K tomu, že Opatovice byly po dobytí husity v troskách a prakticky zanikly, Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 9; K tomu, že Aleš a Půta nedostali z první splátky berně (měla přijít 23. dubna 1421) nic, protože k ní kvůli tažení husitů nestačilo dojít, Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42–43. J. Čechura míní, že Aleš a Půta mohli ze slíbených peněz vybrat maximálně svatohavelský úrok roku 1420. To však považuji za málo pravděpodobné, protože Zikmundova listina na opatovickou berni byla vydána 26. listopadu, tedy více jak měsíc od sv. Havla. Navíc listina, kde se opat a konvent hlásí k plnění Zikmundova příkazu je až 5. prosince 1420, přičemž se v ní dotyční vůbec nezmiňují, že by z jejich strany už nějaká splátka proběhla. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 18. List opata a konventu z 5. prosince 1420 AČ I, s. 148–149, č. 12; Dodatek, který Alešovi a Půtovi umožňoval zabírat klášterní majetek, pokud jim konvent nebude odvádět berni, AČ I, s. 149, č. 12; O tom, že oba páni své nároky na majetek kláštera mohli uplatňovat jen v teoretické rovině, protože reálně doménu ovládl Diviš Bořek Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 10, 20, 22.

²³⁸ K Alešově transakci z 5. ledna 1451 AČ XVI, s. 121–122, č. 65.

²³⁹ K tomu, že jednou ze základních podmínek přijetí Zikmunda za krále byla jeho akceptace úchvatů církevního majetku Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 21; K zástavním listinám, jež Zikmund vydal (1436) Diviši Bořkovi Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 10–11; Kurka, Josef.: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914, s. 402.

se kupcem dotčených listin, stal právě Soběslav z Miletínka. Tento šlechtic měl na uskutečnění obchodu nepochybně daleko větší zájem než Aleš Holický. Byl to totiž Soběslavův otec Diviš Bořek, jenž v čele husitských vojsk dobyl Opatovice (1421), a který následně z Kunětické hory ovládal celou doménu zaniklého kláštera. Po jeho smrti (1438) převzali rodový majetek jeho bratři Vaněk a Jetřich. Posledně jmenovaný se stal poručíkem Divišových synů (Soběslav, Jan a Petr), s nimiž přesídlil na Kunětickou horu, odkud řídil správu bratrova majetku. Když pak po letech předával synovcům jejich majetek a sám odešel na Přelouč, jednalo se právě o ty statky, které kdysi patřily opatovickým benediktinům a na něž měl legální dispozice Aleš Holický.²⁴⁰

Je tedy jasné, že Soběslav po nabytí zletilosti nevstupoval do jednání ohledně zisku dvou výše zmíněných listin kvůli nároku na berni, případně vsi opatovického konventu. Důvodem byla vědomost o neexistenci kláštera (zanikl už r. 1421) a tedy i povědomí o nevytahatelnosti berně. Navíc vsi kláštera byly v držení jeho rodu už třicet let (od 1421). Soběslav z Miletínka tedy zcela jednoznačně sledoval jiný, pro něho daleko významnější cíl, a sice další legalizaci zabraného církevního majetku, kterou Alešovy listiny “ex post“ nabízely. Je totiž evidentní, že listina opatovického opata a konventu (vydána 5. prosince 1420) neztratila právní platnost, protože ji Soběslav mohl připojit k Zikmundovým listinám, které potvrzovaly územní zisky jeho otce. Druhým, významnějším motivem, byla snaha odstranit z „trhu“ nebezpečné dokumenty, skrze něž bylo možné činit si nárok na jeho majetek, resp. jeho držbu zpochybňovat.²⁴¹

Snaha ještě více pojistit otcovské dědictví a ochránit vlastní majetek tedy udělala z obou šlechticů obchodní partnery. Už se nedozvíme, zda se tento fakt, který byl Alešovi jistě znám, nějakým způsobem promítl do prodejní hodnoty pro něj bezcenných listin. Je však jasné, že tato transakce nepostrádala dávku historické ironie. Právě Soběslavův otec Aleš připravil o požítky, které Holický jeho synovi pomohl nyní ochránit.

Klásterství opatovické, a později pouze roční berně z něj plynoucí, nebyla jedinou Alešovou zástavou na Hradecku. Zdá se, že spolu s Mikulášem z Lobkovic a Oldřichem

---

²⁴⁰ K tomu, že Diviš Bořek, který dobyl Opatovice, následně z Kunětické Hory ovládal celou doménu zaniklého kláštera Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 10; Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 91; O tom, že po smrti Diviše převzali rodový majetek jeho bratři, přičemž Jetřich se stal poručíkem jeho synů, s nimiž přesídlil na Kunětickou Horu, odkud řídil správu Divišova majetku Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 91; Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 20; O Jetřichově odchodu na Přelouč, včetně předání majetku synovcům, Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 91.

²⁴¹ J. Čechura se domnívá, že Zikmundovy zápisy z let 1420–1421 pro oblast jihovýchodních Čech neztratily svoji právní relevanci ani po tom, co území přešlo pod téměř výlučnou husitskou kontrolu. Což dokládá fakt, že Zikmund už dotyčné statky v letech 1436–1437 znovu nezapisoval. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 13. Ze snahy Soběslava z Miletínka je pak patrné, že právní váhu neztratily ani listy opatovického opata a konventu, které Aleši Holickému a Půtovi z Častolovic umožnily získat při nevyplácení berně statky dotčeného kláštera.

z Černčic využili finanční tísně předního Zikmundova východočeského straníka Půty z Častolovic, a získali do zástavní držby část jeho majetku. Transakce se však odehrála pod podmínkou, že jakmile jeden ze tří šlechticů zápis ze zemských desek propustí (zruší), aby zápis všem třem pozbyl platnosti. To se naplnilo v létě 1423, kdy tak učinil Oldřich z Černčic. Král Zikmund pak propuštění ihned potvrdil vlastním listem a přiznal, že prvotní zápis Alešovi, Oldřichovi a Mikulášovi nemá už žádnou platnost. Prameny však bohužel nevyprávějí, o jaké držebnosti se konkrétně jednalo. Půta z Častolovic k roku 1419 ovládal celkem 4 panství, totiž Rychemberk (nynější Liberk), Častolovice, Skuhrov a Nový hrad – Klečkov. Dohromady tato dominia zahrnovala 48 lokalit, které vlastnil jako celek, a u dalších čtyř se jednalo o držbu částečnou.²⁴²

Žatecko

V tomto kraji Aleš držel jako zápis za půjčení 50 kop grošů Vilémovi ze Šumberka jeho ves Černýš. Do zástavní držby ji získal roku 1445, ale kdy ji majitel od Šternberka vyplatil nazpět, se mi nepodařilo určit. Statek ležel jihozápadním směrem od Chomutova blízko Klášterce nad Ohří.²⁴³

Rakovnicko

Majetkové přírůstky v tomto kraji představovaly největší úspěch Alešových válečně-podnikatelských aktivit, spočívajících v nabídce vojenských služeb jako produktu, za který očekával adekvátní platbu ze strany zákazníka. Zikmundovi předešlé zápisy sice nebyly nezanedbatelné (Opatovice), avšak zcela jistě nepředstavovaly vysněnou metu Šternberkova podnikavého ducha. U šlechticů totiž byly velmi žádanou odměnou zejména hrady. Aleš proto s napjatým očekáváním sledoval, jak král zastavuje na 18 hradů (1420), mezi nimi např. zeměpanský Loket (Půta z Ilburka). Poté, co v následujících letech přešly do panských rukou další královské pevnosti Točnick se Žebrákem (Erkinger ze Seinsheimu, 1421), přišla konečně řada také na Aleše. Jeho pohledávky vůči Zikmundovi totiž dosáhly závratných 3960 kop, a

---

²⁴² K tomu, že Aleš, Oldřich a Mikuláš získali do zástavy část Půtova majetku AČ I, s. 535, č. 219. Velmi krátce transakci zmiňuje ZR, s. 126, č. 892. Že se jednalo o část Půtova majetku Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 67; O tom, že se transakce odehrála pod podmínkou, že jakmile jeden ze tří šlechticů zápis ze zemských desek propustí, aby zápis všem třem pozbyl platnosti AČ I, s. 535, č. 219. K tomu, že se tak stalo roku 1423 a král pak propuštění potvrdil vlastním listem a přiznal, že prvotní zápis Alešovi, Oldřichovi a Mikulášovi nemá už žádnou platnost AČ I, s. 535, č. 219; K majetkovým poměrům Půty z Častolovic k roku 1419 Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 29.

²⁴³ Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV* (dále jen Hrady XIV), Praha 1998, s. 51.

proto mu byly v září 1422 na říšském sněmu v Norimberku zastaveny královské hrady v povodí Berounky, Týřov a Křivoklát. Dotyčný se navíc ještě téhož dne, tedy 5. září, zavázal k další žoldnéřské službě, což obnášelo postavit do pole 200 jezdců (*koní*) po dobu jednoho roku. Za to měl vyinkasovat celkem 14 400 zlatých rýnských, přičemž polovina této sumy mu byla připsána na oba čerstvě získané hrady a zbytek, tedy 5200 zlatých, mu měl být vyplacen ve dvou termínech. Na Boží narození (25. 12. 1422) a na sv. Jiří příštího roku (23. 4.).²⁴⁴

Zápis Křivoklátu by však byl jen pouhým formálním aktem, kdyby už předtím nedošlo k jeho dobytí z rukou husitů. Už 10. srpna 1422 totiž hrad získal Hanuš z Kolovrat, který vzal do zajetí jak tamního hejtmana Absolóna z Chříče, tak jeho lidi. Posádka, kterou tam zanechal, však nebyla nejpočetnější, čehož využil bratr zajatého hejtmana Žibřid a hrad znovu získal ve prospěch pražanů. Dotyčný se však na Křivoklátě dlouho neudržel, protože Hanušovi z Kolovrat přišel na pomoc Aleš, jenž hrad pomohl dobýt. Oba šlechtici potom Žibřida pronásledovali až k městu Rakovníku, načež překonali jeho hradby a obklíčili ho v tamním kostele, který zapálili. Na jejich celkovém úspěchu pak nic nemění fakt, že pronásledovanému se podařilo úspěšně utéci do Žatce. Je tedy pravděpodobné, že když Zikmund v září 1422 zastavoval Alešovi Křivoklát a Týřov, byly do zápisné sumy (3960 kop) započítány i náklady na výše zmíněné tažení proti pražanům. Navíc byl dobytý Křivoklát zřejmě osazen Šternberkovými lidmi, takže zástava mohla potvrzovat daný stav věci. Tomu se Zikmund, s ohledem na Aleše jako předního spojence a jeho zásluhy, nebránil.²⁴⁵

Zisk obou pevností (Týřov, Křivoklát) tak udělal z Aleše Holického, původně disponujícího jen nepatrným majetkem ve východních Čechách, hlavní pilíř katolicismu v oblasti Rakovnícka. I to byl nepochybně důvod, proč se Zikmund nezdráhal vydat zástavní úpis. Zároveň však umožnil přesun z jeho původní domoviny, tedy z východu Čech, směrem na západ. Protože Křivoklát byl roku 1422 poničen požárem, sídlil Aleš zpočátku na Týřově (1423). K tomuto hradu se však vázala jen malá část královských statků. Pro období, kdy

---

²⁴⁴ K tomu, že u šlechticů byly za vojenskou pomoc králi velmi žádanou odměnou hrady Prokop, M.: *Držba*, s. 171; K zástavě Lokte (Půta z Ilburka), Točnicka a Žebráku (Erkinger ze Seinsheimu) Týž: *Držba*, s. 171, 173; K zástavě Křivoklátu a Týřova Alešovi (září 1422) za jeho pohledávky vůči králi ve výši 3960 kop ZR, s. 125, č. 882. Srov. tamtéž s. 119, č. 835; AČ I, s. 522, č. 152; RI XI, 1 č. 5140; K tomu, že se Aleš 5. září (1422) zavázal k žoldnéřské službě Zikmundovi, za což měl vyinkasovat 14 400 rýnských zlatých (polovina připsána na oba hrady a zbytek měl být vyplacen ve dvou termínech) AČ I, s. 523, č. 157; ZR, s. 125, č. 883; RI XI, 1 č. 5141; K najímání pánů a rytířů za žold k vojenské službě králi na půl roku či rok Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 12; Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 118.

²⁴⁵ O tom, že Křivoklát z rukou husitů dobyl Hanuš z Kolovrat (10. srpna 1422), následně se tam vrátili husité, pak jej dobyli Aleš a Hanuš, kteří Žibřida pronásledovali do Rakovníka, ale on jim utekl, Šmahel, František: *Husitská revoluce III*, s. 126; Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 27; Kočka hovoří o tom, že se Aleš Křivoklátu ujal jako válečné kořisti. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 27; Prokop upozorňuje, že šlechtici ve vojenské službě Zikmundovi viděli vynikající šanci, jak zabrat královské a církevní hrady. Prozíravější z nich si nechali svou kořist od krále potvrdit. Prokop, M.: *Držba hradů*, s. 173.

Týřovu vládl Aleš Holický, se mi podařilo doložit konkrétně vsi Kožlany, Zavidov, Chmelištnou, Broumy a Bnečici (dnes Mlečice). Je však možné, že k nim patřily i Týřovice, Lučinec, Všestudy, Újezdec a Hudlice. Navíc byl v dotčeném Zavidově 1 manský lán přináležející k Týřovu, v Broumech 2, v Bnečici se rovněž nacházely manské statky a podle Sedláčka byl manský statek i v Kožlanech. Držitelům těchto manství pak plynuly povinnosti většinou vojenského charakteru, vážící se ke konkrétnímu hradu, resp. jeho držiteli, což byl v našem případě Aleš Holický.²⁴⁶

Už o několik let později ale Šternberk na Týřově nesídlil, jak dosvědčují konfirmační knihy. Z nich je patrné, že někdy v letech 1423–1425 Aleš Křivoklát opravil a přestěhoval se na něj. Týřov pak držel ještě roku 1427, a někdy poté, zcela jistě do roku 1429, jej dobrou vůlí postoupil Habartovi z Adlaru. Právě jeho totiž Bartošek z Drahonic označuje (1429) jako sídlícího na Týřově (*tunc residens in castro Tyrzow*). Od Habarta z Adlaru se pak hrad dostal do rukou Viléma z Ilburka (1439) a od něj zpátky k Aleši Holickému (okolo r. 1445) jenž ho vlastnil i na počátku 50. let 15. století (1450, 1451).²⁴⁷

---

²⁴⁶ K tomu, že zisk Týřova a Křivoklátu udělal z Aleše hlavní pilíř katolicismu na Rakovnicku. Kavka uvádí, že hlavními mocenskými dominantami Rakovnicka byly právě Týřov s Křivoklátem. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 114; Čornej uvádí, že co se katolických pozic ve středočeském regionu týče, představovala první Alešova konverze (ke kalichu) s oběma hrady roku 1424, důležitý mezník. To dle mého soudu jasně dokládá jejich velkou důležitost pro katolickou stranu. Dotyčný historik dále uvádí, že po Alešově definitivní konverzi na počátku 30. let 15. století, zůstal jediným pilířem strany pod jednou v regionu Karlštejn, což opět dokazuje význam Týřova a Křivoklátu. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 56; O tom, že byl Křivoklát roku 1422 poničen požárem Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 27, 138. To, že kvůli poničení Křivoklátu sídlil Aleš zpočátku jinde, konkrétně na Týřově (1423), dokládá AČ III, s. 240, č. 31; To, že se k Týřovu vážala jen malá část královských statků, uvádí Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské* (dále jen Křivoklátská léna I). Diplomová práce na KPVHAS FF UK, Praha 1991, s. 30–31; K vesnicím, které patřily k Týřovu. Sedláček uvádí, že když Karel IV. v roce 1360 zastavil Týřov, bylo to i s vesnicemi Kožlany, Zavidov, Chmelištná, Broumy, Všestudy a Bnečice. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65. Dále pak uvádí, že když Jiří Poděbradský roku 1460 zastavoval Týřov, tak s vesnicemi Kožlany, Bnečice, Chmelištná, Zavidov, Týřovice, Broumy, Lučinec, Újezdec a Hudlice a k tomu berni v Novosedlích. Tamtéž, s. 66. Prostým porovnáním vesnic, které byly zastavovány s Týřovem v roce 1360 i 1460, jsem došel k názoru, že k roku 1422 k Týřovu patřily Kožlany, Zavidov, Chmelištná, Broumy, a Bnečice (všechny zastaveny jak 1360, tak 1460); K manským lánům v Zavidově a v Broumech Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 31; Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 546; K tomu, že se v Bnečici nacházely manské statky Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 31; K tomu, že byl manský statek v Kožlanech Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 31; Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 62; K povinnostem (většinou vojenským) držitelů manství Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské* (dále jen Křivoklátská léna II), Středočeský sborník historický 21, 1995, s. 48.

²⁴⁷ Když Aleš podával roku 1425 faráře do Chmelištné (patřící k Týřovu) uvádí se, že sídlil na Křivoklátě (*residentis in castro Hradek*). *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim VIII – X* (dále jen LC VIII–X), ed. Emler, Josef, Pragae 1889, s. 104; Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 138; Kočka uvádí, že Aleš Týřov postoupil s dobrou vůlí asi ještě roku 1427. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 138. Sedláček uvádí, že Aleš hrad držel ještě roku 1427, a nedlouho poté ho za jisté výminky postoupil Habartovi. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65. Habarta z Adlaru označuje Bartošek z Drahonic k roku 1429 jako sídlícího na Týřově. FRB V, s. 599. Z literatury k tomu Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65; O tom, že Týřov se od Habarta dostal k Vilémovi z Ilburka a od něj zpět k Alešovi, který ho držel i na počátku 50. let Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66; Jánský, J.: *Kronika III*, s. 164–165; Týřov byl za Šternberky roku 1450 pojat do příměří mezi Poděbradskou a Strakonickou jednotou. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66. Jednalo se o vildštejnskou smlouvu uzavřenou 11. června 1450. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 106. List, který vydali členové Strakonické jednoty,

Křivoklát však představoval ve vztahu k Týřovu daleko důležitější komoditu, protože se k němu vázaly mnohem početnější statky, a to jak manské, tak komorní. To byl nepochybně důvod, proč jej Aleš (na rozdíl od Týřova) nikdy nikomu nepostoupil a ponechal si ho nepřetržitě v držení. Aby si čerstvě nabytý hrad pojistil, uzavřel dokonce smlouvu s bratry Žibřidem a Absolónem z Chříče, jež pomáhal z hradu vytlačit. Těm se zavázal vyplatit, patrně za učiněné škody, 150 kop grošů. Kvůli udržení Křivoklátu pak přední katolík dokonce načas (1424) konvertoval ke kalichu. To nám napovídá, jak úzkostlivě dotčený šlechtic lpěl na udržení křivoklátského panství se svým jádrem, symbolizujícím jeho hlavní oporu v rakovnickém kraji. V době předhusitské totiž dvě třetiny území Rakovnicka pokrývaly královské majetky rozprostřené ve východní části kraje, přičemž většina jich příslušela právě ke hradu Křivoklátu. Držitel tohoto hradu se tedy stával největším majetkovým vlastníkem v kraji, ze kterého kontroloval 66 % území. Není tedy divu, že se Aleš snažil všemi prostředky hrad zachovat ve svojí moci, protože ten jej učinil pilířem strany pod jednou a zároveň hegemonek dané oblasti.²⁴⁸

Zejména v době vlády Václava IV. patřilo ke Křivoklátu na 31 statků komorních a asi stejný počet statků manských. V prvně jmenované skupině zaujímal přední místo jednoznačně město Rakovník, jehož příslušnost ke Křivoklátu lze doložit už k roku 1335. Pod kontrolou Holického bylo potom, co ho dobyl (1422) s Hanušem z Kolovrat, nepochybně už příštího roku (1423), neboť tam tehdy podával faráře. Šternberkové následně zhusta využívali lidský i hospodářský potenciál Rakovníka v boji proti nepřátelům, a to jak doplňováním řad svých družin o Rakovnické, tak zásobováním obilím, pivem, vínem i jinými věcmi, pokud zrovna leželi v poli.²⁴⁹

Tomu, že Aleš v polovině 20. let ovládal celé příslušenství dotčeného hradu, pak nasvědčují i obsazení far nejen v Rakovníku, ale i v Bělči (*Byelczie*) a ve filiálním kostele v Bratronicích (*Bratronicz*) roku 1425 nebo v Unhošti (*Vnhosczt*) a Panoším Újezdě (*Panossii*

---

spolutvořící vildštejnskou smlouvu, ze kterého se odvozuje držba Týřova (uveden je i Křivoklát), je uveden v AČ II, s. 277, č. 41.

²⁴⁸ K Alešově smlouvě s bratry Žibřidem a Absolónem z Chříče Levý, František.: *Dějiny královského města Rakovníka* (dále jen *Dějiny*), 2. vydání, Rakovník 2009, s. 12; Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 28; K Alešově krátkodobé konverzi ke kalichu (1424), aby si udržel Křivoklát AČ I, s. 151–152, č. 15; Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23; Citovaná listina (AČ I, s. 151–152, č. 15) je nedatovaná, historikové se však shodují, že byla vydána r. 1424. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 56; O tom, že v předhusitské době dvě třetiny území Rakovnicka pokrývaly královské statky, přičemž většina jim příslušela ke Křivoklátu Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 28, 32. Zbylou třetinu území zabíraly roztroušené statky nižší šlechty. Tamtéž, s. 28;

²⁴⁹ O tom, že v době vlády Václava IV. patřilo ke Křivoklátu na 31 statků komorních a asi stejný počet statků manských Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna II*, s. 44. Tabulka se soupisem komorních (příloha I) a manských statků (příloha II) příslušejících ke Křivoklátu je tamtéž na s. 51–54; K tomu, že k příslušenství hradu patřil Rakovník Levý, F.: *Dějiny*, s. 10; K tomu, že Aleš roku 1423 podával do Rakovníka faráře LC VIII–X, s. 28; K tomu, že Šternberkové využívali lidský i hospodářský potenciál Rakovníka proti nepřátelům Levý, F.: *Dějiny*, s. 14, 17.

Vjezd) o rok později (1426). Díky obsazení fary v Unhošti se však dozvídáme další zajímavý fakt, protože Šternberk to učinil z pozice „*gubernatoris castrorum Karstein et Hradek*.“ V této souvislosti se objevily názory, že šlechtic získal Karlštejn do správy od Zikmunda, který věděl o jeho významu, někdy v letech 1422–1423, aniž by však na něm riskoval zapsat Alešovi jakoukoli částku. Jeho pozdějším přestupem k umírněným husitům, pak jeho pověření nad katolickým pilířem sousedního Podbrdská samozřejmě zaniklo.²⁵⁰

Pokud bychom na Aleše i nadále hleděli prizmatem válečného podnikatele, což není od věci, zjistili bychom, že se od roku 1422 (zisk Týřova a Křivoklátu) usilovně věnoval činnosti, která mu měla zabezpečit pevné vlastnictví zastavených objektů. Tak si chtěl pojistit moc, vliv, postavení a bohatství. Cesta, která z jeho pohledu vedla ke kýženému cíli, nebyla ovšem jednotvárná, nýbrž lemovaná obchodními transakcemi, „ohněm a mečem“, ale pokud nebylo zbytí i změnou barikády.

V prvním případě se mu vyplatilo, že ještě před nabytím obou hradů, vyšel vstříc Zikmundovi, který potřeboval obnovit otřesenou pozici na Moravě a z postu správce sirotčího majetku odstoupil panovníkovi velká panství Světlov a Veselí. Protože však k transakci došlo někdy před 23. březnem 1422, kdy Aleš ještě nedisponoval žádnou zástavou, kam by se dluh za moravská panství dal převést, zapsal mu ho Lucemburk až v červnu 1423. Astronomická částka 11 960 kop grošů, která tehdy spočinula na Křivoklátu s Týřovem, však v podstatě zahrnovala potvrzení staršího Zikmundova závazku v hodnotě 3960 kop, tak nový dluh 8000 kop za Světlov a Veselí. Poslední suma, kterou pak Aleš, tentokrát už pouze za Světlov, vyzískal, bylo 1500 kop připsaných opět na oba zastavené hrady (1425).²⁵¹

Z kraje roku 1424 mu však po tvrdých bojích s pražany reálně hrozilo, že o vysloužené pevnosti přijde. Proto neváhal a pod tlakem okolností, aby si zachoval svoje postavení, přestoupil nakrátko ke kalichu. Musel se ale zavázat, že nebude ze svých statků, a to zejména

---

²⁵⁰ O tom, že Aleš podával faráře do Bělče, Bratronic, Unhoště (městečko sice nepatřilo ke komorním či manským statkům, které uvádí Lašťovka, avšak přináleželo ke Křivoklátu. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 928) a Panošího Újezda LC VIII–X, s. 102, 115, 123; O tom, že Aleš byl správcem Karlštejna LC VIII–X, s. 115. Ke Karlštejnu a Aleši Holickému Čornej, P.: *Světa*, s. 307. Karlštejn jako pilíř katolictví označuje Týž: *Lipanská křížovatka*, s. 56.

²⁵¹ O tom, že Zikmund potřeboval obnovit otřesenou pozici na Moravě Mezník, Jaroslav: *Lucemburská Morava 1310–1423* (dále jen *Lucemburská Morava*), Praha 1999, s. 421–422; K tomu, že Aleš z postu správce sirotčího majetku postoupil králi panství Světlov a Veselí Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Blíže celou transakci okolo Světlova a Veselí vysvětlují v podkapitole týkající se Alešových držebností na Moravě na s. 151–153; O tom, že k transakci se Světlovem a Veselím došlo někdy před 23. březnem 1422 Kavka, F: *Poslední Lucemburk*, s. 131; Křivoklát Aleš dobyt v létě 1422 a zastaven mu byl spolu s Týřovem až v září téhož roku; K tomu, že Zikmund Alešovi zapsal dluh za Veselí a Světlov v červnu 1423 ZR, s. 171, č. 1234; AČ I, s. 522, č. 153; RI XI, 1 č. 5557; O tom, že částka 11 960 kop, zapsaná na Týřov a Křivoklát, zahrnovala potvrzení staršího Zikmundova dluhu (3 960 kop) i nový dluh za Světlov a Veselí (8 000 kop) Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212; K poslední sumě, kterou Aleš už pouze za Světlov vyzískal AČ I, s. 523, č. 154; RI XI, 2 č. 6434; ZR, s. 125, č. 880. Z literatury k tomu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212.

z Křivoklátu, pražanům nebo městům k nim patřícím, totiž Slanému, Lounům, Žatci a Litoměřicím, škodit. Pokud by však chtěl Křivoklát prodat nebo postoupit, nemělo to být „žádnému odpornému těm swatým prawdám, i také těm kteřížby Pražanom odporni byli“.

Podle Sedláčka však od husitů odpadl ještě v listopadu téhož roku (1424), což dosvědčuje i výše zmíněný zápis na 1500 kop (1425). Alešův tah tedy nakonec vyšel a nejcennější zboží přeci jen uchránil.²⁵²

Nejosvědčenější metodou, které vděčil za nabytí Křivoklátu a Týřova, a díky které je chtěl i udržet, bylo válčení. Už v momentě, kdy mu Zikmund zastavil (1422) obě domény rakovnického kraje (dluh 3960 kop), Šternberk hbitě vstoupil na jeden rok do jeho služeb, pročež se král u něj zadlužil navíc o 14 400 zlatých rýnských. Polovinu mu pak ihned připsal, kam jinam, než na Týřov a Křivoklát. Aleš však insolventního Zikmunda nutil navyšovat dlužnou částku váz noucí na těchto hradech i v dalších letech, a to opět skrze vojenské služby. Vždyť už v zápisu z roku 1423 svědčícího na sumu 11 960 kop za odstoupení Světlova a Veselí se praví, že v sumě jsou zahrnuty i utrpěné škody. K roku 1426 se pak Holický zavázal postavit do pole na jeden rok 200 jezdců na pomoc plzeňskému kraji, pročež mu bylo ke starému dluhu na Křivoklátě připsáno 1000 kop. Tento zápis byl posledním, který Aleš od Zikmunda jako katolík obdržel.²⁵³

Po bitvě u Lipan, již se už jako utrakvista zúčastnil, mu bylo ke Křivoklátu za utrpěné škody a služby připsáno posledních 1000 kop (1434, říjen?). Do dlužné částky je snad možné zahrnout i Šternberkovu spoluúčasť na potření novoměstských (6. května), kteří se přidržovali

---

²⁵² O tom, že Alešovi hrozilo (1424), že po bojích s pražany přijde o vysloužené pevnosti Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Příměří s pražany uzavřel Aleš v listopadu 1423. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23; K Alešově dočasné konverzi (1424), závazku, že z Křivoklátu nebude škodit městům přináležejícím k pražskému svazu a že ho neprodá nepřátelům kalicha AČ I, s. 151, č. 15; O tom, že Aleš od kalicha odpadl ještě v listopadu 1424, což dokazuje zápis na 1 500 kop (1425) Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 24.

²⁵³ K tomu, že Aleš na rok vstoupil do králových služeb (1422), za což obdržel 14 400 rýnských zlatých, jež byly připsány na Týřov s Křivoklátem AČ I, s. 523, č. 157; Zápis z roku 1423 na 11 960 kop, v němž se uvádí, že v sumě jsou zahrnuty i utrpěné škody AČ I, s. 522, č. 153; Zápis z roku 1426, z něhož plyne, že se Aleš zavázal postavit do pole 200 jezdců, za což bylo na Křivoklát připsáno 1 000 kop ZR, s. 175, č. 1261; RI XI, 2 č. 6490; AČ I, s. 523, č. 155. Zde jak však uvedeno, že roku 1454 dotyčný zápis nenalezli úředníci revizitační komise v registrech zápisů, tzn., že byl problematický. Sedláček však s tímto údajem normálně pracuje. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26; V Čechách žoldněřský systém válčení zobecněl za Václava IV. Během husitství staré lenní vojsko odpadlo a bylo z větší části nahrazeno žoldněřskými oddíly. Zde se nacházela příležitost pro válečné podnikatele Alešova typu, kteří se stávali žoldněřskými hejtmany. Mezi těmi, jimž král vyplácel žold nebo jim dával zápisy za služby, vedle Holického najdeme např. Otu z Bergova, Jana a Buriana z Gutštejna nebo Fridricha a Hanuše z Kolovrat. V této činnosti (vedle diplomatických a rádcovských služeb králi) začala kariéra předního politika polipanské doby Aleše ze Šternberka. Sám byl na počátku válek velmi zchudlý, protože jeho rodová větev utrpěla četnými rozrody (již jsem uvedl výše v textu). A právě v Zikmundových službách získal slušné jmění v podobě Křivoklátu a Týřova. Vedle něho stejným způsobem vynikli a pozvedli se dva další zchudlí členové dříve významných panských rodů žoldněřští hejtmani Jan a Burian z Gutštejna. Peněžní platby, plynoucí ze zapsaných hradů pak Alešovi dovozovali disponovat žoldněřskými rotami v politických zápasech. Svou profesionální válečnickou činností z dob revoluce se mu tak podařilo pozvednout rodovou větev Holických Šternberků z chudoby. Petrář, J.: *Skladba*, s. 45–46, 58.

spolupráce se sirotky i tábory a odmítali vstoupit do katolicko-kališnické koalice k nastolení míru. Po lipanském střetnutí se pak navíc zúčastnil spolu s houfci plzeňského landfrýdu a karlštejnskou posádkou obléhání vsi Řisuty (u Loun), která patřila Jakoubkovi z Vřesovic, s nímž se následně úspěšně střetli u Řevničova. Tento zápis tak uzavíral řadu velkých částek, které se na zastavených panstvích na Rakovnicku od počátku 20. let kumulovaly.²⁵⁴

Už k roku 1423 je však patrné, že Holický byl zcela nezpochybnitelným držitelem Křivoklátu i Týřova, protože suma, která na nemovitostech už rok po nabytí vázla, byla tak vysoká, že ji Zikmund nemohl vyplatit. Pokud můžeme věřit pramenům, tak se o to ani nepokoušel, spíše naopak. Za svoji osobu se ve prospěch Holického obou hradů v podstatě otevřeně vzdal už roku 1425. V zápise, který jsem výše několikrát uváděl (1500 kop), se totiž píše, „*že nemají jedni listowé bez druhých vyplaceni býti*“. Pokud by tedy král chtěl zástavu vyvadit, musel by najednou složit všechny dlužné peníze od roku 1422, a toho prostě nebyl schopen.²⁵⁵

Po Zikmundově smrti (1437) a nástupu Albrechta Habsburského, pak Křivoklát představoval spolehlivou oporu, protože Šternberk se postavil za kandidaturu Jagellonců na český trůn. A když krátce nato skonal i Albrecht (1439) a na nového panovníka se muselo čekat čtrnáct let, vytvořilo se skrze interregnum příznivé klima pro další nerušenou držbu hradu Křivoklátu. V zemi totiž nebyla žádná centrální autorita (král, zemský správce), která by pevnost mohla požadovat zpět. Ukončení šternberské vlády na oné pevnosti přineslo až překonání bezkráloví (1453). Nový král Ladislav Habsburský totiž vznesl vůči Šternberkovi požadavek na vrácení Křivoklátu, a ten nemohl neuposlechnout. Samotný výkup ale nebyl bezproblémový, protože hrad byl tak zatížený dluhem, že Ladislav musel požádat zemský sněm, aby povolil novou berni k vyplacení zástavy. Už jenom to je důkazem, jak pevně Aleš Křivoklát ke svojí osobě připoutal.²⁵⁶

K předání peněz, tedy k vyplacení hradu, mělo dojít v dubnu 1454, přičemž Holický podle mého odhadu vyinkasoval nejméně 15 460 kop grošů, dalších 7 200 rýnských zlatých navrch, plus peníze za statky, jimiž rozmnožil křivoklátské panství (o tom níže v textu). Co se pak dotýče Týřova (znovu držen okolo r. 1445), uvádí Sedláček poněkud neurčitě, že ten byl

---

²⁵⁴ Zápis 1 000 kop na Křivoklát za utrpené škody a služby (1434, říjen?) ZR, s. 146–147, č. 1034; RI XI, 2 č. 10 941; K tomu, že novoměstští odmítali vstoupit do koalice proti radikálům Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 158; SLČK, s. 109; O Alešově účasti na obléhání Řisut po lipanské bitvě a následném střetu u Řevničova Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 206;

²⁵⁵ Zápis z roku 1425 na 1500 kop, jímž se Zikmund za svou osobu v podstatě vzdává vyplacení obou hradů AČ I, s. 523, č. 154. Tento zápis nebyl ovšem bezproblémový. Revizitační komise totiž nenašla jeho ekvivalent v registrech královské kanceláře. AČ I, s. 523, č. 154.

²⁵⁶ O tom, že Ladislav musel požádat zemský sněm, aby povolil novou berni k vyplacení hradu Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 31.

vyvazen nedlouho po roce 1450. Já se však domnívám, že to muselo být společně s Křivoklátem, protože zápisy z let 1422–1425 směřovaly zároveň na oba hrady. V zápise ze září 1425 (na Týřov a Křivoklát) se nadto uvádí, že *listowé*, tedy zástavní úpisy, se mají vyplácet pouze dohromady. Takže pokud se vyplácel ze zástavy Křivoklát, musel se spolu s ním vykupovat i Týřov.²⁵⁷

Z dalšího studia dochovaných pramenů je patrné, že se Aleš zaměřil na rozšiřování panství křivoklátského, a to jak legálním, tak zřejmě i nelegálním způsobem. Od Jana z Rabštejna se mu podařilo získat listy s dobrou vůlí opravňující ho vybírat roční plat bez osmi grošů 34 kop ze vsi Honice, která patřila klášteru strahovskému. Zakoupení platu v této vesnici nebylo náhodné, protože ležela blízko u Nového Strašecí, které patřilo k hradu Křivoklátu. Lokalita tedy sousedila s křivoklátským panstvím a vybírání dotčeného požitku bylo možné bez problému zabezpečit. Koupí dalšího listu pak připojil k panství část vsi Tuchlovice a Úhonice. První z nich patřila původně pražské kapitule a ležela v blízkosti Nového Strašecí, čímž se křivoklátská doména rozšiřovala severovýchodním směrem. Úhonice (dříve strahovského kláštera) spolu s forberkem, ležely naopak blízko městečka Unhoště, které patřilo ke Křivoklátu. Aleš tak zaokrouhloval svoji doménu, potom, co je před rokem 1453 opanoval, směrem na východ. Svoje dominium zde však obohatil už v únoru 1450, kdy od Janka ze Stříbra přikoupil vesnici s tvrzí jménem Velké Přitočno (*Přietočen Větší*), které leželo opět u Unhoště.²⁵⁸

Svoje nároky na výše zmíněný požitek v Honicích nebo na vsi Tuchlovice a Úhonice, mohl pán ze Šternberka obhajovat v době, kdy zasedala revizitační komise (1453–1454),

---

²⁵⁷ K tomu, že k předání peněz, a tedy k vyplacení hradu, došlo v dubnu 1454 Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 31–32. Podle Levého k tomu došlo r. 1453. Rakovnickým král potvrdil jejich privilegia v červnu 1454. Levý, F.: *Dějiny*, s. 18; Oněch 7 200 zl. rýnských představovalo polovinu z dlužných 14 400 zl., které měl Aleš dostat za najmutí 200 jízdních do pole. Polovina mu byla připsána na Týřov a Křivoklát (o tom již výše v textu); O tom, že Týřov byl Alešem znovu držen okolo r. 1445 Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65; K tomu, že Sedláček uvádí, že Týřov byl králem vyplacen nedlouho po roce 1450 Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66; Zápis ze září 1425, v němž se uvádí, že zástavní úpisy se mají vyplácet dohromady AČ I, s. 523, č. 154.

²⁵⁸ Alešův obchod s Janem z Rabštejna AČ II, s. 467, č. 605. Pramen neuvádí žádnou dataci. Dobré vůle se však ojediněle objevují ve 20. letech 15. století. Jejich emise pak vzrůstá ve 30. – 40. letech 15. věku, takže transakce se snad mohla uskutečnit rámcově v této době. Čechura, J.: *Sekularizace církevních statků v západních Čechách v letech 1421–1454*, ČNM-A, 1996, č. 1–2, s. 8; Lokalizace vsi Honice, která ležela blízko Nového Strašecí, jež patřilo ke Křivoklátu Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 234, 835; List, z něhož je patrné, že Aleš získal část vsi Tuchlovice a Úhonice (uvedeny i původní vrchnosti) AČ I, s. 523–524, č. 159. Sedláček v případě Tuchlovic konkretizuje, že šlo o část vesnice. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 906; O tom, že Tuchlovice ležely v blízkosti Nového Strašecí Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 906. V listu, kterým Aleš získal Tuchlovice, se píše, že k Úhonicím patří i forberk (forberk byl svobodný dědičný statek před městskými branami). AČ I, s. 523, č. 159; O tom, že Úhonice ležely blízko městečka Unhoště, které patřilo ke Křivoklátu Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 916. O tom, že Aleš Úhonice opanoval před rokem 1453 Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 916; Alešova transakce s Jankem ze Stříbra (1450), kdy od něj koupil Velké Přitočno, které leželo u Unhoště *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské XXVIII* (dále jen AČ XXVIII) ed. Teige, Josef, Praha 1912, s. 175, č. 5; Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 736.

patrně úspěšně. Plat v Honicích měl železně pojištěný, jak náležitými listinami ve prospěch předešlých majitelů, tak dobrou vůlí. Ve vztahu k Tuchlovcům a Úhonicům mohl svůj nárok zase dokazovat alespoň prostřednictvím listiny, kterou předešlý majitel získal (od Zikmunda) do zástavy obě vesnice, byť mu chyběla dobrá vůle. Stejně právní opory však postrádal směrem ke vsím Řisuty (u Slaného) a Kopanina rozprostírajícími se na území sousedního Slánska. O tom nás informuje registrum pražské kapituly, které si vedla, aby věděla, jaké její majetky se nacházely mezi navrácenými, a o něž by mohla později požádat. Zde je zapsáno, že Aleš Holický obě držebnosti v *Slánském kraji* odevzdal roku 1454 *KMti a panu správci*. Takto museli zemskému správci jako reprezentantu státní moci odevzdat majetek všichni, kteří se nemohli k jeho držení prokázat úředním zápisem. Dotčené zjištění následně vrhá poněkud špatné světlo na některé aktivity pana Aleše, na druhé straně však napovídá, že k državám křivoklátského panství připojoval i statky v sousedním Slánsku.²⁵⁹

X.3. Alešův zástavně držený majetek na Moravě

Od roku 1421 měl Aleš zastavenou městskou berni ze Slavkova u Brna. Byl to revanš za dluh 750 kop grošů vzešlý za vojenské služby Zikmundovi a utrpěné škody v bojích proti husitům. Protože Šternberkova loajalita v tomto ohledu zůstala nadále nezměněna, takže králi „...protiv Wiklefóm, jeho nepřátelóm, slúžil a v tej službě škody vzal...“, přešla v červnu 1423 zástava městské berně v zástavu celého města a hradu Slavkova. Zikmund si však za tento zápis v objemu 2940 kop vymínil, vedle práva výplaty, aby bylo zachováno právo otevřeného města (tzv. ofnungsrecht), což se týkalo i slavkovského hradu.²⁶⁰

Aleš si pak tuto zástavu podržel po dalších 12 let. Až 10. srpna 1435 uzavřel obchod s Petrem z Konice, jenž projevil o Slavkov zájem, a prodal mu spolu s dobrou vůlí obě

---

²⁵⁹ Dvě revizitační komise zasedaly od 23. listopadu 1453 do 23. dubna 1454. Jejich úkolem bylo zmapovat a právně zajistit majetek, který během revoluce a interregna změnil majitele. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 117; O tom, že Aleš měl plat v Honicích pojištěný listinami ve prospěch předešlých majitelů i dobrou vůlí AČ II, s. 467, č. 605; K tomu, že Aleš ve vztahu k Tuchlovcům a Úhonicům mohl svoje nároky dokazovat alespoň prostřednictvím listiny, kterou předešlý majitel získal do zástavy obě vesnice AČ I, s. 523–524, č. 159; Ves Řisuty ležela u Slaného. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 765. O tom, že vesnice Řisuty patřila ke Křivoklátku Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 765. Tvrz držel Jakoubek z Vřesovic. Tamtéž, s. 765; O registru pražské kapituly V. V. Tomek. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské XIV* (dále jen AČ XIV), ed. Tomek, Václav, Vladivoj, Praha 1895, s. 368–369; O tom, že Aleš musel Kopaninu a Řisuty roku 1454 vrátit AČ XIV, s. 372; O tom, že každý, kdo se nemohl k držbě majetku prokázat úředním zápisem, ho musel vrátit správci (reprezentant státní moci) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 117.

²⁶⁰ O tom, že měl Aleš od roku 1421 zastavenou městskou berni ze Slavkova u Brna, AČ VII, s. 579, č. 24. RI XI, 1, č. 4472; K tomu, že zástava městské berně přešla roku 1423 v zástavu celého města a hradu Slavkova u Brna AČ VII, s. 579, č. 25; ZR, s. 121, č. 852; RI XI, 1, č. 5562; Při zastavování měst nebo hradů bylo zachovááno právo otevřeného města (ofnungsrecht). Moravec, Milan: *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, FHB 9, 1985, s. 95.

Zikmundovy listiny dotýkající se Slavkova. K tomuto kroku ho snad vedlo vědomí, že už roku 1425 bylo město dobyt a vyplněno husity, z čehož se nemohlo dlouho vzpamatovat. Pokud bych měl odhadovat částku, kterou Aleš za tento obchod vyinkasoval, soudím, že se teoreticky mohla pohybovat v 3690 kopách, což byla souhrnná hodnota zástavy berně na Slavkově (750 kop) a zápisu celého města a hradu (2940 kop). Avšak pokud město nebylo po husitském řádění ještě v dobrém stavu, mohla být částka i nižší.²⁶¹

X.4. Alešova poručnická správa na Moravě

Vedle jižní Moravy (Slavkov u Brna) lze majetkovou zainteresovanost pana Aleše doložit také na východě a západě markrabství. K zodpovězení otázky, jakým způsobem nabyl Aleš vlivu v těchto oblastech, bude nejprve zapotřebí učinit krátký exkurz do majetkových poměrů tamních odnoží rodu a krátce připomenout dva zdejší Šternberky. Nejprve je bezpochyby nutno zmínit Jaroslava ze Šternberka, jenž byl potomkem českých Šternberků, kteří se v 80. letech 14. století usadili na Moravě. Ten získal jako dědictví (spolu s bratrem) po otci západomoravskou Třešť, a když po roce 1408 zemřel jeho bratranec, zdědil po něm velké východomoravské panství, Veselí nad Moravou. Jaroslavovi ze Šternberka seděním na Veselí se pak podařilo majetek na východě Moravy ještě znásobit, když mu dědička vymřelé světlovské (moravské) linie rodu, Eliška ze Šternberka, odkázala panství Světlov (1418).²⁶²

Řízením osudu našel Jaroslav Veselský smrt pod Vyšehradem (1420) a dvě velká východomoravská panství Světlov a Veselý nad Moravou, jež ho řadila k nejbohatším moravským šlechticům, se tak rázem ocitla bez pána. V tomto momentě vstoupil do hry o zmíněná dominia Aleš, který toužil získat pod svoji kontrolu velký nebožtíkův majetek, proniknout tak na Moravu a získat silnou pozici mezi tamní šlechtou. Proto neváhal a vznesl nárok na poručnictví nad Jaroslavovými dětmi a jejich majetkem, což nevyhnutelně vyvolalo spor s moravským pánem Janem z Lomnice. Jeho nevole byla v celku pochopitelná, protože už roku 1415 Jaroslav Veselský stanovil, že správy majetku a poručnictví nad jeho dětmi se má, pokud to bude nutné, ujmout Jan z Lomnice. Sám Zikmund musel nakonec v lednu 1421

---

²⁶¹ K transakci Aleše s Petrem z Konice AČ VII, s. 579–580, č. 26; O tom, že Slavkov byl roku 1425 dobyt a vyplněn husity, z čehož se nemohl dlouho vzpamatovat Pernes, Jiří – Holán, Ivo: *Slavkov u Brna: město a okolí*, Praha 1987, s. 60; Pernes, Jiří – Sáček, Karel – Kropáčková, Lubomíra: *Slavkov u Brna: město nejen se slavnou historií*, Slavkov u Brna 2007, s. 27.

²⁶² K rodokmenu českých Šternberků přesídlivších ve 14. století na Moravu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 300; O tom, že Jaroslav získal s bratrem Třešť, a po smrti bratrance (tento bratranec byl synem bratra Jaroslavova otce, jenž přesídlil (ten bratr) na Moravu v 90. letech 14. století, načež zde dědictvím získal panství Veselí nad Moravou. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 204, 205) po něm zdědil Veselí na Moravě Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 207, 209; K tomu, že Eliška ze Šternberka odkázala Jaroslavovi Světlov Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 209.

přikázat úředníkům při brněnských zemských deskách, aby se sporem zabývali a urovnali jej.²⁶³

Samotná podoba úředního rozhodnutí pak musela Jana Lomnického překvapit a šokovat, protože soud rozhodl v jeho neprospěch. Dvě velká a strategicky nadměru cenná východomoravská panství, rozprostírající se při hranici s uherským královstvím, včetně západomoravské Třeště, získal do správcovství, tedy pod svoji kontrolu, oddaný Zikmundův spojenec, poradce a důvěrník Aleš ze Šternberka. Naopak utrakvista Jan z Lomnice, který k jejich správě nepostrádal řádné podklady, na rozdíl od Aleše, odešel s nepořízenou. Pán ze Šternberka se tak ke konci ledna nebo od února (1421), kdy byl patrně vynesena náleží, vyšvihl z nezámožného šlechtice mezi nejbohatší, a tedy nejvlivnější pány na Moravě.²⁶⁴

Přesto, že lze jeho správcovství na svěřených dominiích v tehdejší vypjaté době hodnotit kladně, doba jeho poručnictví a šternberské vlády na Veselí a Světlově obecně, se pomalu chýlila ke konci. Hlavní roli v tom sehrála především změněná politická situace z kraje roku 1422 a do hry vstoupivší vyšší zájmy. Zikmundovi se na podzim 1421 sice podařilo vojensky zpacifikovat moravskou kališnickou šlechtu a donutit ji přistoupit k protihusitskému landfrýdu, ale v lednu nového roku (1422) utrpěl porážku u Německého Brodu, což oslabilo jeho pozici na Moravě. A protože se teď nemohl spoléhat na husitskou poslušnost vynucenou mečem, rozhodl se upevnit vlastní postavení osvědčeným způsobem, tedy přebíráním hradů a měst pod svoji kontrolu.²⁶⁵

---

²⁶³ Padlé pod Vyšehradem zmiňují např. Čornej, Petr: *Velké dějiny V*, s. 276; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 83; O tom, že Světlov a Veselí řadilo Jaroslava mezi nejbohatší moravské pány a po jeho smrti se panství ocitla bez majitele Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 209; K tomu, že Jaroslav Veselský stanovil (1415), že správu jeho majetku a poručnictví nad dětmi se má ujmout, v případě nutnosti, Jan z Lomnice Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 209; Příkaz krále Zikmunda (1421) úředníkům při brněnských zemských deskách, aby urovnali spor mezi Alešem a Janem z Lomnice *Stavovské listiny 1212–1847* (dále jen *Stavovské listiny*), ed. Švábenský, Mojmir, Brno 1965, s. 98, č. 317.

²⁶⁴ To, že soud rozhodl ve sporu s Janem z Lomnice v Alešův prospěch, je patrné z událostí v blízké budoucnosti. K roku 1423 se totiž dozvídáme, že Zikmund od Aleše a jeho poručence Zdeňka koupil hrady Veselí a Světlov. To by nebylo možné, pokud by soud poručnictví příkl Janovi z Lomnice. ZR, s. 171, č. 1234; Jana z Lomnice řadí mezi husitskou šlechtu J. Mezník nebo F. Kavka. Mezník, Jaroslav: *Lucemburská Morava*, s. 418–419, 424. Kavka, F.: *poslední Lucemburk*, s. 102; O tom, že Aleš byl Zikmundovým rádcem a důvěrníkem, blíže na straně 42; Na konec ledna či února 1421 jako na dobu vynesení nálezu usuzují na základě dvou zpráv od Z. Pokludy a F. Kavky. Pokluda uvádí, že byl Světlov a Veselí pod Alešovou správou něco přes rok (soud o ně započal po 21. lednu 1421, Švábenský, M.: *Stavovské listiny*, s. 98, č. 317) než byly postoupeny Zikmundovi, přičemž k transakci mělo dojít někdy v prvních měsících roku 1422. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Kavka uvádí, že když Zikmund jmenoval 23. března 1422 Albrechta Habsburského místodržícím na Moravě, podřídil mu Brno aj., avšak pod svou pravomocí si ponechal Světlov ad. Tehdy už byla transakce tedy jednoznačně dokončena. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131. Pokud soud začal zasedat po 21. lednu, výnos tedy musel padnout na konci ledna nebo v únoru, aby Aleš, jak říká Pokluda, mohl statky spravovat něco přes rok. To by pak odpovídalo tomu, že v březnu 1422 už je držel někdo jiný.

²⁶⁵ Pokluda uvádí, že při správcovství Aleš osvědčil pevnou ruku a také obratnost. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212; Zikmund na podzim 1421 úspěšně zasáhl proti broumovským Kunštátům a zejména proti Petru Strážnickému z Kravař. Porážka a poddání se Petra Strážnického ovlivnilo stanovisko dalších moravských pánů. Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 420–421; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102; K tomu, že

V této situaci tak zákonitě Zikmundova pozornost spočinula i na šternberských dominiích a hradech, ležících na strategicky významných místech při hranici s Uhry. Tato východomoravská panství totiž představovala, v případě tažení z uherského království na Moravu a dál do Čech, dobrý nástupní prostor, což bylo lákadlo, jež nenechalo Zikmunda klidným. Jestliže tedy toužil eventuelně využít příznivou polohu Světlova a Veselí a zároveň upevnit otřesenou pozici na Moravě, musel vstoupit ohledně zisku držebností do jednání s právoplatným správcem. Lucemburk tak učinil a někdy v prvních měsících nového roku (1422) došlo mezi ním a Alešem k dohodě a odprodeji velké části sirotčího majetku. Už k 23. březnu pak slyšíme, že Zikmund podřídil moravskému místodržícímu Albrechtu Habsburskému města Brno, Ivančice a hrady Veveří a Špilberk, ale pod svou pravomocí si ponechal pohraniční pevnosti Brumov a Světlov, což dokazuje změnu majitele někdy před tímto datem.²⁶⁶

Suma, za kterou bylo prodáno Veselí, se odhaduje na 4000 kop, stejně jako v případě Světlova. Sirotkům tak nyní z otcovského dědictví zbyla pouze část Třeště. Odstoupení dvou velkých panství nepochybně oslabilo Alešovu pozici na Moravě, protože se už nemohl opřít o jejich potenciál, přesto mělo i jistá pozitiva, a to ve vztahu k majetkové základně v Čechách. Dlužná částka za oba hrady (8000 kop) spolu se starším dluhem (3960 kop), celkově v objemu 11 960 kop, byla totiž v červnu 1423 převedena na královské pevnosti Týřov a Křivoklát, které měl Aleš od Zikmunda v zástavní držbě. Tím, že se zvýšila dlužná částka váznoucí na Týřově a Křivoklátu, se králi ztěžovalo případné vykoupení zastavených objektů, a naopak se upevňovalo Šternberkovo zástavní držení dotčených komodit. Nic na tom nemění ani fakt, že částka za obě panství vlastně nepatřila Alešovi, ale jeho poručenci Zděnkovi jako právoplatnému vlastníkovi. Pro Zikmunda a jeho prázdnou pokladnu však představovalo i 8000 kop za splacení Světlova a Veselí nadlidský úkol, takže dotčená částka mohla na Křivoklátu a Týřově váznout dál, což nahrávalo Alešovi. Poslední suma, kterou Aleš jako

---

Zikmund zpacifikovanou moravskou šlechtu donutil přistoupit k protihusitskému landfrýdu Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 421; Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 461; Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102–103. Zikmund musel pacifikovat moravskou šlechtu, aby si zajistil tyl pro vstup do Čech, kde měl podpořit křížácká vojska v rámci II. křížové výpravy naplánované na podzim 1421. Mezník J.: *Lucemburská Morava*, s. 419; K tomu, že Zikmundova porážka u Německého Brodu oslabilo jeho pozici na Moravě Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 421–422; O tom, že Zikmund se po porážce (u Německého Brodu) nemohl spoléhat na husitskou poslušnost vynucenou mečem a rozhodl se upevnit svoji pozici přebíráním hradů a měst pod svoji kontrolu Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 422; Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212.

²⁶⁶ O tom, že někdy na počátku roku 1422 došlo k dohodě mezi králem a Alešem, který mu odstoupil Světlov a Veselí Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212; K tomu, že už k 23. březnu (1422) slyšíme, že Zikmund měl pod svou pravomocí Světlov Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131.

poručník, tentokrát už pouze za Světlov, obdržel, bylo 1500 kop, jež král nechal připsat opět na oba hrady.²⁶⁷

V poručenské správě mu tak po odstoupení Světlova a Veselí zbyla už jen část západomoravské Třeště (u Jihlavy). Domnívám se, že nejpozději do roku 1437, pak Aleš ztratil kontrolu i zde. To však nemůže překvapit, protože doba jeho správy byla už předem přirozeně ohraničena nezletilostí jeho poručenice, a ta se neúprosně naplnila. V momentě, kdy Zděnek dosáhl plnoletosti, převzal od poručníka otcovský podíl na Třešti a vydal o tom, bohužel bez datace, potvrzení. Nepochybně se tak ale muselo stát do roku 1437, neboť tehdy mladý Šternberk, vystoupil u moravského zemského soudu s nárokem na vrácení Světlova a Veselý. Minimálně sedmnáctiletý budoucí vůdce Zelenohorské jednoty tak už jednal zcela samostatně, byl právně způsobilý a Třešť tak už patrně byla v jeho moci.²⁶⁸

X.5. Alešovi nominální nároky v Dolní Lužici

V této vedlejší zemi postoupil král Ladislav (10. ledna 1454) Aleši Holickému a Zděnkovi Konopišťskému svoje práva k polovině hradu, města a panství Chotěbuz a k výplatě její druhé poloviny. Starší bádání v tomto kroku vidělo snahu panovníka odškodnit Holického za ztrátu Křivoklátu (Sedláček), dnešní pak, v přihlédnutí k širšímu kontextu událostí, snahu posílit rozvolněné vazby uvnitř Koruny, která měla být obnovena v předrevolučním rozsahu (Čornej). Domnívám se, že opodstatnění nepostrádá ani jeden názor, a že Ladislav mohl tímto činem (podle návodu Jiřího z Poděbrad) ve vztahu k Alešovi akcentovat oba své zájmy. Aleš

---

²⁶⁷ K sumě, za kterou bylo prodáno Veselí a Světlov Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Tentýž dodává, že by to však mohlo být i 2000 kop za jedno panství. Tamtéž, s. 212; O tom, že sirotkům po odprodeji obou panství zbyla už jen část Třeště Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 213; V případě sumy 3960 kop vlastně nelze v pravém slova smyslu hovořit k červnu 1423 o převedení (zapsání) na Týřov a Křivoklát, ačkoli se prameny zmiňují o zapsání. Tato suma tam totiž vázla už od roku 1422 a byla příčinou, proč Zikmund Alešovi tyto dva hrady zastavil. AČ I, s. 522, č. 152. ZR, s. 125, č. 882. Srov. s s. 119, č. 835. RI XI, 1, č. 5140. Zikmund tak spíše k roku 1423 onu dlužnou částku za oba hrady nechal připočíst, a tak ji vlastně znovu potvrdil, ke dluhu 8000 kop za Světlov a Veselí. ZR, s. 171, č. 1234. RI XI, 1, č. 5557; Převod dlužné částky za oba hrady spolu s připočteným starším Zikmundovým dluhem vůči Alešovi v objemu 3960 kop grošů učiněný v Košicích roku 1423 uvádí archiv český. AČ I, s. 522, č. 152, 153. Sedláček uvádí jen celkovou dlužnou sumu za Veselí a Světlov a za utrpené škody, tedy 11 960 kop. Nezmiňuje se o tom, že celková suma je však tvořena i starším dluhem vůči Alešovi, a to v objemu 3960 kop. ZR, s. 171, č. 1234. Stejnou informaci jakou uvádí Sedláček, obsahují i Regesta imperii. RI XI, 1, č. 5557; Aleš Holický měl Týřov a Křivoklát v zástavní držbě od roku 1422. ZR, s. 119, č. 835. Srov. s s. 125, č. 882. AČ I, s. 522, č. 152. RI XI, 1, č. 5140; K tomu, že částka za prodej Světlova a Veselí patřila Alešovu poručenci Zděnkovi jako právoplatnému vlastníkovu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212; O věcně prázdné Zikmundově pokladně např. Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 212; O tom, že poslední suma, kterou Aleš jako poručník už pouze za Světlov obdržel (1500 kop), byla připsána na Týřov a Křivoklát AČ I, s. 523, č. 154; RI XI, 2, č. 6434. Z literatury k tomu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212.

²⁶⁸ Pokud otec Alešova poručenice Jaroslav Veselský padl pod Vyšehradem v listopadu 1420, musel jeho syn dosáhnout zletilosti, tedy 14 let, nejpozději do roku 1435; K tomu, že když Zděnek dosáhl zletilosti, převzal od Aleše podíl na Třešti a vydal o tom (bez datace) potvrzení Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 213; O tom, že Zděnek roku 1437 vystoupil u moravského zemského soudu s nárokem na vrácení Světlova a Veselý Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 213.

však tyto majetky v Dolní Lužici nikdy skutečně nadržel. Dolnolužické zástavy se markrabě Fridrich Braniborský vzdal teprve 5. června 1462 (Guben), tedy sedm let po Šternberkově smrti. Poděbrad naproti tomu uznal jeho dědičné nároky na držbu Chotěbuze, ovšem jako českého léna.²⁶⁹

---

²⁶⁹ List, v němž Ladislav postupuje Alešovi a Zděnkovi svoje práva k polovině hradu, města a panství Chotěbuz a k výplatě její druhé poloviny FRAD XX, s. 71–73, č. 61. Z literatury k tomu Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 148; Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 27; K Sedláčkovu názoru proč panovník Holickému postoupil svá práva k Chotěbuzi Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26–27; K Čornejovu stanovisku proč král postoupil Šternberkům svá práva k Chotěbuzi Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 148, 142. Dolní Lužici Zikmund zastavil roku 1422 Hanušovi z Polska a jeho synové ji pak postoupili (1448) Fridrichu II. Braniborskému. V jeho držení zůstala až do roku 1462. Tamtéž, s. 146–147, 148; Dolnolužickou zástavu držel reálně Fridrich Braniborský, který se jí vzdal teprve roku 1462 (Guben) a Poděbrad naproti tomu uznal jeho dědičné nároky na držbu Chotěbuze (jako českého léna) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 177.

Závěr: zodpovězení otázek

1. Politický program Aleše Holického ze Šternberka – z jakých potřeb vycházel; způsoby jeho naplňování; cíle, které si tento program kladl, a či zájmy ve výsledku sledoval?

Souhrnně lze konstatovat, že Alešovi hlavní požadavky ve sledovaném období byly rázu náboženského (dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů, potvrzení Rokycany a listu mírného) a politického (obsazení trůnu, utvoření zemské správy). Prvně jmenované pro Aleše představovaly hráz proti restauraci předrevolučních poměrů a jako důsledný kališník jimi sledoval zachování výsledků revoluce. O nového panovníka usiloval, neboť věděl, že je symbolem a hlavním reprezentantem státu. Král pro něj představoval záruku práva, spravedlnosti a pořádku. Zde tedy Aleš sledoval obecný prospěch. Jako rozhodný utrakvista v něm však zároveň spatřoval garanta zachování právních výsledků revoluce, které měl hájit proti porušování. Další politické požadavky (přístup k úřadům, do královské rady a zemského soudu) sledovaly stavovské zájmy a vykazují kontinuitu již s předrevolučním programem vyšší šlechty. To se však týká i materiálních požadavků, které panstvu měly od panovníka zaručit držbu majetků. Ve státoprávních postulátech Alešovo uvažování odráželo snahy české šlechty, jež ani v době bezvládní neztrácela naději na restituci, ale i rozšíření území Koruny.

Šternberkův program zaměřený na otázky náboženské, politické, státoprávní a materiální byl konstantní a Aleš priority neměnil. Výjimku představuje pouze změna v otázce postoje k obsazení českého trůnu. Zde odstoupil od legitimistického stanoviska, jež zastával od počátku husitských válek a trvale se přiklonil (od 1438) k svobodné volbě panovníka a přijetí na základě akceptace kapitulčních podmínek. Využil tak dědictví revoluce, jež podlomila dosavadní zvyklosti, kdy se český trůn pokládal za dědičný v panujícím rodě a k přijetí krále stačil souhlas zemské obce. Alešovo rozhodné trvání na přijetí kapitulace mělo zabránit, aby nový panovník své voliče v budoucnu ničím nepřekvapil a naopak plnil vůči utrakvistům své závazky, vyplývající z kapitulčních požadavků.

Holický v rámci prosazování svého programu a záměrů dokazoval, že je pragmatický politik schopný dohodnout se s každým, bez ohledu na víru či postoje, pokud najdou společný zájem. Nechyběla mu ani schopnost pružně reagovat na nepříznivý vývoj a přizpůsobit se mu. Důsledkem toho byla i jeho konverze ke kalichu, kdy se po zhodnocení nepříznivé politické (resp. válečné) situace rozhodl přestoupit ke straně pod obojí. Za to ho však nelze označovat

za obyčejného prospěcháře. K utrakvistům nepřešel kvůli zisku, ale aby si udržel majetek a tedy postavení a moc, stejně jako další katolíci. Zpočátku sice spolupracoval s umírněnými kališníky (Menhart z Hradce), s nimiž ho pojily zejména stavovské zájmy, ale později pod vlivem spojenectví s Ptáčkem z Pirkštejna pevně přilnul ke kalichu a jeho obraně. Ten pro něho představoval pevnou součást katolické víry, přičemž sám sebe považoval za pravověrného katolíka, což mu potvrzovala kompaktáta.

Na politické scéně 30. – 50. let 15. století patřil k velmi aktivním osobnostem, které se těšily autoritě nejen svých straníků, ale i oponentů z tábora katolíků a umírněných utrakvistů. Jeho původ, diplomatické kvality a vlohy pro politiku jej řadily mezi hlavní postavy a vyjednaváče obou kališnických uskupení, ke kterým patřil (Ptáčkova, Poděbradova strana). Díky tomu si udržoval vliv na vývoj v zemi. V politice dával Aleš přednost nejprve dialogu. Pokud se však věc nevyvíjela podle jeho představ, uměl protivníka přitlačit ke zdi nebo vyvinout nátlak pomocí výhrůžek. Teprve poté, když tyto metody selhaly, bral do rukou meč. Rozhodných činů se tedy neobával. Jako řada dalších šlechticů té doby uměl intrikařit. Pletichy však u něho nepatřily k obvyklým způsobům dosažení vlastních záměrů, přesto, že se jich v kritických momentech nezříkal.

Nedoceňující, resp. podceňující názory na Alešovu osobnost ze strany starší generace historiků jako byl Palacký a Urbánek, padají na vrub tomu, že žil vedle vynikajících osobností typu Hynce Ptáčka a Jiřího z Poděbrad. Ti se postupně propracovali a byli nezpochybnitelní vůdci svých stran. Oni určovali politiku a směr, jimiž se jejich uskupení měla ubírat. Holický se tak z pohledu Palackého a Urbánka nedokázal vymanit z jejich vleku a stínu. Domnívám se, že Aleš nikdy neusiloval o to být přímo v čele stran (Ptáčkova, poděbradská), ke kterým se přidal. K tomu mu chyběly vůdcovské schopnosti a charisma, ačkoli uměl řečnit, byl inteligentní a cílevědomý. Vždy však usiloval stát v popředí a mít podíl na formulaci politických požadavků i na jejich prosazování v aktivní politice. A to se mu také dařilo. Zde byla jeho hlavní síla a přednosti, kterých si byl vědom. Stát pasivně v pozadí a být jen do počtu sebevědomý Aleš nepřijímal. Pokud byl do takové pozice zatlačen, těžko se s tím vyrovnával a bouřil se. Vedle těchto postav tedy dokázal sehrát důstojnou úlohu na české politické scéně polipanské doby. Pro svoje vytrvalé působení ve prospěch utrakvismu, ale i země, Aleš právem náleží mezi významné politiky a osobnosti této éry.

2. Alešovi vztahy s významnými osobnostmi doby

Aleše a Zikmunda spojovala od počátku husitských válek snaha porazit kacíře, aby Lucemburk mohl usednout na český trůn a ujmout se svého dědictví. Vazby mezi nimi byly utužovány zejména královými zápisy komorního a církevního majetku na Šternberkovo konto, stejně jako tomu bylo v případě jiných Zikmundových straníků. Faktorem, působícím negativně na toto pouto, byla zejména kališnická vítězství. Holický musel s radikály uzavírat příměří, což Zikmund kritizoval. Přesto vědomí vzájemné prospěšnosti nedovolilo ani jednomu z mužů výhodné spojení porušit. Nezvratným způsobem se vztahy mezi králem a Alešem poškodily až po jeho konverzi a přilnutí k důslednému utrakvismu. Zásadní vliv na to měla císařova politika vůči vyznavačům kalicha, jež překročila limity Alešovy tolerance. Proto od Lucemburka odpadl a intrigoval proti němu. Kdysi věrný císařův spojenec a rádce se tak proměnil v Zikmundova nepřítele, což ve výsledku emotivně ukončilo spolupráci z obou stran.

Navázání kontaktů s Ptáčkem umožnil Alešův přestup do tábora pod obojí (1432) a jeho spolupráce s uskupením Menharta z Hradce, k němuž inklinoval i Hynce. Jejich spojení, které bylo patrné už od poloviny 30. let, vydrželo až do Pirkštejnovy smrti (1444). Nebylo provázeno žádnými spory a vyznačovalo se vzájemnou důvěrou a vědomím, že se jeden na druhého mohou spolehnout a opřít se o sebe. Hlavním tmelem mezi nimi bylo i přátelství a v politické rovině zejména prosazování zájmů rozhodných kališníků doma i v cizině. K dobrým vztahům přispíval i Ptáček, který vycházel vstříc Alešovým ambicím a poprával mu sluchu ohledně řešení politických záležitostí. Ten měl tak ve straně vliv, o který usiloval, i když poslední slovo patřilo Hyncovi.

Pokud vztahy Šternberka a Pirkštejna byly celkově bezproblémové, nedá se to samé říci o jeho poměru k Jiřímu z Poděbrad. Ten byl místo stability charakteristický naopak proměnlivostí. Z počátku však sporům nic nenasvědčovalo a Jiří měl Alešovu plnou podporu. Ta se vázala na blízké příbuzenství obou šlechticů, oceňování Poděbradových politických i diplomatických schopností a v neposlední řadě i na jeho program, zaměřený na hájení výsledků revoluce. Destabilizačním prvkem se však stal prudký růst Jiřího moci, vlivu a bohatství, který Šternberka zneklidnil. To byl důvod proč otevřeně i skrytě začal vystupovat proti někdejšímu chráněnci. Aleše také popudilo, že Jiří, na rozdíl od Ptáčka, neslyší na jeho názory a chová se autokraticky. Otupovat jejich sváry a pojit je opět dohromady už nemohla Poděbradova žena a Alešova neteř, která již nebyla mezi živými. Další vzrůst Jiřího moci po Ladislavově nástupu na trůn však paradoxně přispěl k opětovnému sblížení. Aleš si realisticky

uvědomil, že proti muži, který za nového krále v podstatě vládne, a těší se z jeho přátelství, nemůže vystupovat. Proto se s ním usmířil a dokonce uzavřel spojenectví. Šlo však o prostý kalkul a o upřímný vztah k Jiřímu jako dříve už se jistě nejednalo.

S Oldřichem z Rožmberka se Aleš seznámil na počátku husitských válek. Oba přední katolické přívržence krále Zikmunda spojoval společný nepřítel, touha ho porazit a Lucemburka dosadit na Pražský hrad. V kombinaci s osobními sympatiemi se tak stali přáteli. Těmi zůstali i po Alešově konverzi, přesto se jejich vztah změnil. V politické rovině se z nich přirozeně stali soupeři. I proto se jeden druhého snažili využít ve prospěch své strany. Aleš jako pragmatik však v momentech, kdy se mu to hodilo, chápal Oldřicha i jako spojence a spoléhal na jeho pomoc, nebo se k němu otevřeně přidal. V daleko větší míře však byli politickými protivníky. Přesto, že se nejednou častovali výčitkami a obviňováním, jejich přátelství to nepodlomilo, a to vydrželo až do Alešovy smrti. Zásahu na tom měla vzájemná potřebnost a prospěšnost, která působila jako integrující činitel tohoto vztahu.

3. Alešova majetková základna

Z výčtu všech majetkových akvizic Aleše Holického vysvítá, že jádro jeho majetkové základny leželo v Českém království. Jeho majetky se zde koncentrovaly zejména do dvou oblastí. Jednalo se o západní část středních Čech a Čechy východní. Nepatrnou enklávu pak můžeme pozorovat v západních a severozápadních Čechách. V prvně jmenované části země držel klíčový majetek na Rakovnicku. Na východě země pak jeho držebnosti byly rozptýleny do kouřimského, chrudimského a hradeckého kraje. V severozápadních Čechách můžeme nepatrný majetek lokalizovat na Žatecku, v západních jen velmi krátce (méně než rok) na Plzeňsku.

Z hlediska majetkoprávního se však nejednalo o homogenní držbu. Ve vztahu k majetkové základně ve středních Čechách (Rakovnicko) vystupoval Holický jako zástavní držitel Křivokláta a Týřova. Jako zápis pak držel i ves Černýš v severozápadních Čechách (Žatecko). Naproti tomu v případě roztržité majetkové základny na východě země se jednalo o alodní majetek. Ani ten však nebyl stejného původu. Na rodném Chrudimsku se jednalo zejména o statky rodové (tvrz a město Holice, část Chvojna), které zdědil a spoluvlastnil. Po smrti spoludržitelů pak tvrz a město Holice přešly plně pod jeho kontrolu. Patrně koupí či odkazem získal Zaječice a jako odměnu za služby Zikmundovi také ves Radhošť.

Na sousedním Hradecku se stal po dohodě s bratrem Smilem hromadníkem města a hradu Brandýs n. Orlicí. Z východočeských enkláv měl však nejpočetnější statky na Kouřimsku. Tam se zhruba ve střední části kraje koncentrovala klíčová majetková doména, o kterou se zde opíral. Jednalo se v první řadě o hrad a panství Český Šternberk, které zdědil, a hrad Líšno. To získal Aleš nebo jeho syn patrně koupí. Naprostým solitérem pak byly Kunratice ležící v notné vzdálenosti od obou hradů. Statek představoval osamocenou enklávu šternberského majetku v západní části kraje v bezprostředním okolí Prahy. Aleš je získal koupí. Na Plzeňsku vládl velmi krátce (méně než rok) na Žluticích. Za to vděčil příbuzenství s Markétou ze Šternberka a křižákům, kteří vyhnali Jakoubka z Vřesovic (1427). Městská obec pak na Markétino přání slíbila Alešovi poddanství.

Na jižní Moravě byl Aleš po dvanáct let zástavním držitelem města a hradu Slavkova u Brna. V letech 1421 – 1422 coby poručník kontroloval východomoravská panství Veselí a Světlov. Od roku 1421 nejvýše do roku 1437 pak v západní části markrabství opět jako poručník ovládal část Třeště (u Jihlavy).

Celkově lze konstatovat, že si Aleš ohledně rozšiřování majetkové základny vedl úspěšně. V předvečer husitských válek nevládnul samostatně žádné držebnosti, ale pouze spoluvlastnil tvrz a městečko Holice a městečko Chvojno (1420). Během tří let od začátku válek (1423) už Aleš Holický ovládal 3 hrady, tj. Slavkov, Křivoklát, Týřov a 2 města, konkrétně Rakovník a Slavkov plus část města Holic. V následující době až do roku 1440 se počet pevností v jeho rukou pohyboval mezi 2 – 3, podle toho jak prodával (Týřov, 1427–1429), nabýval (Brandýs nad Orlicí, 1432) a zase prodával (Slavkov, 1435) svoje komodity. Když na základě odkazu příbuznému získal roku 1440 Český Šternberk, vyšplhal se počet hradů v jeho držbě opět na 3, přičemž zároveň ovládal už 4 města, tedy Divišov, Brandýs nad Orlicí, Rakovník a patrně už i celé Holice.

Léta ca 1445 – ca 1450 pak jednoznačně představují vrchol a zenit jeho moci, protože pod jeho vládou se nacházel opět Týřov, dále Křivoklát, Brandýs nad Orlicí (hromadník), Český Šternberk a zřejmě i Líšno. Počet hradů, které měl, se tak oproti roku 1420 zvětšil pětkrát a počet měst téměř čtyřikrát, když mu patřil Divišov, Brandýs, Rakovník a Holice. Výsledný dojem snad jen trochu tlumí fakt, že všechny hrady nebyly koncentrovány do jedné oblasti. Do roku 1455, kdy Aleš Holický zemřel, se pak počet jeho hradů snížil na 2 (Český Šternberk, Líšno). To však nebyla z větší části jeho vina, protože Křivoklát a Týřov musel vrátit novému králi a Brandýs se rozhodl odprodat. Města mu ve finále zůstala také 2, totiž Divišov a Holice.

Aleš Holický byl tedy zcela bezpochyby úspěšný nejen při vytváření, ale hlavně udržení své majetkové základny. Od roku 1422 (zisk Týrova a Křivoklátu) až do jeho smrti (1455), což představuje 33 roků, navíc nikdy neklesl počet jím ovládaných pevností pod dvě, přičemž klíčový Křivoklát si dokázal podržet dlouhých 32 let. Český Šternberk a Líšno už ze svých rukou nepustil a dokázal je předat svým potomkům.

Seznam pramenů a literatury

Edice pramenů

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I, II, III, IV, V, VI, VII, XVI, XXVIII, XXXVI, XXXVII/1,2,3, edd. Palacký, František – Friedrich, Gustav, Praha 1840 – 1944.

Archiv Koruny české 5. Katalog listin z let 1378 – 1437, ed. Haas, Antonín, Praha 1947.

Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae II, IV, edd. Friedrich, Gustav; Šebánek, Jindřich – Dušková, Sáša, Praha 1912, 1962.

Čtvrtá kniha provolací desk dvorských z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/1,2,3), ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941 – 1944.

Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini: III. Abteilung: Brief als Bischof von Siena: Briefe von seiner Erhebung zum Bischof von Siena bis zum Ausgang des Regensburger Reichstages (23. September 1450 – 1. Juni 1454) (=FRAD LXVIII), Hrsg. Wolkan, Rudolf, Wien 1918.

Desky dvorské Království českého. Díl III. Druhá kniha provolací z let 1411 – 1448 (=AČ XXXVI), ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941.

Deutsche Reichstagsakten VIII, IX, XIII/2, XVI, Hrsg. Kerler, Dietrich – Beckmann, Gustav – Herre, Hermann – Quidde, Ludwig, Gotha 1883 – 1912.

Fontes rerum Bohemicarum V, VII, edd. Emler, Josef; Gebauer, Jan, Praha 1892, s. d.

Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen I (=FRAS II), ed. Höfler, Konstantin, Vídeň 1856.

Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen II (=FRAS VI), ed. Höfler, Konstantin, Vídeň 1865.

Království dvojího lidu: české dějiny let 1436 – 1526 v soudobé korespondenci, ed. Čornej, Petr.

Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim VI, VIII – X, ed. Emler, Josef, Pragae 1883 – 1889.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I – IV, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1929 – 1954.

Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti I, edd. Palacký, František – Birk, E., Vindobonae 1857.

Norbert Heermann 's Rosenberg'sche Chronik, ed. Klimesch, Matthäus, Prag 1897.

- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I, III*, ed. Erben, Karel, Jaromír; Emler, Josef, Pragae 1855, 1890.
- Regesta imperii XI, XIII.*
- Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II*, ed. Emler, Josef, Pragae 1872.
- Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437)*, ed. Nováček, V. J., Praha 1903.
- Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl I. Svazek 1/1 – 1/2 (1378 – 1471)*, edd. Beneš, František – Beránek, Karel a spol., Praha 1974.
- Staré letopisy české z rukopisu křižovnického*, edd. Šimek, František – Kaňák, Miloslav, Praha 1959.
- Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*, ed. Šimek, František, Praha 1937.
- Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydání*, ed. Charvát, Jaroslav, Praha 1941.
- Stavovské listiny 1212 – 1847*, ed. Švábenský, Mojmir, Brno 1965.
- Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der Habsburgischen Fürsten K. Ladislaus Posth., Erzherzog Albrecht VI. und Herzog Siegmund von Österreich: aus den Jahren 1443 – 1473; aus Originalen oder gleichzeitigen Abschriften (= FRAD II)*, Hrsg. Chmel, Joseph, Wien 1850.
- Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländern im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450 – 1471) (= FRAD XX)*, ed. Palacký, František, Vídeň 1860.
- Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I – II (1419 – 1436)*, ed. Hrsg. Palacký, Franz, Prag 1873.
- Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480*, ed. Sedláček, August, Praha 1914.

Literatura

- Baletka, Tomáš: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003.
- Bartoš, František, Michálek: *České dějiny. Díl II. Část VIII. Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437*, Praha 1966.
- Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)*, České Budějovice 2010.

Boháč, Zdeněk: *Struktura feudální pozemkové držby v Čechách na prahu husitské revoluce (Pokus o rekonstrukci podle patronátních práv, Folia historica Bohemica 7, 1984, s. 8 – 27.*

Burdová, Pavla: *Desky dvorské, Sborník archivních prací 47, 1997, č. 1 – 2.*

Bystrický, Vladimír: *Západní Čechy v husitských válkách, České Budějovice 2013.*

Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v jihovýchodních Čechách v letech 1420 – 1454, Časopis Národního muzea – řada historická 177, 2008, č. 1 – 2, s. 1 – 25.*

Týž: *Sekularizace církevních statků v západních Čechách v letech 1421 – 1454, Časopis národního muzea – řada historická 165, 1996, č. 1 – 2, s. 1 – 16.*

Čornej, Petr: *Jiří Poděbradský a severní Čechy, in: Osobnosti v dějinách regionu 1. Přednáškový cyklus, Liberec 2004.*

Týž: *Lipanská křižovatka: Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy, Praha 1992.*

Týž: *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výbor úvah z úvah a studií, Praha 2011.*

Týž: *Velké dějiny zemí Koruny české V, Praha – Litomyšl 2000.*

Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české VI, Praha – Litomyšl 2007.*

Durdík, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 1999.*

Frais, Josef: *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu, Třebíč 2006.*

Francek, Jindřich – Hartmann, Josef: *Chlumec nad Cidlinou. Stručné dějiny města, Hradec Králové 1985.*

Goll, Jaroslav: *Čechy a Prusy ve středověku, Praha 1897.*

Jánský, Jiří: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl I. (1400 – 1426). Od války Václava IV. s Ruprechtem Falckým k počátkům husitské ofenzivy, Domažlice 2001.*

Týž: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl II. (1427 – 1437). Od bouří velkých bitev a spanilých jízd k bazilejským kompaktátům, Domažlice 2001.*

Týž: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl III. (1437 – 1457). Od rozbujelých pohraničních válek za českého bezkráloví k velké pacifikaci za krále Ladislava Pohrobka, Domažlice 2003.*

Jukl, Jakub, Jiří: *Jan Smiřický: vzestup a pád zakladatele slavného rodu, České Budějovice 2012.*

Kalousek, Josef: *Zášť ve východních Čechách (1402 – 1414) a přepadení kláštera opatovického (1415), Časopis musea Království českého 77, 1903.*

Kapras, Jan: *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského, Praha 1908.*

Kavka, František: *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce, Praha 1998.*

Týž: *Strana Zikmundova v husitské revoluci. Disertační práce, Praha 1947.*

- Kočka, Václav: *Dějiny Rakovnicka*, 2. vydání, Rakovník 2009.
- Koudela, Miroslav – Kaňák, Bohdan: *K počátkům města Šternberka*, Střední Morava. Kulturně historická revue 1996, č. 2.
- Kubíková, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.
- Kurka, Josef: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914.
- Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské*. Diplomová práce na KPVHAS FF UK, Praha 1991.
- Týž: *Křivoklátská léna v době předhusitské*, Středočeský sborník historický 21, 1995, s. 44 – 66.
- Levý, František: *Dějiny královského města Rakovníka*, 2. vydání, Rakovník 2010.
- Lůžek, Bořivoj: *Po stopách husitství na Ústecku*, Ústí nad Labem 1959.
- Macek, Josef: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.
- Macůrek, Josef: *Češi a Poláci v minulosti I*, Praha 1964.
- Malý, Karel – Sivák, Florian: *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, 2. vydání, Praha 1993.
- Mezník, Jaroslav: *Lucemburská Morava 1310 – 1423*, Praha 1999.
- Moravec, Milan: *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, Folia historica Bohemica 9, 1985, 89 – 166.
- Musil, František a kol.: *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.
- Nodl, Martin: *Země vírou rozřátá, aneb Čechy ve víru revoluce*, Dějiny a současnost 20, 1998, č. 4, s. 7 – 12.
- Nohejlová, Emanuela: *Příběhy kláštera opatovického*, Praha 1925.
- Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1905.
- Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III – IV*, Praha 1939.
- Týž: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 321 – 417.
- Pátý, Lukáš: *Strakonická jednota v zápase o moc v Českém království v polovině 15. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2013.
- Pernes, Jiří – Holán, Ivo: *Slavkov u Brna: město a okolí*, Praha 1987.
- Pernes, Jiří – Sáček, Karel – Kropáčková, Lubomíra: *Slavkov u Brna: město nejen se slavnou minulostí*, Slavkov u Brna 2007.

- Petráň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalizmu (= Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, 1976), s. 9 – 75.
- Plaček, Miroslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006.
- Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.
- Polívka, Miloslav: *Friedrich III. und Nürnberg im Konflikt mit dem böhmischen Adel und seinem Recht. Nürnbergs Fehde mit Alesch von Sternberg*, in: Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493) in seiner Zeit, Böhlau 1993, s. 257 – 277.
- Týž: *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko – německých vztahů na sklonku doby husitské (Záští Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století)*, Český časopis historický 93, 1995, č. 3, s. 426 – 448.
- Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418 – 1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve*, Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea 14, 2004, s. 147 – 219.
- Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, II, VIII, XIII, XIV, XV*, Praha 1993, 1994, 1996, 1998, 1998, 1998.
- Týž: *Místopisný slovník historický Království českého*, 2. vydání, Praha 1998.
- Šafařík, Antonín – Pospíšil, Otokar: *Holice. Obraz vývoje a současnosti*, Holice 1911.
- Šandera, Martin: *Hynce Ptáček: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011.
- Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 251 – 299.
- Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Raději první mezi kacíři než prostřední mezi katolíky*, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 1, s. 6 – 10.
- Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*, Marginalia historica 7, 2003, s. 109 – 198.
- Týž: *Východní landfrýd (Skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: Regiony – časoprostorové průřezy?, Praha 2008, s. 106 – 115.
- Týž: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – 1. část*, Východočeské listy historické, 2001, č. 17 – 18, s. 89 – 116.
- Týž: *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě: opočenská strana v husitské revoluci*, České Budějovice 2005.

- Šmahel, František: *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, Praha 2011.
- Týž: *Dějiny Tábora. Díl 1. Svazek 2*, České Budějovice 1988.
- Týž: *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*, Praha 1996.
- Týž: *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996.
- Tecl, Rudolf: *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*, Husitský Tábor. Sborník husitského muzea 9, 1986 – 1987, s. 153 – 190.
- Teršlová, Helena: *Páni z Ilburka. Česká středověká šlechta 15. – 16. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2002.
- Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy IV, VI*, Praha 1899, 1906.
- Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1, 2. Věk Poděbradský*, Praha 1915, 1918.
- Vaníček, Vratislav: *Velké dějiny zemí Koruny české III*, Praha 2002.
- Válka, Josef: *Husitská revoluce a první pokusy o restauraci*, Časopis Matice Moravské 130, 2011, č. 1, s. 3 – 27.
- Týž: *Vláda Alše Vřešťovského z Riesenburka. Úsilí husitů o obsazení politického prostoru zemské obce*, Časopis Matice Moravské 128, 2009, č. 2, s. 297 – 326.
- Týž: *Zikmund a husité. Jak zakončit (husitskou) revoluci*, Časopis Matice Moravské 128, 2009, č. 1, s. 3 – 33.
- Žemlička, Josef: *Počátky Čech královských*, Praha 2002.